

ԿՈՄԻՏԵԱՍ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԲԱՌԱՐԱՆ

Armenian Church Library <http://hygradaran.weebly.com>

ՓԱՐԻԶ

1989

Avec le concours de la QUATRA
ASSOCIATION D'ACTION ARTISTIQUE ARMENIENNE

Dictionnaire des termes musicaux

définitions et explications
rédigées en arménien

Armenian Church Library <http://hygradaran.weebly.com>

Ներկայ բառարանը որ ունի հանրամատչելի բնոյթ կը պարունակէ աւելի քան 1500 երաժշտական բառերու, եզրերու (termes), եւ յատուկ անուններու թէ՛ հայերէն թարգմանութիւնը եւ թէ՛ անոնցմէ շատերուն հակիրճ եւ մատչելի բացատրութիւնը. անոր բառապաշարը կ'ընդգրկէ եւրոպական եւ ամերիկեան երկիրներու, ժողովուրդներու եւ մասնաւորաբար դասական, մասնագիտական երաժշտութեանց բնագաւառները:

Պարունակելով հանդերձ կարեւոր թիւով ոչ ֆրանսերէն բառեր, ինչպէս՝ անգլերէն, գերմաներէն, իտալերէն եւ այլ, այս բառարանը գլխաւորաբար ֆրանսերէն-հայերէն է. հետեւաբար ֆրանսերէն բառերու կից չկան անոնց ո՛ր լեզուով ըլլալու մատնանշումը, մի՞նչ այլ բառեր ճշտուած են հետեւեալ կրճատումներով.

անգլերէնները՝ (angl.)

գերմաներէնները՝ (all.)

իտալերէնները՝ (it.)

լատիներէնները՝ (lat.)

սպաներէնները՝ (esp.)

յունարէնները՝ (gr.)

լեհերէնները՝ (pol.)

Հայերէնը աշխարհի այլ լեզուներու չափ եւ նոյնիսկ աւելի ատակ է ուրոյն բառերով, եզրերով սահմանելու երաժշտութեան զանազան երեւոյթները: Ասոր լաւագոյն ապացոյցներն են Կոմիտաս Վարդապետի գրչին պատկանող բազմաթիւ աշխատութիւնները, յօդուածները եւ քննագրութիւնները, որոնք լոյս տեսած, հրատարակուած են արդէն անցեալ դարու վերջերէն սկսեալ: Որոշ թիւով հայերէն եզրեր քաղուած Վարդապետին վերոյիշեալ գրութիւններէն տեղ գտած են այս բառարանին մէջ, ուր քիչ չէ նաեւ թիւը ժամանակակից երաժշտագէտներու, եւ մասնաւորաբար ՊՊ. Ռ. Աթայեանի եւ Ն. Թահմիզեանի օգտագործած եւ կերտած նոր բառերուն:

*Մեր մաղթանքն է որ այս բառարանը օգտագործողները
ընթերցող, երաժշտասէր հայեր - հոն գտնեն, եթէ ոչ ամբողջովին
գոնէ մասամբ իրենց հարցումներուն պատասխանները*

**Հեղինակը պարտք կը զգայ երախտագի-
տութեամբ յիշատակել նորոգ հանգուցեալ վաս-
տակաւոր ուսուցչոհի Օր. Հերմինէ Գալուստեանի
անունը, որ անվերապահ եւ լայն օժան-
դակութիւն ցուցաբերեց այս հատորին տպագրու-
թեան պատրաստութեան:**

* * *

**Ընորհակալութիւններ նոյնպէս Պր. Արթո
Մանուկեանին, որ իրագործեց այս հատորին
լուսաշար նախօրինակը, ինչպէս նաեւ Տիկ. Այտա
Մուրատեանին, ՊՊ. Վիգէն Դարբինեանին,
Աղլէն Թելեանին եւ Ժորժ Գալփաքեանին, իրենց
գործնական աջակցութեան եւ օգտաշատ խոր-
հուրդներուն համար:**

A

A

1. անգլերեն և գերմաներեն կր խորհրդանշել և ձայնանիշը.
2. alto բառի կրճատումը.

a battuta (it.)

վերհաստատել կշռոյթի, չափի ճշգրտութիւնը, հատուած մը ազատօրէն-ad libitum-կատարել վերջ. համագոր է a tempoի.

abréviations - abbreviations (angl.)-Abbréviaturen, Abkürzungen (all.)

երժշտական համառօտագրութիւն, կրճատում, համառօտ երաժշտագրութեան կերպեր և անոնց նշանները.

académie

1. 18րդ, 19րդ դարերուն երաժշտահաններու հեղինակային համերգներու, ելոյթներու անուանում.

2. բարձրագոյն երաժշտական ուսումնական հաստատութիւն.

3. որոշ օփերայի թատրոններու անուանում.

a capella (it.)

նուագարանային ընկերակցութենէ, զերծ երգեցողութիւն, *զուտ իրդ.* (այս նշանակութիւնը ունի 19րդ դարէն սկսեալ).

accelerando (it.)

արագացնելով.

accent - Akzent, Betonung (all.)

շեշտ. երաժշտագրութեանց մէջ կը նշուի կողմնակի կամ գլուխը դէպի վար դրուած լատինական V գիրը յիշեցնող և կարգ մը այլ նշաններու միջոցով, գետեղուած շեշտումի ենթակայ ձայնանիշներու վրայ.

accentuation

շեշտադրութիւն, շեշտաւորում.

accolade - brace (angl.)-Akkolade, Klammer (all.)-grappa (it.)

տողակապ. երկու եւ ասելի հնգագիծերու-portées-տողակիզները իրարու կապող, կցող, միացնող ուղղահայեաց աղեղանման նշան.

accompagnement - accompaniment (angl.)-Begleitung (all.)

նուագակցութիւն, երաժշտական ընկերակցութիւն. մեներգի, մենանուագի, պարի երաժշտական նեցուկ, կատարուած մէկ կամ բազմաթիւ նուագարաններով, երբեմն ամբողջ նուագախումբով.

accord - chord (angl.)-Anklang, Akkord (all.)

երեք կամ ասելի հնչիւններ միատեղ հնչեցում. երաժշտագրութեանց մէջ այդ ձայնանիշերը շարուած են իրարու վրայ եւ կազմուած եռեակներէ-tierces. *դաշննակ* կամ *համահնչիւն.*

accord - tuning (angl.)-Stimmung (all.)

նուագարաններու լարուացք կամ լարում.

accorder (un instrument)

լարել (նուագարան մը). անոր լարերը իրենց ընդունուած ճշգրիտ բարձրութեան հասցնել, զանոնք լարելով, այսինքն պրկելով.

accord brisé

համագոր է arpège

accordéon - accordion (angl.)-Akkordeon (all.)

դիւրակիր-portatif- ստեղնաւոր նուագարան որուն ծալքաւոր փքոցին երկու կողմերը կը գտնուին անոր ստեղնարանները. դաշնակի ստեղններով աջ, եւ կոճակավոր ձախ ձեռքի համար, որոշ accordéonներու վրայ կոճակավոր են նաեւ աջ ձեռքի ստեղնները.

այս նուագարանը կը դասուի լեզուակաւորներու-à anche libre-կարգին, որովհետեւ անոր ձայնի աղբիւրը մետաղեայ լեզուակներ են, ամրացուած իրենց մէկ ծայրով եւ որոնց ազատ ծայրը-anche libre-կը թրթռայ փքոցէն մղուած օդի ազդեցութեամբ. նոյն ընտանիքին կը պատկանին վեցանկիւն փոքր concertina եւ melodéon կոչուած նուագարանները. հայերէն *ծոռնադաշնակ.*

accordeur - tuner (angl.)-Stimmer (all.)

դաշնայարդար, դաշնակ լարող մասնագէտ.

accorder - tuning key (angl.)-Stimmschlüssel (all.)

լարակ, զանազան նուագարաններ լարելու յատուկ գործիք, բանալի.

accord parfait - common chord, triad (angl.)-Dreiklang (all.)

եռահնչիւն, եռաձայն դաշնեակ, կազմուած երկու եռեակներէ-*tierces*, մեծ եւ փոքր. այն եռահնչիւնը որուն հիմքի եռեակը մէծ է իսկ գազաթիւնը փոքր կը կոչուի *accord majeur*, օր. *do-mi-sol*, հակառակ պարագային՝ *mineur*, օր. *do-mi bémol-sol*.

վերոյիշեալ եռահնչիւնները որոնք իրենց հիմնական դրութեան մէջ են-*en état fondamental* կամ *accord de quinte-nունին* երկու այլ դրութիւն եւս որոնք կը կոչուին շրջուացք-*renversement*. առաջինը՝ *mi-sol-do accord de sixte* եւ երկրորդը՝ *sol-do-mi accord de quarte et sixte*.

ըստ դաշնաւորումի մէջ գոյութիւն ունեցող թուագրումի սկզբունքին, վերոյիշեալ դաշնակներուն կը համապատասխանեն՝ 5 թուանշանը հիմնական դրութեան մէջ եղողին, 6ը՝ անոր առաջին շրջուացքին եւ 6/4ը՝ երկրորդին.

accord plaqué

դաշնեակ մը որու բոլոր հնչիւնները միատեղ, միաժամանակ հնչեցուած են.

accouplement - coupler (angl.)-Manualkoppel (all.)

յատուկ սարք երգեհոններու վրայ որու շնորհիւ ստեղնարանի մը վրայ նուագումի պահուն անոր կը միանան, անոր վրայ կ'աւելնան այլ ստեղնարանի մը կամ ստեղնարաններու հնչողական կարելիութիւնները, այսինքն անոնց առնչուած փողախումբերու-*jeux-հնչողութիւնը*.

accoustique musicale

ձայնագիտութեան մէկ բաժինը որ կ'ուսումնասիրէ երաժշտական հնչիւններու կապուած բոլոր երեւոյթները՝ երաժշտական լսողութիւնը, մարդկային ձայնը, նուագարաններու կառոյցի, հնչականութեան առնչուած խնդիրները, ինչպէս նաեւ ճարտարապետական մարզին մէջ՝ համերգասրահներէ ներս ձայնաբաշխումի որակը, օրէնքները.

acte - act (angl.)-Akt, Aufzug, Handlung (all.)

աղար, գործողութիւն, երաժշտա-թատերական ներկայացումի մը ստորաբաժանումը.

adagietto (it.)

հանդարտ, հանգիստ ընթացքով, ինչպէս *adagio*ն, սակայն աւելի աշխոյժ. *adagietto* կը կոչուին նաեւ կարգ մը երաժշտական փոքրիկ երկեր.

adagio (it.)

դանդաղ, հանդարտ, հանգիստ ընթացքով. տես նաեւ *tempo*.

adagio անունը կը կրեն կարգ մը երաժշտական երկեր.

ad libitum (lat.)

ըստ ցանկութեան, ազատ, ըստ հաճոյս. երաժշտագրութեանց մէջ այս ցուցմունքը մեկնաբանի հայեցողութեան կը ձգէ, անոր որոշակի ազատութիւն կու տայ երաժշտական երկին ընթացքը, նրբերանգները ընտրելու խնդրին մէջ.

A Dur (all.) - la majeur-A major (angl.)

agilité - agility (angl.)-Fingerfertigkeit (all.)

սահունութիւն, թեթեւութիւն, արագութիւն, մատերու դիրաշարժութիւն.

agitato (it.)-agité

յուզուած, անհանգիստ. allegro agitato-արագ եւ յուզուած.

Agnus Dei (lat.)

Դառն Աստուծոյ. մաս մը լատին պատարագի եւ հոգեհանգստեան պաշտօններէն (ընդհանրապէս վերջինը).

agogique

երաժշտագրութեանց մէջ չնշուած ընթացքի աննշան փոփոխութիւններ, շեղումներ. մասնաւորաբար յատուկ է 19րդ դարու վիպական-romantique- երաժշտութեան մեկնաբանութեան.

agrégat, agrégation

արդի երաժշտութեան յատուկ ուղղաձիգ շարուած հնչիւններու խումբ մը որ ինքնին որեւէ դաշնեակ մը-accord-չի ներկայացներ դասական դաշնաւորումի-harmonie-սկզբունքներուն, օրէնքներուն համեմատ.

aigu (son)

սուր, ծակոդ, բարձր հնչիւն. հակառակը՝ grave.

air - air, aria (angl.)-Arie (all.)-aria (it.)

մեներգ նուագախումբի ընկերակցութեամբ. բեմական զարգացումի հետ անմիջական կապ ունեցող երգեցողութիւն.

Ais (all.)-la dièse (#)-A sharp (angl.).

Aisis (all.)-la double dièse (x)-A double sharp (angl.)

Alberti, basses d'Alberti

դաշնամուրային գրուածքներու մէջ ձախ ձեռքի նուագաբաժինի ընկերակցութեան յատուկ ձեւ. դաշնեակի մը -accord- հնչիւնները կատարուած յաջորդաբար, համաչափ կշռութային շարժումով, օր.

do-sol-mi-sol, do-la-fa-la. այս գրելաձևը լայն տարածում գտած էր վաղ դասական շրջանին.

alborada (esp.)-aubade

արշալոյսին կատարուող երգ կամ նուագ, *ալգորդ, ալգանուագ*. այդ բնոյթի նոյնանուն երաժշտական երկ.

aléatoire (musique)

երաժշտական յօրինողական եւ կատարողական ուղղութիւն (1950ական թուականներու) որու մէջ թէ՛ երկերու յօրինումին եւ թէ՛ անոնց մեկնաբանութեան ընթացքին կարելոր դեր ունին յօրինողին եւ մեկնաբանին կողմէ պատահականօրէն առնուած որոշումներ, ընտրութիւններ.

al fine (it.)

մինչեւ վերջ. da capo al fine-սկիզբէն մինչեւ վերջ կամ մինչեւ fine բառը.

algorhythmique (musique)

հաշուիչ մեքենաներու, համակարգիչի եւ մաթեմատիկի օգնութեամբ յօրինուած երաժշտութիւն.

aliquotes, cordes d'aliquote, sons aliquotes, cordes de resonance, cordes sympathiques-sympathetic strings (angl.)

արծազանգող լարեր. կարգ մը լարային նուագարաններու յատուկ լարեր որոնք ուղղակիօրէն չեն գործածուիր նուագողին կողմէ, այլ կ'արձագանգեն բուն, նուագուող լարերուն, հարստացնելով նուագարանի հնչականութիւնը. տե՛ս օր. *viola d'amore*.

նմանօրինակ լարերով օժտուած են գերմանական Blüthner պոչաւոր դաշնակները. անոնք զետեղուած են նուագարանին միջին եւ բարձր հնչամասերու -registres- լարերուն կից, անոնցմէ քիչ մը բարձր, որու իբր հետեւանք չեն ստանար դաշնակի մուրճիկներուն հարուածը, սակայն ազդուելով բուն, գործօն լարերու թրթռացումէն կ'արձագանգեն, կը ձայնակցին անոնց. վերոյիշեալ լարերը կը ճոխացնեն, ուժգին կը դարձնեն եւ կ'ազնուացնեն նուագարանի մը հնչականութիւնը.

որեւէ դաշնակի մը աջ ոտնակին սեղմումը արձագանգող կը դարձնէ անոր բոլոր լարերը.

à livre ouvert

համազօր է déchiffreդի.

alla breve (it.)-C barré (♯)

4 ի մէջ շարադրուած երկը բնականէն երկու անգամ աւելի արագ կատարել, անոր իւրաքանչիւր երկու ամանակը մէկ համրելով. C նշանը կը խորհրդանշէ 4 չափը.

all'antica (it.)

հին, հինաուրաց ձեռով, ոճով.

alla polacca (it.)

լեհական ոճով, ոգիով.

allargando (it.)

նշուած հատուածը լայնցնելով, անոր ընթացքը դանդաղեցնելով.

alla stretta (it.)

արագացնելով.

alla tedesca (it.)

գերմանական ոճով, ոգիով.

alla zingara (it.)

զնչույական ոճով, ոգիով.

allegretto (it.)

նուազ արագ քան allegroն, բայց աւելի արագ քան moderatoն. allegretto անունը կը կրեն կարգ մը երաժշտական երկեր.

allegro (it.)

արագ ընթացքով. ստորեւ allegroին զանազան բնոյթներ տուող քանի մը բառեր, նշումներ.

allegro agitato-արագ եւ բորբոքուած

allegro appassionato-արագ եւ կրքոտ

allegro assai-շատ արագ

allegro brillante-արագ եւ փայլուն

allegro comodo-արագ առանց աճապարելու

allegro con brio-արագ, աշխոյժ, ուրախ

allegro con fuoco-արագ, կրակոտ

allegro furioso-կատաղի, սաստիկ արագ

allegro maestoso-արագ, բայց վեհ եւ հանդիսաւոր

allegro ma non troppo-ոչ շատ արագ

allegro moderato-չափաւոր արագ

allegro molto-շատ արագ

allegro vivace-արագ, աշխոյժ.

allegro անունը կը կրեն կարգ մը երաժշտական երկեր.

Alleluia

քրիստոնէական
բացականչութիւն.

աղօթքներու մէջ գովաբանական

allemande

հնադարեան պար, չափաւոր ընթացքով. անոր հանդիսաւոր բնոյթի պարանուագը մաս կազմած է հին շարանուագներու -suites.

all'ottava (it.)

երաժշտական համառոտագրութիւն որ ցոյց կը տրուի նաեւ 8...ձեւով, այսինքն 8 թուանշանէն վերջ հնգագծին -portée-զուգահեռ կէտագիծ մը-pointillé-դնելով. կը նշանակէ թէ այդ կերպով ցոյց տրուած հատուածին բոլոր ձայնանիշերը գրութենէն մէկ ութեակ-octave-վեր պէտք է կատարուին.

all'ottava bassa (it.)

ցոյց կուտայ թէ այս կերպով նշուած հատուածին բոլոր ձայնանիշերը գրութենէն մէկ ութեակ վար պէտք է կատարուին.

all'unisono (it.)

միաձայն եղանակ մը զոր պէտք է կատարել զրուած բարձրութեան վրայ, կամ անկէ մէկ ութեակ-octave-վեր կամ վար, խումբ մը կատարողներու կողմէ, երգիչ կամ նուագող.

al segno (it.)

դէպի նշանը. տե'ս նաեւ segno.

altération

ածանցում. հնչիւնաշարի հիմնական աստիճաններու իջեցում կամ բարձրացում առանց անոնց անունները փոխելու, մասնաւոր, ածանցումի նշաններու միջոցով.

անոնք հետեւեալներն են՝

dièse (#)-կէս-ձայնաստիճան-demi-ton-բարձրացնող, օր. do-do dièse.

bémol (♭)-կէս-ձայնաստիճան-demi-ton-իջեցնող, օր. la-la bémol.

double dièse (×)-երկու կէս կամ մէկ ամբողջ ձայնաստիճան-un ton-բարձրացնող.

double bémol (♭♭)-երկու կէս կամ մէկ ամբողջ ձայնաստիճան-un ton-իջեցնող.

bécarre (♭)-ածանցուած ձայնանիշը իր սկզբնական, բնական վիճակին վերադարձնող.

սոյն նշանները կը դրուին կամ բանալիին մօտ, տե'ս armure, եւ համապատասխան ձայնանիշերը կ'ածանցեն երաժշտական երկի ամբողջ տեւողութեան ընթացքին, որ ութեակի-octave-մէջ որ ալ գտնուին անոնք, եւ կամ միայն ածանցող ձայնանիշին առջեւ, եւ ի զօրու կ'ըլլան միայն մէկ հատածի-mesure-սահմաններուն մէջ, տե'ս signes accidentels d'altération.

alto

1. իգական միջին երգաձայն՝ mezzo soprano. կը դասուի sopranoներու եւ contraltoներու միջեւ.

2. երկսեռ երգչախումբի չորս հիմնական ձայնախումբերէն մին.

3. աղեղնաւոր լարային նուագարան՝ ջութ. ջութակի ընտանիքին պատկանող այս նուագարանը հնչումով անելի թաւ է քան ջութակը եւ նուագ քան թաւջութակը, ծաւալով քիչ մը մեծ է ջութակէն եւ քառալար է. համանուագախումբերու մէջ-orchestre symphonique-կը դասուի երկրորդ ջութակներու եւ թաւջութակներու միջեւ. viola (angl.), Bratsche (all.).

4. կարգ մը նուագարաններու տարատեսակ բնորոշող բառ, օր. saxophone alto, այսինքն saxophone մը որ օժտուած է alto ձայնի յատկութիւններով, անոր մօտ կամ անոր համապատասխան հնչածաւալով-étendue.

amateur

երաժշտասէր, սիրող երաժիշտ.

ambitus (lat.)

երգի մը, մեղեդիի մը հնչածաւալը-étendue, այսինքն անոր ամենաթաւ եւ ամենաբարձր հնչիւններուն միջեւ ընդգրկուած միջոցը.

a Moll (all.)-la mineur-A minor (angl.)

amplificateur

ընդլայնիչ, ուժեղացուցիչ, ուժեղարար. էլեկտրական սարք մը որ ձայնամփոփէն-microphone-ստացած էլեկտրական ազդանշանները մեծցնելով, զօրացնելով, ուժեղացնելով կը փոխանցէ բարձրախօսներուն-haut-parleurs.

amphibraque

տե'ս unité rythmique.

amplitude

տատանող մարմնի մը, օրինակ լարի մը ծայրակէտերուն հեռաւորութիւնը, լայնութիւնը, տատանման մեծութիւնը.

anacrouse - upbeat (angl.)-Auftakt (all.)

կարգ մը երաժշտական երկերու կամ անոնց մէկ հատուածին *անշեշտ սկզբնամասը*, կազմուած հատածի-mesure-տկար մասին վրայ խմբուած մէկ կամ քանի մը ձայնանիշերէ. այս սկզբնամասին անմիջապէս կը յաջորդէ իրմէ չափազիծով-barre de mesure-բաժնուած երաժշտական հատուածին առաջին շեշտաւոր ամանակը.

anacrouse կը կազմեն Marseillaiseի առաջին երեք վանկերը.

analyse

երաժշտական երկերու ուսումնասիրութիւն, մանրակրկիտ քննութիւն, վերլուծութիւն. այդ անունը կրող երաժշտական դասընթացք.

anapest

տե՛ս unité rythmique.

anche - reed (angl.)-Blatt, Zunge (all.)

լեզուակ. կարգ մը փողային նուագարաններու փշուղ ծայրին վրայ գտնուող թրթռացող փոքր մասնիկը որ կ'ընդգրկուի կատարողին շուրթներուն միջեւ. ընդհանրապէս եղեգէ պատրաստուած է. փայտեայ փողային նուագարաններէն hautbois, basson եւ իրենց տարատեսակները օժտուած են եղեգի կրկնակի լեզուակով-à anche double, ուրիշներ, ինչպէս clarinette, saxophone եղեգի մէկ կամ պարզ լեզուակով-à anche simple, որ ամրացուած է անոնց կտուցաձեւ ծայրին վրայ, տես bec.

օդահնչուն այլ նուագարաններ ինչպէս accordéon, harmonica օժտուած են մետաղեայ լեզուակներով որոնց մէկ ծայրը ամրացուած է, իսկ միւս ազատ մասը կը թրթռայ օդի ազդեցութեամբ՝ à anche libre.

հայկական նոյնատեսակ նուագարաններէն դուդուկի, զուռնայի համապատասխան լեզուակներուն ընդունուած անուանումներն են՝ ծվան, պիպիչ.

andante (it.)

հանդարտ, չափաւոր ընթացքով. տե՛ս նաեւ tempo.

andante cantabile-դանդաղ, երգային.

andante con moto-հանդարտ բայց շարժուն.

andante անուանումը կը կրեն որոշ երաժշտական երկեր կամ բազմամաս երկերու մէկ մասը.

andantino (it.)

աւելի շարժուն քան andanteն.

anima (it.)

հոգի. con anima-զգացումով.

animando, animato (it.)-animé

ոգեւորուած, աշխոյժ.

antécédent

տե՛ս sujet 2.

anthem (angl.)

Անգլիոյ մէջ պաշտամունքի երգերու, շարականներու անուանում.
տե՛ս նաեւ hymne.

antibacque

տե՛ս unité rythmique.

anticipation

վաղայայտ կամ *կանխայայտ* հնչիւն. որ եւ է դաշնեակի մը-accord-հնչիւններէն մէկը որ կը յայտնուի վաղահասօրէն, աւելի առաջ քան ամբողջ դաշնեակը. ան կարճատեւ է եւ տարահնչիւն-dissonant, կը յայտնուի չափին տկար մէկ մասին վրայ. մաս կը կազմէ արտադաշնեակային հնչիւններու խմբակին.

antienne - antiphone (gr., lat.)-Wechselgesang (all.)

երկու երգչախումբերու փոխն ի փոխ երգեցողութիւն.
փոխերգեցողութիւն կամ *փոխերգութիւն*.

Հին յունական ծագումով այս երգելակերպը մուտք գործած է նաեւ քրիստոնէական եկեղեցիին մէջ ուր կը կիրարկուի երկու դասերու բաժնուած սաղմոսերգութեան կամ փոխասացութեան ձեւին տակ. վերոյիշեալ փոխերգութեան մէկ տարբերակն է cantus responsorius (lat.)-chant responsorial, կատարուած մեներգիչի մը եւ երգչախումբի միջեւ.

փոխերգութեան զանազան ձեւերը կիրառուած գտած են նաեւ ոչ կրօնական երգեցողութեանց մէջ (ժողովրդային կամ դասական).

antiphonarium (lat.)

փոխասացութիւններու երգարան.

aperti, aperto (it.)

փողային նուագարաններու վրայ առանց մեղմոցի-sourdine-նուագ. բառացի՝ բաց. հակառակը՝ coperto.

a piacere (it.)

ըստ ցանկութեան. piacere ցանկութիւն, հաճոյք. համագոր է ad libitumի.

à plein son (voix)-a pleno voce (it.)

նուագել, երգել լեցուն ձայնով, հնչեղ կերպով.

apothéose

բառացի *աստուածացում*. երաժշտա-թատերական ներկայացումներու (օփերա) հանդիսաւոր, գովաբանական աւարտամաս.

appassionato (it.)

կրքոտ.

à première vue - a prima vista (it.)

համազոր է déchiffregeի.

à quatre mains - four hands (angl.)-zu vier Händen (all.)

չորս ձեռքով. դաշնամուրային զուգանուագ. մեկ դաշնակի վրայ երկու կատարողներու համար գրուած երաժշտական երկ.

arabesque

արաբենիք. երաժշտութեան մէջ 19րդ դարու սկիզբներուն մուտ գործած անուանում որ կը տրուէր ընդհանրապէս դաշնակի համար գրուած նրբագեղ, մեղեդիական զարդարանքներով հարուստ մանրանուագներու.

archet - bow (angl.)-Bogen (all.)-arco (it.)

աղեղ, ճպոտ. կարգ մը լարային աղեղնաւոր կոչուած նուագարաններու վրայ նուագելու, զանոնք հնչեցնելու յարմարանք, գործիք, բաղկացած փայտեայ ձողիկէ մը որուն զուգահեռ քաշուած են յատուկ ձիւ մագեր. ժամանակակից կատարելագործուածները օժտուած են մագերու պրկումը կանոնաւորող պտուտակով մը՝ écrou.

arco (it.)

1. աղեղ

2. աղեղով նուագելու նշում. հատուած մը առանց աղեղի՝ pizzicato նուագելէ վերջ, վերադարձ աղեղով նուագումի. կը գրուի նաեւ coll'arco-avec l'archet.

aria (it.)

տե'ս air.

arietta (it.)-ariette

փոքր aria.

arioso (it.)

բառացի ariaի նման, փոքր aria.

armure, armature - key signature (angl.)-Vorzeichen (all.)

բանալիին քով դրուող ածանցումի նշանները (dièse, bémol). անոնք կը նշեն տուեալ երաժշտական երկին ձայնակայքը-tonalité-է համապատասխան ձայնանիշերը կ'ածանցեն այդ երկի ամբողջ տեւողութեան, որ ութեակին-octave-մէջ ալ գտնուին անոնք.

arpège - arpeggio (it.)

դաշնեակի մը-accord-հնչիւնները կատարուած յաջորդաբար եւ ընդհանրապէս բաւական արագ. բառացի տաւիդ-harpe, arpa (it.)-նուագելու ձեւով.

arpeggione (it.)

վեցալար ադեդնաւոր նուագարան օժտուած թէ՛ կիթառի եւ թէ՛ թաւջութակի յատկութիւններով (19րդ դար).

arrangement - Bearbeitung (all.)

մշակում. երաժշտական որ եւ է երկ մը իր բնագրէն փոխելով, տարբեր երաժշտական խումբերու, կազմերու պատշաճեցնող, յարմարեցնող գործողութիւն. այդ կերպով տուեալ երկը կը բերուի յաճախ աւելի դիրացուած ձեւի, վիճակի. կը կիրարկուի jazz, variété, pop, նաեւ ժողովրդային, ազգային երգերու եւ երաժշտութեանց.

ars antiqua (lat.)

բառացի՝ հին, *հինաւորց արուեստ*. ընդհանուր, պայմանական անուանում որ կը տրուի 12րդ, 13րդ դարերու արեւմտաեւրոպական երաժշտութեան.

arsis (gr.)

անհեշտ բախում, տկար, թոյլ ամանակ -temps faible կամ levé. խմբավարութեան մէջ կը նշուի ձեռքի դէպի վեր շարժումով. պարարուեստի մէջ ոտքի դէպի վեր շարժում. հակառակը՝ thesis.

ars nova (lat.)

բառացի՝ նոր արուեստ. ընդհանուր, պայմանական անուանում որ կը տրուի 14րդ դարու արեւմտաեւրոպական երաժշտութեան.

ars subtilior

բառացի՝ նրբագեղ արուեստ. սահմանում որ 1960ական թուականներէն ի վեր կը տրուի ars novai վերջին քանի մը տասնամեակի երաժշտութեան.

art - Kunst (all.)

արուեստ.

articulation

արտաբերում. զանազան նուագարաններով եւ երգարուեստի մէջ հնչիւնները առաջացնելու, արտասանելու տարբեր կերպեր՝ կապակցուած, միաձոյլ կամ մասնատուած, ընդհատուած. legatoէն staccato հնարաւոր բոլոր աստիճաններով-gradations.

artiste - Künstler (all.)

արուեստագէտ, երաժիշտ, կատարող, դերասան.

arythmie

կշռոյթի բացակայութիւն, *անկշռոյթ*.

As (all.) - la bémol (♭)-A flat (angl.)

Asas (all.) - la double bémol (♭♭)-A double flat (angl.)

ascendante (gamme)-ascending (scale) (angl.)-aufsteigende (Tonleiter) (all.)

վերընթաց (հնչիւնաշար).

assai (it.)

բաւական, շատ. allegro assai-շատ արագ.

a tempo (it.)

ընթացքի որ եւ է փոփոխութենէ մը վերջ (դանդաղում կամ այլ) վերադարձ սկզբնական, բնական ընթացքին. տես նաեւ tempo primo.

atonale (musique)

անցեալ քանի մը դարերու երաժշտութեանց մէջ հաստատուած, կուտակուած օրէնքները եւ անոնցմէ հիմնականը՝ ձայնակայքը- tonalité-ժխտող տեսութեան վրայ հիմնուած, եւ 20րդ դարու սկիզբները ծագում առած յօրինողական ուղղութիւն. հակառակը՝ tonale.

a tre corde (it.)

դաշնակի վրայ նուագել առանց ձախ, մեղմոց ոտնակը սեղմելու. հակառակը՝ a una corda.

à trois temps, mesure à trois temps

եռաչափ, եռամանակ չափ, ինչպէս $\frac{3}{8}$, $\frac{3}{4}$ կամ $\frac{3}{2}$.

attacca (it.)

երաժշտական երկի մը մէկ մասէն միւսը առանց դադարի անցում. յաճախ դանդաղ մասէ մը դէպի արագը, attacca subito-յանկարծակի, անմիջական անցում.

attaque

երգարուեստի մէջ ձայնամղումէ առաջ արագ շնչառութիւն, *գրոհ*. նուագարուեստի մէջ բնոյթով զօրեղ հատուած մը սկսելէ, գրոհելէ առաջ, կատարողի ձեռքերու եւ մատներու պրկուած վիճակ.

aubade

համագոր alboradaի.

auditeur

ունկնդիր.

audition

1. ունկնդրություն. première audition-երաժշտական նորաստեղծ, նորակերտ երկի մը առաջին ունկնդրություն.

2. ուսանող-կատարողներու համերգ, ունկնդրություն-audition des élèves.

3. լսողություն.

auditoire

ունկնդիրներ, ունկնդիրներու կազմը, ամբողջությունը.

auditorium

լսարան, երաժշտասրահ.

Auftakt (all.)

համագոր anacrouseի.

augmenté - augmented (angl.)-übermäßig (all.)

մեծացուած, մեծագոյն.

1. ձայնամիջոց-intervalle-որ կէս-ձայնաստիճանով-demi ton-աւելի մեծ է քան նոյնանուն մաքուրը-juste-եւ մեծը-majeur, օր. do-ré seconde majeure, do-ré dièse seconde augmentée, կամ do-sol quinte juste, do-sol dièse quinte augmentée.

2. երկու մեծ եռեակներէ-tierces majeures-կազմուած դաշնեակ-accord, օր. do-mi-sol dièse accord augmenté.

aulos, avlos (gr.)

հին յունական փողային նուագարան

au mouvement

համագոր է a tempoի

a una corda (it.)

դաշնակի վրայ ձախ մեղմոց ոտնակը սեղմելով նուագել. հակառակը՝ a tre corde.

authentique (cadence)

համագոր է cadence parfaiteի. տես cadence.

ave (lat.)

ողջոյն. Ave Maria-Ողջոյն (քեզ) Մարիամ. Աստուածամօր ուղղուած
գովաբանական երգեցողութիւն, շարական. (լատին եկեղեցւոյ).

avant-garde

յառաջապահ. avant-gardisme-20րդ դարու արուեստներու զանազան
հոսանքները խմբաւորող պայմանական անուանում.

à vide

տե՛ս vide (corde).

B

B

1. անգլերեն կը խորհրդանշէ si ձայնանիշը. գերմաներէն՝ si bémolը.
2. basse բառի կրճատումը.

bacchanale

ընդհանրապէս ազատ ոճով գրուած եւ աղմկալից տօն, խնձոյք նկարագրող երաժշտական երկ. Բաքոսատօն, Բաքոսապար. գինիի, ուրախութեան շատուած Բաքոսի անունով.

bacchius

տե՛ս unité rythmique.

badinage, badinerie

կատակապար, կատականուագ. հին շարանուագներու-suites-մաս կազմող փոքրիկ երկեր.

bagatelle

չնչին բան. կարճ եւ կատարողական տեսակէտէ դիրին մանրանուագ.

baguette - conductor's baton (angl.)-Taktstock (all.)

1. խմբավարական ճպոտ, ցպիկ.
2. Ֆրանսերէնի մէջ baguette կը կոչուի նաեւ լարային նուագարաններու աղեղի փայտեայ ձողիկը ինչպէս նաեւ հարուածային նուագարաններ թակելու, հարուածելու փայտիկը.

baisser

1. հնչիւնի մը բուն, ճշգրիտ բարձրութիւնը իջեցնել, ընդհանրապէս անգիտակցօրէն.
2. transposer. տե՛ս transposition.

balais - brushes (angl.)

աւելանման ծայրով թակիչ հարուածային նուագարաններու համար.

balalaika

ռուսական ժողովրդային, եռանկիւնաձեւ, եռալար նուագարան, կամիթաւորներու ընտանիքէն.

ballade

1. պարային ծագումով, միջին դարու աշուղներու երգեր.

2. մեծ մասամբ դաշնակի համար գրուած, պատմողական բովանդակութեամբ, յուզիչ բնոյթով երաժշտական երկեր, 19րդ դար.

ballet - danse classique

/թատերապար, դասական բեմապար, պարաւոր ներկայացում.

ballerine - danseuse classique

դասական պարուհի. danseuse étoile-առաջնակարգ, նշանաւոր պարուհի.

band (angl.)

jazzի խումբ.

bande magnétique

ձայներիզ, ձայն արձանագրող ժապաւէն.

bandoura

ուկրանիական ժողովրդային նուագարան որուն լարերու թիւը կը հասնի մինչեւ 30ի. կամիթաւորներու ընտանիքէն. կը կոչուի նաեւ kobza.

bandourria

սպանական ժողովրդային վեց զոյգ լարերով նուագարան, կամիթաւորներու ընտանիքէն.

banjo

ափրիկեան ծագումով Ամերիկայի մէջ տարածուած կլորաձեւ վեցալար կամիթաւոր նուագարան.

barcarolle - barcarolla (it.)

վենետիկեան թիավարներու երգ, *նաւերգ*. նոյն բնոյթով երաժշտական երկ $\frac{6}{8}$ կամ $\frac{12}{8}$ չափով. barca խալերէն նաւակ, մակոյկ.

barde

կելտ ժողովրդային երգիչներ, (Անգլիոյ հիւսիսային շրջան)-հին. նման հայ գուսաններու, աշուղներու.

bariolage

աղեղնաւոր նուագարաններու, մասնաւորաբար ջութակի վրայ կատարումի յատուկ կերպ որ կը կատարուի քով քովի երկու լարերու վրայ.

baroque

մօտաւորապէս 1600էն 1750 թուականներուն միջեւ ընդգրկուած ժամանակաշրջանի արուեստներուն տրուած պայմանական անուանում. Վերածնունդին-Renaissance-յաջորդող այս շրջանին երաժշտութեան մէջ ծնունդ առին նոր կամ անլի զարգացան երաժշտական զանազան հին ձեւեր, սեռեր, նուագարաններ. այդ ժամանակի յայտնութիւններէն էր երաժշտագրութեան basse chiffrée-թուագիր basse սղագիր եղանակը.

barre de mesure - bar line (angl.)-Taktstrich (all.)

չափադիծ. երաժշտագրութեանց մէջ հատածները-mesures-իրարմէ բաժնող ուղղահայեաց գծիկներ.

baryton

1. արական միջին երգաձայն, թաւ վառ ձայն, կը դասուի basseերու եւ ténorներու միջեւ.

2. արձագանգող լարերով օժտուած աղեղնաւոր լարային նուագարան (հին).

3. պղնձեայ փողային նուագարան.

4. կարգ մը նուագարաններու տարատեսակ բնորոշող բառ, օր. trombone baryton, trombone մը որ օժտուած է baryton ձայնի յատկութիւններով, անոր մօտ, համապատասխան հնչածաւալով-étendue.

bas - dessus

իգական միջին եւ թաւ երգաձայններու՝ mezzo soprano, contralto, հին անուանում.

basse

1. արական ցած երգաձայն. բամբ, թաւ.

2. երկսեռ երգչախումբի չորս հիմնական ձայնախումբերէն մին.

3. բազմաձայնութեան մէջ ստորին ձայնի անուանումը.

4. թաւահնչիւն նուագարաններու տրուող կամ անոնց անունին կցուող բառ, օր. contrebasse, clarinette basse.

basse chiffree - thorough (figured) bass (angl.)-Generalbaß (bezifferter baß) (all.)-basso continuo (it.)

շարունակ կամ թուագիր basse. կարգ մը նուագարաններով orgue, clavecin, luth կատարուելու սահմանուած երաժշտական նուագակցութիւնը-accompagnement-արձանագրելու սղագիր եղանակ, կերպ. արձանագրուած միայն թաւ-basse-բաժինի ձայնանիշերը (յաճախ թուագիր) ուղեցոյց ունենալով երաժիշտ-կատարողը նուագած պահուն կ'իրագործէ այդ գրուածքը, ամբողջացնելով երաժշտական կառոյցին պակաս ձայնաբաժինները. այս եղանակը կը կիրարկուէր եւ լայն տարածում գտած էր baroque շրջանին.

basse contre

արական ամենաթաւ երգաձայնի անուանումը.

basse danse

15րդ, 16րդ դարերու պարային սեռ.

basse donnée

տրուած կամ առաջադրուած basse. դաշնաւորումի-harmonie-դասընթացքի գրաւոր խնդիր-վարժութիւններու տեսակ ուր ուսանողին կ'առաջարկուի դաշնաւորել եղանակ մը որմէ տրուած է անոր թաւ-basse-ձայնաբաժինը միայն, որուն համապատասխան պէտք է յօրինել քառաձայն կառոյցին մնացեալ երեք soprano, alto, ténor ձայնաբաժինները. տե՛ս նաեւ chant donné.

basse obstinée - ground bass (angl.)-basso ostinato (it.)

յամառ basse. երաժշտական երկի ստորին բաժինին մէջ որ եւ է անփոփոխ թեմայի կամ եղանակի անընդհատ կրկնութիւն, վերի բաժիններուն բնական զարգացումին, ծաւալումին դիմաց.

basse taille

barytonի հին անուանում.

Bassetthorn (all.)

տե՛ս cor de basset.

bassi (it.)

նշեալ հատուածը թաւշութակներով եւ բամբշութակներով-contrebasses-միասին նուագել.

basson - bassoon (angl.)-Fagott (all.)

նուագարան որ մաս կը կազմէ համանուագախումբերու փայտեայ փողայիններու ընտանիքին. եղեգի կրկնակի լեզուակով-à anche double-օժտուած այս նուագարանը contrebassonին հետ այդ ընտանիքին հնչումով ամենաթաւերն են. ունին առաւելաբար խմբային գործածութիւն.

basse profonde - basso profundo (it.)

ամենացած արական երգաձայն, *խորաքամք*. կը կոչուի նաեւ basse noble կամ basse contre (հին).

baton (angl.)

համագօր է baguetteի.

battement

trilleի հին անուանում.

batte

հարուածային նուագարաններու թակիչ.

batterie

հարուածային նուագարաններու խումբ jazz, variété նուագախումբերու մէջ. կ'ընդգրկէ զանազան թմբուկներ եւ ծնծղաներ.

battre la mesure - to beat time (angl.)-den Takt schlagen (all.)

չափահարել, *չափ տալ*. ձեռքերու պայմանական եւ որոշակի շարժումներով նշել երաժշտական երկի մը ամէն մէկ բախումը կամ ամանակը. իւրաքանչիւր չափ՝ $\frac{2}{4}$, $\frac{3}{4}$ կամ այլ, կը տրուի ձեռքերու որոշ շարժումներով-gestique.

B Dur (all.)-si bémol majeur-B flat major (angl.).

Be (all.)

տե'ւ bémol.

beaux - arts - fine arts (angl.)-schönen Kunste (all.)

գեղարուեստ.

bec - beak (angl.)-Schnabel (all.)

բառացի կտուց. կարգ մը փողային նուագարաններու, ինչպէս clarinette, saxophone բերաննոց-փողածայրը, նուագողին շուրթներուն միջեւ ընդգրկուած կտուցաձեւ մասնիկը որուն վրայ մետաղեայ յատուկ օղակով կ'ամրացուի նուագարանին եղեգէ լեզուակը-anche simple. տե'ւ նաեւ anche.

bécarre - natural (angl.)-Auflösungszeichen (all.)

ածանցումը ձայնահիշը-la note alterée-իր բնական, սկզբնական վիճակին վերադարձնող յատուկ նշան- է . *ձայնադարձ* .

beggar's opera (angl.)

անգլիական երաժշտա-թատերական կատակերգություն-opéra comique-որու մէջ լայնօրէն կ'օգտագործուին ժողովրդային balladներ .

bel canto (it.)

բառացի գեղեցիկ երգեցողություն . իտալական երգելու ոճ . ժամանակակից ըմբռնումով գեղեցիկ, յուզական եւ անթերի երգեցողություն .

bémol - flat (angl.)-Be (all.)

ածանցումի նշան որ եւրոպական երաժշտագրութեան մէջ բնական ձայնահիշը կէս-ձայնաստիճան-demi-ton-կ'իջեցնէ . իր նշանն է *b* . Հայկական երաժշտագրութեան մէջ ընդունուած է *կիսվար* անուանումը .

Benedictus (lat.)

Օրհնեալ (եկեալ) . մաս մը լատին պատարագի եւ հոգեհանգստեան պաշտօններէն . երբեմն մաս կը կազմէ Sanctus-Սուրբ, սուրբի .

benelplacido (it.)

համազօր է ad libitumի .

berceuse - cradle song, lullaby (angl.)-Schlaflied, Schlummerlied, Wigenlied (all.)

օրօր, օրօրոցային երգ .

bergamasque

Իտալիոյ Bergamo շրջանի պար .

bergerette

15րդ դարուն Ֆրանսայի մէջ տարածուած երաժշտական սեռ . հովուերգություն .

binaire

1. forme binaire-երկբաժին երաժշտական երկ . յատուկ է ժողովրդային երգ-երաժշտութեան, ինչպէս նաեւ դասական որոշ երկերու կառոյցին . ունի $A + A$, կամ $A + B$ տառային պայմանական բանաձեւում-formule .

2. mesure binaire-երկամանակ չափ, երկչափ ($\frac{2}{4}$) .

3. temps binaire-երկտարր ամանակ, բնական զոյգ ենթաբաժանումով, օր. $\frac{2}{4}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{4}{4}$ եւ դեռ այլ չափերու ամանակները երկտարր են, noire = deux croches. տե՛ս նաեւ ternaire.

bis (lat.)

կրկնել, նշեալ հատուածը կատարել երկու անգամ.

bitonalité

երաժշտական ժամանակակից այս շարադրաձեւով գրուած երկերու իւրայատուկութիւնը հետեւեալն է. հնչիւնային սուր, ինքնայատուկ տպաւորութիւն, ներգործութիւն առաջացնելու նպատակով կը կիրարկուի երկու (հագուադէպօրէն աւելի) տարբեր ձայնակայքերու-tonalités-միատեղ գործածութիւնը, անոնց համադրումը, օր. դաշնամուրային երկ մը որու աջ ձեռքի նուագաբաժինը շարադրուած ըլլայ do majeurի, իսկ ձախիւնը՝ fa dièse majeurի մէջ.

blanche - half note, minim (angl.)-halbe Note (all.)

կէս ծայնանիշ (♩), երկամանակ. ամբողջ ձայնանիշի-ronde (♯)-կէսը. ինքն ալ իր կարգին երկու քառորդական ձայնանիշերու-noire (♪)-բաժնուող.

bluette

փոքրիկ գրուածք, երաժշտական փոքր երկ.

b Moll (all.)-si bémol mineur-B flat minor (angl.)

bois - woods, wood winds (angl.)-Holz, Holzblasinstrumente (all.)

համանուագախումբերու մէջ *փայտեայ փողայիններու* խմբակին անուանումը որու մաս կազմող հիմնական նուագարաններն են petite flûte, flûte, hautbois, cor anglais, clarinette, clarinette basse, basson, contrebasson.

boîte expressive - swell box (angl.)-Schwellkasten (all.)

երգեհոնի պատեանին-buffet-մէջ գտնուող, եւ որոշակի թուով փողեր, փողախումբեր-jeux- ներփակող մասնաւոր *փայտեայ տուփեր*, որոնց մէկ կողմը օժտուած է շարժական, բացուող-գոցուող փեղկերով-jalousies. այդ սարքին շնորհիւ երգեհոնահարը իր նուագասեղանէն-console-կը կարգաւորէ երգեհոնին հնչման ծաւալը, անոր զօրութիւնը, մեղմութիւնը, մասնաւոր մեծ ոտնակներու միջոցով-pédales d'expression-swell pedals (angl.)-Schwellkasten-Tritt (all.). այս վերջինները կը գտնուին երգեհոնի ոտքի ստեղնաշարին մէջտեղը եւ անոնց թիւը երկու, երեք կամ երբեմն աւելի, կախում ունի պատեանին մէջ ներփակուած վերոյիշեալ տուփերու թիւէն.

այդ տուփերուն մէկ կողմը գտնուող փեղկերը անտեսանելի են դուրսէն, որովհետեւ զետեղուած են պատեանի ճակատը զարդարող, երեսապատող փողերու ետին. այդ փեղկերուն շնորհիւ է որ կը կանոնաւորուի երգեհոնի հնչման լսելիութիւնը, որ համեմատաբար մեղմ է երբ փեղկերը գոց են, եւ զօրեղ՝ երբ անոնք բաց վիճակի մէջ են.

boléro

սպանական մենապար կամ զուգապար, եռաչափ ($\frac{3}{4}$), միջին եւ միջինէն արագ ընթացքով. անոր եղանակէն ներշնչուած համերգային երկ.

bombarde

հին փողային նուագարան. bassonի նախատեսակ.

bonang

հարուածային նուագարան (Ինտօնէզիա).

bouffe

տե'ւ u opéra bouffe.

bouffon

ծաղրաշարժ, ծաղրածու, խեղկատակ.

bourdon

անփոփոխ բարձրութեամբ տեսալէս հնչող թաւ ձայն. եղանակի մը ընկերակցելով կը հնչէ անոր ամբողջ տեւողութեան. հայերէն՝ *դամ* (դամ պահել, քաշել). drone bass (angl.)

bourrée

հին ֆրանսական պար, 16րդ, 17րդ դար. երկչափ կամ քառաչափ եւ արագ ընթացքով. անոր պարանուագը մաս կազմած է baroqueի շրջանի շարանուագներու-suites.

boutade

ուրախ պար, պարանուագ (հին).

branle

basse danseէն ծագում առած հին ֆրանսական պար.

Bratsche (all.)

ջութ, տե'ւ u alto 3

bravure

փայլուն եւ խրոխտ կատարողական ոճ.

brève - brevis (lat.)

արդի երաժշտագրութեան երկու ամբողջձայնանիշի-ronde-
համարժէք հին ձայնանիշ. $\text{H} = \text{O} + \text{O}$. կը կոչուի նաեւ note carrée.
տե՛ս notation mensuraliste.

brillant

փայլուն.

broderie

1. լայն առումով որեւէ զարդարանք որ կը հարստացնէ մեղեդիի մը,
եղանակի մը արտայայտչութիւնը.

2. դաշնաւորումի-harmonie-մէջ հնչիւն մը որ հեռանալով այն
դաշնեակէն-accord-որուն մաս կը կազմէ, ետ կը վերադարնայ,
առանց որեւէ փոփոխութիւն բերելու անոր կազմին.

brunette

հովուերգական երգ, սիրերգ.

buccina

հին յունական, հռոմէական փողային նուագարան.

buffet - case (angl.)-Gehäuse, Prospekt (all.)

երգեհոնի պատեան, անոր փողերը եւ մեքենական այլ մասերը,
կտորները պատասպարող փայտեայ կարասի, որուն ճակատը ճոխ
կերպով երեսապատուած է թէ՛ գործօն եւ թէ՛ միայն իբր զարդ
դրուած-décoratif-փողերով. տես նաեւ orgue.

bugle - Flügelhorn (all.)

պղնձեայ փողային նուագարան, saxhorn ընտանիքէն. արտաքինապէս
կը նմանի trompetteի.

burlesque

ծաղրական բնոյթով երաժշտական կարճ երկ.

BWV - Bach-Werke-Verzeichnis (all.)

Bachի Ստեղծագործութիւններու Ցանկի կրճատում. այս երեք
գիրքերը միշտ կը նախորդեն Bachի երկերու համարակալման
թիւերուն, օր. BWV 244 թիւը կը կրէ Bachի Passion selon St. Mathieu
գործը.

վերոյիշեալ ցանկը որ միշտ չի համապատասխաներ յօրինումի
ժամանակագրական կարգին, կազմուած է 1950ին Leipzig, W.
Schmiederի կողմէ. ան կը կրէ Tematisch-systematisches Verzeichnis der
musikalischen Werke von Johann Sebastian Bach ամբողջական անուն-
վերնագիրը.

Bachի գործերու նոր հրատարակութեան մը ձեռնարկուած է միաժամանակ Leipzig, RDA եւ Göttingen, RFA 1954էն ի վեր, որ ատելի քան իննսուն հատորներու մէջ պիտի ընդգրկէ հեղինակի գործերուն ամբողջ հաւաքածոն. այս հսկայ աշխատութիւնը որ իր լրումին կը մօտենայ, կը կոչուի Neue Bach Ausgabe, կրճատուած կերպով NBA.

C

C

1. անգլերէն եւ գերմաներէն կը խորհրդանշէ do ձայնանիշը. ֆրանսերէն այդ ձայնանիշը կը կոչուի նաեւ ut.

2. C նշանը կը խորհրդանշէ 4 չափը, ան նշանակումի տարածուած ձեւ մը.

cabaletta (it.)

փոքրիկ, դիւրին երգ.

caccia (it.)-chasse

ars nova շրջանին, 14րդ դար, Իտալիոյ մէջ տարածուած բազմաձայն երգեր canonի կառոյցով. բառացի՝ որս.

cachucha

սպանական պար, եռաչափ ($\frac{3}{8}$, $\frac{3}{4}$). նման է boléroի.

cacophonie

խժալութիւն, խառն աղմուկ, աններդաշնակ հնչողութիւն. հակառակը՝ euphonie.

cadence - Kadenz, Tonschluß (all.)

յաճաճու. երաժշտական երկին կամ անոր մէկ հատուածին ամբողջական եւ վերջաւորուած ձեւ տուող քանի մը դաշնեակներու-

accords-յաջորդականութիւն. կարեւորներն են՝

cadence parfaite-հինգերորդ եւ առաջին աստիճանի դաշնեակներու յաջորդականութիւն-succession dominant-tonique.

cadence plagal-չորրորդի եւ առաջինի յաջորդականութիւն-succession sous-dominante-tonique.

demi-cadence-կ'աւարտի հինգերորդ աստիճանի դաշնեակով.

cadence rompue-հինգերորդ, եւ առաջինէն բացի որ եւ է աստիճանի, յաճախ վեցերորդի յաջորդականութիւն-succession dominante-sus-dominante.

cadenza (it.)

1. միայնակ-solo-նուագամաս կամ երգամաս որ եւ է մենակատարի եւ նուագախումբի համար գրուած երաժշտական երկերու, մրցանուագներու-concertos-մէջ, ընդհանրապէս անոնց վերջաւորութեան. հանկարծաստեղծ-improvisé-եւ փայլուն բնոյթով այս հատուածին ընդմէջէն մենակատարը առաւել եւս ի յայտ կը բերէ իր կատարողական կարելիութիւնները, վարպետութիւնը. մինչեւ 19րդ դարու սկիզբները cadenza գրի չէր առնուեր հեղինակին կողմէ. մենակատարն էր որ իր երեւակայութիւնը եւ կատարողական հմտութիւնը ի գործ դնելով կը յղանար այդ հատուածը յանկարծաստեղծումի-improvisation-եղանակով. Beethoven է որ առաջին անգամ իր դաշնամուրային op. 73 concertoի cadenza գրի առնելով հիմը դրաւ այդ նուագամասի ներառումին երաժշտական երկի ամբողջութեան մէջ.

2. համագոր է cadenceի.

cadre de piano (cadre metallique)-iron frame (angl.)-Eisenrahmen, Panzerrahmen (all.)

դաշնակի մետաղէ շրջանակ որ կը գտնուի անոր տուփին, կարասիին մէջ. կը դիմադրէ իր վրայ քաշուած (ձգուած) լարերու մօտաւորապէս 15-20 թոն ճնշման.

caisse - cassa (it.)

թմբուկ. տարատեսակներն են caisse claire, caisse roulante, grosse caisse etc.

caisse de résonance - resonant box, body (angl.)-Resonanzkasten, Korpus (all.)

լարային նուագարաններու մարմինը, այն տուփը որուն մէջ տեղի կ'ունենայ հնչադարձութիւնը-résonance, այլ խօսքով հնչման ուժեղացումը, զօրացումը, երկարումը. հայերէն՝ *հնչատուփ*.

calando (it.)

ձայնը մարելով, հանդարտեցնելով.

cambiata (it.)-Drehnote, Wechselnote (all.)

կը կոչուին այն տարահնչիւն-dissonant-ձայնանիշերը որոնք կը յայտնուին բարեհնչիւնի-consonant-փոխարէն. (հին).

campana (it.)

զանգ.

campanella (it.)

զանգակ. զանգակներու ձայն, նուազ յիշեցնող եղանակով երաժշտական երկ.

canarie

16րդ, 17րդ դարերու բեմական պար.

cancan

Ֆրանսական արագ պար, երկչափ . (19րդ դար).

canon

նմանակումի-imitation-վրայ հիմնուած բազմաձայն երաժշտական սեռ. առաջին ձայնի եղանակին ամբողջական կրկնութիւնը միւս, յաջորդական կարգով յայտնուող ձայներու մէջ, յաճախ երկու կամ երեք ձայնի. canon կը նշանակէ օրէնք, կանոն (յունարէն).

cantabile (it.)

երգուն, երգային, քաղցրահնչիւն.

cantate - cantata (it.)

երգային ծաւալուն, բազմամաս եւ քնարական բնոյթով երաժշտական երկ, բովանդակութեամբ աշխարհային կամ կրօնական-եկեղեցական. յաճախ կատարողներու մեծ կազմ կը պահանջէ՝ մեներգիչներ, երգչախումբ, նուագախումբ. նուազ ծաւալուն է եւ բնոյթով աւելի քնարական քան oratorioն. cantata իտալերէն կը նշանակէ երգային (երկ), իսկ sonata, նուագարանային (երկ).

cantatrice

համերգային կամ օփերայի առաջնակարգ երգչուհի.

cantigas

սպանական հոգեւոր եւ աշխարհիկ երգեր (13րդ դար).

cantilène

ծորերգ. արտակարգ երգային, հոսուն բնոյթով մեղեդիական գիծ ունեցող երգ կամ երգամաս.

cantique - canticle (angl.)-canticum (lat.)

եկեղեցական երգ, շարական, օրհներգ.

canto (it.)

երգ, երգեցողութիւն.

cantor (lat.)-chantre

եկեղեցական երգիչ, դպիր.

cantor per usum-անուս երգիչ (ականջով երգող).

cantor per artum-ուսեալ, արհեստավարժ երգիչ.

cantus firmus (lat.)-fixed song (angl.)

Հին բազմաձայնութեան մէջ (15րդ, 16րդ դար) երաժշտական երկի ամբողջ կառոյցին հիմք ծառայող գլխաւոր եղանակ. *հիմներգ*.

cantus gemellus (lat.)-gymel (angl.)

Հին բազմաձայնութեան մէջ մայր, հիմնական եղանակ ընկերակցուած երկրորդ ձայնով մը, ենթաձայնով, ընդհանրապէս իրարմէ tierce կամ sixte ձայնամիջոց հեռաւորութեամբ. *զուգերգ*.

canzone (it.)

երգ, երգային բնոյթով նուագ.

canzonetta (it.)

փոքրիկ canzone.

canzoniera (it.)

երգարան.

capo (it.)

գլուխ, սկիզբ. da capo-սկիզբէն.

capella (it.)

ժամանակակից երգեցիկ մեծ խումբ.

caprice - capriccio (it.)

ազատ ոճով փայլուն երաժշտական երկ.

capriccioso (it.)

քմահաճոյքով.

carillon

զանգ, զանգակներու խումբ, նաեւ անոնց հնչողութիւնը յիշեցնող եղանակով երաժշտական երկ.

carnaval - carnival (angl.)-Faschingszeit (all.)

կրօնական ծագումով զանգուածային տօնակատարութիւն. բարեկենդանի տօն.

carol (angl.)

աւանդական ուրախ երգեր. Easter carol, Christmas carol.

carrée (note)

տե'ս brève.

carrure

երաժշտական նախադասութեանց մէջ հատածները-mesures-չորսական խմբաւորելու սկզբունք. համեմատաբար մեծ եւ երկար երաժշտական հատումներու մէջ չափային կազմակերպութիւն ձեռք բերելու, ապահովելու նպատակով. երաժշտական երկերու կառուցային զանազանութեան եւ իւրայատկութեանց պատճառով, այդ խմբաւորումները կրնան կազմուիլ 3, 5 կամ 6 հատածներէ.

castagnettes - castanets (angl.)

սպանական ծագումով հարուածային նուագարան, կազմուած մէկ երեսին վրայ փոքրիկ փորուածք ունեցող եւ իրարու կապուած երկու զոյգ փայտէ կամ ոսկորէ բոլորակներէ. այս բոլորակները իրարու կը զարնուին նուագողին մատերով որոնց միջեւ անցուած է անոնց կապը. կ'օգտագործուի պարողներու, երգիչներու կողմէ.

castrat - castrato (it.)

17րդ, 18րդ դարերուն այսպէս կը կոչուէին այն երգիչները որոնք իրենց մանկութեան շրջանին որձառումի կ'ենթարկուէին, որպէսզի հետագային պահեն իրենց մանկական ձայնին բարձրութիւնը, բարակութիւնը, մաքրութիւնը, միաւորուած հասուն մարդուն բնորոշ ուժգնութեան հետ. երգած են մասնաւորաբար եկեղեցիներու, ինչպէս նաեւ opéranերու մէջ.

cavatine (it.)

կարճ, քնարական մեներգ, բեմական զարգացումի հետ կապուած.

C Dur (all.)-do (ut) majeur-C major (angl.)**céder**

դանդաղիլ.

célesta

ստեղնաւոր հարուածային նուագարան, փոքրիկ դաշնակի արտաքինով եւ մեղմ զանգականման հնչումով լարերու փոխարէն օժտուած է մետաղեայ լեզուակներով զետեղուած փայտէ փոքր հնչատուփիկներու-résonateur-վրայ որոնք կը հնչեն մուրճիկներու հարուածէն. ունի չորս ութեակ-octave-հնչածաւալ-étendue.

cello (it., angl.)

թաւջութակ. տե' u violoncelle.

cellule

բջիշ. երաժշտական հիմներգի-motif-բաղկացուցիչ տարր.

cembalo, clavicembalo (it.)
տե'ւ clavecin.

cent

ձայնամիջոցի ձայնագիտական միաուր-unité acoustique d'intervalle.
կարգաւորուած կէս-ձայնաստիճանի-demi-ton tempéré-մէկ
հարիւրերորդը. մէկ ութեակը-octave-կը պարունակէ 1200 cent.

այս միաուրը տարածուած է մասնաւորաբար անգլո-սաքսոն
երկիրներու մէջ.

Ces (all.)-do (ut) bémol (b)-C flat (angl.)

Ceses (all.)-do (ut) double bémol (bb)-C double flat (angl.)

césure - caesure (angl.)-Zäsur, Einschnitt (all.)

իրերայաջորդ երաժշտական հատուածներու միջեւ բաժանումի
կէտ. երգեցողութեան մէջ նոր շնչարութիւն առնելու կարճ
ընդհատում, ընդհանրապէս ստորակէտով նշուող.

chaconne, chacone

հին սպանական պար, դանդաղ չափաւոր ընթացքով, եռաչափ ($\frac{3}{4}$).
passacailleի հետ միասին դարձան baroqueի եւ հետագայ
ժամանակաշրջաններու մասնագիտական երաժշտութեան աչքառու
նուագարանային երկերէն. երկուքին ալ յատուկ է փոփոխական-
variation-կառոյց, անընդհատ կրկնուող թեմայի մը՝ յամառ basseի-
basse obstinée-վրայ հիմնուած.

chambre, musique de chambre - chamber music (angl.)-Kammermusik
(all.)

սենեկային երաժշտութիւն . փոքրակազմ երաժշտախումբերով,
ինչպէս duo, trio, quatuor եւլն. կատարուող երաժշտութիւն.

orchestre de chambre-chamber orchestra (angl.)-Kammerorchester (all.)
սենեկային նուագախումբ, փոքրակազմ (մօտ 15-30 հոգի), երբեմն
միայն լարային նուագարաններէ բաղկացած նուագախումբ.

chanson - song (angl.)-Lied, Gesang (all.)

երգ, մեղեդի ձայնի համար, նուագարանային ընկերակցութեամբ
կամ առանց. երաժշտական ստեղծագործութիւն հիմնուած
զրական, բանաստեղծական բնագրի մը վրայ.

chansonnier

իր կատարած երգերու բառերուն եւ յաճախ ալ երաժշտութեան
հեղինակ երգիչ.

chant ambrosien

ամբրոսեան երգեցողութիւն. լատին եկեղեցւոյ հնագոյն կազմակերպուած երգեցողութեան անուանումն է, կարգաւորուած 4րդ դարուն Միլանոյի արքեպիսկոպոս Ս. Ամբրոսի-St. Ambroise-կողմէ, որմէ առաջ եկեղեցական երգեցողութիւնը նախնական էր եւ միօրինակ.

chant d'amour - Liebeslied (all.)

սիրոյ երգ, *սիրերգ*, գազել.

chant donné

տրուած կամ առաջադրուած եղանակ-soprano. դաշնաւորումի-harmonie-դասընթացքի գրաւոր խնդիր-վարժութիւններու տեսակ, ուր ուսանողին կ'առաջարկուի դաշնաւորել եղանակ մը որմէ տրուած է միայն soprano ձայնաբաժինը, այսինքն բուն եղանակը, եւ որուն համապատասխան պէտք է յօրինել քառաձայն կառոյցին մնացեալ երեք՝ alto, ténor, basse ձայնաբաժինները. տե՛ս նաեւ basse donnée.

chanterelle -E string, first string (angl.)-Quinte, Singsaite (all.)

լարային աղեղնաւոր նուագարաններու, մասնաւորաբար ջութակներու չորս լարերէն հնչումով, լարուածքով ամենաբարձրը-mis.~

chanteresse

կին երգչուհի (հին).

chanteur (euse)-siger (angl.)-Sänger, Sängerin (all.)

երգիչ, երգչուհի, արհեստավարժ կամ ոչ.

chant grégorien - gregorian chant, plainsong (angl.)-gregorianischer Gesang (all.)

գրիգորեան երգեցողութիւն. 6րդ դարէն սկսեալ լատին եկեղեցւոյ երգեցողութեանց ընդհանուր անուանումը, կարգաւորուած Ս. Գրիգոր Առաջին Պապին-St. Grégoire 1-կողմէ. այս երգեցողութիւնը միաձայն էր մինչեւ 9րդ, 10րդ դար եւ կը կատարուէր արական խումբերով. անոր եղանակներու կառոյցին մէջ կը գերակշռէին համարժէք տեսողութեան հնչիւններ. իր հանդարտ, դանդաղ, սահուն բնոյթին համար ստացած էր cantus planus (lat.)-plain chant անուանումը.

chant liturgique

պաշտամունքի, պատարագի երգեցողութիւն.

chant populaire
ժողովրդային երգ, երգեցողութիւն.

chant responsorial
տե'ս antienne.

chantre
տե'ս cantor.

chanterrie, manécanterie
եկեղեցական երգեցողութեան դպրոց. տե'ս նաեւ maîtrise.

chapelle - chapel (angl.)-Kapelle (all.)
1. մատուռ, խորան, փոքրիկ եկեղեցի.
2. եկեղեցական երգչախումբ.

charango (lat.)
լատին ամերիկեան լարային նուագարան, փոքրիկ կիթառ.

charivari
խառնաձայն, աղմկալից, ծաղրական բնոյթի երաժշտութիւն.
ծաղրանուագ.

chasse
տե'ս caccia.

chef d'attaque
նոյնատեսակ նուագարաններու խմբակի առաջինը, օր. առաջին
շութակահար կամ առաջին թաւջութակահար.

chef de chœur - chor meister (angl.)-Chormeister, Stimmführer (all.)
երգչախումբի ղեկավար, *երգավար*, խմբավար.

chef-d'œuvre - masterpiece (angl.)-Masterstück, Masterwerk (all.)-capolavoro (it.)
արուեստի գլուխ գործոց.

chef d'orchestre - conductor (angl.)-Dirigent, Kapellmeister (all.)
նուագախումբի ղեկավար, *նուագավար*, խմբավար.

chevalet - bridge (angl.)-Steg (all.)-ponticello (it.)
յենակ. աղեղնաւոր լարային նուագարաններու մէջտեղի մասին
վրայ գտնուող կամրջակ որով վրայ յենած են անոր լարերը. յենակը
հնչերեսին-table-կը փոխանցէ, կը հաղորդէ լարերուն թրթռացումը.

cheville - peg (angl.)-Wirbel (all.)-bischero (it.)

պտուտակ, բանալի, սեպ. աղեղնաւոր լարային նուագարաններու լարերը լարող (պրկող-թուլցնող) պտուտակներ.

cheviller-peg box (angl.)-Wirbelkasten (all.)-cavigliera (it.)

պտուտակատուփ ուր հաստատուած են պտուտակները, նուագարանին գլխի մասին վրայ.

chevrement

դողդողացում, ձայնի դողդողում.

chiffage - figuring (angl.)-Bezifferung (all.)

թուագրութիւն. դաշնաւորումի-harmonie-տեսութեան մէջ դաշնեակները-accords-թուագրելու մասնաւոր կերպ. ստորին, basse ձայնին տակ սիւնակաձեւ շարուած թուանշաններով, որոնք կը սահմանէն այդ դաշնեակներուն տեսակը, կառոյցը.

chironomie (gr.)

բերանացի, գրի չառնուած կամ խաղաղի-*neumatique*-միաձայն երգեցողութիւն ղեկավարելու հին եղանակ, ձեւ որ ձեռքերու եւ մատներու իւրայատուկ շարժումներով, չափի, ձայնութի ցոլցմունքներէն բացի երգողներուն կը յուշէ նաեւ մեղեդիին ուղղութիւնը (վերընթաց կամ վարընթաց), անոր դժուարին ոլորտները եւ դարձուածքները.

chœur - chorus (angl.)-Chor (all.)

երգչախումբ

choir (angl.)

1. խումբ մը երգիչներ.

2. եկեղեցական երգչախումբ.

3. նուագախումբի նուագարաններու ընտանիքի մը նշում, օր. wood choir-փայտեայ փողայիններու խմբակ.

Choral (all.)

1. լիւտերական եղանակներ կարգաւորուած բողոքականութեան հիմնադիր Լիւտերի-Luther-կողմէ, 16րդ դար.

2. choral երգեցողութեան գրուածքով նուագարանային երկ, մեծ մասամբ երգեհոնի, նուագ չափով դաշնակի համար.

chorale

1. chœur երգչախումբ բառի հոմանիշ

2. երգչախմբային երկ, խմբերգ.

chord (angl.)

տե' u accord

chorégraphie

Թատերապարի հեղինակ, բեմադրող.

chorégraphie - choreography (angl.)

պարարուեստ.

choriste - chorister (angl.)-Chorist, Chorsänger (all.)

երգչախումբի անդամ, երգիչ.

chromatisme - chromaticisim (angl.)

ըաղադրում. երաժշտութեան մէջ բնական ձայնաստիճաններու յաճախակի ածանցում-alteration, անոնց իջեցում կամ բարձրացում, մասնաւոր նշաններու միջոցով-dièse, bémoi. բոլոր ժամանակներու յատուկ այդ երեւոյթը շեշտուեցաւ 19րդ եւ 20րդ դարերուն.

gamme chromatique-բաղադրեալ հնչիւնաշար, ութեակի մը-octave-սահմաններուն մէջ անոր բոլոր 12 կիսաձայներու յաջորդականութիւն. (դաշնակի ճերմակ եւ սեւ ստեղներու յաջորդականութիւն).

système chromatique-բաղադրեալ համակարգ որու վրայ հիմնուած է 20րդ դարու տասներկուհնչիւնային-dodécaphonique-երաժշտութեան գրելակերպը.

բաղադրումը երաժշտութեան կուտայ զանազան գունաւորումներ, կը հարստացնէ եւ աւելի արտայայտիչ կը դառննէ զայն.

Cis (all.)-do (ut) dièse (♯)-C sharp (angl.)

Cisis (all.)- do (ut) double dièse (✕)-C double sharp (angl.)

clairon

սրափող. զինուորական ազդանշաններ տալու յատուկ փողային նուագարան. տե՛ս naturel 2.

claquebois

համագօր xylophoneի.

claque, claquers - hired clappers (angl.)-bezahlte Beifallklatscher (all.)

վարձկան հանդիսականներ, ծափահարողներ.

clarinette - clarinet (angl.)-Klarinette (all.)

նուագարան որ մաս կը կազմէ համանուագախումբերու փայտեայ փողայիններու ընտանիքին. անոր եղէգէ մէկ կամ պարզ լեզուակը- anche simple-մետաղեայ մասնաւոր օղակով մը կ'ամրացուի իր կտուցածեւ բերաննոցին-bec-վրայ. ան ձայնափոխ նուագարան է- instrument transpositeur, այսինքն անոր հնչումը չի համապատասխաներ գրուած ձայնանիշներու բացարձակ

բարձրութեան, որոշ ձայնամիջոց մը-intervalle-վար կամ վեր է անկէ, օր. clarinette en si bémol նուագարաններու վրայ, գրուած do ձայնանիշը կը հնչէ si bémol, մէկ ձայնաստիճան-un ton-վար.

այս շատ տարածուած նուագարանը խմբային գործածութենէլ դուրս, իր հիանալի, հարուստ հնչականութեան-sonorité-է կատարողական լայն հնարաւորութիւններուն շնորհիւ ճանաչում գտած է նաեւ որպէս մենակատար-նուագարան ոչ միայն դասական, այլ նաեւ ժողովրդային երաժշտութեանց մէջ. մեծ է անոր նպաստը նաեւ jazzի եւ փողային զանազան նուագախումբերու կազմերուն մէջ. այս նուագարաններուն միջին հնչածաւալը-étendue-երեքուկէս ութեակ է-octave.

clarinetteի ընտանիքին կը պատկանին, այսինքն անոր տարատեսակներն են petite clarinette (en si bémol), grande clarinette (en si bémol, en la), la clarinette alto (en si bémol), la clarinette basse (en si bémol), etc.

classicisme

classique-օրինակելի, *դասական* բառէն. երաժշտութեան գեղարուեստական տեսութեան մէջ անուանումը ուղղութեան մը որու ազդեցութիւնը, ճառագայթումը շատ աւելի լայն է քան ժամանակագրական իր ընդունուած սահմանները՝ 1750-1820. դասական շրջանին ստեղծուած երկերուն յատուկ է կառոյցի յստակութիւն եւ հաւասարակշռութիւն. օփերան ազատագրուելով նախապէս իրեն յատուկ ճոխ, բայց մակերեսային փայլունութենէն կը դառնայ աւելի լուրջ եւ բովանդակութեամբ աւելի խոր. symphonie, sonate սեռերը բիրեղանալով կը հասնին իրենց ձեւաւորումի գագաթնակէտին, փոխարինելով նախ քան այդ գոյութիւն ունեցող նուագարանային շարք մը սեռեր. Վիեննա կը դառնայ այդ ժամանակաշրջանի երաժշտական մայրաքաղաքը ծնունդ տալով ստեղծագործական վիեննական դպրոցի-école viennoise.

classique

դասական. բառին լայն առումով օրինակելի եւ ուսանելի ստեղծագործութիւններ որ դարաշրջանին եւ որ ժողովուրդին ալ պատկանին. դասական կը համարուին թէ՛ ժամանակակից, թէ՛ 19րդ դարու եւ թէ՛ շատ աւելի հին ժամանակաշրջաններու պատկանող յօրինողներու լուագոյն երկերը. դասական են նաեւ ժողովրդային արուեստի լուագոյն նմոյշները. ընդհանրապէս ընդունուած է դասական կոչել որեւէ երաժշտութիւն որ ո՛չ ժողովրդային է, ո՛չ jazz եւ ոչ ալ variété, այլ «լուրջ» երաժշտութիւն.

clavecín - harpsichord (angl.)-Cembalo, Klavizimbel (all.)-cembalo, clavicembalo (it.)

նախադաշնակ. ստեղնաւոր լարային նուագարան (16րդ-18րդ դար). դաշնակի նախատեսակներէն. ան օժտուած էր ստեղներու սեղմումին հետեանքով լարերը հնչեցնող յատուկ կամիթային սարքով մը-sautereau, որ հետագային, դաշնակներու մէջ փոխարինուեցաւ հարուածող մուրճիկներու սարքով:

clavicorde - clavichord (angl.)-Klavichord (all.)

ստեղնաւոր լարային նուագարան, դաշնակի նախատեսակներու ամենահինը. ուղղանկիւն տուփի մը ձեւով դիրակիր-portatif-այս նուագարանը ունի համեմատաբար փոքր հնչածաւալ-étendue, միայն երեք ութեակ-octave, եւ մեղմ, արտայայտիչ հնչականութիւն-sonorité. ստեղնի սեղմումով, անոր շարունակութեան վրայ, ներքին մասի վերջաւորութեան արմարացուած պղնձեայ բարակ Տի նման ձողիկը-tangent-բարձրանալով կը հարուածէ իրեն վրայ գտնուող լարին եւ կը հնչեցնէ զայն. clavichordը միակ ստեղնաւոր նուագարանն է որուն վրայ կարելի է vibrato առաջացնել, անոր ստեղը սեղմելէ վերջ զայն թեթեակի օրօրելով, ձօճելով. տե՛ս նաեւ vibrato.

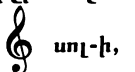

clavier - keyboard (angl.)-Klaviatur (all.)-tastiera (it.)

ստեղնարան, ստեղնաշար, ստեղնաւոր շարք. ստեղնաւոր կոչուող նուագարաններու՝ երգեհոն, clavecín, դաշնակ եւ այլ՝ ստեղնաւոր ամբողջական շարքը, նուագատեղը. մէկ ութեակի-octave-սահմաններուն մէջ եօթը ձերմակ եւ հինգ սեւ ստեղներու որոշ յաջորդականութիւն. ժամանակակից դաշնակներու ստեղնարանը կ'ընդգրկէ անելի քան եօթը ութեակ, այսինքն մօտաւորապէս 85էն 90 ձերմակ եւ սեւ ստեղներ. տե՛ս նաեւ touche.

clé, clef - clef (angl.)-Schlüssel, Notenschlüssel (all.)

երաժշտական *բանալի*. ան կը դրուի իւրաքանչիւր հնգագիծի-portée-սկզբնաւորութեան սահմանելու, որոշելու համար անոր վրայ տեղադրուած ձայնանիշերու թէ՛ անունները եւ թէ՛ անոնց հնչման բացարձակ բարձրութիւնը. այդ բանալիները կը կրեն սուլ, ֆա եւ սօ ձայնանիշերուն անունները.

սուլ-ի բանալիով կը գրառուին երաժշտական հնչածաւալի-étendue-միջին եւ բարձր հնչամասերու-registres-հնչիւնները, ֆա-ի բանալիով միջին եւ ցած, իսկ սօ-ի բանալիով միջին հնչամասի հնչիւնները. անոնց նշաններն են՝

 սուլ-ի, ֆա-ի, սօ-ի բանալիները.

clef-key(angl.)-Klappe (all.) կը կոչուին նաեւ փողային նուագարաններու նուագածակերու կափարիչները.

cloche - bell (angl.)-Glocke (all.)

զանգ, զանգակ. զարնուածքի պայմանական եւ յատուկ եղանակներով զանազան բնոյթներու՝ ուրախութիւն, յաղթանակ, զօրահաւաք, վտանգ, հրդեհ, պարտութիւն, սուգ կամ մահ՝ եւ դեռ այլ ազդարարութիւններ տուող հարուածային գործիք-նուագարան. ան զետեղուած կ'ըլլայ բարձր, աշտարակաձեւ կառոյցներու, այսպէս կոչուած զանգակատուններու մէջ. մօտ. Թրդ դարէն սկսեալ ունի նաեւ կրօնա-եկեղեցական գործածութիւն. զանգերը կ'ըլլան զանազան մեծութեամբ, ծանրութեամբ եւ ձեւով. կը պատրաստուին տարբեր նիւթերէ, ընդհանրապէս անագապղինձէ-bronze, ձուլումի եղանակով.

cluster (angl.)-grappe sonore-Tontraube (all.)

արդի երաժշտութեան յատուկ 3, 4, 5, կամ աւելի հնչիւններէ կազմուած եւ խիտ դասաւորութիւն ունեցող հնչիւնային խումբեր. clusterները սուր, շեշտուածօրէն տարահնչիւն են-dissonant, օր. do-do dièse - ré-ré dièse կամ sol-la-si bé-mol-si-do հնչիւններէ կազմուած խումբերէն մէկը կամ միւսը միաժամանակ հնչեցուած դաշնակի վրայ.

c Moll (all.)-do (ut) mineur-C minor (angl.)

coda (it.)-conclusion-Beschluß (all.)

բառացիօրէն պոչ. codaն երաժշտական երկը վերջաւորող, եզրափակող մասը, վերջամասն է.

collage

երաժշտական գրելաձեւ, ոճ որուն մասնայատկութիւնն այն է որ անոր մէջ օգտագործուած, մէջբերուած են հատուածներ երգահանին նախապէս գրած, կամ այլ երգահաններու գործերէն (20րդ դար, 60ական թուականներ).

coll'arco (it.)-avec l'archet

աղեղով. լարային աղեղնաւոր նուագարաններու վրայ հատուած մը կամիթով-pizzicato, այսինքն առանց աղեղի նուագելէ վերջ, վերադառնալ աղեղով նուագի.

collegium musicum (lat.)

երաժշտական համախմբակցութիւն, ընկերութիւն. Եւրոպայի կարգ մը երկիրներու երաժշտական ընկերութեանց անուանում.

col legno (it.)

լարերուն դաշիլ ոչ թէ աղեղին մագերով, այլ անոր փայտեայ կողմով, աղեղաձողկով.

colophane - rosin, resin (angl.)-Geigenharz (all.)

բեւեկնախէժ. աղեղի մագերուն, անոնց լարերու հանդէպ դիմադրականութիւնը զօրացնելու նպատակով քսուող խէժային յատուկ չոր նիւթ.

colorature

երգերու մէջ կատարողական տեսակետէ դժուարին հատուածներ, ոլորտաւոր դարձուածքներ, ձայնանցումներ-passages, ինչպէս նաեւ զանոնք յաղթահարող, կատարող իգական բարձր, թեթեւաշարժ եւ ձկուն երգաձայն-soprano-colorature.

col pugno (it.)

դաշնակի ստեղները հարուածել *ռոունքրով*. pugno-բռունցք.

comédie - comedy (angl.)-Lustspiel (all.)

կատակերգութիւն, կատակախաղ. comédie musical-երաժշտական կատակերգութիւն.

comma (lat.)

ձայնամիջոցի ձայնագիտական միաւոր-unité acoustique d'intervalle. մէկ ամբողջ ձայնաստիճանի-un ton-մէկ իններորդին, կամ, մօտաւորապէս հինգ savartի հաւասար.

comodo (it.)

հանգիստ, յարմար, անմիջական.

complainte

ողբերգ.

compositeur - composer (angl.)-Komponist, Tondichter, Tonzetzer (all.)

յօրինող երաժիշտ, *երաժշտահան*, երգահան.

composition

երաժշտական յօրինուածք, ստեղծագործութիւն.

con (it.)-avec

գործիական հոլով ցոյց տուող նախդիր. allegro con fuoco-արագ եւ կրակոտ.

concert

երաժշտահանդէս, նուագահանդէս, երգահանդէս, համերգ.

concertant, symphonie concertante

մէկ կամ անէկի մենակատարներու եւ նուագախումբի համար գրուած համանուագ-symphonie.

concertina - squiffer (angl.)
վեցանկին փոքր accordéon.

concertino (it.)

1. փոքր կամ կատարողական տեսակետի դիրին concerto. յաճախ թե՛ մեկը, թե՛ միւսը.
2. տե՛ս concerto grosso.

concertmaster (angl.)-violon solo-Konzertmeister (all.)

Համանուագախումբի *առաջին ջութակահար*. նուագավարին անմիջական օգնականը եւ ի հարկին զայն փոխարինողը.

concerto (it.)-Konzert (all.)

մրցանուագ. երաժշտական ծաւալուն երկ գրուած մէկ կամ աւելի մենակատարներու եւ համանուագախումբի համար. վերջին երկու հարիւր տարիներուն ամէնէն աւելի տարածուած մրցանուագները մէկ մենակատարի համար են, մնացեալները՝ այսինքն երկու, երեք կամ չորս մենակատարի համար գրուածները-double, triple, quadruple concerto-այժմ հազուագիւտ են.

մրցանուագները մեծամասնաբար եռամաս են, առաջին ու վերջին արագ եւ միջին դանդաղ մասերով. այս երկերու մեկնաբանութիւնը կատարողական մեծ վարպետութիւն կր պահանջէ, քանի անոնց մէջ մենակատարը առանձին իր դէմ ունի ամբողջ նուագախումբը եւ կերպով մը մրցակցութեան մէջ է անոր հետ, ուրկէ եւ մրցանուագ անունը.

նոյն սեռին կը պատկանին symphonie concertante-ը եւ concerto grosso-ն.

concerto grosso (it.)

17րդ, 18րդ դարերուն լայն տարածում գտած այս սեռը նախահայրն է ժամանակակից մրցանուագներու-concertos. այդ երկին մէջ մենակատարներու խումբ մը մրցակցութեան մէջ է աւելի բազմաթիւ նուագախումբին հետ. այդ խմբակներէն առաջինը, փոքրաթիւը ընդունուած է անուանել concertino, իսկ երկրորդը, բազմաթիւը՝ ripieno.

concert spirituel

հոգեւոր համերգ.

conclusion

երաժշտական երկի վերջամաս. տե՛ս նաեւ coda.

concordance

համագոր է consonanceի.

concordant

արական միջին երգաձայնի՝ barytonի հին անուանում.

concours (musical)-competition (angl.)-Wettbewerb (all.)

երաժշտական մրցում, մրցոյթ, մրցանք.

concrète (musique)

ամեն տեսակի ձայներու, հնչիւններու, աղմուկներու հաւաքածոյ, արձանագրուած ժապաւէնի վրայ. այդ խառնուածքէն երբեմն առաջ կուգան հետաքրքրական, իւրատեսակ հնչողութիւններ որոնք կը գործածուին շարժապատկերի, ձայնասփիւտի, հեռատեսիլի եւ կամ ալ թատրոններու ձայնային ձեւաւորումներու մէջ. (20րդ դար, 50ական թուականներ).

conductor (angl.)

տե՛ս chef d'orchestre.

conduite des voix - part-writing, voice-leading (angl.)-Stimmführung (all.)

ձայնավարութիւն կամ *ձայնատարութիւն*. բազմաձայնութեան մէջ ձայներու միատեղ զարգացում, փոխերգործութիւն, իրարու յաջորդում եւ կապ որ կ'ապահովէ առանձին ձայներու մեղեդիական շարժումը. այս տեսութիւնը ենթակայ է որոշակի օրինաչափութեանց.

conséquence

տե՛ս sujet 2.

conservatoire - conservatory (academy of music) (angl.)-Konservatorium (Musikakademie) (all.)

երաժշտանոց, երաժշտական բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւն.

console - Spieltisch (all.)

երգհնչիւնի *նուազասեղան*. անոր կատարողական մասը, նուազատեղը. ան կազմուած է մինչեւ հինգ յարկ, երբեմն աւելի, ձեռքի եւ մէկ ոտքի ստեղնաշարերէ. հոն համախմբուած են նաեւ զանազան բռնակներ, լծակաւոր կամ ելեկտրական կոճակներ եւ ոտնակներ. տես նաեւ orgue.

consonance

քարեհնչիւն, համահնչիւն. երկու եւ աւելի զուգակցուած հնչիւններու միաձուլում, միաբանութիւն. մարդկային լսողութեան համար հաշտ, հանգիստ հնչողութիւն. consonanceի մէջ կը լուծուին բոլոր dissonanceները (տե՛ս այս բառը). ի տարբերութիւն նախորդ դարերու, արդի երաժշտութեան մէջ consonanceի եւ dissonanceի սահմանագիծերը ո՛չ շատ խիստ են, ո՛չ ալ շատ ճշգրիտ.

con sordino (it.)-avec sourdine

լարային աղեղնաւոր կամ փողային նուագարաններու վրայ նուագել *մեղմոցով*-sourdine. հակառակը՝ senza sordino-առանց մեղմոցի.

contralto

իզական ամենաթաւ երգաձայնի անուանումը.

contrebasse - double bass (angl.)-Kontrabaß (all.)

քամքնութակ կամ կրկնաթաւջութակ. ընդհանրապէս քառալար այս նուագարանը մաս կը կազմէ համանուագախումբերու աղեղնաւոր լարայիններուն. այդ ընտանիքին հնչումով ամենաթաւ եւ ծաւալով ամենամեծ նուագարանն է. ան ձայնափոխ է-instrument transpositeur, որովհետեւ գրուած ձայնանիշը անոր վրայ կը հնչէ մէկ ութեակ-octave-վար. կը նուագուի ընդհանրապէս ոտքի վիճակի մէջ. գործածական է նաեւ jazzի մէջ.

contrebasson - double bassoon (angl.)-Kontrafagott (all.)

փայտեայ փողայիններու ընտանիքի հնչումով ամենաթաւ եւ ծաւալով ալ ամենամեծ նուագարանը. թաւ basson (տե՛ս այս բառը).

contredanse

18րդ դարու Ֆրանսական պար.

contrepoint - counterpoint (angl.)-Kontrapunkt (all.)

բազմաձայնութիւն որ կազմուած է իրարու հետ, միատեղ եւ հորիզոնական կերպով ընթացող երկու եւ աւելի մեղեդիական անկախ գիծերէ, որով կը տարբերի բազմաձայնութեան այլ ձեւերէ, եւ մասնաւորաբար դաշնեակակերտ բազմաձայնութենէ-homophonie. ծագում առած է լատիներէն punctus contra punctumԼն. բառացիօրէն կէտը կէտի, եւ աւելի ճիշտ ձայնանիշը ձայնանիշի դիմաց, քանի հին երաժշտագրութեան մէջ punctum անուանումն էր որոշակի ձայնանիշի մը. *մեղեդիակերտ բազմաձայնութիւն*.

contretemps - contretempo (angl.)-Kontratempo (all.)

համր (լուռ) եւ հնչուն ամանակներու կանոնաւոր այն տեսակ յաջորդականութիւն ուր, օր. չորս չորրորդ չափի մէջ լուռ են անոր զօրաւոր առաջին եւ համեմատաբար զօրաւոր երրորդ ամանակները, եւ հնչիւն՝ անոր տկար երկրորդ եւ չորրորդ ամանակները.

contre-sujet - counter subject (angl.)-Kontrasubjekt, Gegensatz (all.)

fugueերու մէջ թեմային կամ պատասխանին-sujet ou reponse-այլ ձայնով մը ընկերակցող, անոնց հանդէպ contrepoint հանդիսացող եղանակ. *հակադրութիւն*.

coperto (it.)

փողային նուագարաններու վրայ մեղմոցով-sourdine-նուագ. բառացի գոց. հակառակը՝ aperto.

cor - horn, french horn (angl.)-Horn, Waldhorn (all.)

փող կամ *գալարափող*. նուագարան որ մաս կը կազմէ համանուագախումբերու պղնձեայ փողայիններու. կազմուած է իր շուրջ քանի մը անգամ դարձող երկար պղնձեայ խողովակէ որ իր վերջաւորութեան բաւական լայննալով կը յանգի նուագարանին փողալայնակին-pavillon. 19րդ դարու սկիզբներէն այս եւ նոյն ընտանիքին պատկանող նուագարանները օժտուեցան մասնաւոր մխոցաւոր կամ կափոյրի սարքով-piston, palette. այդ հնարքը կարելի դարձուց այդ նուագարաններուն վրայ արտաբերել, ունենալ իրենց հնչածաւալի բոլոր հնչիւնները կիսաձայնային-chromatique-կարգով. նախ քան այդ, անոնք բոլորը ի վիճակի էին արտաբերելու միայն բնական հնչիւնաշարին մաս կազմող հնչիւնները, տե՛ս naturel (gamme, instrument).

փողը ունի հարուստ, մեղմ եւ երգային հնչերանգ-timbre, եւ, մօտաւորապէս երեքուկէս ութեակ հնչածաւալ-étendue. պղնձեայ փողայիններու ընտանիքին մէջ իրմէ բարձր հնչող նուագարանը trompettes է, իսկ ցած՝ tubas. գալարափողը ձայնափոխ է-instrument transpositeur.

cor anglais - english horn (angl.)-Englisch Horn (all.)

անգլիական փող. նուագարան որ մաս կը կազմէ համանուագախումբերու փայտեայ փողայիններուն. hautboisի ընտանիքէն է, անկէ քիչ մը մեծ. իր վարի ծայրը ունի տանձանման փողալայնակ-pavillon. օժտուած է եղեգի կրկնակի լեզուակով-à anche double. ձայնափոխ նուագարան է-instrument transpositeur, գրուածքէն quinte մը վար հնչող. երգահանները զայն յաճախ կ'օգտագործեն երաժշտութեան արեւելեան գունաւորում տալու համար. կը կոչուի նաեւ hautbois alto կամ hautbois en fa.

corde - string (angl.)-Saite (all.)

նուագալար կամ *լար*. լարային կոչուած նուագարաններու ձայնի աղբիւրը. զանազան նիւթերէ (մետաղ, աղիք) պատրաստուած այդ թելերը կը պրկուին նուագարանին վրայ, անոր մէկ ծայրէն միւսը եւ կը հնչեն երբ տատանումի ենթարկուին, ըլլայ աղեղով, կնտնտոցով-mediator-կամ պարզապէս մատերով.

cor de basset - basset horn (angl.)-Bassetthorn (all.)

clarinetteի ընտանիքին պատկանող փողային նուագարան. կը կոչուի նաեւ clarinette alto en fa. ներկայիս գրեթէ չի գործածուիր.

cordes, instruments à cordes - strings, stringed instruments (angl.)-Saiten-instrumente (all.)

լարայիններ, լարային նուագարաններ ընդհանրապես.

cordes vocales - vocal chords (angl.)-Stimmbänder (all.)

ծայնալարեր կամ *ծայնածալքեր*. մարդու կոկորդին մէջ մկաններով շրջապատուած անցք ուր արտաշնչումի պահուն մկաններու իրարու մօտեցումէն, սեղմումէն կ'առաջանայ ձայնը. տե՛ս նաեւ phonation.

cornemuse - bagpipe (angl.)-Dudelsack, groß Bock (all.) ciaramella, zampogna (it.)

պարկապոյ կամ *պարկապկու*, տկճոր. փողային նուագարան որ կազմուած է կենդանական մորթէ շինուած օղապարկէ մը եւ անոր վրայ անցուած, հաստատուած քանի մը փողակներէ. անոնցմէ մէկուն միջոցով նուագողը օդ կը ներմղէ պարկին, մնացեալներուն՝ արինգանման փոքր ծակերով փողակներու վրայ ալ կը նուագէ. փողակներէն մէկ-երկուքը եղանակին ընկերակցող տեսական եւ անփոփոխ բարձրութեամբ հնչին մը կ'արձակեն, ձայն կը բռնեն. հայերէն կը կոչուի նաեւ տիկ. այս նուագարանին զանազան տարատեսակները ծանօթ են աշխարհի բազմաթիւ ժողովուրդներու. musetteը մէկ տարատեսակն է cornemuseին.

cornet - Kornett (all.)

պղնձեայ փողայիններու խումբին մաս կազմող նուագարան որ արտաքինապէս կը յիշեցնէ շեփորը-trompette. ինչպէս ժամանակակից բոլոր պղնձեայ փողայինները, cornetը եւս օժտուած է մխոցային (տե՛ս piston) սարքով որու համար շատ յաճախ կը կոչուի նաեւ cornet à pistons. հանդէս կուգայ թէ դասական եւ թէ փողային նուագախումբերու մէջ ուր իրեն կը վստահուի առաջատար, գլխաւոր մեղեդիական գիծը որպէս հնչեղ եւ ճկուն նուագարանի.

corps de ballet - Ballettruppe (all.)

դասական բեմապարի պարախումբ.

coulisse - wings (angl.)-Kulisse (all.)

վարագոյրի եւ ընդհանրապէս բեմի ետեւի դերասանական կողմը.

coulisse - slide (angl.)-Stimmzug, Zug (all.)

սահնգ. պղնձեայ փողային նուագարաններէն tromboneի խողովակին այն մասը որ կը սահի միւսին վրայ. trombone à coulisse-slide trombone (angl.)-Zugposaune (all.)

coup d'archet - bowing (angl.)-Bogenführung, Bogenstrich, Strichart (all.)

բառացի աղեղի հարուած, *աղեղահարութիւն* կամ *աղեղավարութիւն*. լարային աղեղնաւոր նուագարաններու վրայ աղեղը գործածելու կերպ, եղանակ.

աղեղը շարժելու երկու հիմնական ուղղութիւններն են՝
poussée, en poussant-up bow, upstroke (angl.)-Aufstrich (all.)-դէպի վեր, հրելով, ցոյց կը տրուի V նշանով, եւ

tirée, en tirant-down bow, down stroke (angl.)-Abstrich (all.)-դէպի վար, քաշելով, ցոյց կը տրուի Բ նշանով.

լարային աղեղնաւոր նուագարաններու վրայ զանազան կատարումի ձեւերն են՝

legato-կապնիշով-liaison-խմբաւորուած ձայնանիշերու խումբը կատարուած աղեղի դէպի վեր կամ վար անընդհատ շարժումով, en tirant կամ en poussant.

détaché-իւրաքանչիւր ձայնանիշ աղեղի առանձին շարժումով, միշտ փոխելով անոր շարժման ուղղութիւնը, անկապ.

martelé, martellato-եռանդուն եւ զօրաւոր staccato, իւրաքանչիւր ձայնանիշ աղեղի կտրուկ շարժումով.

spiccato- կտրուկ կարճ հնչիւններ կատարուած աղեղը լարերուն վրայ ցատկեցնելով.

sautillé-աւելի մանր spiccato.

staccato volant-խումբ մը կտրուկ, անկապ ձայնանիշեր կատարուած աղեղի մէկ, ընդհանրապէս դէպի վեր-en poussant-շարժումով.

ստորեւ անուանումները կարգ մը այլ կատարելաձեւերու. non legato, portamento, ricochet, saltando, tremolo.

coup de langue - tonguing (angl.)-Zungenstoß (all.)

բառացի լեզուի հարուած. փողային նուագարաններու վրայ կատարողին կողմէ իր լեզուն օգտագործելու յատուկ կերպ, ձայնամղումին, գրոհին-attaque-ճշգրտութիւնը ապահովելու համար.

couplet

տուն, քառեակ երգերու մէջ.

coupure - cut, excision (angl.)-Einschnitt, Streichung (all.)

յարպաւում. երաժշտական ծաւալուն երկերէ, մասնաւորաբար opéra, ballet, ծանրաբեռնող հատուածներու կամ տեսարաններու *կրճատում* (suppression).

courante

16րդ-18րդ դարերու պար որու պարանուագը մաս կազմած է baroqueի շրջանի շարանուագներու-suites.

couronne

համագոր point d'orgueի.

cracovienne - krakowiak (pol.)

լեհական երկչափ $\frac{2}{4}$ արագ պար.

Credo (lat.)

հաւատամք, հանգանակ հաւատոյ. մաս մը լատին պատարագէն.

crescendo (it.)

հնչման ուժի աստիճանական, հետզհետէ զօրացում. հակառակը decrescendo կամ diminuendo.

crins - bow-hair, horse-hair (angl.)-Roßhaar, Bespannung (all.)

աղեղի մազ, պատրաստուած ձիու պոչի մազերէն.

critère - criterium (lat.)

արուեստի ստեղծագործութիւնները գնահատելու, անոնց արժէքը որոշելու *յատկանիշ, չափանիշ*.

critique (musicale)

երաժշտական քննադատութիւն. երաժշտական արուեստի զանազան երեւոյթներու ուսումնասիրութիւն, վերլուծում, գնահատում.

croche - eighth note, quaver (angl.)-Achtelnote (all.)

մէկ ութերորդական ձայնանիշ , քառորդի-noire կէսին հաւասար.

croisement - crossing (angl.)-Kreuzung (all.)

1. բազմաձայնութեան մէջ առանձին ձայնաբաժիններու խաչաձեւում. տե՛ս conduite des voix.

2. ստեղնաւոր եւ հարուածային նուագարաններու վրայ նուագողի ձեռքերու խաչաձեւում-Überschlagen (all.).

crotala

հին հարուածային նուագարան, ծնծղայ. կը կոչուի նաեւ cymbale antique.

csardas

հունգարական պար դանդաղ սկզբնամասով եւ արագ վերջամասով.

cuires - brass instruments (angl.)-Blechblasinstrumente, Blechinstrumente (all.)

համանուագախումբերու մէջ *պղնձեայ փողայիններու* խմբակի անուանում, որու մաս կազմող հիմնական նուագարաններն են՝

trompette, cor, trombone, tuba իրենց տարատեսակներով, բոլորն ալ պատրաստուած են պղինձէ եւ օժտուած զանազան մեծութեամբ, ըստ նուագարանի, ձագարած եւ բերաննոց-փողածայրով-embouchure.

culmination

երաժշտական երկերու կամ անոնց մէկ մասին զարգացման առաւել լարուած պահը, *բարձրակէտը*.

cycle, cyclique

ստեղծագործութիւններու շարք միաւորուած ընդհանուր նիւթով մը, օր. Տարուան եղանակները կամ Ժամանակները.

cymbales - cymbals (angl.)-Becken (all.)-piatti (it.)

ծնծղայ. մետաղեայ հարուածային նուագարան. պնականման, 30-50սմ. տրամագիծով, ընդհանրապէս զոյգ եւ իրարու բախուող սկաւառակներ. տարատեսակներն են՝ cymbale suspendue թակիչով մը հարուածուող, cymbales antiqués-հնաւուրց ծնծղայ, սովորական ծնծղայէն ծաւալով աւելի փոքր եւ հնչումով աւելի բարձր.

D

D

անգլերեն եւ գերմաներեն կը խորհրդանշէ ré ձայնանիշը.

da capo (it.)

վերսկսիլ սկիզբէն, բառացի՝ գլխէն. կրճատուած D. C.
da capo al fine-սկիզբէն մինչեւ fine բառը.

dactyle

տե՛ս unité rythmique.

dal segno (it.)

նշանէն. տե՛ս segno.

danse - dance (angl.)-Tanz (all.)

պար. danse classique, ballet-դասական պար. danse populaire-
ժողովրդային պար. danse rituelle-ծիսապար. danse
guerrière-մարտապար.

danseur (euse) - dancer (angl.)-Tänzer, Tänzerin (all.)

պարող, պարուհի. danseur (euse) classique, de ballet - դասական
պարող, պարուհի.

D Dur (all.)-ré majeur-D major (angl.)

début

արուեստագէտի մը առաջին հրապարակային ելոյթը.

déchiffrage - sight reading (playing, singing) (angl.)-vom Blatt spielen
(singen) (all.)

երաժշտական անծանօթ երկի առաջին ընթերցում, ընդհանրապէս
առանց կանխաւ պատրաստութեան (երգելով կամ նուագելով).

decima (it.)
տե'ս dixième.

decimole (it.)-Dezimole (all.)
տասը համարժեք ձայնանիշերէ կազմուած կշռութային յատուկ խմբաւորում. բնական ութի փոխարէն տասնի բաժնուած որեւէ տեւողութիւն. կը նշուի 10 թուանշանով այդ ձայնանիշերու խմբակին վերը կամ վարը տեղադրուած. յաճախ ունի կրկնապատկուած quintoletի հանգամանք.

déclamation
արտասանութիւն.

décomposition, décomposer
տրոհում, տրոհել. Հափի մը իւրաքանչիւր ամանակը ձեռքի կրկնակի կամ եռակի բախումով նշելու կերպ խմբավարութեան մէջ, օր. դանդաղ ընթացող չորս չորրորդի մէջ երաժշտական երկ մը չորսի փոխարէն ութ բախումով Հափ տալ, երկրորդելով, կրկնելով իւրաքանչիւր շարժում.

decrescendo (it.)
հնչման ուժի աստիճանական, հետզհետէ նուազում, մեղմացում. համազօր է diminuendoի.

dédicace - dedication (angl.)-Widmung, Zueignung (all.)
ձօն, ընծայում, նուիրում.

degré - degree (angl.)-Stufe (all.)
հնչիւնաշարի աստիճան. անոնցմէ իւրաքանչիւրին իրավիճակը հիմնաձայնին-tonique-նկատմամբ, օր. faև do majeurի չորրորդ աստիճանն է, իսկ fa majeurի առաջինը.

démanché
աղեղնաւոր նուագարաններու վրայ անցնում մէկ դիրքէն-position-միւրը, ձախ ձեռքի, լարերուն դպող մատերու դրուածքի փոփոխութիւն.

demi-cadence
տե'ս cadence.

demi-pause - half, minim rest (angl.)-halbe Pause (all.)
կիսալուռ. կէս ձայնանիշի-blanche-տեւողութեան համարժեք լուռութեան նշան (=).

demi-soupir - eighth, quaver rest (angl.)-Achtelpause (all.)

ութերորդական լռանիշ. ութերորդական ձայնանիշի-croche-համար-
ժէք լռութեան նշան (7).

demi-ton - half ton, half step (angl.)-Halbton (all.)

կէս-ձայնաստիճան, կիսաձայն. համաերոպական երաժշտութեան մէջ տիրող կարգաւորուած համակարգի-système tempéré-ամենափոքր ձայնամիջոցը կարգաւորուած կէս-ձայնաստիճանն է-demi-ton tempéré. ան մէկ ութեակի-octave-մէկ տասներկուերորդ մասն է, այլ խօսքով մէկ ութեակը կը պարունակէ 12 կէս-ձայնաստիճան. կէս-ձայնաստիճանէ կազմուած են բոլոր seconde mineur ձայնամիջոցները-intervalles, ինչպէս mi-fa, sol-la bémol կամ si-do. տես նաեւ ton.

demi-voix - mezza voce (it.)-halblaut (all.)

կէս ձայնով, մեղմաձայն, համազօր է à mi-voixի.

De profundis (lat.)

ի խորոց. լատին կրօնա-եկեղեցական երգեցողութիւն.

Des (all.)-ré bémol (♭)-D flat (angl.)

désaccordé - out of tune (angl.)-verstimmt (all.)

լարուացքը իշած, խանգարուած (նուագարան).

descendante (gamme)-descending (scale) (angl.)-abstreigende (Tonleiter) (all.)

վարընթաց (հնչիւնաշար).

Deses (all.)-ré double bémol (♭♭)-D double flat (angl.)

dessin mélodique

մեղեդիական գիծ, դարձուածք.

destra (it.)

աջ. destra mano, colla destra-աջ ձեռքով, աջով.

détaché - abgestoßen, abstoßen (all.)

անկապ, կտրուկ. լարային աղեղնաւոր նուագարաններու վրայ իւրաքանչիւր հնչիւն-ձայնանիշ կատարել աղեղի առանձին, տարբեր ուղղութեան շարժումով՝ քաշելով-tirée-կամ հրելով-poussée. դաշնակի համար նոյնպէս անկապ նուագի նշում.

détonation

աղարտում, սխալ հնչիւնաւորութիւն կամ հնչիւնատուութիւն երգեցողութեան մէջ եւ կարգ մը նուագարաններու վրայ (լարային, փողային). détonner-սխալ երգել կամ նուագել, հնչիւնը աղարտել.

développement - development (angl.)-Durchführung (all.)

forme sonate կամ fugue կառոյցով երաժշտական երկերու միջին, ծաւալուն այն մասը ուր տեղի կ'ունենայ իրեն նախորդող նախադրութեան-exposition-մէջ ներկայացուած հիմնանիւթերու, թեմաներու մշակումը, զարգացումը, ընդլայնումը, ծաւալումը եւ աճումը.

exposition-développement-réexposition.

diabolus in musica (lat.)-diable en musique

տե' u triton.

diane

զինուորները արթնցնող ազդանշան. sonner la diane.

diapason - tuning fork (angl.)-Stimmungsgabel, Kammerton (all.)

ձայնատու, *ծայնորդ*. երկճիւղ, փոքրիկ բռնիչով, պողպատեայ ձայնարձակ գործիք որ կ'արձակէ երաժշտական որոշ հնչիւն մը, օր. la, բացարձակ եւ ընդունուած բարձրութեամբ եւ անոր չափանմուշը կը հանդիսանայ. կը գործածուի երգեցողութեան մէջ ձայն տալու, ինչպէս նաեւ նուագարաններ լարելու ընթացքին. այլ իմաստով տե' u étendue.

diatonisme, diatonique

ընուղիղ. երաժշտութեան այս համակարգը հակադրելի է բաղադրեալ-chromatique-համակարգին, քանի որ ան հիմնուած է հնչիւնաշարի բնական, չաժանցուած-non altéré-

ձայնաստիճաններու փոխյարաբերութեան վրայ. հոն չենք հանդիպիր որեւէ հնչիւնի եւ իր աժանցումի իրարու յաջորդումին, օր. do-do dièse (#) կամ do-do bémol (b).

gamme diatonique-*ընուղիղ հնչիւնաշար*. ութեակի մը-octave-սահմաններուն մէջ անոր բնական ձայնաստիճաններու յաջորդականութիւնը. պարզագոյն օրինակներն են do, ré, mi, fa, sol, la, si, do կամ la, si, do, ré, mi, fa, sol, la հնչիւնաշարերը, այսինքն դաշնակի վրայ նոյնանուն ճերմակ ստեղներու շարքը.

système diatonique-*ընուղիղ համակարգ*. երաժշտութեան մէջ գոյութիւն ունի շատ հին ժամանակներէն ի վեր, բայց իր տարբեր ձեւերուն մէջ կը գործադրուի նաեւ մեր օրերուն.

dictée musicale - musical dictation (angl.)-Musikdiktat (all.)

երաժշտական թեւադրութիւն. ընդհանրապէս ստեղնաւոր նուագարանի մը վրայ կատարուած երաժշտական համապատասխան եւ համառօտ երկի մը ձայնանիշերու վերագրութիւն, յարակից բոլոր մանրամասութիւններով չափ, կշռոյթ, հնչիւններու բարձրութիւն, տեւողութիւն, ածանցումի նշաններ. թելադրութիւնները կ'ըլլան մեղեդիական, մէկ ձայնով-mélodique, բազմաձայն, մինչեւ չորս ձայն-polyphonique, դաշնեակներու-accords եւ կշռութային-rythmique. անոնք մաս կը կազմեն solfège-ի դասընթացքներուն, կը զարգացնեն ուսանողին լսողութիւնը, յիշողութիւնը.

diction

առողանութիւն. երգի, գեղարուեստական խօսքի մէջ վանկերու, բառերու յստակ, ըմբռնելի արտասանութիւն

dièse - sharp (angl.)-Kreuz (all.)

ածանցումի նշան. եւրոպական երաժշտագրութեան մէջ բնական ձայնանիշը կէս ձայնաստիճան-demi-ton-բարձրացնող. կը նշուի # . հայկական երաժշտագրութեան մէջ ընդունուած է *կիսվեր* անուանումը.

Dies irae (lat.)

Ջայրոյթի օր. մաս մը լատին հոգեհանգստեան պաշտօնէն. անոր գլխաւոր եղանակը-séquence, որ միջնադարեան ծագում ունի, զանազան փոփոխակներու ձեւով մէջբերուած, գործածուած է վերջին երկուն հարիւր տարիներու ընթացքին բազմաթիւ երաժշտահաններու ոչ կրօնական երկերու մէջ ալ, ինչպէս symphonie, suite, sonate, opéra եւայլն, անոնց մէջ խորհրդանշելով մահուն գաղափարը.

diferencias (asp.)

variationsներու անուանումը Սպանիոյ մէջ, 16րդ դար.

dilettante - Kunstliebhaber (all.)

արուեստասէր, երաժշտասէր. արուեստի որեւէ մարզով սիրողաբար, առանց մասնագիտական պատրաստութեան զբաղող անձ.

dilogie (gr.)

երկբանութիւն. երկու աւարտուն, ինքնուրոյն, սակայն ընդհանուր մտայղացումով համախմբուած երաժշտա-թատերական ներկայացում, opéra. առանձին-առանձին կատարելի, ներկայացուելի երկու opérahներու համախմբում.

diminué - diminished (angl.)-vermindert (all.)

փոքրագոյն, փոքրացում.

1. ձայնամիջոց-intervalle-որ կէս ձայնաստիճանով-demi-ton-աւելի փոքր է քան նոյնանուն մաքուրը-juste-եւ փոքրը-mineur, օր. do-sol quinte juste, do-sol bémol quinte diminuée եւ կամ, ré-fa tierce mineure, ré-fa bémol tierce diminuée.

2. երկու փոքր եռեակներէ-tierce mineure-կազմուած դաշնեակ-accord, օր. la-do-mi bémol accord diminué-փոքրացում դաշնեակ, եռահնչիւն.

diminuendo (it.)

համագօր decrescendoի.

diptyque - diptych (angl.)-Diptychon (all.)

երկմասանի երաժշտական երկ.

direction - conducting (angl.)-Leitung (all.)

խմբավարութիւն, երգավարութիւն կամ նուագավարութիւն. ընդունուած է որ մէկ տասնեակէ աւելի անդամ հաշուող երաժշտախումբերը հանդէս գան խմբավարի մը առաջնորդութեան ներքեւ. այս վերջինը, իր ձեռքերու շարժումներուն-gestique-եւ դիմաշարժութեան-mimique-միջոցներով կատարողական ներդաշնակութիւն կ'ապահովէ խումբի մը զանազան նուագարանային կամ երգային ենթախումբերուն միջեւ. ան մասնաւոր ցուցմունքներով կատարել կուտայ երաժշտական երկին յատուկ բոլոր նրբերանգները-nuances, ընթացքի ժամանակաւոր փոփոխութիւնները, կը հսկէ երկի ընդհանուր ընթացքին-tempo-պահպանման, կը նշէ զանազան նուագարանային կամ երգային խումբերու մոտքերը. խմբավարին գլխաւոր պարտականութիւններէն մէկն է ճշգրտօրէն վերարտադրել երաժշտական բնագիրը եւ հարագատ մնալ երաժշտահանին գեղարուեստական մտայնացումներուն.

dirge (angl.)

յուդարկաւորութեան երգեցողութիւն.

diritta (it.)

համագօր destrahի.

Dis (all.)-ré dièse (♯)-D sharp (angl.)

discantus (lat.)-dechant-discant (angl.)

1. միջնադարեան բազմաձայնութիւն.

2. բարձր երգաձայն, մանկական կամ այլ, ինչպես նաև այն երգաբաժինը որ կ'երգուի այդ ձայնին կողմէ. անցեալին discantusի բաժինները յաճախ կ'երգուէին castratներու կողմէ.

discordance

տե՛ս dissonance.

disharmonie

ներդաշնակութեան բացակայութիւն, աններդաշնակութիւն.

Disis (all.)-ré double dièse (x)-D double sharp (angl.)

disque - record, disc (angl.)-Tonplatte, Schallplatte (all.)

ծայնապնակ, ձայնասկաւառակ, սալ, երգապնակ.

compact disque-սեղմ, ամփոփ ձայնապնակ.

dissonance

տարահնչիւն. երկու եւ ավելի զուգակցուած հնչիւններու անմիաբանութիւն, անհամերաշխութիւն. մարդկային լսողութեան համար պրկուած, անհանգիստ հնչողութիւն որ անպայման լուծում մը-résolution-կը պահանջէ. երաժշտութեան մէջ, ընդհանուր առմամբ dissonanceներուն հակադրուած են consonanceները (տե՛ս այս բառը), այն հնչիւնային զուգակցութիւնները՝ ձայնամիջոց, դաշնեակ կամ այլ, որոնց մէջ կը լուծուին բոլոր dissonanceները.

dithyrambe - dithyrambos (gr.)

Ներքող. հին Յունաստանի մէջ խմբերգ-գովերգ. հետագային այսպէս կոչուեցան նաև գովերգային բնոյթի մեներգ կամ նուագարանային երկեր ալ.

diva (it.)

բառացի աստուածուհի (déesse). շքանուն որ կը տրուի ականաւոր, հռչակաւոր դերասանուհիներու, երգչուհիներու. տե՛ս նաև primadonna.

divertissement - divertimento (it.)

զուարճանուագ. 18րդ դարուն տարածուած եւ մեծ մասամբ սենեկային նուագախումբերով կատարուելու սահմանուած զուարճալի բնոյթով երաժշտական բազմամաս ստեղծագործութիւններ, ուրկէ եւ անոնց նմանութիւնը, մօտութիւնը շարանուագներուն-suites. անոնց մէջ առկայ են նաև sonateի կառոյցին յատուկ տարրեր.

divertissement կը կոչուին fugueերու մէջ միջանկեալ հատուածներ, ինչպէս նաև զուարճային բնոյթով կարճ ընդմիջարկուած դրուագներ մեծ ներկայացումներու ծիրին մէջ.

divin

աստուածային.

divisi (it.)

կրճատուած div. նուագախումբերու միատեսակ նուագարանային խմբակներու կողմէ կատարուելիք բազմաձայն նուագամասի մը բաժանումը 2, 3 կամ աւելի ձայնաբաժիններու, ըստ ձայներու քանակի, օր. եռաձայն նուագամաս մը առաջին շութակներու խմբակին կողմէ կը կատարուի հետեւեալ կերպով, խմբակը երեք մասի բաժնելով, իւրաքանչիւրին կը վստահուի ձայներէն մէկուն կատարումը. divisiի կարելի է հանդիպիլ երգչախմբային գրուածքներու մէջ ալ.

dixième - tenth (angl.)-Dezime (all.)

մէկ ութեակէ մեծ ձայնամիջոց-intervalle. հնչիւն մը եւ իրմէ վեր տասներորդը (10րդը), օր. do եւ իրմէ վեր երկրորդ miև. նմանօրինակ ձայնամիջոցները կը կոչուին բարդ-intervalles redoublés.

dixiland (angl.)

այս անունումը կը տրուի ճերմակամորթ երաժիշտներէ կազմուած jazzի խումբերուն եւ անոնց կատարած երաժշտութեան.

dixtuor - Dezimett (all.)

տասը երաժիշտներէ բաղկացած երաժշտախումբ, ինչպէս նաեւ այդ տեսակ խումբերու համար գրուած ստեղծագործութիւն.

d Moll (all.)-ré mineur-D minor (angl.)

do - C (angl., all.)

հիմնական հնչիւնաշարի-do majeur-առաջին աստիճանի անունումը. do, ré, mi, fa, sol, la, si. կարգ մը երկիրներու մէջ ծանօթ է նաեւ իր սկզբնական անունումով՝ ut.

dodécaphonique (musique)-twelve ton music (angl.)-Zwölftonmusik (all.)

արդի յօրինողական կերպով գրուած երաժշտութիւն որ ծագում առած է իբր շարունակութիւնը atonalismեի. բառացի տասներկուհնչիւնային երաժշտութիւն. անոր կառոյցի հիմքը կը կազմէ շարքը-série, որ կ'ընդգրկէ ութեակի-octave-տասներկու կիսաձայները ներկայացնող բոլոր հնչիւնները դասաւորուած շարունակ ձեւափոխուող, նորոգուող շարքով, հերթականութեամբ.

doigté - fingering (angl.)-Fingersatz (all.)

մատնադրութիւն. զանազան նուագարաններու վրայ կատարողի մատերու դասաւորութիւն, անոնց շարունակ եւ ծրագրուած փոփոխութիւնը. բնական եւ ճիշդ մատնադրութիւնը կ'օգնէ յաղթահարելու երաժշտական երկին մէջ, անոր ուսուցման հանգրուանին հանդիպող կարգ մը կատարողական դժուարութիւններ, ինչպէս նաեւ յիշողութեան մէջ երկը աւելի լաւ տպաւորելու. դաշնակի եւ ընդհանրապէս ստեղնաւոր նուագարաններու համար մատերուն թիւերն են. բլթամատը՝ 1, ցուցամատը՝ 2, միջնեմատը՝ 3, մատնեմատը՝ 4, ձկոյթը՝ 5.

dolce (it.)

մեղմ, քնքոյշ.

dolente (it.)

տխուր, վշտագին.

doloroso, con dolore (it.)

թախիծով, կսկիծով, ցաւով.

dominante

երրոպական հնչիւնաշարերու՝ majeur կամ mineur diatonique հինգերորդ աստիճան. հիմնաձայնէն-tonique-վերջ անոնց երկրորդ կարելորդ յենակէտը.

accord de dominante-այդ աստիճանի վրայ կառուցուած դաշնեակ. բառացի իշխող, տիրող.

հայ երաժշտութեան մէջ ընդունուած է դիմող ծայն անուանումը.

Domine Jesu Criste (lat.)

Տէր Թիսուս Զրիստոս. մաս մը լատին հոգեհանգստեան պաշտօնէն.

Dona nobis pacem (lat.)

Տուր մեզ խաղաղութիւն. լատին շարական-cantique, hymne.

doppio movimento (it.)

կրկնակի արագութեամբ, երկու անգամ աւելի արագ.

double barre

երաժշտական երկի կամ անոր մէկ մասի վերջաւորութեան դրուող նշան. կրկնակի չափագիծ.

double bass (angl.)-contrebasse

double bassoon (angl.)-contrebasson

double bémol - double flat (angl.)-Doppel Be (all.)

կրկնակի ածանցումի նշան, բնական ձայնանիշը երկու կէս ձայնաստիճան կամ մէկ ամբողջ ձայնաստիճան իջեցնող. կը նշուի $\flat\flat$.

double concerto - Doppelkonzert (all.)

երկու մենակատարի եւ նուագախումբի համար գրուած մրցանուագ. տե՛ս նաեւ concerto.

double corde - double stopping (angl.)-Doppelgriff (all.)

լարային աղեղնաւոր նուագարաններու վրայ միաժամանակ երկու կամ անելի հնչիւններ արտահանելու կերպ.

double coup de langue - double tonguing, tipping (angl.)-Doppelzunge (all.)

բառացի լեզուի կրկնակի, զոյգ հարուած. տե՛ս coup de langue.

double croche - sixteenth note, semiquaver (angl.)-Sechzehntelnote (all.)
տասնվեցերորդական ձայնանիշ .

double dièse - double sharp (angl.)-Doppelkreuz (all.)

կրկնակի ածանցումի նշան. բնական ձայնանիշը երկու կէս ձայնաստիճան կամ մէկ ամբողջ ձայնաստիճան բարձրացնող. կը նշուի $\sharp\sharp$.

double fugue - Doppelfuge (all.)

fugue, որ ունի երկու թեմա, հիմնանիւթ-sujet. անոր կառոյցը հիմնուած է երկու զուգակից թեմաներու զարգացումին վրայ.

double pédale

տե՛ս pédale-2, ձայնառութիւն.

douzième - twelfth (angl.)-Duodezime (all.)

մէկ ութեակէ մեծ ձայնամիջոց-intervalle. հնչիւն մը եւ իրմէ վեր տասներկրորդը (12րդը), օր. do եւ իրմէ վեր երկրորդ solը. նմանօրինակ ձայնամիջոցներ կը կոչուին բարդ-intervalles redoublés.

dramatique (art)

թատերական (արուեստ). artiste dramatique-դերասան.

dramaturgie

թատերագրութիւն.

drame - drama (angl.)-Schauspiel (all.)

Թատերախաղ. drame lyrique, musicale-երաժշտական Թատերախաղ-opéra.

dritta (it.)

համագործնադր.

duo - duett (angl.)-Duo, Duett (all.)

երկու երաժիշտներ (երգող կամ նուագող) բաղկացած երաժշտախումբ-ensemble, ինչպես նաև այդ տեսակ խումբերու համար գրուած երաժշտական ստեղծագործութիւն. *զուգահեռագ.*

duolet - duplet (angl.)-Duole, Zweier (all.)

երկու համարժէք ձայնանիշներէ կազմուած կշռութային յատուկ խմբաւարում. բնական երեքի փոխարէն երկուքի բաժնուած որեւէ տեսողութիւն. կը նշուի 2 թուանշանով, այդ ձայնանիշերու վերը կամ վարը դրուած.

duplex longa (lat.)

համագործնադր. կամ *larghi*. տե՛ս notation mensuraliste.

Dur (all.)-majeur.

Durakkord-accord majeur

C Dur-do majeur

durée

տեսողութիւն, հնչիւնի կամ լուծեան նշանի, լրանիշի.

dux (lat.)

տե՛ս sujet.

dynamique - dynamics (angl.)-Dynamik, Tonstärke (all.)

հնչիւններու յարաբերական ուժգնութեան եւ անոնց փոփոխութիւններուն հետ կապուած երեւոյթներու ամբողջութեան անուանում. երաժշտագրութեան մէջ կը նշանակուին մասնաւոր նշաններով եւ գիրերով. ձայնութի նշանները հետեւեալներն են.

ppp - piano-pianissimo

մեղմամեղմ, չափազանց մեղմ

pp - pianissimo

շատ մեղմ

p - piano

մեղմ

mp - mezzo piano

կիսամեղմ

mf - mezzo forte

կիսազորեղ

f - forte

զորեղ, ուժգին

ff - fortissimo

շատ ուժգին

fff - forte-fortissimo

չափազանց ուժգին

f - sforzando

յանկարծական զորեղ շեշտ.

հնչման աստիճանական զորացումը եւ մեղմացումը կը նշուին՝
crescendo եւ decrescendo կամ diminuendo.

E

E

անգլերէն եւ գերմաներէն կը խորհրդանշէ *mi* ձայնանիշը.

écart

1. բացուածք, հեռաւորութիւն երկու ձայնանիշերու միջեւ, բազմաձայն (քառաձայն) գրուածքներու տարբեր ձայնաբաժիններու՝ *soprano*, *alto*, *ténor*, *basse* համապատասխան ձայնանիշերուն միջեւ.

2. բացուածք ձեռքի մատերու միջեւ, օր. բլթամատի եւ ճկոյթի միջեւ.

échelle

բառացի աստիճան, սանդուխ. հնչիւններու յաջորդականութիւն. առանց հիմնաձայնի-*tonique*-գաղափարի հնչիւնաշար.

echo

արծազանգ. որեւէ հնչիւնի կրկնակի ընկալում, անոր, իր ճանապարհին հանդիպած որեւէ արգելքէ արտացոլումի, արձագանգումի հետեւանքով. արձագանգի արգասիքը երաժշտական երկերու մէջ առաջ կը բերուի որոշ հատուածներու մեղմ կրկնումով, մասնաւորաբար երգերու, խմբերգներու վերջամասերուն կրկնուող տուներու բառերուն վրայ.

eclisses - ribs (angl.)-*Zargen* (all.)

կարգ մը լարային նուագարաններու վրայ՝ կիթառ, ջութակ, թաւջութակ եւ այլ, հնչատուփի-*caisse de résonance*-երկու երեսները-*table et fond*-իրարու առնչող, միացնող ժապաւէնանման *բոլորակը*, *կողապատը*.

éclogue, églogue

հովուերգութիւն.

école

1. ուսումնական հաստատություն.
2. մանկավարժական դասաւանդումի կերպ, եղանակ-méthode.
3. երաժշտահաններու խմբաւորում ըստ իրենց ապրած ժամանակաշրջանի, երկրի կամ քաղաքի, ինչպէս նաեւ ուղղութեան, հոսանքի, օր. école de Notre-Dame կամ école de Mannheim.

écossaise

սկոտլիական ծագումով արագ պար, երկչափ ($\frac{2}{4}$) (հին).

écriture

1. երաժշտական տեսական, գրաւոր դասընթացներու ընդհանուր անուանում.
2. երաժշտական գրուածք, ոճ, օր. բազմաձայն, միաձայն, արդի կամ հին երաժշտութեան.

écrou - screw (angl.)-Stellschraube (all.)

աղեղի մագերու (թելերու) պրկուածութիւնը կանոնաւորող պտուտակաւոր շարժական մասնիկ. աղեղին բռնուող ծայրին.

édition (musicale)-Auflage, Ausgabe, Verlag (all.)

երաժշտական հրատարակչութիւն.

E Dur (all.)-mi majeur-E majeur (angl.)

effet - effect (angl.)-Effekt (all.)

արդիւնք, արգասիք, տպաւորութիւն.

égal - voix égales

միատեսակ, միանման, *միասեռ ծայրեր*, միայն մանկական, միայն իգական կամ միայն արական. le chœur à voix égales-*միասեռ երգչախումբ*, կազմուած միայն մանկական, միայն իգական կամ միայն արական ձայներէ-chœur d'enfants, chœur féminin, chœur d'hommes. տե՛ս նաեւ mixte.

Eis (all.)-mi dièse (♯)-E sharp (angl.)

Eisis (all.)-mi double dièse (×)-E double sharp (angl.)

électronique (musique)

էլէքտրոնիկ մեքենաներով ստեղծուած եւ նոյն միջոցներով կատարուող երաժշտութիւն. électronique եւ concrète երաժշտութիւններու միախառնումէն առաջացած է ժամանակակից մէկ այլ երաժշտական ուղղութիւն՝ musique électro-acoustique.

élégie - elegy (angl.)-Klagelied (all.)

եղեղգ, եղերերգութիւն, թախծոտ բնոյթով երաժշտութիւն.

emboucher - lip, lipping (angl.)-Ansatz (all.)

փողային նուագարան մը բերանին դպցնել, շուրթերու միջեւ բռնել. իւրաքանչիւր նուագարանային խումբ՝ փայտեայ, պղնձեայ, ինչպէս նաեւ այդ խումբերու պատկանող իւրաքանչիւր նուագարան կը նուագուի, կը փչուի մասնաւոր ձեւով. այդ կախում ունի տուեալ նուագարանին բերաննոց-փողածայրին ձեւէն, մեծութենէն.

տե՛ս anche, bec, embouchure.

embouchure - mouthpiece (angl.)-Mundstück (all.)

պղնձեայ փողային նուագարաններու *բերաննոց-փողածայրը*, կատարողին շրթներուն յարող, սեղմող ձագարածեւ մասնիկը. վերոյիշեալ խմբակին մաս կազմող իւրաքանչիւր նուագարան օժտուած է որոշակի մեծութեան, խորութեան, փորուացքի բերաննոցով.

e Moll (all.)-mi mineur-E minor (angl.)

émotion, émotionnel

յուզականութիւն, յուզական.

enchaînement

1. յաջորդականութիւն, կապակցութիւն, օր. դաշնեակներու-accords-միջեւ

2. Համագոր *attacca*ի.

en dehors - bevortretend (all.)

առանձնացնել, ընդգծել, ի յայտ բերել.

enfant prodige - infant prodigy (angl.)-Wunderkind (all.)

հրաշք-մանուկ. ստեղծագործական, կատարողական բարձր ձիրքերով, արտակարգ ընդունակութիւններով օժտուած եւ զանոնք շատ փոքր տարիքէն հանդէս բերած երախայ.

enharmonie, enharmonisme

համադաշնակութիւն. գրուացքով եւ անունով տարբեր հնչիւններու հաւասարութիւն, այսինքն անոնց հնչման, բարձրութեան նոյնութիւն, օր. *do dièse-ré bémol* կամ *fa dièse-sol bémol* հնչիւնները որոնք իրարու enharmoniqueօրէն հաւասար են, համադաշնակ են իրարու.

Համադաշնակութեան սկզբունքը կը տարածուի ձայնամիջոցներու- intervalles, դաշնեակներու-accords, հնչիւնաշարերու-gammes-վրայ, օր. do dièse majeur հնչիւնաշարը համադաշնակ է ré bémol majeur հնչիւնաշարին.

Համադաշնակութիւնը իրագործելի եւ վաւերական է միայն կարգաւորուած համակարգի մէջ-système tempéré. տե՛ս tempérament. Համադաշնակ-enharmonique-հնչիւնները, օր. do dièse եւ ré bémol, դաշնակի վրայ ներակայացուած են միեւնոյն սեւ ստեղծով (doի եւ réի միջեւ գտնուող).

en poussant

տե՛ս coup d'archet.

ensemble

1. երաժշտախումբ, երգչախումբ, նուագախումբ, պարախումբ, համոյթ.

2. միասին, միատեղ, միանուագ.

en serrant

համագօր strettoի. արագացնելով. բառացի սեղմելով.

en tirant

տե՛ս coup d'archet.

entract - Zwischenakt (all.)

միջնարար. ընդմիջում, դադար. opéraի, balletի արարներու, ինչպէս նաեւ համերգներու երկու բաժիններու միջեւ. այլ իմաստներով տե՛ս interlude, intermède, intermezzo.

épilogue

վերջաբան. վերջամաս. երաժշտա-թատերական ներկայացումը-opéra-եզրափակող, անոր նիւթը ամփոփող մաս. տե՛ս նաեւ prologue.

épinette - spinet, virginal (angl.)-Spinett (all.)

փոքր, դիւրակիր նախադաշնակ-clavecin. առանց գետին յենուող ոտքերու, սեղանի վրայ դրուող.

épisode

դրուագ. երաժշտական երկերու մէջ համեմատաբար ինքնուրոյն հատուած.

épithalame

հարսանեկան երգ, *հարսներգ.*

épitaphe

մահերգ. նոյն բնոյթով երկեր են tombeau, marche funèbre, կարգ մը élégiesներ.

épopée

ղիւցազներգութիւն, դիւցազներգ.

eroticon (gr.)

սիրային բովանդակութեամբ երաժշտական երկ. տարփերգ, տարփերգութիւն.

Es (all.)-mi bémol (b)-E flat (angl.)

Eses (all.)-mi double bémol (bb)-E double flat (angl.)

espressivo (it.)

արտայայտիչ.

esquisse - sketch, outline (angl.)-Skizze (all.)

ուրուագիծ, ստեղծագործական նախնական աշխատանք.

estampie

13րդ, 14րդ դարերու նուագարանային սեռ-genre.

esthétique (musical)

երաժշտական գեղագիտութիւն, գեղաբանութիւն. երաժշտական արուեստի մէջ գեղեցիկը յայտնաբերող եւ ուսումնասիրող գիտութիւն.

étendue - compass (angl.)-Umfang (all.)

Տնշածաւալ. երգաձայնի կամ նուագարաններու ամենաթաւ եւ ամենաբարձր հնչիւններուն միջեւ ընդգրկուած տարածքը.

ethnographie, ethnomusicologie

ազգագրութիւն, ազգաներաժշտագիտութիւն. ժողովրդային, ազգային երաժշտութիւնը ուսումնասիրող գիտութիւն.

ethnomusicologue-ազգաներաժշտագէտ.

étouffé, étouffez

լոնցնել, խլացնել, խլացուցէ՛ք. տաւիղի-harpe-հնչող լարերուն հպելով զանոնք լոնցնելու նշում. նոյնը կիթառի համար.

կարգ մը հարուածային նուագարաններու թրթռացող մարմնին, օրինակ թաղանթին դպելով զանոնք լոնցնելու նշում.

étouffoir - damper (angl.)-Dampfer (all.)

ծայնարգել, մարիչ, խլացուցիչ, շիջոց. դաշնակներու եւ բազմալար ալլ նուագարաններու վրայ հնչող լարերը լռեցնող մասնաւոր սարք, որոնք դպած են լարերուն երբ նուագարանը լուռ, անգործ վիճակի մէջ է, իսկ նուագի պահուն, ստեղի սեղմումով կը հռանան լարէն, զայն ազատ ձգելով որ հնչէ, եւ վերջապէս, երբ մատը ձգէ ստեղը, ետ գալով կը դաշին լարերուն, լռեցնելով զանոնք.

դաշնակի վրայ աջ ոտնակի-*pédale*-սեղմումով լարերը կը շարունակեն հնչել, նոյնիսկ մատերու ստեղներէն քաշուելէ վերջ, շնորհիւ ալլ սարքի մը որ ձայնարգելներու ամբողջ շարքը կը հեռացնէ լարերէն.

étude - study (angl.)-Etüde, Studie (all.)

կատարողական ալլազան դժուարութիւններ պարունակող եւ զանոնք յաղթահարելու, գլուխ հանելու միտումով յօրինուած երաժշտական երկ, անոնց ուսուցման ընդմէջէն երաժիշտ ուսանողը ձեռք կը բերէ արագութիւն, զօրութիւն, մատերու ճկունութիւն, արագաշարժութիւն.

այս երկերը սկսան ընդհանրանալ 19րդ դարու սկիզբներէն. անոնցմէ ոմանք ունին նաեւ գեղարուեստական մեծ արժէք եւ սահմանուած են համերգային կատարումի.

euphonie

բարեհնչիւն. հակառակը՝ *cacophonie*.

exaltation, exalté

յուզավառութիւն, խանդավառութիւն, հիացում, հրճուածք. *յուզավառ, խանդավառ*.

exécuter

կատարել.

exécution - performance (angl.)-Vortrag (all.)

կատարողութիւն, մեկնաբանութիւն.

exercice - exercise (angl.)-Exerzitium, Übungs-stück (all.)

որոշ նուագակերպի-*formule*-մեքենական կրկնութիւններու վրայ հիմնուած երաժշտական վարժութիւններ, ինչպէս *gammes, arpèges* եւ այլն.

exposition

նախադրութիւն. *forme sonate* եւ *fugue* կառոյցով երաժշտական երկերու սկզբնամաս, անոր գլխաւոր թեմաները, հիմնանիւթները ներկայացնող մաս.

expression - Ausdruck (all.)

արտայայտութիւն.

expressionisme

արտայայտչապաշտութիւն. 20րդ դարու երկու մեծ պատերազմներուն միջեւ արուեստներու մէջ ծագում առած ուղղութիւն, գլխաւորաբար գերմանական երկիրներու՝ Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ մէջ. այդ ուղղութեան գաղափարները եւ կերպարները, ընդհանրապէս յոռետես, գրականութիւնէ գալով ներթափանցեցին, մարմնաւորուեցան նաեւ երաժշտութեան մէջ.

extase - ecstasy (angl.)-Ekstase, Entzückung (all.)

վերացում, յափշտակուած ապրումի վիճակ, երբեմն մինչեւ ինքնամոռացման հասնող. jazz, pop երաժշտութեան մեկնաբաններ, որոշ ժողովրդային երգիչ-պարողներ ենթակայ են սոյն վիճակին որ կը փոխանցուի նաեւ հանդիսականներէն ոմանց. մոլուցքի հասնող վիճակ, հոգեզեղում.

extrait - extract (angl.)-Auszug (all.)

քաղուածք, մէջբերում.

extravagance

արտասովորութիւն, տարօրինակութիւն.

F

F

1. անգլերեն եւ գերմաներեն կը խորհրդանշէ fa ձայնանիշը.
2. Forte (*f*) ձայնութի նշանի կրճատում.

fa

Հիմնական հնչիւնաչարի-do majeur-չորրորդ աստիճանը. do, ré, mi, fa, sol, la, si.

facture - texture, structure (angl.)-Faktur, Satz (all.)

երաժշտական երկի *քանուածքը*, անոր գրուածքի իւրայատկութիւններու ամբողջութիւնը, բանաձեւումի կերպը, ոճը, կառուցուածքի ձեւաւորումը, ձայներու հիւսուածքը - mode, style d'écriture.

fado, fado

փորթուկալական փողոցային երգ, պար, ընդհանրապէս կիթառի նուագի ընկերակցութեամբ.

Fagott (all.)-fagotto (it.)

տե'ս basson.

fancy (angl.)

1. Համագոր fantaisieի.
2. Հին անգլիական նուագարանային երաժշտութեան սեռ, 16րդ, 17րդ դար.

bandango

սպանական արագ զուգապար, երկչափ ($\frac{2}{4}$).

fanfare

1. փողային նուագախումբ.
2. մէկ կամ բազմաթիւ պղնձեայ փողային նուագարաններով նուագուող հանդիսատւոր բնոյթով *ազդանուագ*՝ մարտական, զինուորական, որսի կամ այլ.

fantaisie - fancy, fantasy (angl.)

ազատ ոճով գրուած, վառ երեւակայութեան պտուղ հանդիսացող երաժշտական երկ. տարբեր ժամանակաշրջաններու մէջ երգահաններ տուած են իրենց իւրայատուկ մեկնաբանութիւնը, դրած են իրենց դրոշմը այս սեռին վրայ.

fantastique

զարմանահրաշ, երեւակայական.

farandole

Ֆրանսական արագ եւ յստակ շեշտաւորուած եղանակով պար.

fast (angl., all.)

1. անզկերէն արագ, զօրաւոր.
2. գերմաներէն գրեթէ, հազիւ թէ.

fausse, faux-false (angl.)-falsch (all.)

fausse note - սխալ հնչիւնաւորուած, աղարտուած հնչիւն.

fausse relation - cross relation (angl.)-Querstand (all.)

հակասութիւն. բազմաձայն երաժշտական գրուածքներու մէջ ձայնանիշի մը եւ իր ածանցումին - altération, օր. fa-fa dièse (#) իրարյաջորդում տարբեր ձայնաբաժիններու մէջ, օր. պարզ քառաձայն գրուածքի մը առաջին դաշնեակին sopranoն ըլլայ fa, իսկ անոր յաջորդողին ténorը՝ fa dièse, կամ հակառակը.

fausset - falsetto (it. angl.)-Falsett, Kopfstimme (all.)

այրերու յատուկ արուեստական երգելաձեւ. երգաձայնի բնական կարողութենէն, հնչածաւալէն բարձր հնչիւններ երգելու, զանոնք արտաբերելու եղանակ, *զլխածայն*. այդ կերպով երգուած հնչիւնները կ'ըլլան թոյլ, տկար եւ կ'ունենան աղքատ հնչերանգ - timbre.

faux bourdon - faburden (angl.)

1. հին բազմաձայնութեան տեսակ.
2. բամբ- basse-ձայնի ընկերակցութեամբ վերի, դաշնեակային կառոյցով ձայներու զուգահեռ յաջորդականութիւն - progression parallèle des accords.

F Dur (all.)-fa majeur-F major (angl.)

fermata (it.)

տե՛ս point d'orgue.

Fes (all.)-fa bémol (\flat)-F flat (angl.)

Feses (all.)-fa double bémol ($\flat\flat$)-F double flat (angl.)

festival - Festspiel (all.)

փառատոն, նուագատոն, տօնահանդէս. նուագահանդէսներու շարք ըստ որոշ, ընդհանուր ծրագրի եւ անուանումի.

fiasco (it.)

ձախողութիւն, անյաջողութիւն, ստեղծագործական կամ կատարողական (թատերական, երաժշտական).

figure

ձեւ, տիպ. մեղեդիական, չափակշռութային փոքրիկ, յաճախակի կրկնուող խմբակ. տե՛ս նաեւ motif, cellule.

figurant(e) -walk-on (angl.)-Statist (all.)

երեւակ. Թատրոններու, օփերաններու մէջ անխօս, աներգ դերեր ստանձնող դերակատար.

filer (un son)

հնչիւն մը մէկ շունչի վրայ երկար պահել, որոշ ուժգնութեամբ կամ ձայնուծի փոփոխումով՝ աստիճանաբար զօրացնելով եւ մեղմացնելով. սոյն կատարելակերպը փողային նուագարաններու վրայ եւ երգեցողութեան մէջ շնչառութեան մեծ պաշար կը պահանջէ, իսկ լարային աղեղնաւոր նուագարաններու վրայ՝ աղեղի առանց դադարի, շարունակ շարժում.

filtrage (du son)

հնչիւնի *զտում*, յատուկ սարքաւորումներու միջոցով հնչիւնի երանգը, գունաւորումը փոխելու կերպ, ձեւ.

final

վերջանուագ. բազմամաս երաժշտական երկերու վերջին, ընդհանրապէս արագընթաց բաժինը. օփերաններու եզրափակիչ մաս.

finalis (lat.)

միջնադարեան երաժշտութեան մէջ եղանակներու հիմնաձայնը, մեղեդիները վերջաւորող ձայնանիշը, ժամանակակից ըմբռնումով note tonique.

fioriture

երգիչ կատարողին կողմէ աւելցուած խաղեր, մեղեդիական զարդարանքներ որոնք երբեմն կը նշուին, կը գրառուին նաեւ երաժշտահանին կողմէ.

Fis (all.)-fa dièse (#)-F sharp (angl.)

Fisis (all.)-fa double dièse (✕)-F double sharp (angl.)

flageolet

1. հին սրինգի տեսակ. տե' u flûte.

2. sons de flageolet կը կոչուին լարային նուագարաններու վրայ հնչիւնաւորուած վերձայները, քանի անոնք կը յիշեցնեն flageoletի նուագը. մանրամասն տե' u harmonique (son).

flamenco

հարաւային Սպանիոյ Andalousie շրջանի յատուկ երաժշտութիւն, երգ, պար, ինչպէս նաեւ կատարողական յատուկ ոճ.

flat (angl.)-bémol

օր. E flat-mi bémol.

flexaton

հարուածային նուագարան որ կազմուած է ծալլուած պողպատեայ ձկուն, դիրաթեք թերթիկէ մը որու միջեւ գտնուող երկու գնդիկները կը հարուածեն զայն, երբ նուագարանը ցնցուի, թօթափուի.

flûte - flute (angl.)-Flöte (all.)

սրինգ. այս ընտանիքին պատկանող նուագարաններէն կարեւորներն են' flûte traversière-german flute (angl.)-Querflöte (all.) հորիզոնական սրինգ, կողմնասրինգ. մաս կը կազմէ համանուագախումբերու փայտեայ փողայիններու ընտանիքին, թէեւ հարիւր տարիէ աւելի է որ կը պատրաստուի զանազան մետաղներէ, մասնաւորաբար արծաթէ. ան օժտուած է իւրայատուկ բերաննոցով-embouchure, որու իբր հետեւանք անոր փչելու, նուագելու ձեւն ալ արմատապէս կը տարբերի միւս բոլոր փողային նուագարաններու համար կիրարկուած կերպէն. ունի թէ' խմբային եւ թէ' մենանուագային գործածութիւն եւ փնտռուած նուագակից է սենեկային երաժշտութեան մէջ' duo, trio եւ այլ. անոր հնչածաւալը-étendue-երեք ութեակ է -octave.

Այս նուագարանին մէկ տարատեսակն է փոքր սրինգը -petite flûte-piccolo (it., angl.)-Kleine Flöte (all.), փայտեայ փողայիններու ընտանիքին եւ ընդհանրապէս փողայիններուն հնչումով ամենաբարձր նուագարանը. ան ձայնափոխ է -instrument transpositeur, գրուածքէն մէկ ութեակ վեր հնչող. երկու անգամ փոքր, կարճ է մեծ սրինգէն.

Սրինգներու այլ խումբ մը կը կազմեն flageolet, flûte à bec, flûte de Pan նուագարանները որոնք իրարմէ տարբեր ըլլալով հանդերձ, բոլորն ալ ուղիղ բռնուացքով են, ի տարբերութիւն հորիզոնական կամ թեք սրինգի - flûte traversière.

flageoletն 16-19րդ դարերուն տարածուած էր եւրոպական կարգ մը երկիրներ, գործածուելով թէ՛ սիրողական միջավայրերու՝ երգի, պարի ընկերակցութիւն, եւ թէ՛ դասական երաժշտութեան մարզերու մէջ.

flûte à bec-recorder (angl.)-Blockflöte (all.) - հին փայտեայ փողային նուագարան կտուցանման բերանոց-փողածայրով, մատներու համար կատարողական ութը ծակերով. 18րդ դարու վերջերուն զայն փոխարինեց հորիզոնական կողմնասրինգը. բայց այս նուագարանը իր դիրամատչելիութեան շնորհիւ կրկին ասպարէզ ելած եւ նուաճած է զանազան խաւերու պատկանող երաժիշտ եւ երաժշտասէրներու համակրանքը. այժմ, 20րդ դարուն, ան լայն տարածում գտած նուագարան է որ կը պատրաստուի տասնեակ մը տարատեսակներով.

flûte de Pan-Pan flute, Panpipe (angl.)-Panflöte (all.) - բազմափող սրինգ, հովիւի սրինգ. ունի հին ծագում հաւանաբար յունական. ան կազմուած է զանազան երկայնութեան փողերու շարանէ.

f Moll (all.)-fa mineur-F minor (angl.)

folklore (angl.)

ժողովրդային երգ, երաժշտութիւն.

fond - bottom (angl.)-Boden (all.)

լարային նուագարաններու հնչատուփի-caisse de résonance-տակի, ետեւի, կոնակի հնչերեսը, օր. ջութակներու կամ կիթառներու տակի, ետեւի մակերեսը, կոնակը. հակառակը՝ table.

forlance, furlana (it.)

իտալական ծագումով չափաւոր արագ պար, $\frac{6}{8}$ չափով.

forme (musical)

բառին լայն առումով երաժշտական երկին բովանդակութիւնը, յօրինուածքային կառոյցը, բաղկացուցիչ մասերուն փոխարաբերութիւնը. այս բոլորը ուսումնասիրող երաժշտական տեսութիւն. երաժշտական պատմութեան ամբողջ ընթացքին ստեղծուած, գոյութիւն ունեցած եւ սահմանուած են տարբեր forme եր, ձեւեր. անոնցմէ ամենակատարեալներէն է forme sonateը.

forme sonate - sonata form (angl.)-Sonatenform (all.)

նուագարանային երաժշտութեան ամէնէն աւելի տարածուած եւ ամէնէն կատարեալ ձեւերէն մին. ծագում առած է վաղ դասական շրջանին եւ յատուկ է բազմամաս երաժշտական երկերու, ինչպէս symphonie, sonate, quator եւ այլ, առաջին մասերուն. ունի երեք հիմնական բաժանումներ՝ exposition, développement, réexposition.

exposition - նախադրութեան մէջ շարադրուած են երկին հիմնական միտքը արտայայտող թեմաները, նիւթերը.

développement - մշակումի այս միջին բաժանումին մէջ նախադրութեան նիւթերը, թեմաները կը ծաւալուին, կ'աճին եւ կը զարգանան ընդհանրապէս, մինչ réexpositionը վերադարձը, վերականգնումն է նախադրութեան.

Վերոյիշեալ երեք բաժանումներուն կարելի է տալ տառային A BA, պայմանական բանաձեւումը - formule.

Այս երեք բաժանումներէն զատ forme sonateի մէջ յաճախ առկայ են նաեւ ներածութեան-introduction-եւ եզրափակումի-conclusion, coda-բաժանումները. անոնցմով միասին forme sonateի բաժանումներու թիւը կը հասնի հինգի՝ introduction, exposition, développement, réexposition, conclusion.

forte (it.)

ձայնութի նշան. կրճատուած *f* . ուժգին. տե'ս dynamique.

fortepiano (it.)

դաշնակ.

forte-piano (it.)

ձայնութի նշան. կրճատուած *fp*. զօրեղ եւ անմիջապէս յետոյ մեղմ.

fortissimo (it.)

ձայնութի նշան. կրճատուած *ff* . շատ ուժգին. տե'ս dynamique.

forza, con forza (it.)

ուժ, ուժով, ուժգին.

fox trot.

դարասկիզբի ամերիկեան պար.

fragment

հատուած.

frappé, posé

ձեռքի դէպի վար շարժումով նշուած զօրաւոր կամ շեշտուած ամանակ. համագօր է temps fort thesish. այս բառերու հակառակներն են՝ levé, temps faible, arsis.

fricasée

կատակախաղ (հին).

frottola (it.)

իտալական բանաստեղծական-երաժշտական սեռ (15րդ, 16րդ դար).

frullato (it.)

կարգ մը փողային նուագարաններ, օր. flûte նուագելու, փչելու կերպերէն մին.

fugato (it.)

fugueի կառոյցով հատուած մը որեւէ երաժշտական երկի մէջ որ fugue չէ (symphonie, sonate կամ այլ). այդ հատուածը առանց ամբողջական fugueի վերածուելու կ'առնէ տուեալ երկին ոճը, թափանցելով անոր բանուածքին մէջ. բառացի fugueանման.

fughette

փոքր fugue.

fugue - Fuge (all.)

բառացի խոյս, փախուստ, վազք. բարդ կառոյցով բազմաձայն երաժշտական երկ, ընդհանրապէս երեք կամ չորս ձայնով, հիմնուած նմանակումի-imitation-վրայ. կը սկսի թեմայի մը միայնակ ներկայացումով, յաջորդաբար կրկնուած միւս ձայներուն մէջ, 3 անգամ եթէ եռաձայն է, 4անգամ եթէ քառաձայն է. fugueի այս բաժանումը, ինչպէս forme sonateի մէջ, կը կոչուի exposition - նախադրութիւն. անոր կը յաջորդէ աւելի ծաւալուն, ազատ զարգացող մշակումի-développement-մասը, որը իր կարգին կը յանգի վերջամասի մը որ կը ներկայացնէ նախադրութեան, սկզբնամասի մէկ փոփոխակը, գլխաւոր ձայնակայքի-tonalité-վերհաստատումով. յաճախ այս վերջամասը կ'ունենայ խտացած կառոյց, strette, որու մէջ թեման ժամանակէն առաջ, աճապարուած կերպով մուտք կը գործէ իրերայաջորդ բոլոր ձայներուն մէջ, դեռ չամբողջացած անտնցմէ մէկուն մէջ կը յայտնուի յաջորդին մէջ.

fugueերը հանդէս կուզան թէ՛ որպէս ինքնուրոյն երկ եւ թէ՛ երկմաս երկերու իբր երկրորդ մաս, յաջորդելով ընդհանրապէս préludeի, երբեմն նաեւ toccata, fantaisie, variation կամ այլ ձեւերու. կարգ մը fugueեր հիմնուած են երկու, հազուադէպօրէն երեք թեմաներու վրայ. տե՛ս double fugue.

funèbre, marche funèbre - dead march (angl.)-Trauermarsch (all.)

մահերգ, մահուան, սուգի քայլերգ.

fuoco, con fuoco (it.)

կրակ, կրակով, կրակոտ.

furiante

չեխական արագ պար.

furioso (it.)-furieux

կատաղի, բուռն.

fusa (lat.)-fuse

տե' u notation mensuraliste.

fusée

մեղեդիական վերընթաց կամ վարընթաց արագ հատուած.

G

G

անգլերեն եւ գերմաներեն կը խորհրդանշէ sol ձայնանիշը.

gaillarde

արագ, եռաչափ ($\frac{3}{4}$) պար. մաս կազմած է հին շարանուագներու - suites.

gala (it.)

հանդէս. soirée de gala - հանդիսաւոր երեկոյ.

galant

վայելուչ, նուրբ, ընտիր. style galant - վայելուչ, շնորհալի ոճ. տե՛ս նաեւ rococo.

galop

19րդ դարու արագ, երկչափ ($\frac{2}{4}$) պար.

gamme - scale (angl.)-Tonleiter (all.)-scala (it.)

հնչիւնաշար. մէկ կամ աւելի ութեակներու-octaves-սահմաններուն մէջ հնչիւններու յաջորդական վերընթաց կամ վարընթաց շարք. ըստ իրենց կառոյցին կամ բնոյթին հնչիւնաշարերը բազմատեսակ են. կարելորդներն են՝ gamme majeur, gamme mineur, gamme diatonique, gamme chromatique, gamme par ton, gamme pentatonique.

gavotte

Ֆրանսական չափաւոր արագ, երկչափ պար. մաս կազմած է շարանուագներու - suites.

gaudeamus (lat.)

ուսանողական երգ (լատինական ծագումով).

G Dur (all.)-sol majeur-G major (angl.)

génial

հանճարեղ. երկ, անձնաւորութիւն, երաժիշտ, կատարող.

génie

հանճար. հագուադէպ, բացառիկ ձիրքերով, տաղանդներով
օժտուած անձնաւորութիւն. հանճարեղ մարդ.

genre

տեսակ, ոճ, սեռ, ձեւ.

Ges (all.)-sol bémol (\flat)-G flat (angl.)

Geses (all.)-sol double bémol ($\flat\flat$)-G double flat (angl.)

geste, gestique

ձեռքերու իմաստալից շարժում. խմբավարութեան մէջ չափը կը
տրուի gestiquement.

gigue - giga (it.)

արագ պար (17րդ, 18րդ դար). մաս կազմած է շարանուագներու -
suites, ընդհանրապէս որպէս վերջին մաս.

giocoso (it.)

ուրախ, աշխոյժ, խաղալով.

Gis (all.)-sol dièse (\sharp)-G sharp (angl.)

Gisis (all.)-sol double dièse (\times)-G double sharp (angl.)

giusto (it.)

ճշգրիտ, բնական.

glissando

կրճատուած gliss. մասնաւոր կատարողական կերպ, գործադրելի
գրեթէ բոլոր նուագարաններուն վրայ, ինչպէս նաեւ
երգեցողութեան մէջ (տե՛ս portamento). կը ներկայացնէ որեւէ
հնչիւնաշար կատարուած, արագ, սահուն շարժումով. դաշնակի
վրայ կը կատարուի մատերու եղունգներու կողմը արագօրէն դէպի
վեր կամ վար սահեցնելով, առաւելաբար ճերմակ ստեղներու վրայ,
երկու որոշ հեռաւորութեան վրայ գտնուող հնչիւններու միջեւ.
glissandoն յաճախ կը գործադրուի տաւիղի-harpe-վրայ.

Glockenspiel (all.)
տե'ս jeu de timbre.

Gloria (lat.)
Փառք (ի քարոննս). մաս մը լատին պատարագէն.

g Moll (all.)-sol mineur-G minor (angl.)

gondoliera (it.)-Gondellied (all.)
համագոր է barcarolleի.

gong
մեծ ծնծղայ. հարաւ արեւելեան ժողովուրդներու հարուածային նուագարան որ մուտք գործած է նաեւ եւրոպական երաժշտութեան մէջ. ունի որոշ բարձրութեամբ հնչողութիւն. ամրացուած, կախուած է ամուր շրջանակի մը վրայ եւ կը նուագուի մասնաւոր թակիչներով. gongի թաւահնչիւն տարատեսակն է tam-tamը.

gopak, hopak
ուկրանիական արագ պար, երկչափ.

gospel songs (angl.)
հիստորիկական սեւամորթներու հոգեւոր երգեր որոնց բառերը, խօսքերը մէջբերումներ, վկայակոչումներ են քաղուած նոր Կտակարանէն.

graduale (lat.)
լատին պատարագի երգարան.

gramophone - record player (angl.)-Plattenspieler (all.)
ձայնապնակ ունկնդրելու յատուկ մեքենայ. համագոր élephone, phonographe, platineի.

grand orgue - great organ (angl.)-Hauptwerk (all.)
զլխաւոր ստեղնարան. մէկէ աւելի յարկ ստեղնարաններով օժտուած երգհնչողներու զլխաւոր ստեղնարանը, ընդհանրապէս առաջինը, այն որ ամենամօտն է նուագողին.

grave (son)
ցած, թաւ, բամբ հնչիւն. հակառակը aigu.

grazioso (it.)
շնորհալի, նրբագեղ, նրբաձեւ, նազանի.

grosse caisse - bass drum (angl.)-große Trommel (all.)
մեծ թմբուկ.

grotesque

երեսակայական բնոյթով, չափազանցումներ եւ հնչիւնային սուր հակասութիւններ պարունակող երաժշտական երկի մը կամ անոր մէկ մասին տրուող անուանում.

ground bass (angl.)

տե՛ս basse obstinée.

gruppetto (it.)-turn (angl.)-Doppelschlag (all.)

տե՛ս ornaments.

guaracha

քուպայական երգ, պար.

guisa, a guisa (it.)

ձեւ, բնոյթ. ձեւով, բնոյթով.

guitare - guitar (angl.)-Gitarre (all.)

կիթառ. կամիթաւոր լարային նուագարան. ժամանակակից դասականը վեցալար է, երեքուկէս ութեակ-octave-հնչածաւալով - étendue. ամենատարածուած նուագարաններէն է. ունի մենանուագային եւ խմբային զործածութիւն. անփոխարինելի ընկերակից է երգ-պարի.

gusto, con gusto (it.)

ճաշակ, ճաշակով.

guttural (son)

կոկորդային (հնչիւն).

gymel (angl.)

տե՛ս cantus gemellus.

H

H

գերմաներէն կը խորհրդանշէ si ձայնանիշը.

habanera

սպանական պար Havane քաղաքի անունէն.

halling

նորվեկեան պար.

Hammerklavier (all.)

դաշնակի հին անուանում. hammer - մուրճ.

hardingfele

նորվեկեան ջութակ, չորս հիմնական, նուագուող եւ չորս արձագանգող լարերով. տե՛ս aliquotes.

harmonica (à bouche)-mouth harmonica, mouth organ (angl.)-Mundharmonica (all.)

շրթնահարմոն. փչովի երաժշտական փոքրիկ նուագարան. կը պատկանի լեզուակաւորներու ընտանիքին - à anche libre.

harmonie

ներդաշնակութիւն, *ներդաշնակագիտութիւն*.

1. երաժշտական յօրինուածային կառոյցներու կանոնները, օրէնքները, առանձին հնչիւնային տարրերու միացումը, համախմբումը եւ անոնց յաջորդականութիւնը ուսումնասիրող տեսութիւն, ուսում.

2. այդ տեսութիւնը ուսումնասիրող երաժշտական դասընթացք.

3. փողային ինքնուրոյն նուագախումբ կազմուած փայտեայ եւ պղնձեայ փողայիններէ, հարուածայիններէ եւ երբեմն ալ

բամբջութակներէ - contrebasses, կամ, համանուագախումբերու մէջ փողայիններու խմբակ.

harmonique (son)-harmonic ton, overtone (angl.)-Oberton, Teilton (all.)
վերձայն. երաժշտական հնչիւնը իր բնութեամբ բազմատարր է եւ իր մէջ կ'ընդգրկէ վերձայներ կամ լրացուցիչ հնչիւններ. հիմնական հնչիւնը-son fondamental-հնչման պահուն ընկերացուած է այս վերձայներով որոնք անլսելի, անճանաչելի եւ չմարգուած լսողութեան համար. անոնք կ'առաջանան հնչող մարմնի, օր. լարի առանձին մասերու տատանումներէն (կէսի, մէկ երրորդի, մէկ քառորդի...) եւ հանդէս կուգան վերընթաց, որոշ, հետզհետէ խտացող, իրարու մօտեցող շարքով զոր ընդունուած է անուանել բնական հնչիւնաշար -gamme naturelle. այդ հնչիւնաշարի վերձայները կը համարակալուին, հիմնական հնչիւնը կը կրէ թիւ մէկը, իսկ վերձայները ըստ իրենձ յաջորդականութեան.

վերձայները կարելի է հնչիւնաւորել կարգ մը նուագարաններու վրայ, մասնաւորաբար լարայիններուն, օր. ջութակի վրայ անոնք լսանելի կը դառնան մատի թեթեւակի հպումով-en effleurant-լարին որոշ կէտերուն՝ կէսին, մէկ երրորդին, մէկ քառորդին. վերձայները երկու տեսակ են՝ բնական եւ արուեստական -harmoniques naturels, harmoniques artificiels. իրարմէ կը տարբերին անով որ բնականները կ'առաջանան բաց, չկարճեցուած լարի-corde à vide-վրայ մէկ մատի թեթեւակի հպումով, իսկ արուեստականները՝ արդէն մէկ մատով կարճեցուած լարին վրայ, այլ մատի մը թեթեւակի հպումով, ուրեմն երկու մատ գործածելով, մին՝ լարը ամուր սեղմող, միւսը՝ անոր թեթեւակի հպող. հնչիւնաւորելի վերձայները երաժշտագրութեանց մէջ կը նշուին զանազան նշաններու միջոցով, ձայնանիշերու վերեւ դրուած փոքրիկ կլորակներով կամ շեղանկիւն ձայնանիշերով - notes losangées. հնչիւնաւորուած վերձայները ունին թեթեւ, սուլող, թոյլ հնչերանգ - timbre եւ երաժշտութեան կուտան իւրայատուկ, սարսուռն գունաւորում.
տե՛ս նաեւ flageolet - 2.

harmonisation

1. *դաշնաւորում*, ներդաշնակում. մեղեդի մը, եղանակ մը, ընդհանրապէս միաձայն, բազմաձայնելու գործողութիւն, արուեստ, անոր յօրինելով պատշաճ, համապատասխան եւ ներդաշնակ ընկերակցող ձայնաբաժիններ.

2. երգեհոնի փողերու դաշնաւորում, անոնց հնչականութեան -sonorité, հնչերգի-timbre-կարգաւորում, յարդարում. voicing (angl.)-Intonation (all.).

harmoniste

1. դաշնաորումի, ներդաշնակումի մասնագետ երաժիշտ.
2. երգեհոնի փողերը դաշնաորոդ, կարգաորոդ, յարդարող մասնագետ.

harmonium

փքոցաւոր-soufflerie, առանց փողերու երգեհոն որ կը դասուի լեզուակաւորներու շարքին - à anche libre. կատարողը նուագարանին երկու ոտնակները-pédales-ոտքերով փոխն ի փոխ ճնշելով, նուագած պահուն օդ կը ներմղէ անոր փքոցին. այս նուագարանը կը կոչուի նաեւ orgue expressif.

harpe - harp (angl.)-Harfe (all.)-arpa (it.)

տաւիղ. կամիթաւոր լարային նուագարան, եռանկիւնաձեւ եւ ուղղաձիգ կեցուածքով. ունի լայն, գրեթէ դաշնակի հնչածաւալ - étendue, վեցուկէս ութեակի-octave-հաւասար. տաւիղահարը միշտ նստած է, նուագարանը իր առջեւ ունենալով եւ զայն կը նուագէ, անոր լարերը կը հնչեցնէ մատերու կամիթով, անոնց մօտաւորապէս մէջտեղի մասին վրայ. ժամանակակից մեծ տաւիղը-grande harpe-օժտուած է եօթը ոտնակներով - pédales, մէկական հնչիւնաշարի եօթը հնչիւններէն իւրաքանչիւրին համար. անոնց միջոցով, անմիջական նուագի պահուն կարելի է այս կամ այն հնչիւնը բարձրացնել կամ իջեցնել կէս կամ մէկ ձայնաստիճանով բոլոր ութեակներուն-octave-վրայ միաժամանակ. այլ խօսքով կարելի է նուագարանը վերալարել, զայն յարմարցնելով, պատշաճեցնելով ստուէլ երկի երաժշտական եւ կատարողական պահանջներուն. սոյն ոտնակները գիտն են Erardի, (19րդ դարու սկիզբ). տաւիղը ունի խմբային եւ մենանուագային գործածութիւն, նուագակից է նաեւ սենեկային երաժշտութեան մէջ` duo, trio եւ այլ. վերոյիշեալ մեծ տաւիղէն-grande harpe-բացի տարածուած են նաեւ harpe celtique կոչուած նուագարանները, աւելի փոքր, առանց ոտնակներու եւ կատարողական նուագ կարելիութիւններով.

harpsichord (angl.)

տե'ւ clavecin.

hautbois - oboe (angl.)-Hoboe (all.)

նուագարան որ մաս կը կազմէ համանուագախումբերու փայտեայ փողայիններու ընտանիքին եւ ինչպէս basson օժտուած է եղէգէ զոյգ, կրկնակի լեզուակով-à anche double. ունի կարելոր խմբային գործածութիւն, նուագ՝ մենանուագային. աւելի բարձրահնչիւն է քան bassonը, նուագ քան flûteը. hautboisի թաւահնչիւն տարատեսակն է cor anglais.

haute contre

իգալկան թաւ երգաձայն-contralto, կամ բարձր ténor.

haut dessus

անուանում որ կը տրուի ամենաբարձր երգաձայներու.

haute fidélité - high fidelity (angl.) կրճատ Hi-Fi

հնչիւնը, պատկերը հարազատօրէն վերարտադրող համապատասխան մեքենաներուն տրուած անուանում (radio, tv, vidéo, platine, cassette). բառացի՝ բարձր հաւատարմութիւն.

haute-taille

ցած ténor.

haut-parleur - loud speaker (angl.)-Lautsprecher (all.)

բարձրախօս. այս սարքը ուժեղարարէն-amplificateur-ստացած ելեքտրական ազդանշանները-vibrations-կը վերածէ ձայնային ազդանշաններու, ըմբռնելի դարձնելով մարդկային լսողութեան.

H Dur (all.)-si majeur-B major (angl.)

helicon

պղնձեայ փողային նուագարաններէն հնչումով ամենաթաւը եւ ծաւալով ամենամեծը. կը գործածուի զինուորական, փողային նուագախումբերու մէջ.

hemiole (gr.)

այս անուանումը կը տրուի երկամանակ կշռութեային բջիջներու կամ խումբերու եռաչափ՝ երեք ութերորդ, երեք չորրորդ երաժշտական գրուացքներու մէջ.

heptachord

եօթաստիճան հնչիւնաշար.

Heses (all.)-si double bémol (bb)-B double flat (angl.)

hétérophonie

յունարէն heteros այլ, օտար եւ phone հնչիւն բառերէն. այսպէս կը կոչուի խմբային միաձայն այն տեսակ երգեցողութիւնը որու ընթացքին պարբերաբար տեղի կ'ունենայ ձայներու ճիւղաւորում, բաժանում, մէջտեղ բերելով ենթաձայներ. ընդհանրապէս պատահաբար, անմիջական կատարումի պահուն ծնունդ առնող այս երեւոյթը կը զարդարէ, կը փոփոխակէ երգեցողութիւնը. ան ունի յանկարծաստեղծ-improvisation-բնոյթ.

hexachord

վեցաստիճան հնչիւնաշար.

His (all.)-si dièse (#)-B sharp (angl.)

Hisis (all.)-si double dièse (x)-B double sharp (angl.)

h Moll (all.)-si mineur-B minor (angl.)

hommage

մեծարանք, նուէր, ձօն.

homophonie

յունարէն *homos* նոյն, նման եւ *phone* հնչիւն բառերէն. բազմաձայն երաժշտութիւն շարադրելու կերպ ուր, ի տարբերութիւն *polyphonie*ի իւրաքանչիւր ձայնի անկախութեան եւ ինքնուրուիութեան կը տիրէ մէկ ձայնի, ընդհանրապէս վերի *soprano* ձայնի գերիշխանութիւնը միւսներուն վրայ. այլ խօսքով կազմուած է մեղեդիական մէկ եւ անոր ընկերացող քանի մը ձայնաբաժիններէ. այս ձեւը կը կոչուի *դաշնեակակերտ բազմաձայնութիւն*, քանի որ կառուցուած է դաշնեակներէ-accords.

homorythmie

բազմաձայնութեան մէջ բոլոր ձայնաբաժիններու կշռութային նոյնութիւն. *homophonie*ն ունի *homorythmie*ի պատկեր.

hora

մոլտավ, ռումանական պար.

Hostias (lat.)

Ջոհ (եւ *աղօթք*). մաս մը լատին հոգեհանգստեան պաշտօնէն.

huitième de soupire - thirty-second, demisemiguaver rest (angl.)-
Zweiunddreißigstelpause (all.)

երեսուներկուերորդ լուսնիշ. երեսուներկուերորդ ձայնանիշի-triple *croche*-տեւողութեանը համարժէք լուսնեան նշան ♩ .

humoresque

կատակային, զաւեշտական բնոյթով երաժշտական փոքրիկ երկ, մանրանուագ-miniature.

• **hydraule** - *hydravlos* (gr.)

ջրային երգեհոն-*orgue hydraulique*. ժամանակակից երգեհոններու նախատեսակներէն. յայտնի էին դեռ մեր թուարկութենէն առաջ.

hymnaire

եկեղեցական երգարան, չարակնոց.

hymne - anthem (angl.)-Hymne, Hymnus, Lobgesang (all.)

1. կրօնական, եկեղեցական չարական, երգ, օրհներգ, տաղ, չարական.

2. hymne national-national anthem (angl.)-Nationalhymne (all.)
ազգային-պետական հանդիսաւոր քայլերգ, փառերգ. այլ խորհրդանիշներու կողքին՝ դրօշակ, զինանշան, ազգի մը կամ պետութեան մը երաժշտական, հնչիւնային խորհրդանիշը.

hymnodie

hymne-չարական երգելու արուեստ.

I

iambe

տե'ս unité rythmique.

idiophone

այսպէս կը կոչուին բոլոր այն նուագարանները որոնց հնչման աղբիւրը իրենց իսկ մարմինն է, այսինքն որոնց վրայ բացակայ է պրկուած որեւէ մարմին մը ինչպէս լաք, թաղանթ. այս նուագարաններու ընտանիքին կը պատկանին ծնծղան-cymbale, եռանկիւնը-triangle, castagnettes եւ այլ նուագարաններ.

idylle

հովուերգութիւն.

image

պատկեր, կերպար.

imitation - Nachahmung (all.)

Նմանակում. բազմաձայնութեան մէջ մեղեդիական հատուածի մը ճշգրիտ կամ մօտաւոր կրկնում առաջինին յաջորդող ձայներուն մէջ. նմանակումի այս սկզբունքով կառուցուած, շարադրուած են fugueերը, canonները, inventionները.

impresario - manager (angl.)

կազմակերպիչ. ելոյթներ, հանդիսութիւններ, երաժշտահանդէսներ կազմակերպող անձ.

impression

տպաւորութիւն.

impressionisme

տպատրոպաշտութիւն. 19րդ դարու վերջին քառորդին ծագած ուղղութիւն. սկիզբ առած է նախ նկարչութեան եւ հետագային ներթափանցած նաեւ երաժշտութեան մէջ. 20րդ դարու սկիզբին դուրս ելլելով Ֆրանսայի սահմաններէն, ուր ծագում առած էր, տարածուեցաւ ամէն կողմ.

impromptu

անսպասելի, անակնկալ ներշնչումէ ծնունդ առած ստեղծագործութիւն, յանկարծակրտ երկ.

improvisation

ստեղծագործական արուեստի տեսակ. անմիջական, կատարումի պահուն ծնունդ առած նուագ, երգ, պար. կատարողական եւ ստեղծագործական արուեստներու համադրումէն առաջ եկած ստեղծագործութիւն, յանկարծաստեղծում. լայնօրէն կիրառուած է jazzի մէջ.

infernal

դժոխային.

Ingemisco (lat.)

Հծծծանք. մաս մը լատին հոգեհանգստեան պաշտօնէն.

inspiration - Eingebung (all.)

ներշնչում, ներշնչուած վիճակ. ստեղծագործական բեղուն գործունէութեան նպաստող, ոգեւոր, եռանդուն, յափշտակուած հոգեկան վիճակ.

instrument (de musique)

նուագարան, երաժշտական գործիք.

instruments à cordes frottées - bowed instruments (angl.)-Bogen instrumente, Streichinstrumente (all.)

աղեղնաւոր լարային նուագարաններ ինչպէս ջութակ, թաւջութակ եւ այլ.

instruments à cordes pincées - plucked stringed instruments (angl.)-Zupfinstrumente (all.)

կամիթավոր լարային նուագարաններ, ինչպէս կիթառ, տաւիղ եւ այլ.

instrumental (musique)

նուագարանային, գործիքային երաժշտութիւն.

instruments à membrane - membran instruments (angl.)

թաղանթաւոր հարուածային նուագարաններ, ինչպէս թմբուկ.

instrumentation

նուագարանաւորում, գործիքաւորում. նուագախմբային կատարումի սահմանաւած երաժշտութիւնը գործիքաւորելը, երաժշտական երկին ստեղծագործման փուլերէն մէկն է, ընդհանրապէս վերջիններէն մին, որու ընթացքին ուրուագծային վիճակի մէջ եղող երաժշտական նիւթը, յաճախ դաշնակի վրայ կատարումի պատրաստ, կը սկսի ստանալ նուագարանային յարդարում. երաժշտահանը մանրամասն գրի կ'առնէ բոլոր նուագաբաժինները, կազմելով երաժշտական երկին նուագախմբային երաժշտագրութիւնը-partition d'orchestre.

նուագարանաւորումին սերտօրէն առնչուած է նուագարանագիտութեան ճիւղը, մարզը որ կ'ուսումնասիրէ տարբեր նուագարաններու առանձնայատկութիւնները, անոնց ծագումը, կառուցուածքը, հնչողական կարելիութիւնները. առանց այս բոլորը ուսումնասիրելու երաժշտահանին համար անհնարին պիտի ըլլար նուագարանները իրարու համակցել, զանոնք ներդաշնակօրէն մէկ տեղ բերել.

Թէեւ յատուկ սահման մը չկայ instrumentationի եւ orchestrationի միջեւ, որոնց իմաստը արդի երաժշտագիտութիւնը նոյնացուցած է, բայց եւ այնպէս ուրեք instrumentationի եղանակը կը համարեն երաժշտահանին կողմէ սկիզբէն ի վեր նուագախմբի համար յղացուած գործի մը գրութեան վերջին փուլը, մինչ orchestrationը կը նկատեն արդէն գոյութիւն ունեցող, որեւէ նուագարանի մը, օր. դաշնակի համար յօրինուած երկի մը պատշաճեցումը նուագախմբային կատարումի, անոր նուագագրութիւնը.

instruments à vent - wind instruments (angl.)-Blasinstrumente (all.)

փողային նուագարաններ. տե'ս նաեւ bois եւ cuivres.

instruments de percussion - percussion instruments (angl.)-Schlaginstrumente (all.)

հարուածային նուագարաններ, ինչպէս թմբուկ, ծնծղայ.

instrumentiste - instrumentaliste (angl.)
նուագող երաժիշտ, նուագածու.

instrument naturel
տե'ս naturel.

instrument transpositeur - transposing instrument (angl.)-
transponierende Instrumente (all.)

ձայնափոխ նուագարան. կը կոչուին բոլոր այն նուագարանները որոնց վրայ կատարուած եղանակ մը գրուածքէն որոշ ձայնամիջոց մը-intervalle-վեր կամ վար կը հնչէ. այս երեւոյթը մեծ մասամբ յատուկ է փողային նուագարաններու.

interligne

գծամիջոց. հնգագծի-portée-երկու գիծերու միջոցը. հնգագիծ մը կ'ունենայ չորս գծամիջոց.

interlude - Zwischenspiel (all.)

միջանուագ. երաժշտական երկու խոշոր մասերու կամ օփերայի մը երկու արարներուն միջեւ անցումի կամ կապի դեր կատարող երաժշտական հատուած մը.

intermède

միջախաղ. օփերայի մը արարներուն միջեւ կատարուող կարճ թատերախաղ.

intermezzo

1. օփերայի մը երկու արարներուն միջեւ նուագուող երաժշտական հատուած.

2. 19րդ դարուն ծագում առած եւ առաւելաբար դաշնակի համար ստեղծուած ինքնուրոյն երկ.

interprétation - Auslegung (all.)

մեկնաբանութիւն.

interprète - Ausleger (all.)

մեկնաբան.

intervalle - interval (angl.)-Interval, Tonabstand (all.)

ծայնամիջոց. երկու հնչիւններու, երաժշտական երկու որեւէ աստիճաններու բարձրութեանց յարաբերութիւնը. միաժամանակ հնչեցուած երկու հնչիւն կը կազմեն *intervalle harmonique*, իսկ յաջորդաբար՝ *intervalle mélodique*. երկու հնչիւններէն մէկը, վարինը, ձայնամիջոցին հիմքն է, իսկ միւսը, վերինը՝ զագաթը, *or. do-sol quinte* ձայնամիջոցի հիմքը *do*ն է, իսկ զագաթը *sol*ը.

մէկ ութեակի-octave-սահմաններուն մէջ ինկող ձայնամիջոցները կը կոչուին պարզ-intervalles simples. անոնք հետեւեալներն են՝

prime կամ unisson - նոյն հնչիւնի կրկնութիւնը, օր. do-do.

seconde - տուեալ հնչիւնը եւ իր վերի դրացին, օր. do-ré.

tierce - տուեալ հնչիւնը եւ իրմէ վեր երրորդը, օր. do-mi.

quarte - տուեալ հնչիւնը եւ իրմէ վեր չորրորդը, օր. do-fa.

quinte - տուեալ հնչիւնը եւ իրմէ վեր հինգերորդը, օր. do-sol.

sixte - տուեալ հնչիւնը եւ իրմէ վեր վեցերորդը, օր. do-la.

septième - տուեալ հնչիւնը եւ իրմէ վեր եօթերորդը, օր. do-si.

octave - տուեալ հնչիւնը եւ իրմէ վեր ութերորդը, այսինքն անոր բարձր առաջին կրկնութիւնը, օր. do-do⁸.

վերոյիշեալ ձայնամիջոցները հայերէնով կը կոչուին՝ եռեակ-tierce, վեցեակ-sixte, ութեակ-octave, եւայլն.

ութեակէ մեծ ձայնամիջոցները կը կոչուին բարդ-intervalles redoublés.

նոյնանուն ձայնամիջոցները կրնան ըլլալ տարբեր մեծութեան, օր. tierce majeure, tierce mineure որոնցմէ tierce majeure կը պարունակէ երկու ձայնաստիճան-deux tons, իսկ tierce mineure՝ մէկուկէս-un ton et demi. quarte, quinte, octave ձայնամիջոցները կ'ըլլան երեք տեսակ՝ փոքրացուած կամ փոքրագոյն, մաքուր, մեծացուած կամ մեծագոյն-diminué, juste, augmenté.

intonation

ճիշտ հնչիւնաւորելու արուեստ, որն է հնչիւններու բարձրութիւնը ճիշդ, մաքուր զգալը, եւ կատարումի պահուն զանոնք նոյն կերպով վերարտադրել, հնչիւնաւորել, վերապրեցնելը. կը հանդիսանայ կատարողական արուեստի (երգ, նուագ լարայիններու, փողայիններու վրայ) կարեւորագոյն տարրերէն.

intrada

նախանուագ (հին). շարանուագներու-suites-առաջին մաս.

introduction

նախանուագ, *ներածութիւն*. երաժշտական երկի մը հիմնական մասին նախորդող կարճ հատուած. տե՛ս նաեւ forme sonate.

Introitus (lat.)-introît

լատին պատարագի սկզբնամասը. հայերու մօտ՝ ժամամուտ.

invention

բառացի հնարում, հնարք. նմանակումի-imitation-վրայ հիմնուած բազմաձայն, երկու կամ երեք ձայնով երաժշտական փոքրիկ երկեր.

invocation

աղերս, կոչում, ոգեկոչում.

irato, con ira (it.)

զայրոյթ, զայրոյթով.

isochrone

հաւասար տեւողութեամբ, օր. հնչիւններ.

J

jaleo

սպանական պար.

jazz

ամերիկեան ժողովրդական երաժշտութեան եւ ամերիկեան ցամաքամասէն հոն հասած երաժշտական տարրերու համադրումէն ծնունդ առած երաժշտական սեռ-genre. սկզբնական շրջանին տարածուած միայն սեւամորթերու մօտ, հետագային որդեգրուած սպիտակամորթերու կողմէ եւս. jazz բառը ծագում առած է 1915ին եւ սկզբնական ուղղագրութիւնը եղած է jass.

jeu

1. նուագ.

2. միջնադարեան կրօնա-թատերական ներկայացում jeu կամ drame liturgique.

3. երգեհոնի փողախումբ որ օժտուած է իւրայատուկ հնչականութեամբ-sonorité-եւ հնչերանգով-timbre. անոնց քանակէն կախում ունի երգեհոնին հնչիւնային ընդհանուր կարողութիւնը, ճոխութիւնը, բազմերանգութիւնը. rank (angl.)-Register (all.)

jeu de timbre - campanelli (it., angl.)-Glockenspiel (all.)

ստեղնարանով-à clavier-հարուածային նուագարաններու ընտանիքին ամենափոքրը. ան կ'ունենայ երկու, երկու ու կէս ութեակ-octave-հնչածաւալ-étendue. կը նուագուի մասնաւոր թակիչներով, զանոնք հարուածելով նուագարանին մետաղեայ ձողիկ-ստեղներուն. ունի զանգակներու ձայնը յիշեցնող մեղմ հնչողութիւն. տե'ս նաեւ xylophone.

jodeln (all.)-yodel (angl.)

ալպեան լեռներու բնակիչներուն յատուկ երգելու ոճ.

jongleur

ձեռնաձու, աճապարար.

jota

սպանական պար, եռաչափ ($\frac{3}{4}$), աշխոյժ.

jury - Prüfungskommission (all.)

յանձնաժողով, դատակազմ, ուսումնական-քննական կամ մրցոյթներու.

juste - perfect (angl.)-rein (all.)

մաքուր. որոշ ձայնամիջոցներու՝ prime, quarte, quinte, octave տարատեսակ, օր. do-sol quinte juste.

justesse

կատարումի պահուն եղանակի հնչիւններու ճշգրիտ եւ մաքուր վերարտադրութիւն, իրենց բացարձակ բարձրութեան, ինչպէս նաեւ իրարու նկատմամբ ձայնամիջոցային փոխյարաբերութեան ճիշդ պահպանումով. տե՛ս նաեւ intonation.

K

K

Köchel անուան կրճատումը. այս անձը՝ 19րդ դարուն, 1862ին, հրատարակած է Mozartի ստեղծագործութիւններու ամբողջական ցանկը ժամանակագրական կարգով. այդ թուականէն ի վեր այս գիրը-K-միշտ կը նախորդէ Mozartի երկերու համարակալման թիւերուն, օր. K. 626 կամ K.V. 626 թիւը կը կրէ երգահանին հոգեհանգստեան Պատարագը Requiemը, անոր 626րդ եւ վերջին ստեղծագործութիւնը.

K.V. կրճատումն է Köchel Verzeichnisi (catalogue de Köchel).

Kapellmeister (all.)

խմբավար, թէ՛ նուագախումբի՝ նուագավար եւ թէ՛ երգչախումբի՝ երգավար.

key (angl.)

1. ստեղ՝ դաշնակի, երգեհոնի (touche).

2. փողային նուագարաններու մատնատեղերու կամ ծակերու մետաղեայ կափարիչները (clé).

3. համագօր է tonalitéի.

4. բանալի (clé).

keyboard (angl.)

ստեղնարան, ստեղնաշար (clavier).

keyboard instruments (angl.)

ստեղնաւոր նուագարաններ.

keynote (angl.)

հիմնաձայն (tonique.)

key signature (angl.)

բանալիի մօտ դրուող ածանցումի նշաններ, dièse (#), bémol (♭).
Համազօր է armureի.

Klaviat (all.)

ստեղնարան, ստեղնաշար (clavier).

Klavier (all.)

ստեղնաւոր նուագարան, դաշնակ.

Klavierauszug (all.)

նուագախմբային երաժշտագրութեան մը-partition d'orchestre-
պատշաճեցումը դաշնակի կատարումի համար-réduction pour piano.
տե՛ս նաեւ réduction, vocal score.

Klaviermusik (all.)

դաշնամուրային երաժշտութիւն.

Klavierstück (all.)

դաշնամուրային երկ.

kobza

տե՛ս bandoura.

Konzert (all.)

1. Համերգ.

2. Համազօր concertoի.

Konzertmeister (all.)

նուագախումբի առաջին ջութակահար. premier violon կամ violon solo.

Konzertstück (all.)

Համերգային երկ. մէկ մասէ բաղկացած concerto.

krakowiak (pol.)

տե՛ս cracovienne.

Kreuz (all.)

dièse. բառացի խաչ.

Kuhreigen (all.)

տե՛ս ranz des vaches.

kujawiak (pol.)
լեհական պար.

Kunst (all.)
արուեստ.

Künstler (all.)
արուեստագետ, դերասան.

künstlerisch (all.)
գեղարուեստական.

Kyrie eleison (gr.)
Տէր ողորմեա. մաս մը լատին պատարագի եւ հոգեհանգստեան
պաշտօններէն.

L

la

Հիմնական հնչյունաշարի-do majeur-վեցերորդ աստիճանը. do, ré, mi, fa, sol, **la**, si.

laconique

կարճ, կտրուկ, հակիրճ, լակոնական. laconisme-կարճաբանութիւն.

Lacrimosa dies illa (lat.)

Արտասունքի օրը. մաս մը լատին հոգեհանգստեան պաշտօնէն.

lai, lay-Leich (all.)

միջնադարի երգային սեռ.

Laie (all.)

արուեստասէր. Laienmusiker-սիրող երաժիշտ.

lamentation

ողբ, կոծ, հեծեծանք.

Ländler (all.)

աւստրո-գերմանական պար, valseի նախատեսակ.

Langsam (all.)

դանդաղ.

larga (lat.)

հին երաժշտագրութեան մէջ-notation mensuraliste-տետրութեամբ ամէնէն երկար ձայնանիշը.

largando (it.)

դանդաղելով, լայնցնելով.

larghetto (it.)

նուազ դանդաղ քան largoն.

largo (it.)

դանդաղ, լայն.

lauda (lat.)

կրօնական գովերգ. (լատին եկեղեցի).

lauréat, lauréate - prize winner (angl.)-Preisträger (all.)

դափնեկիր, պսակաւոր, մրցանակաւոր.

legato (it.)

բոլոր նուագարաններու վրայ ինչպէս նաեւ երգեցողութեան մէջ կատարումի յատուկ ձեւ որ կը պահանջէ մէկ հնչիւնէն միւսը սահուն անցում, *կապակցութիւն, միաձուլուածութիւն*. *legatissimo*-ծայր աստիճան կապուած, միաձոյլ. հակառակը՝ *staccato*, կտրուկ, ընդհատուած. երգիչները եւ փողային նուագարաններու կատարողները *legato* նշուած հատուածները կը կատարեն ընդհանրապէս մէկ շունչով, իսկ աղեղնաւոր լարայիններու վրայ՝ աղեղի մէկ եւ նոյն ուղղութեան շարժումով.

légende

առասպել, աւանդազրոյց.

legno (it.)

աղեղներու փայտեայ մասը, ձողիկը.

col legno-լարերուն դաշիլ ոչ թէ աղեղին մագերով, այլ անոր փայտեայ ձողիկով.

Leitmotiv (all.)-motif conducteur

հիմներգ. ընդհանրապէս օփերաներու, բեմապարերու-ballet-մէջ պատկերաւոր, տպաւորիչ, գունեղ երաժշտական հակիրճ դարձուածք, թեմա որ կը հանդիսանայ որեւէ հոգեվիճակի, գաղափարի, հերոսի, գործող անձի կամ կերպարի հնչիւնային բնութագրութիւնը, անոր երաժշտական պիտակը.

երաժշտական երկի ամբողջ տեսողութեան ընթացքին այդ հիմներգին իւրաքանչիւր յիշատակումը ընդհանրապէս կը զուգորդուի իրեն առնչուած կերպարին անմիջական մուտքով բեմական գործողութեան մէջ.

*Leitmotiv*ը մուտք գործած է երաժշտական այլ սեռերու մէջ եւս, օր. համանուագներու-symphonies.

lento - **lento** (it.)

դանդաղ.

levé

համագոր է anacrouseի եւ կամ arsisի.

liaison - bind, ligature, slur (angl.)-Bindebogen, Legatobogen (all.)

կապ, կապի նշան, *կապանիշ*. legato նուագի գծային նշանը.

Libera me (lat.)

Ազատեա՛ զիս. մաս մը լատին հոգեհանգստեան պաշտօնէն.

Liber scriptus (lat.)

Դրուած գիրք. մաս մը լատին հոգեհանգստեան պաշտօնէն.

libitum (lat.)

տե՛ս ad libitum.

librettiste (it.)

որեւէ գրական բնագիր մը երաժշտաւորումի պատրաստող, պատշաճեցնող թատերագիր, օր. օփերայի մը թատերագրքոյկը-*libretto*-կը պատրաստուի այս թատերագիրին-librettiste-կողմէ. յաճախ երաժիշտ յօրինողը ինքն է որ կը հանդիսանայ իր օփերաներուն թատերագրքոյկը պատրաստողը.

libretto (it.)

թատերագրքոյկ. օփերաներու, բեմապարերու-ballet-նիւթը պարունակող, անոր գրական բնագիրը հանդիսացող գրքոյկ.

lié

հանագոր է legatoի.

Lied (all.)

երգ, մեղեդի.

Liederabend (all.)

երգի մենահամերգ, երգի երեկոյ.

Liederbuch (all.)

երգարան, կրօնական կամ աշխարհական.

Liederspiel (all.)

համագոր է vaudevilleի.

lignes supplémentaires - ledger lines (angl.)-Hilfslinien (all.)

օժանդակ գծիկներ, հնգագիծի-portée-հինգ գիծերէն վեր կամ վար տեղադրելի ձայնանիշերը անոնց վրայ կամ անոնց միջեւ գծելու համար.

lira (it.)

Հին լարային կամիթաւոր նուագարան, ինչպէս նաեւ վերածնունդի շրջանին լարային աղեղնաւոր նուագարան.

l'istesso tempo (it.)

նոյն ընթացքով, նոյն արագութեամբ.

litania (lat.)-litanie

երգեցողութիւն, աղօթք. (լատին եկեղեցի).

liturgie

եկեղեցական ծիսակատարութիւն, արարողութիւն, պատարագ, համագօր է messeի.

liturgiste

ծիսագէտ.

livre, livret

համագօր է librettoի.

longa (lat.)-longue

տե՛ւ notation mensuraliste.

losange, note losangée

չեղանկիւն ձայնանիշ. Հին, notation mensuraliste համակարգի.

loure

Հին ֆրանսական պար, ինչպէս նաեւ նուագարան, cornemuseի տարատեսակ.

louré

նուագել իւրաքանչիւր չափի առաջին ամանակը-temps-ընդգծելով.

Luftpause (all.)

բառացի՝ օդային դադար. մեկնաբանի հայեցողութեամբ կատարուող փոքրիկ դադար, բաժնելու համար երաժշտական երկին մէկ հատուածը միւսէն եւ այդպիսով ընդգծելու համար նոր հատուածին սկիզբը.

lullaby (angl.)

օրօր, օրօրոցային երգ. կը կոչուի նաեւ cradle song.

lungo (it.)

երկար, երկարատեւ. lunga pausa-երկարատեւ լոտութիւն կամ դադար.

luth - lute (angl.)-Laute (all.)

վին. կամիթաուր լարային նուագարան, ծագում առած է արաբական oudէն.

lutherie

վնագործություն. լարային նուագարաններու պատրաստություն.

luthier - violonmaker (angl.)-Lautenmacher, Geigenbauer (all.)

վնագործ. լարային նուագարաններ պատրաստող.

luthiste

վնահար.

Lux aeterna (lat.)

Հոյս յափտենական. մաս մը լատին հոգեհանգստեան պաշտօնէն.

lyra, lyre-Leier (all.)

քնար. հին յունական կամիթաուր լարային նուագարան.

lyrisme

քնարականություն.

lyrique

քնարական, քնարերգական. art lyrique-opéraին կամ թատերանուագային արուեստ.

M

m

կրճատում *mano, main, manuel, métronome, mezzo* բառերուն.

macabre, danse macabre - the dance of Death (angl.)-Totentanz (all.)
մահապար.

madrigal

վերածնունդի շրջանի երաժշտա-բանաստեղծական սեռ, սիրերգ, գեղօն. ծագում առած է Իտալիոյ մէջ. բառացի՝ երգ մայրենի լեզուով.

maestoso (it.)

հանդիսաւոր, վսեմ.

maestro (it.)-maître-master (angl.)-Meister (all.)

պատուանուն, շքանուն որ կը տրուի անուանի եւ վաստակաւոր երաժիշտներուն. երժշտապետ, վարպետ երաժիշտ.

magister artium (lat.)

արուեստներու մագիստրոս.

magnétophone

ձայն արձանագրող եւ արձանագրածը վերարտադրող գործիք, մեքենայ.

Magnificat (lat.)

Մեծացուցէ. գովաբանական երգեցողութիւն-cantique-(լատին եկեղեցի).

mailloche - mallet (angl.)-Schlägel (all.)

թակիչ. հարուածային նուագարաններ հնչեցնելու յատուկ փայտիկ, գաւազան.

maître-chanteur - mastersinger (angl.)-Meistersinger (all.)

14րդ և 16րդ դարերուն Գերմանիա ապրող բանաստեղծ երգիչ, երգասան. բառացի՝ երգի վարպետ.

maître de ballet

Թատերապար բեմադրող, պարուսոյց.

maître de chapelle

եկեղեցական երգչախումբի ղեկավար, դարապետ.

maîtrise

1. եկեղեցական երգեցողութեան դպրոց.

2. վարպետութեան կոչում, աստիճան.

majeur - major (angl.)-Dur (all.)

17րդ դարէն ի վեր եւրոպական մասնագիտական երաժշտութեան մէջ հաստատուած, զարգացած եւ տիրող հիմնական երկու mode-երէն մին, երկրորդը ըլլալով mineure. ան կը բնորոշուի մասնաւորաբար իր եօթաստիճան հնչիւնաշարի առաջին եւ երրորդ աստիճաններուն միջեւ կազմուած մեծ եռնակով-tierce majeure, ինչպէս նաեւ կայուն առաջին, երրորդ եւ հինգերորդ աստիճաններով. majeure հնչիւնաշարի պարզագոյն օրինակն է do-ré-mi-fa-sol-la-si-do շարքը.

majeur կը կոչուին որոշ ձայնամիջոցներու-intervalles-տարատեսակ մը, օր. seconde majeure կամ tierce majeure, ինչպէս նաեւ այն դաշնակները-accords-որոնք կազմուած են երկու եռնակներէ-tierces, առաջինը, հիմքինը՝ մեծ-tierce majeure, իսկ երկրորդը, գազաթինը՝ փոքր-tierce mineure, օր. do-mi-sol accord majeure որ կազմուած է do-mi tierce majeure եւ mi-sol tierce mineureէ.

majeur բառի հայերէն հոմանիշն է *մեծալար*.

malaguena

սպանական երգ, պար, Malaga շրջանէն.

mambo

լատին-ամերիկեան պար.

manche - neck (angl.)-Hals (all.)

լարային աղեղնաւոր նուագարաններու վիզը, բարակ եւ երկար այն մասը որուն վրայէն կ'անցնին անոր լարերը եւ որ կ'ընդգրկուի նուագողին ձախ ափին մէջ.

mandola

վին-luth-նուագարանի մէկ տարատեսակը, կամ թաւահնչիւն mandoline.

mandoline

վինեակ. լարային կսմիթաւոր նուագարան, վիներու-luth-ընտանիքէն. ունի չորս զոյգ լարեր որոնք լարուած են ինչպէս ջութակին վրայ. կը նուագուի կնտնտոցով-mediator.

manière - manner (angl.)-Art und Weise (all.)

ոճ, կերպ, ձեւ. (կատարելակերպ).

mano (it.)

ձեռք. mano destra կամ dritta-աջ ձեռք, mano sinistra-ձախ ձեռք.

manuel, manual

երգեհոններու ձեռքի ստեղնարան. ոտքինը՝ pédalier.

maracas

հարուածային նուագարան լատին-ամերիկեան ծագումով, կազմուած գնդաձեւ մարմինէ մը, երբեմն չորցուած դդում մը, լեցուած չոր սերմերով, քարերով. կը հնչէ թօթափումով, թափահարումով.

marcato, marcando (it.)

ընդգծել, նշել, շեշտել.

marche - march (angl.)-Marsch (all.)-marcia (it.)

քայլերգ.

marche funèbre - dead march (angl.)-Trauermarsch (all.)

մահերգ, սգոյ քայլերգ.

marche harmonique - sequence (angl.)-Sequenz (all.)

կարճ թեմա մը կամ մեղեդիական դարձուածք մը բազմաձայնութեան մէջ որ յաջորդաբար երկու, երեք կամ անելի անգամներ կը կրկնուի տարբեր բարձրութեանց վրայ, վերընթաց կամ վարընթաց շարժումով.

marche militaire - military march (angl.)-Militärmarsch (all.)

զինուորական քայլերգ.

marche nuptiale - wedding march (angl.)-Heiratsmarsch (all.)

հարսանեկան քայլերգ.

marche triomphale - triumphal march (angl.)-Triumphmarsch (all.)
յաղթական, հանդիսաւոր քայլերգ.

marciale (it.)
քայլերգանման.

marimba, marimbaphone
ստեղնարանով-à clavier-հարուածային նուագարան. xylophoneի մեծ տարատեսակն է, 3էն 5 ութեակ-octave-հնչածաւալով-étendue. կը նուագուի մասնաւոր թակիչներով. տե՛ս նաեւ xylophone.

martelé - martellato (it.)
եռանդուն եւ զօրաւոր staccato.

mascarade - Maskerad (all.)
դիմակահանդէս.

masques - mask (angl.)
16րդ, 17րդ դարերու անգլիական երաժշտա-թատերական սեռ.

matelote
նաւաստիական պար.

matinée
ցերեկային համերգ, ներկայացում. ցերեկոյթ.

mattinata (it.)
արշալոյսին կատարուող երգ, այգերգ. համագոր է aubadeի կամ alboradaի. հակառակը serenata (sérénade), երեկոյեան կամ գիշերը կատարուող երգ, ցայգերգ.

maxima (lat.)-maxime
հին երաժշտագրութեան մէջ-notation mensuraliste-տետղութեամբ ամէնէն երկար ձայնանիշը. համագոր largaի.

mazurka - mazur, mazurek (pol.)
լեհական չափաւոր եւ արագ պար, եռաչափ ($\frac{3}{8}$, $\frac{3}{4}$).

mécène - maecenas, patron (angl.)-Mäzen (all.)
մեկենաս, արուեստներու քաջալերող, պաշտպան.

médiaire
երրորդական եօթաստիճան majeur եւ mineur հնչիւնաշարերու երրորդ աստիճանի անուանում, օր. miև do majeurի մէջ.

mediator (lat.)

կնտնտոց. կամիթատոր լարային նուագարանները հնչեցնելու յարմարանք, գործիք. զանազան նութերէ՝ plastiqueէ, մետաղէ կամ ոսկորէ պատրաստուած փոքրիկ, բարակ կտոր մը (յաճախ հաւկթաձեւ), որով կը հարուածեն նուագարանին լարերուն, (բռնուած բթամատին եւ ցուցամատին միջեւ). mediatorի տարատեսակներէն են plectreը եւ ongletն.

méditation

մտախոհութիւն, խորհրդածութիւն.

medium (lat.)

իգական երգաձայնի միջին հնչամասu-registre.

Meistersang (all.)

Meistersingerներու արուեստ.

Meistersinger (all.)-maître chanteur-mastersinger (angl.)

14րդ էն 16րդ դարերու գերմանացի բանաստեղծ երգիչ, երգասան. բառացի՝ երգի վարպետ.

mélancolique

մելանաղձոտ, տխուր, թախծոտ.

melismatique (chant)

երգեցողութեան այն ձեւն է որու մէջ մեղեդիական ամբողջ հատուածներ կ'երգուին մէկ վանկի (ձայնաւորի) վրայ. լայնօրէն կը կիրարկուի եկեղեցական, արեւելեան ժողովուրդներու երգեցողութեանց մէջ. *ծործորգային* երգեցողութիւն. տե՛ս նաեւ syllabique (chant).

melisme բառը կարգ մը երկիրներու մէջ համագոր է ornementsի.

mellophone

պղնձեայ փողային նուագարան.

mélodie - melody (angl.)-Melodie, Weise (all.)

մեղեդի, եղանակ, երգ.

mélodique

մեղեդիական.

mélodrame

երգախառն թատրոն (18րդ դար). հետագային այս սեռը լուծուեցաւ օփերայի մէջ.

mélomane

երաժշտամոլ. երաժշտութիւնը բռնա կերպով սիրող.

mélomanie

երաժշտամոլութիւն.

mélopée

(հին). յունարենէ առնուած բառ որ կը նշանակէ մեղեդիի, եղանակի ստեղծում. որոշ ժամանակաշրջաններու այդ բառով կը կոչէին երաժշտական յօրինումը-composition-ընդհանրապէս.

melos (gr.)

երաժշտութեան մէջ մեղեդիական տարր, էութիւն.

membrane

թաղանթ. կարգ մը հարուածային նուագարաններու ձայնի աղբիւրը, հնչող մարմինը. կլոր շրջանակի մէջ առնուած. կը պատրաստուի կամ կենդանիներու եւ ձուկերու մորթէ կամ ալ արուեստական նիւթերէ. թաղանթ կ'ունենան ոչ հարուածային նուագարաններ ալ, օր. լարայիններ (թառ, քանոն եւայլն).

membranophones

թաղանթաւոր հարուածային նուագարաններ, ինչպէս զանազան թմբուկներ.

ménestrel

միջնադարի շրջուն երգիչ-բանաստեղծներ, նման troubadourներու.

meno (it.)

նուազ քան. meno mosso-նուազ արագ, նուազ աշխոյժ. հակառակը՝ più.

mensuraliste (notation)

տե'ս notation mensuraliste.

menuet - minuet (angl.)-Menuett (all.)

չափաւոր ընթացքի եռաչափ ($\frac{3}{4}$) պար ֆրանսական ծագումով (17րդ դար). կը պարուէր հին պարահանդէսներու-bal-ընթացքին. սահուն շարժումներով եւ փոխադարձ խոնարհութիւններով պարող զոյգերու միջեւ. ներառուած էր օփերաներու, բեմապարերու, համանուագներու-symphonies, շարանուագներու -suites- մէջ. հետագային, համանուագներու, քառեակներու մէջ, որոնց երրորդ մասը կը հանդիսանար, փոխարինուեցաւ scherzով.

messe - mass (angl.)-Messe (all.)-missa (it.)

պատարագ. հոգեհանգստեան պատարագի-requiem-հետ միատեղ եկեղեցական այն արարողություններէն է որուն կրօնական խորհուրդը յաճախ հանուած է համերգային աշխարհ (բեմ) վերջին մի քանի հարիւրամեակներուն բազմաթիւ երաժշտահասներու կողմէ. անոնցմէ իւրաքանչիւրը իր ինքնուրոյն դրոշմը դրած է իւրայատուկ կերպով երաժշտութեամբ այդ երկու քրիստոնէական գլխաւոր արարողութեանց հիմնական բաժինները որոնք ծանօթ են իրենց բնագրերու սկզբնական բառի կամ բառերու շնորհիւ, օր. Kyrie, Gloria, Credo, Sanctus, Agnus Dei եւ այլ. այս, ոչ ծիսական, բազմամաս, ծաւալուն ստեղծագործութեանց կատարումը կը պահանջէ մեծ թիւով կատարողներու համախմբում. (մեներգիչներ, երգչախումբ, նուագախումբ, երգահոսն):

messe de requiem, messe des morts-Totenmesse (all.)

հոգեհանգստեան պատարագ տե'ս messe.

mesure - bar, mesur (angl.)-Takt (all.)

հատած. երաժշտագրութեանց մէջ երկու ամենամօտ չափագիծերու-barres de mesure-միջեւ ընդգրկուած հատուածն է, երաժշտական չափի-mètre-ենթաբաժանումը, անոր մէկ բջիջը. իւրաքանչիւր հատածի-mesure-առաջին ամանակը-temps-կանոնաւորաբար եւ թեթեւակի ընդգծուած, շեշտուած է, այդ սկզբունքով ալ գծուած, դրուած են չափագիծերը, այսինքն իւրաքանչիւր զօրաւոր ամանակէ առաջ.

երբ կ'ըսուի mesure à deux temps կը նշանակէ երկչափ, կամ աւելի ճիշդ երկամանակ չափ. եթէ. ճշդենք ըսելով mesure à deux-quatre ($\frac{2}{4}$), կը նշանակէ երկու չորրորդ կամ երկու քառորդ չափ, քանի անոր իւրաքանչիւր ամանակը հաւասար է մէկ քառորդ-noire ($\frac{1}{4}$)-ձայնանիշի. իսկ երբ կ'ըսուի mesure à deux-huit ($\frac{2}{8}$), կը նշանակէ երկու ութերորդ չափ, քանի անոր իւրաքանչիւր ամանակը հաւասար է մէկ ութերորդ-croche ($\frac{1}{8}$)-ձայնանիշի.

ամէնէն աւելի տարածուած չափերն են երկու չորրորդ ($\frac{2}{4}$), երեք չորրորդ ($\frac{3}{4}$), չորս չորրորդ ($\frac{4}{4}$ կամ C), երեք ութերորդ ($\frac{3}{8}$), վեց ութերորդ ($\frac{6}{8}$), ինը ութերորդ ($\frac{9}{8}$), ինչպէս նաեւ քանի մը խառն չափեր՝ հինգ չորրորդ ($\frac{5}{4}$), հինգ ութերորդ ($\frac{5}{8}$), եօթ ութերորդ ($\frac{7}{8}$) եւ այլ. երաժշտագրութեանց մէջ չափը կը նշուի կոտորակով դրուած բանալիէն վերջ, անոր աջին. տե'ս նաեւ mètre.

mesuré

չափաւորուած, ճիշդ չափով, կշռութայինօրէն համաչափ.

mesure à deux-deux ($\frac{2}{2}$)

երկու երկրորդ չափ որոյ իւրաքանչիւր ամանակը հաւասար է կէս ձայնանիշի-blanche ($\frac{1}{2}$).

mesure à deux-huit ($\frac{2}{8}$)

երկու ութերորդ չափ որու իւրաքանչիւր ամանակը հաւասար է մէկ ութերորդ ձայնանիշի-croche (♪).

mesure à deux-quatre ($\frac{2}{4}$)

երկու չորրորդ չափ որու իւրաքանչիւր ամանակը հաւասար է քառորդ ձայնանիշի-noire (♩).

mesurz à deux temps

երկչափ, երկամանակ չափ, կը կոչուի որեւէ չափ որ կը պարունակէ երկու ամանակ, ըլլայ ան երկու ութերորդ, երկու քառորդ կամ երկու երկրորդ.

mesure à douze-huit ($\frac{12}{8}$)

տասներկու ութերորդ չափ. մաս կը կազմէ քառամանակ չափերու, որու իւրաքանչիւր ամանակը սակայն հաւասար է ոչ թէ քառորդ ձայնանիշի-noire (♩), այլ կէտաւոր քառորդի-noire pointée (♩^\cdot). այս կէտաւոր քառորդին բնական ստորաբաժանումն ալ երեք է, այսինքն ան հաւասար է ութերորդական երեք ձայնանիշի-trois croches (♪♪♪), հետեւաբար ան եռատարր է-ternaire-եւ ոչ երկտարր-binaire. այսպէսով $\frac{12}{8}$ չափը կազմուած է չորս խմբակներէ որոնցմէ իւրաքանչիւրը կը պարունակէ ութերորդական երեք ձայնանիշ-trois croches. դանդաղ եւ միջին արագութեամբ ընթացող $\frac{12}{8}$ ի մէջ գրուած երկ մը չափ կը տրուի 12 բախումով-décomposé, այսինքն նշելով անոր իւրաքանչիւր ութերորդականը-croche (♪), իսկ միջինէն արագ ընթացող երկ մը՝ չորս բախումով, չափով, այսինքն նշելով անոր իւրաքանչիւր կէտաւոր քառորդը-noire pointée (♩^\cdot)-միայն.

mesure à neuf-huit ($\frac{9}{8}$)

ինը ութերորդ չափ. մաս կը կազմէ եռամանակ չափերու, որու իւրաքանչիւր ամանակը սակայն հաւասար է ոչ թէ քառորդ ձայնանիշի-noire (♩), այլ կէտաւոր քառորդի-noire pointée (♩^\cdot). այս կէտաւոր քառորդին բնական ստորաբաժանումն ալ երեք է, այսինքն ան հաւասար է ութերորդական երեք ձայնանիշի-trois croches (♪♪♪), հետեւաբար ան եռատարր է-ternaire-եւ ոչ երկտարր-binaire. այսպէսով $\frac{9}{8}$ չափը կազմուած է երեք խմբակներէ որոնցմէ իւրաքանչիւրը կը պարունակէ ութերորդական երեք ձայնանիշ-trois croches. դանդաղ եւ միջին արագութեամբ ընթացող $\frac{9}{8}$ ի մէջ գրուած երկ մը չափ կը տրուի 9 բախումով-décomposé, այսինքն նշելով անոր իւրաքանչիւր ութերորդականը-croche (♪), իսկ միջինէն արագ երկ մը՝ 3 բախումով, չափով, այսինքն նշելով անոր իւրաքանչիւր կէտաւոր քառորդը -noire pointée (♩^\cdot)-միայն.

mesure à quatre-huit ($\frac{4}{8}$)

չորս ութերորդ չափ, որու իւրաքանչիւր ամանակը հաւասար է մէկ ութերորդական ձայնանիշի-croche ().

mesure à quatre-quatre ($\frac{4}{4}$ ou C)

չորս չորրորդ կամ չորս քառորդ չափ, որու իւրաքանչիւր ամանակը հաւասար է մէկ քառորդ ձայնանիշի-noire () , common time, quadruple time (angl.).

mesure à quatre temps

չորս չափ, քառամանակ չափ. կը կոչուի որեւէ չափ որ կը պարունակէ չորս ամանակ, ըլլայ ան չորս ութերորդ կամ չորս չորրորդ.

mesure à six-huit ($\frac{6}{8}$)

վեց ութերորդ չափ. մաս կը կազմէ երկամանակ չափերու, որու իւրաքանչիւր ամանակը սակայն հաւասար է ոչ թէ քառորդ ձայնանիշի-noire () , այլ կէտաւոր քառորդի-noire pointée (). այս կէտաւոր քառորդին բնական ստորաբաժանումն ալ երեք է, այսինքն ան հաւասար է ութերորդական երեք ձայնանիշի-trois croches () , հետեւաբար ան եռատարր է-ternaire-եւ ոչ երկտարր-binaire. այսպէսով $\frac{6}{8}$ չափը կազմուած է երկու խմբակներէ որոնցմէ իւրաքանչիւրը կը պարունակէ ութերորդական երեք ձայնանիշ-trois croches. դանդաղ եւ միջին արագութեամբ ընթացող $\frac{6}{8}$ ի մէջ գրուած երաժշտական երկ մը չափ կը տրուի 6 բախումով décomposé, այսինքն նշելով անոր իւրաքանչիւր ութերորդականը-croche () , իսկ միջինէն արագ երկ մը՝ 2 բախումով, չափով, այսինքն նշելով անոր իւրաքանչիւր կէտաւոր քառորդը-noire pointée () -միայն.

mesure à six-quatre ($\frac{6}{4}$)

վեց չորրորդ չափ. ան կրնայ դիտուիլ որպէս վեց ութերորդ չափ որու իւրաքանչիւր ամանակը հաւասար է ոչ թէ կէտաւոր քառորդի-noire pointée () , այլ կէտաւոր կէսի-blanche pointée ().

mesure à trois-deux ($\frac{3}{2}$)

երեք երկրորդ չափ, որու իւրաքանչիւր ամանակը հաւասար է կէս ձայնանիշի-blanche () . դանդաղ եւ միջին արագութեամբ ընթացող $\frac{3}{2}$ ի մէջ գրուած երաժշտական երկ մը չափ կը տրուի 6 բախումով-décomposé, $\frac{3}{4}$ ի շարժումներով-gestique, սակայն կրկնելով, երկրորդելով իւրաքանչիւր բախում, այսինքն նշելով անոր իւրաքանչիւր քառորդը-noire () , իսկ միջինէն արագ երկ մը՝ երեք չորրորդի նման, 3 բախումով, չափով, այսինքն նշելով անոր իւրաքանչիւր կէս-ձայնանիշը-blanche () -միայն.

mesure à trois-huit ($\frac{3}{8}$)

երեք ութերորդ չափ որու իւրաքանչիւր ամանակը հաւասար է մէկ ութերորդական ձայնանիշի-croche ().

mesure à trois-quatre ($\frac{3}{4}$)

երեք չորրորդ չափ որու իւրաքանչիւր ամանակը հաւասար է մէկ քառորդ ձայնանիշի-noire ().

mesure à trois temps

եռաչափ, եռամանակ չափ. կը կոչուի որեւէ չափ որ կը պարունակէ երեք ամանակ, ըլլայ ան երեք ութերորդ, երեք չորրորդ կամ երեք երկրորդ.

metallophones

մետաղեայ հարուածային նուագարաններ, ինչպէս ծնծղայ-cymbale, gong, tam-tam, զանազան զանգեր, մէկ խօսքով բոլոր այն նուագարանները որոնց ձայնի աղբիւրը մետաղ է.

méthode - method, tutor (angl.)-Schulwerk (all.)

երաժշտութեան դաստանդութիւն հիմնուած որոշ ծրագրի եւ սկզբունքներու վրայ.

mètre - meter (angl.)-Metrum, Maß (all.)

չափ. երաժշտութեան մէջ շեշտաւոր եւ անշեշտ, այսինքն զօրաւոր եւ տկար հնչիւններու անընդհատ, շարունակ յաջորդականութիւնը. երկու ամենամօտ շեշտաւոր կամ զօրաւոր ամանակներու միջեւ ինկող երաժշտական հատուածը, չափին մէկ ենթաբաժանումն է որ կը կազմէ անոր հիմնական բջիջը, մէկ հատածը-une mesure. չափը երաժշտութեան մէջ համեմատելի է բնութեան որեւէ բաբախող, երակազարկ երեւոյթի մը հետ.

չափ կը կոչուի հատածի մը-mesure-որոշ տեւողութեամբ ամանակներու քանակը որ կը նշուի կոտորակով մը դրուած բանալիէն վերջ, անոր աջին. կոտորակին համարիչը կը նշէ ամանակներուն թիւը, իսկ յայտարարը՝ իւրաքանչիւր ամանակին տեւողութեան արժէքը, օր. երեք չորրորդ ($\frac{3}{4}$) չափին մէջ 3ը կը նշէ թէ այդ չափը եռամանակ է, իսկ 4ը, իւրաքանչիւր ամանակին քառորդական-noire (). ըլլալը. չափի թուային նշում-time signature (angl.)-Taktvorzeichnung, Taktart (all.).

métronomie - Taktmesser (all.)

չափահար կամ ամանակաչափ. երաժշտական երկերու կատարման ճշգրիտ արագութիւնը, ընթացքը-tempo-նշող մեքենայ, գործիք. հնարուած է 1816 թուին Mälzelի կողմէ. ներկայիս գոյութիւն ունեցող électronique կառոյցովները երթալով կը փոխարինեն նախկին, ճօճանակաւորները. երաժշտագրութեանց մէջ կը նշուի

հետևեալ ձևով տողասկիզբին, անոր վերի մասին վրայ, կը դրուի, օր. = 80 որ կը նշանակէ թէ իւրաքանչիւր քառորդ ձայնանիշի-
noire ()-հաւասար ամանակ կը կատարուի չափահարին վրայ 80
թուանշանով նշուած արագութեան բախումին համեմատ. երբեմն
չափահարի արագութեան նշումը = 80 նախորդուած կ'ըլլայ M.
M. գիրերով որոնք կրճատումն են Métronome de Mälzelի, օր. M. M.
 = 80.

metteur en scène - producer (angl.)-Regisseur (all.)
բեմադրիչ. թատրոն, օփերա, բեմապար-ballet-էւ այլ, բեմական
խաղարկութիւն ընդգրկող ներկայացումներ բեմադրող,
ներկայացնող անձ.

mezzo (it.)
միջին, կէս, կիսով չափ.

mezzo forte (it.)
ձայնութի նշան, կրճատուած **mf**, ոչ շատ զօրեղ, կէս ուժգին.

mezzo piano (it.)
ձայնութի նշան, կրճատուած **mp**, ոչ շատ մեղմ, կիսամեղմ.

mezzo soprano (it.)
իգական միջին երգածայն. կը դասուի sopranoներու եւ
contraltoներու միջեւ. երգչախումբի մէջ՝ alto

mi
հիմնական հնչիւնաշարի-do majeur-երրորդ աստիճանը՝ do, ré, **mi**,
fa, sol, la, si.

microphone
ծայնամփոփ. ձայնի աղբիւրէն արձակուող թրթռացումները-
vibrations-ընկալելով, ընդունելով, զանոնք կը վերածէ էլեքտրական
ազդանշաններու եւ կը փոխանցէ ուժեղարարին-amplificateur, ուր
համեմատաբար տկար այդ ազդանշանները կը զօրանան,
կ'ուժեղանան, անցնելու, փոխանցուելու համար բարձրախօսերուն-
haut-parleurs.

microton, microintervalle
մանրամիջոց. այսպէս կը կոչուին բոլոր այն ձայնամիջոցները
որոնք աւելի փոքր են քան կէս-ձայնաստիճանը-demi-ton,
մասնագիտական երաժշտութեան մէջ կիրառուող գործնական
ամենափոքր ձայնամիջոցը. 20րդ դարու սկիզբներէն ի վեր փորձեր
կը կատարուին microtonները ներմուծելու մասնագիտական
երաժշտութեան մէջ, բայց զանազան պատճառներով, ինչպէս

զանոնք արձանագրելու եւ, ամենակարեւորը, զանոնք կատարելու եւ ընկալելու դժուարութիւնները չեն թոյլատրեր որպէսզի այդ համակարգը լայն տարածում գտնէ. զայն կարելի չէ նաեւ կիրառել բազմաձայնութեան մէջ. մանրամիջոցներ օգտագործող հնչիւնային համակարգը-système-կը կոչուի microchromatisme. անոր մէջ մէկ ձայնաստիճանը-un ton-բաժնուած է երեք, չորս, հինգ եւ ասելի մանր մասերու. այսու հանդերձ այս ձայնամիջոցներուն կը հանդիպինք արեւելեան ժողովուրդներու երգ-երաժշտութեանց մէջ, հնդկական, պարսկական, արաբական եւ այլ, որոնք գերազանցապէս միաձայնային են-monodique. հմուտ երգիչներ քառորդ ձայնը, այսինքն մէկ ամբողջ ձայնաստիճանի քառորդը-quart de ton-մինչեւ առժամ կը կիրարկեն հայ եկեղեցական շարականներ կամ ժողովրդային երգեր երգելու ժամանակ.

middle C (angl.)

դաշնակի ստեղնաշարի մէջտեղը գտնուող doն. ան որ կ'արձանագրուի հնգաձի-portée-տակը, առաջին օժանդակ գծիկին վրայ. C անգլերէն կը խորհրդանշէ do ձայնանիշը.

mimique

դիմաշարժութիւն, դիմախաղ. դերասանի մը զգացումները արտայայտող դեմքի մկաններու արտայայտիչ շարժումներ.

mimodrame

համագոր է pantomimeի.

mineur - minor (angl.)-Moll (all.)

17րդ դարէն եւրոպական մասնագիտական երաժշտութեան մէջ հաստատուած, զարգացած եւ տիրող հիմնական երկու modeերէն մէկը, majeurին հետ միատեղ. այս modeը կը բնորոշուի մասնատրաբար իր եօթաստիճան հնչիւնաշարի առաջին եւ երրորդ աստիճաններու միջեւ կազմուած փոքր եռեակով-tierce mineure, ինչպէս նաեւ կայուն առաջին, երրորդ եւ հինգերորդ աստիճաններով mineur հնչիւնաշարի պարզագոյն օրինակն է՝ la-si-do-ré-mi-fa-sol-la շարքը.

mineur կը կոչուին որոշ ձայնամիջոցներու-intervalles-տարատեսակ մը, օր. sixte mineure, tierce mineure, ինչպէս նաեւ այն դաշնակները-accords-որոնք կազմուած են երկու եռեակներէ-tierces, որոնցմէ առաջինը, հիմքինը՝ փոքր է-tierce mineure, իսկ երկրորդը, զագաթինը՝ մեծ-tierce majeure, օր. la-do-mi accord mineur կազմուած է la-do tierce mineure եւ do-mi tierce majeure.

mineur բառի հայերէն հոմանիշն է *փոքրալար*.

miniature

մանրանուագ. երաժշտական փոքրիկ, հակիրճ երկ.

minima (lat.)-minime
տե՛ւ notation mensuraliste.

Minnesang (all.)
սևրերգ. Minne - գերմաներէն սէր. Minnesingerներու արուեստ, բառացիօրէն սիրերգութիւն.

Minnesänger, Minnesinger (all.)
միջնադարի, 12րդէն 15րդ դարերու գերմանացի ասպետ երգիչ բանաստեղծներ որոնք կը գովերգէին սէրը, խիզախութիւնը, հերոսութիւնը. բառացի՝ սիրերգիչ, սիրերգու. անոնց աւանդութիւնները շարունակեցին Meistersingerները՝ 14րդէն 16րդ դար.

ministrel (angl.)
միջնադարի թափառաշրջիկ երգիչ, նուագող, ածպարար. համազօր է ménestrelի.

mirliton - kazoo (angl.)
փոքրիկ շվի.

Miserere (lat.)
Ողորմեա. լատին կրօնական երգեցողութիւն.

missa (lat.)-messe
պատարագ. լատին եկեղեցական պաշտամունք.
missa brevis-կարճ պատարագ.
missa pro defunctis-ննջեցելոց պատարագ.
missa solemnis-հանդիսաւոր պատարագ.

misterioso (it.)
խորհրդաւոր.

mistico (it.)
խորհրդագագ, խորհրդապաշտ.

mixage
ձայնի արձանագրութեան մէջ-enregistrement-մէկէ աւելի արձանագրութիւններու՝ խօսք, երգ, նուագ եւ այլ միաբերում.

mixte, voix mixtes - mixed voices (angl.)
խառն, տարբեր, երկսեռ ձայներ. թէ՛ մանկական, թէ՛ իգական եւ թէ՛ արական. երկսեռ երգչախումբ-choeur mixte, կազմուած թէ՛ իգական՝ soprano, alto եւ թէ՛ արական՝ ténor, basse երգաձայներէ եւ անոնցմէ կազմուած ձայնախումբերէ. gemischter Chor (all.).

modulation

երաժշտական երկերու մէջ ձայնակայքի-tonalité-փոփոխութեան, մէկ ձայնակայքէն միւսին անցնելու երեւոյթին տրուող անուանումն է. հայ երաժիշտները այդ երեւոյթը կոչած են *զարտուղութիւն*. ան կը հարստացնէ երաժշտական երկին բովանդակութիւնը, կը զօրացնէ անոր հնչիւնային ներգործութիւնը, զանազան գունաւորումներ կուտայ, կ'ընդլայնէ, կը ծաւալէ երաժշտութեան բովանդակութիւնը. կը համարուի երաժշտութեան կարեւոր արտայայտչական միջոցներէն մին.

Moll (all.)-mineur

Mollakkord-accord mineur. c Moll-do mineur.

molosse

տե'ս unité rythmique.

molto (it.)

շատ, օր. allegro molto-շատ արագ.

moment musical

երաժշտական պահ, ակնթարթ. երաժշտական փոքր երկ, մանրանուագ.

monochorde

հին միալար նուագարան որու վրայ կը կատարուէին նաեւ ձայնագիտական-acoustique-զանազան փորձարկումներ.

monodie - monody (angl.)

մենոդեցողութիւն. այս անուանումը հին Յունաստանի մէջ կը տրուէր մէկ երգիչի կողմէ կատարուած երգեցողութեան, նուագարանային ընկերակցութեամբ կամ առանց. արդի երաժշտական տեսութեան մէջ monodieն հակադրուած է polyphonieին. առաջինը միաձայն, միաձայնային, իսկ երկրորդը բազմաձայն, բազմաձայնային երաժշտութեան իմաստներով. musique monodique-միաձայն, միաձայնային երաժշտութիւն.

monodrame

մենախաղ, մէկ գործող անձով երաժշտա-թատերական ներկայացում.

monologue

մենախօսութիւն.

monophonie

կրճատում mono. ձայնի արձանագրութեան-enregistrement-և ձայնասփռումի-transmission-հին եղանակ, զուրկ հնչիւնային, հնչողական ցայտունութենէ. ան փոխարինութեամբ stéréophonieով, 1949ին. mono արձանագրութիւնները կը կատարուէին միայնակ, մէկ զիծով.

monophonique (musique)

երաժշտութիւն որ ի տարբերութիւն polyphoniqueի և homophoniqueի, որոնք բազմաձայնային են, կազմուած է մեղեդիական մէկ զիծէ, առանց որեւէ ընկերակցութեան. արդի երաժշտութեան տեսութեան մէջ իմաստով կը նոյնանայ monodieի, musique monodiqueի.

monotone

միալար, միահնչիւն, միօրինակ, միաձեւ.
musique monotone-միալար, միահնչիւն երաժշտութիւն.

morceau - piece (angl.)-Stück (all.)

երաժշտական ստեղծագործութիւն, երկ, գործ, կտոր.

mordant - mordent (angl., all.)

սե՛ւ ornements.

morendo (it.)

նուաղելով.

moresca (esp.)-Morris dance (angl.)

հին մաւրիտանական պար, 15րդ էն 17րդ դար.

Morgenständchen (all.)-aubade-alborada (esp.)-mattinata (it.)

արշալոյսին կատարուող երգ, *այգերգ*. հակառակը՝ ցայգերգ, գիշերային երգ.

mosaico (it.)

բեմական, թեթեւ բնոյթով ներկայացումներու ընկերացող երաժշտական երկ. տարբեր եղանակներու հաւաքածոյ, խալտաբղէտ երաժշտութիւն.

mosso (it.)

շարժուն, արագ. più mosso-աւելի արագ.

motet - motette (angl.)-motetus (lat.)

Ֆրանսա ծագում առած երաժշտական երգային բազմաձայն սեռ, mot բառէն. առաւելաբար հոգեւոր, կրօնական բովանդակութեամբ.

այս սեռը ենթարկուած է բազմատեսակ բարեփոխումներու իր վեց-եօթ հարիւր տարուան պատմութեան ընթացքին. որոշ motetներ ունին նուագարանային ընկերակցութիւն.

motif - Motive (all.)

հիմներգ, բներգ. մեղեդիներու, եղանակներու մէջ երաժշտական գաղափար մը, միտք մը արտայայտող փոքրագոյն ամփոփ մասնիկ, թեմայի բաղադրիչ տարր. երբեմն ինքն ալ իր կարգին կրնայ աւելի փոքր բջիջներու-cellules-բաժնուիլ.

moto (it.)

շարժում. con moto-շարժուն. allegro con moto-արագ շարժուն.

moto perpetuo (it.)-perpetuum mobile (lat.)

բառացի յաւիտենական շարժում. փայլուն բնոյթով երաժշտական երկ. անընդհատ արագ եւ կշռութային համաչափ շարժումով զարգացող, ծաւալուող եղանակ ունեցող այս երկերը իրենց բնոյթով մօտ են toccataներուն.

mouvement - movement (angl.)

1. մաս, բազմամաս երաժշտական երկերու մէկ մասը-Satz (all.).
2. ընթացք (tempo), շարժում.

mue - breaking of the voice, mutation (angl.)-Mutierung (all.)

ձայնափոխութիւն. երախաներու մօտ իրենց հասունութեան, արբունքի շրջանին տեղի ունեցող ձայնի փոփոխութիւն, իջեցում, թաւացում.

Mundstück (all.)

տե'ս embouchure.

murmure

մրմունջ.

musette

1. cornemuseի տարատեսակ մը.
2. հին ֆրանսական պար.

musical

երաժշտական. musicalement-երաժշտաբար, երաժշտօրէն.

musicalité

երաժշտականութիւն.

music-hall (angl.)

դիւրամատչելի երաժշտութեան-variété-համերգներու համար նախատեսուած յառուկ սրահ, երաժշտասրահ.

musicien - musician (angl.)-Musikant, Musiker, Tonkünstler (all.)

երաժիշտ. անձ որ մասնագիտութեամբ երաժիշտ է, յօրինող, կատարող՝ նուագող կամ երգիչ.

musicologie - musicology (angl.)-Musikforschung, Musikwissenschaft (all.)

երաժշտագիտութիւն. երաժշտութեան տեսութիւնը, գեղագիտութիւնը, պատմութիւնը ուսումնասիրող գիտութիւն. musicologue-երաժշտագէտ, երաժշտաբան.

musicothérapie

երաժշտաքուժութիւն. երաժշտութեան օգտագործումը բուժողական նպատակներով.

musique - երաժշտութիւն

musique à programme - ծրագրային երաժշտութիւն.

musique atonale - տե'ւ atonale

musique chorale - երգչախմբային երաժշտութիւն

musique classique - դասական երաժշտութիւն

musique concrète - տե'ւ concrète

musique de ballet - թատերապարային երաժշտութիւն

musique de chambre - սենեկային երաժշտութիւն

musique de danse - պարային երաժշտութիւն

musique de film - շարժանկարի երաժշտութիւն

musique de scène - բեմական երաժշտութիւն

musique descriptive - նկարագրական երաժշտութիւն

musique de théâtre - թատերական երաժշտութիւն

musique folklorique - ազգաբնական երաժշտութիւն

musique instrumentale - նուագարանային երաժշտութիւն

musique militaire - զինուորական երաժշտութիւն

musique moderne - արդի երաժշտութիւն

musique orchestrale (d'orchestre) - նուագախմբային երաժշտութիւն

musique populaire - ժողովրդային, հանրամատչելի երաժշտութիւն

musique profane - աշխարհիկ երաժշտութիւն

musique romantique - վիպապաշտ երաժշտութիւն

musique sacrée - սրբազան երաժշտութիւն

musique spirituelle - հոգեւոր երաժշտութիւն

musique sériele - տե'ւ série

musique symphonique - համանուագային երաժշտութիւն

musique vocale - երգեցիկ, ձայնային երաժշտութիւն

muta (it.)

փոխել՝. muta in ... երաժշտագրութեանց մէջ որեւէ փոփոխութիւն նշող բառ.

1. դադարի մը միջոցին նուագարանի մը մէկ տեսակէն միւսին անցնիլ, օր. clarinette en si bémolը ձգել եւ զայն փոխարինել clarinette en mi bémolով.

2. նոյնպէս բաւարար դադարի մը միջոցին փոխել նուագարանի մը լարուածքը-accord.

N

Nachschlag (all.)

փոքրագիր զարդարանքի ձայնանիշ որ իրեն նախորդող հիմնական ձայնանիշի տեւողութեան հաշւոյն կը կատարուի.

Nachspiel (all.)

տե՛ս postlude.

Nachtmusik (all.)

գիշերային երաժշտութիւն.

Nachstück (all.)

տե՛ս nocturne.

Nänie (all.)-nénies-nenia (lat.)

սուգի, թաղման երգ.

narrateur

պատմիչ.

naturel

բնական.

1. gamme naturelle-բնական հնչիւնաշար կը կոչուի վերձայներու, մասնակի հնչիւններու-sons harmoniques-վերընթաց շարքը. հիմնական հնչիւնին, անոր հնչման պահուն ընկերացող եւ անվարժ ականջով անըմբռնելի հնչիւններու, վերձայներու հանդէս գալու շարքը, կարգը. տե՛ս նաեւ harmonique.

2. instrument naturel-բնական նուագարան կը կոչուին բոլոր այն փողային նուագարանները որոնք օժտուած չեն իրենց փողի երկայնութեան մէջ փոփոխութիւն մտցնող որեւէ լրացուցիչ, մասնատրաբար մխոցաւոր սարքով-piston. անոնց վրայ նուագելու

հնարաւոր, թիւով սահմանափակ հնչիւնները կը տրուին նուագարանին վրայ շրթներու դրուածքին, անոնց պրկումի աստիճանին, ինչպէս նաեւ փշուղ օդի հոսանքին զօրութեան կամ տկարութեան փոփոխումին միջոցով. սոյն նուագարաններու վրայ յառաջ եկած հնչիւններու քանակը, շարքը կախում ունին իւրաքանչիւրին շինուածքէն, կառուցուածքէն, մեծ կամ փոքր ըլլալէն. այս նուագարանները ընդհանրապէս զինուորական, որսի, հանդէսներու կամ որեւէ այլ ազդանշաններ տալու համար գործածուող շեփորներ, փողեր են.

3. note, son naturel-բնական հնչիւն, ձայնանիշ. dièse կամ bémolով չածանցուած ձայնանիշ (note non altérée).

negro spirituals (angl.)

Միաց. Նահանգներու սեւամորթ բնակչութեան հոգեւոր, կրօնաշունչ երգերը.

néoclassicisme

դասական -classique- եւ մասնաւորաբար 18րդ դարու երաժշտութեան աւանդութիւնները վերակենդանացնելու ձգտումով 20րդ դարու առաջին քառորդին ծնունդ առած յորինողական ուղղութիւն.

néoromantisme

վիպապաշտութեան վերջին շրջանը՝ postromantismeը, այսինքն 19րդ դարու վերջը եւ 20րդ դարու սկիզբները բնորոշող անուանում.

neumes - neuma (gr.)-neumae (lat.)-Neumen (all.)

մեր թուարկումի առաջին դարերէն սկսեալ, տարբեր ժողովուրդներու մօտ երաժշտագրութեան եւ մասնաւորաբար երգագրութեան յատուկ նշաններ, զանազան գծիկներ, կէտեր որոնք կը տեղադրուէին երգի բառերուն վրայ, մօտաւոր ուղղութիւն մը տալով երգիչներուն. հետագայ դարերուն այս նշանները աստիճանաբար փոխարինուեցան այլ, քառանկիւն եւ շեղանկիւն ձայնանիշերով, իսկ 17րդ դարէն սկսեալ արդի, եւրոպական կոչուած երաժշտագրութիւնը եւ իր նշանները վերջնականապէս մտան գործածութեան մէջ. հին ձայնանիշերու դրութիւն ունէին նաեւ հայերը, որ կը կոչուէր *խազագրութիւն*, իսկ իւրաքանչիւր նշանը՝ *խազ*.

neuvième - ninth (angl.)-None (all.)

1. մէկ ութեակէ-*octave*-մեծ ձայնամիջոց-*intervalle*, հնչիւն մը եւ իրմէ վեր իններորդը, օր. *do* եւ իրմէ վեր երկրորդ *ré*ն. նմանօրինակ ձայնամիջոցները կը կոչուին բարդ-*intervalles redoublés*.

2. accord de neuvième-հինգ հնչիւններէ կազմուած դաշնեակ-*accord*, *հնգահնչիւն*, օր. *do-mi-sol-si-ré*.

ninna, nenna (it.)
օրօրոցային երգ.

nocturne - Nachtstück (all.)
գիշերանուագ, քնարական բնոյթով երաժշտական երկ.

noël
Ծննդեան երգ.

noire - crotchet, quarter note (angl.)-Viertelnote (all.)
քառորդ կամ քառորդական ձայնանիշ (♩).

nonet
ինը երաժիշտներէ կազմուած նուագախումբ եւ այդ տեսակ խումբերու համար գրուած երաժշտական երկ.

non legato (it.)
անկապ.

non molto (it.)
ոչ շատ.

non tanto (it.)
ոչ այնքան.

non troppo (it.)
ոչ շատ.

notation (musicale)-Notierung (all.)
երաժշտագրութիւն. երաժշտութեան, երաժշտական հնչիւններու արձանագրութեան մասնաւոր գծագիր-graphique-նշաններու միջոցով. ժամանակակից եւրոպական կոչուած երաժշտագրութիւնը գործածութեան մէջ է 17րդ դարէն սկսեալ. անոր կլորածեւ նշան-ձայնանիշերը-notes-կ'արձանագրուին յատուկ երաժշտական տողերով՝ հնգագիծերու-portées-վրայ. այդ հնգագիծերը իրենցմէ կը ներկայացնեն իրարու զուգահեռ հորիզոնական հինգ գիծերու խմբակներ. ձայնանիշերը կը տեղադրուին այդ հինգ գիծերուն վրայ, անոնց միջեւ՝ գծամիջոցներուն, ինչպէս նաեւ հինգ գիծերէն բարձր, դէպի վեր կամ ցած, դէպի վար, օժանդակ գիծերու-lignes supplémentaires-օգնութեամբ. արդի ձայնանիշերը կը սահմանեն երաժշտական հնչիւններու ճշգրիտ տեւողութիւնը եւ բարձրութիւնը, իսկ անոնց անունները կը սահմանուին հնգագիծերու սկզբնաւորութեան դրուող բանալիներու շնորհիւ-clé de sol, clé de fa, clé de do. բազմաձայն երաժշտութիւնը

կ'արձանագրուի մէկէ աւելի հնգագիծերու վրայ միաժամանակ որոնք իրարու կապուած են զանազան տողակապերով-*accolades*. դաշնամուրային երաժշտութիւնը զրի կ'առնուի ընդհանրապէս երկու հնգագիծերու վրայ, երգեհոնայինը՝ երկու եւ երեք, խմբերգային երաժշտութիւնը եւ ընդհանրապէս որեւէ քառաձայն գրութիւն, օր. լարային քառեակի՝ չորս, իսկ նուագախմբայինը՝ միջինը տասը եւ աւելի հնգագիծերու վրայ.

notation grégorienne

Եւրոպական հին խազագրութիւնը-*neumatique*-փոխարինած երաժշտագրութիւն, երաժշտական հնչիւններու արձանագրութիւն մասնաւոր քառանկիւն եւ շեղանկիւն-*losangé*-նշաններու միջոցով (12րդ-13րդ դար). թէեւ այս գրութիւնը աւելի ճշգրիտ էր քան իրեն նախորդող խազագրութիւնը, բայց եւ այնպէս անոր նշանները կը սահմանէին երաժշտական հնչիւններու բարձրութիւնը միայն, առանց անոնց տեւողութիւնը ցոյց տալու. ձայնանիշերը կը տեղադրուէին ժամանակակից հնգագիծերու-*portées*-միջնադարեան տարբերակի, չորս գիծերէ կազմուած երաժշտական տողերու վրայ.

notation mensuraliste ou proportionnelle - mensural notation (angl.)- Mensuralnotenschrift (all.)

13րդ եւ 16րդ դարերու միջեւ գործածուող երաժշտագրութեան անուանում, որուն քառանկիւն եւ շեղանկիւն-*losangé*-նշանները կը սահմանէին երաժշտական հնչիւններուն թէ՛ բարձրութիւնը եւ թէ՛ տեւողութիւնը.

այս երաժշտագրութեան ձայնանիշերը հետեւեալներն են՝

maxima, larga				
longa, virga				
brevis				
semibrevis		=		ronde
minima		=		blanche
semiminima		=		noir
fusa		=		croche

արդի ձայնանիշերը

note - Note, Tonzeichen (all.)

ձայնանիշ, ձայնատառ, երաժշտանշան, արդի խազ. տեղադրուած հնգագիծերու-portées-վրայ անոնք կը սահմանեն երաժշտական հնչիւններուն բարձրութիւնը եւ տեւողութիւնը.

note de passage - passing ton (angl.)-Durchgangston (all.)

անցողիկ հնչիւն, ձայնանիշ. դաշնեակներու-accords-ուղղաձիգ շարուածքներէն դուրս գտնուող, միայնակ, առանձին հանդէս եկող հնչիւն. այս ձայնանիշերը իրարու յաջորդող դաշնեակներու միջեւ մեղեդիական սահունութիւն մը կը մտցնեն.

note sensible - leading ton (angl.)-Leitton (all.)

ձգտող աստիճան. հնչիւնաշարի եօթերորդ աստիճանը որ սուր կերպով կը ձգտի եւ կը լուծուի անոր ութերորդ աստիճանին, հիմնաձայնին-tonique-մէջ, որմէ միայն կէս ձայնաստիճան-demi ton-հեռաւորութեան վրայ կը գտնուի, օր. si՛ն do majeurի կամ ալ sol dièseը la mineurի մէջ.

novellette

գրականութեան նուվէլ, նորավէպ սեռէն փոխառնուած անուանում որ կը տրուէր 19րդ դարուն ստեղծուած որոշ մանրանուագներու.

novemole

ինը համարժէք ձայնանիշերէ կազմուած կշռութային յատուկ խմբաւորում. բնական ութի փոխարէն իննի բաժնուած որեւէ տեւողութիւն. կը նշուի 9 թուանշանով, այդ ձայնանիշերու խումբին վրան կամ տակը տեղադրուած.

nuances

նրբերանգ. կատարումի պահուն երաժշտական առանձին հնչիւններուն, ինչպէս նաեւ դարձուածքներուն եւ հատուածներուն տրուած զանազան գունաւորումներ եւ հնչման ուժգնութիւն. տե՛ նաեւ dynamique.

O

oberek (pol.)
լեհական պար.

Oberton (all.)
տե'ս harmonique (son).

oboe (it.)
տե'ս hautbois.

obstine
յամառ. տե'ս basse obstiné.

octave - Oktave (all.)

1. ութեակ ձայնամիջոց-intervalle. ան կը կազմուի հնչիւնի մը եւ իրմէ վեր (կամ վար) ամենամօտ նոյնանուն հնչիւնին միջեւ, օր. do եւ do⁸. կը նշուի 8 թուանշանով.

2. եւրոպական հնչիւնաշարերու-majeur, mineur diatonique-ութերորդ աստիճանը, առաջինին զիւ (կամ թաւ) կրկնութիւնը, օր. do, ré, mi, fa, sol, la, si, do. կարելի է զայն դիտել որպէս երաժշտական կարճ հատուած մը, հնչամաս մը որու մէջ ընդգրկուած են հիմնական բոլոր եօթը հնչիւնները, առաջինին կրկնումով տե'ս վերի օրինակը.

octuor, octette-octet (angl.)-Oktett (all.)

ութը երաժիշտներէ կազմուած խումբ, ինչպէս նաեւ այդ տեսակ խումբերու համար գրուած երաժշտական երկ.

ode
գովք, գովերգ, փառերգ, տաղ.

œuvre - work (angl.)-Werk (all.)

գործ, ստեղծագործություն, աշխատություն, երկ.

œuvres choisies-ընտիր երկեր.

œuvres complètes-երկերու ամբողջական հաւաքածոյ.

œuvres inédites-անտիպ երկեր.

œuvres posthumes-յետմահու երկեր, տպուած հեղինակին մահէն վերջ.

Offertorium (lat.)

Նուիրաբերություն. մաս մը լատին պատարագէն.

office

եկեղեցական արարողություն, ժամերգություն.

ole (esp.)

սպանական պար.

ondes Martenot

էլեկտրական ստեղնաւոր նուագարան որ արտաքինով փոքր երգեհոն մը կը յիշեցնէ. հնարուած է Maurice Martenotի կողմէ 1928 թուին, կը կոչուի նաեւ ondes musicales. գրեթէ դաշնակի հնչածաւալով-étendue-այս նուագարանը միաձայնային է-
monodique, նախատեսուած է միայն մէկ մեղեդիական գիծ կատարելու համար. ան օժտուած է հնչերանգը-timbre-փոփոխելու լայն հնարաւորություններով.

onglet

համագոր plectre կամ mediatorի.

onzième - eleventh (angl.)-Undezime (all.)

մէկ ութնակէ մեծ ձայնամիջոց-intervalle. հնչիւն մը եւ իրմէ վեր տասնըմէկերորդը (11րդը), օր. do եւ իրմէ վեր երկրորդ faև. նմանօրինակ ձայնամիջոցները կը կոչուին բարդ-intervalles redoublés.

op.

opus բառի կրճատումը.

opéra - Oper (all.)

1. երաժշտա-թատերական ներկայացում. կը համախմբէ մեծ թուով մասնակիցներ՝ մեներգիչներ, երգչախումբ, նուագախումբ, երբեմն նաեւ պարախումբ. հայերէնի մէջ opéra բառը երբեմն կը փոխարինուի նուագախաղ, թատերգություն, թատերանուագ, գուսաներգություն բառերով.

2. opéra-թատրոնի շէնք.

3. opera իտալերէն կը նշանակէ գործ, յօրինուածք.

opéra-ballet

17րդ, 18րդ դարերուն ֆրանսա ծագում առած սեռ ուր իրարու կը յաջորդեն պարային եւ երգային դրուագներ.

opera buffa (it.)

երաժշտա-թատերական կատակերգութեան-opéra comiqueի իտալական տարատեսակը. ծագում առած է 18րդ դարուն. ամբողջովին երգային է, առանց խօսակցութեան բաժիններու, հատուածներու.

opéra comique

երաժշտա-թատերական կատակերգութիւն, հիմնուած երգային եւ խօսակցական դրուագներու իրերայաջորդումին վրայ. 18րդ դար.

opera semiseria (it.)

կիսալուրջ opéra.

opera seria (it.)

լուրջ opéra, գրուած հերոսական, առասպելական, պատմական կամ դիցաբանական նիւթերու հիման վրայ եւ բեմադրուած աչքատու ճոխութեամբ.

opérette

երաժշտա-թատերական կատակերգութիւն որ ծագում առած է opéra comiqueէն. հոն համադրուած են երգային, պարային, ինչպէս նաեւ խօսակցական-արտասանական արուեստները.

ophicleïde

պղնձեայ փողային թաւահնչիւն նուագարան, 19րդ դարու. այժմ գայն կը փոխարինէ tuba.

opus (it.)-œuvre-work (angl.)-Werk (all.)

գործ, ստեղծագործութիւն, երկ, աշխատութիւն. այս բառը, կրճատուած op., կը նախորդէ երաժշտահաններու երկերու համարակալման թիւերուն՝ ըստ յօրինումի կամ հրատարակման կարգի, օր. op. 1, առաջին գործ, երկ, կամ op. 73, 73րդ գործ. այս նշումը ընդհանրացաւ երաժշտական հրատարակութիւններու, երաժշտական տպագրութեան զարգացումով.

oratorio (it.)-Oratorium (lat., all.)

լատիներէն oratorium-աղօթարան, աղօթատուն բառէն. երգա-համանուագային-vocal symphonique-մեծակերտ, մեծածաւալ երկ. ներկայիս, առաւելաբար համերգային կատարումով տրուող այս ստեղծագործութիւնը բեմին վրայ կը համախմբէ մեծ թիւով կատարողներ՝ մեներգիչներ, երգչախումբ, համանուագախումբ.

ինչպես opéra, oratorioն ալ կը պարունակէ ծաւալուն մեներգներ, ասերգեր-récitatives, խմբերգներ, նուագարանային մասեր, սակայն ան զուրկ է թատերական խաղարկութենէ եւ բնոյթով աւելի պատմողական է-narrative. մեծ մասամբ oratorioները իրենց բովանդակութեամբ կրօնա-եկեղեցական են, իսկ ոմանք՝ պատմական կամ առասպելական. oratorio սեռին կը պատկանին նաեւ Passionները՝ Ջարչարանաց երգերը, Յիսուսի չարչարանքները նկարագրող երաժշտական ողբերգութիւնները.

orchestration

նուագադրութիւն. երաժշտական երկի մը, որ սահմանուած չէ նուագախմբային կատարումի, պատշաճեցումը, փոխադրութիւնը նուագախմբային կազմի համար, օր. ջութակի կամ դաշնակի համար գրուած գործ մը վերագրուած, պատշաճեցուած նուագախմբային կատարումի համար. տե՛ս նաեւ instrumentation.

orchestre - orchestra (angl.)-Orchester (all.)

1. *նուագախումբ*. համատեղ նուագի համար կազմուած կատարող-երաժիշտներու խումբ. նուագախումբերը իրարմէ կը տարբերին թէ՛ նուագողներու թիւով, քանակով եւ թէ՛ նուագարաններու տեսակով.

համանուագախումբը-orchestre symphonique-խառն կազմ ունեցող նուագախումբերէն է որ կը համախմբէ 100ի շուրջ նուագող կատարողներ եւ բաժնուած է չորս հիմնական նուագարանային ընտանիքներու, լարայիններ՝ violon, alto, violoncelle, contrebasse. փայտեայ փողայիններ՝ flûte, hautbois, clarinette, basson իրենց տարատեսակներով, պղնձեայ փողայիններ՝ trompette, cor, trombone, tuba իրենց տարատեսակներով եւ հարուածայիններ՝ timbales, grosse caisse, xylophone, celesta, triangle, cymbales եւ այլ. վերոյիշեալ նուագարաններէն զատ, համանուագախումբին յաճախ մաս կը կազմեն այլ նուագարաններ եւս, ինչպէս դաշնակ, երգահոն, տաւիղ-harpe-եւ դեռ ուրիշներ.

սենեկային նուագախումբ-orchestre de chambre-որ կը համախմբէ 20-30 նուագող-կատարող եւ կազմուած է մեծ մասամբ լարային նուագարաններէ եւ փոքր թիւով փողայիններէ, երբեմն ալ մէկ հարուածային նուագարանով.

լարային նուագախումբ-orchestre à cordes-կը համախմբէ 15-25 նուագող-կատարող. կազմուած է միայն լարային նուագարաններէ. փողային նուագախումբ-orchestre à vent, կրնայ համախմբել տարբեր թիւով նուագող-կատարողներ եւ կազմուած կրնայ ըլլալ կամ միայն պղնձեայ փողայիններէ, եւ կամ թէ պղնձեայ եւ թէ փայտեայ փողայիններէ որոնց վրայ կ'աւելնան հարուածայինները եւ երբեմն ալ բամբջութակները-contrebasses. փողային նուագախումբը կը կոչուի նաեւ orchestre d'harmonie կամ fanfare.

այլ խումբի մը կը պատկանին ազգային, ժողովրդական նուագախումբերը որոնցմէ իւրաքանչիւրը կազմուած է տուեալ ժողովրդի ազգային նուագարաններէն.

2. համերգասրահներու մէջ բեմին կից, անոր առջեւը տարածուող նստելատեղ.

ordre

շարանուագի-suite-հին ֆրանսական անուանումը.

oreille absolue - absolute pitch (angl.)-absolutes Gehör (all.)

բացարձակ լսողութիւն. երաժշտական հնչիւնները լսողութեամբ ճիշդ ճանչնալու ընդունակութիւն.

orgue - organ (angl.)-Orgel (all.)-organo (it.)

երգեհոն. կ'ունենայ մինչեւ հինգ յարկ ձեռքի (բայց կան նաեւ մինչեւ իսկ եօթը յարկովներ) եւ մէկ ոտքի ստեղնարան. յայտնի են դիւրակիրէն-portative-մինչեւ հսկայական չափեր ունեցող երգեհոններ. այս վերջիները ունին շատ բարդ կառոյց մը, քանի օժտուած են բազմահազար փողերով-tuyaux-որոնք համախմբուած են ընդհանրապէս փայտեայ կարասիի մը մէջ կամ ետեւը. երգեհոնին այդ մասը կը կոչուի *պատեան*-buffet. կատարողական մասը որուն առջեւ կը նստի երգեհոնահարը, երգեհոնին *նուագասեղան*ն է-console, հոն է որ կը գտնուին *ծեռքի ստեղնարաններ*-manuels-շարուած սանդխանման, յարկ-յարկ, ինչպէս նաեւ *ոտքի ստեղնարան*ը-pédalier. ստեղնարաններու շուրջ եւ վրան կան բազմաթիւ ճօճուող կոճակներ-dominos basculants, շարժական, քաշուող-հրուող ձողիկներ-boutons poussoirs (tiges de bois)-որոնք բարդ փոխանցիչ սարքերու միջոցով առնչուած են երգեհոնի պատեանին-buffet-մէջ գտնուող *օղախցիկներուն*-sommiers. այս վերջիներուն վրայ է որ հաստատուած են նուագարանին *փողերը*-tuyaux, շարուած կարգ-կարգ, որոնցմէ իւրաքանչիւրը կը կազմէ *փողախումբ* մը-jeu.

երգեհոնի փողերը կը պատրաստուին մետաղէ, մաս մըն ալ փայտէ եւ կ'ըլլան զանազան մեծութեան, բարձրութեան, լայնքի, վրան գոց կամ բաց, իսկ հնչիւնը կազմաւորելու, արտահանելու տեսակետէ անոնք կը բաժնուին երկու հիմնական խումբերու՝ *լեզուակաւոր*-tuyaux à anche եւ *շրթնաւոր*-tuyaux à bouche.

երգեհոնի հնչման ուժգնութիւնը, հարստութիւնը, հնչերանգի-timbre-բազմազանութիւնը կախում ունին անոր փողերու, աւելի ճիշդ փողախումբերու-jeux-քանակէն.

երգեհոնը օժտուած է օդ մատակարարող *հովահարիչով* մը-soufflerie, ինչպէս նաեւ օդաբաշխիչ լայն ցանցով՝ օդատարերով եւ օղախցիկներով.

երգեհոնին նուագասեղանը-console-կրնայ կցուած, հաստատուած ըլլալ ուղղակի անոր պատեանին-buffet, այդ պարագային երկուքը կը կազմեն մէկ ամբողջութիւն, այդ տեսակ նուագասեղանը կը կոչուի console en fenêtre-Spielschrank (all.). նուագասեղանը կրնայ ըլլալ նաեւ բաժնուած, առանձին-console séparée-Freistehender Spieltisch (all.). այս բաժնուած, առանձին նուագասեղանները կրնան ըլլալ շարժական եւ դրուիլ որեւէ տեղ բեմին վրայ-console mobile-Fahrbarer Spieltisch (all.).

Երգեհոնի երկու մասերը՝ պատեանը եւ նուագասեղանը-buffet et console-իրարու առնչուած, միացուած են զանազան կերպերով մեքենական, օդաճնշման, ելեկտրական-traction mécanique, par machine Barker, tubulaire-Röhrenpneumatik (all.)-électrique, électropneumatique-Register-Tractor (all.).

Երգեհոնը իր գոյութեան պատմութեան ամբողջ ընթացքին եւ մասնաւորաբար 20րդ դարուն ենթարկուած է նշանակալից բարեփոխումներու. նախապէս ըլլալով միայն եկեղեցական նուագարան, այժմ ան իր պատուոյ տեղը ունի նաեւ համերգային աշխարհին մէջ եւ կը զարդարէ լաւագոյն համերգասրահներու բեմերը.

orgue de barbarie - street, barrel organ (angl.)-Drehorgel (all.)

փողոցի փոքրիկ երգեհոն (հին). մեքենական կառոյց ունեցող այս նուագարանը կ'օգտագործուէր շրջուն երաժիշտներու կողմէ. անոր վերարտադրած եղանակը «ծրագրուած», «արձանագրուած» էր գլանի մը-sylindre-կամ ժապաւէնանման ծակերով խաւաքարտի մը վրայ. «նուագողը» զայն կը հնչեցնէր դարձնելով անոր մասնաւոր կոթը.

orgue de cœur - Chororgel (all.)

երկու երգեհոններով օժտուած եկեղեցիներուն մէջ կարեւորութեան կարգով երկրորդ, երգչախումբի երգեցողութիւններուն ընկերակցող երգեհոնը.

orgue de Tribune - Hauptorgel (all.)

երկու երգեհոններով օժտուած եկեղեցիներուն մէջ կարեւորութեան կարգով առաջին, գլխաւոր, ամպիոնի երգեհոնը.

orgue expressif

տե'ս harmonium.

ornements - ornaments (angl.)

զարդարանքներ. երաժշտութեան մէջ (երգ կամ նուագ) կ'օգտագործուին մասնաւորաբար անոր մեղեդիական գիծը զարդարելու, զայն աւելի արտայայտիչ եւ զրաւիչ դարձնելու նպատակով. իւրաքանչիւր դարաշրջանի, երբեմն նաեւ երկրի կամ

մինչեւ անգամ երաժշտահանի յատուկ էին զարդարանքները նշելու, արձանագրելու, զանոնք կատարելու զանազան ձեւեր. անցեալին յայտնի բազմատեսակ զարդարանքներէն այժմ մնացած եւ օգտագործուող մի քանիներն են՝ appoggiature-appoggiatura (it.)-Vorschlag (all.) *ընդհարում*. հիմնական հնչիւնին նախորդող օժանդակ կարճատեւ հնչիւն մըն է որ կը նշուի մանրագիր ութերորդական-croche (♫) ձայնանիշով մը. յայտնի են երկար եւ կարճ ընդհարումներ, դանդաղ կամ արագ կատարուողներ. այս վերջիները նշելու համար մանրագիր ձայնանիշին վրայ գծիկ մը կը քաշուի-croche barrée (♫). grupetto (it.)-turn (angl.)-Doppelschlag (all.) *կրկնախաղ*. արագ կատարուող չորս կամ հինգ հնչիւններու խումբ մը՝ հիմնական հնչիւնը, իր վերինը, ետ հիմնականը, իր վարինը եւ ետ հիմնականը, օր. do-ré-do-si-do խումբը արագ կատարուած. անոր մէջ կրնան բացակայիլ առաջինը կամ վերջինը. կը նշուի ∞ կամ ∞. mordant-Mordent (angl., all.) ֆորաններէն կը կոչուի նաեւ pincé կամ pincement. *խաղ*. արագ կատարուող երեք հնչիւններու խումբ մը՝ հիմնական հնչիւնը, իր անմիջական վերի կամ վարի հնչիւնը եւ ետ հիմնականը, օր. do-ré-do կամ do-si-do արագ կատարուած. կը նշուի ~ կամ ~. trille-trill (angl.)-Triller (all.) *դալլալլ* կամ *գեղգեղանք*. երկու դրացի հնչիւններու արագ կրկնողութիւն. կը նշուի

Osanna

Ովսաննա. փառքի, գովքի, օրհնութեան բացականչութիւն.

ossia (it.)

կամ. կատարողական տեսակէտէ ընդհանրապէս դժուար հատուածի մը երկրորդ, դիւրացուած տարբերակը նշող բառ.

ostinato (it.)-obstiné

յամառօրէն կրկնուող թեմա մը կամ եղանակ մը. տե՛ս u basse obstinée.

ôter, ôtez

հանել, հանեցէ՛ք. ôtez les sourdines-մեղմոցները հանեցէ՛ք, վերցուցէ՛ք.

ouïes - sound holes (angl.)-Schalllöcher (all.)

Տնշածեղքեր. այն կտրուածքները, բացուածքներն են որոնք կը գտնուին ջութակներու եւ աղեղնաւոր լարային այլ նուագարաններու հնչերեսին-table-մէջտեղը, անոր յենակին-chevalet-երկու կողմերը. նուագարանին հնչականութեան-sonorité-համար անհրաժեշտ այս ձեղքերը ունին նաեւ գեղանկարչական, զարդարական-decoratif-բնոյթ. ժամանակակից նուագարաններուն հնչածեղքերը կը յիշեցնեն *f* նշանը, իսկ հին, baroqueի շրջանին պատրաստուածներունը՝ *C* նշանը, օր. viola da gamba-ներուն վրայ.

ouverture - overture (angl.)

նախանուագ, նախերգանք. որեւէ մեծածաւալ երկի մը՝ opéra, ballet, oratorio եւ այլ, ներածութիւն, բացման եղանակ. այս եղանակներէն շատեր համերգներու ընթացքին կը կատարուին առանձնաբար. ouverture կը կոչուին նաեւ ինքնուրոյն երաժշտական կարգ մը երկեր, նախերգանքներ գրուած ծրագրի մը, նիւթի մը հիման վրայ.

overtone (angl.)

տե' u harmonique (son).

P

p

կրճատում piano, pédale բառերու.

padovana, paduana

հին իտալական պար.

palette

յատուկ սարք որ պղնձեայ փողային նուագարաններու վրայ կը կատարէ նոյն գործողութիւնը քան pistonը (տե՛ս այս բառը), որմէ սակայն կը տարբերուի արտաքինապէս. մինչ pistonը գլանաձեւ-cylindrique-է ուղղագիծ շարժող մխոց է, paletteը զսպանակաւոր շարժական լծակ է.

pantomime

մշտնջատակ, մնջախաղ, համր թատերախաղ. պարի, շարժումներու եւ դիմախաղի միջոցներով արտայայտուելու արուեստ.

parade

շքահանդէս, շքերթ. հանդէս ընկերակցութեամբ երգ-երաժշտութեան.

paraphrase

ուրիշ, այլ հեղինակներու երկերը ազատ, ինքնատիպ կերպով մշակուած կամ մեկնաբանուած.

parfait(e)

տե՛ս accord, cadence.

parlando (it.)

երգել խօսելու նման, ազատօրէն.

parodie

երաժշտական երկի մը ծաղրական, խեղկատակ վերարտադրություն, կամ ալ անոր հիման վրայ ուրիշ երկի մը ստեղծում.

parole(s)

խօսք, երգեցիկ երաժշտություն բնագիր.

partie(s)

1. խմբային երաժշտության մէջ (երգ կամ նուագ) անոր նուագարանային կամ երգային բաժիններէն մէկը, օր. *partie des premiers violon*.

2. բազմամաս երաժշտական երկերու առանձին մէկ մասը (մասերը).

partita (it.)

հին բազմամաս երաժշտական երկ, կազմուած զանազան բնոյթով եղանակներու յաջորդումէն. շարանուագի-suite-մէկ տարատեսակը.

partition (de musique)

երաժշտագրութիւն.

partition de chœur - Chorpartitur (all.)

խմբերգային երաժշտագրութիւն. կը պարունակէ երգչախումբի մը կողմէ կատարուելիք ստեղծագործութեան առանձին ձայնաբաժիններու, օր. *soprano, alto, ténor, basse*, միաբերուած գրութիւնը. այս բաժինները շարուած են կանոնաւոր, որոշ հերթականութեամբ ըստ ձայնային խումբերու (իզական կամ արական) եւ ըստ անոնցմէ իւրաքանչիւրի հնչման բարձրութեան.

partition de poche - pocket, miniature score (angl.)-Taschenpartitur (all.) գրպանի, փոքրածաւալ երաժշտագրութիւն. լայնօրէն կը գործածուի ուսումնական ասպարէզի մէջ որու համար կը կոչուի նաեւ *partition d'étude-study score (angl.)-Studienpartitur (all.)*.

partition d'orchestre - score (angl.)-Partitur (all.)

նուագախմբային երաժշտագրութիւն. կը պարունակէ նուագախումբի մը կողմէ կատարուելիք որեւէ երաժշտութիւն իր բոլոր մանրամասութիւններով. անոր մէջ միաբերուած, հարախմբուած են բոլոր նուագարաններու նուագամասերը-parties, շարուած կանոնաւոր, որոշ հերթականութեամբ, ըստ նուագարաններու խմբակներուն, ընտանիքներուն՝ փայտեայ փողայիններ, պղնձեայ փողայիններ, հարուածայիններ, լարայիններ, եւ ըստ անոնցմէ իւրաքանչիւրին հնչման բարձրութեան. յօրինողին կողմէ կազմուած նուագախմբային երաժշտագրութիւնը կ'օգտագործուի նուագավար-խմբավարներու կողմէ նուագախումբին հետ այդ երկին սերտումի եւ յաճախ նաեւ կատարումի ընթացքներուն.

pas - step (angl.)-Schritt (all.)

պարաքայլ (պարարուեստի մէջ). **pas de deux**-երկու մենակատարով պար. **pas seul**-մենապար.

passacaglia, passacaille

Հին, սպանական ծագումով հանդիսաւոր եւ դանդաղ եռաչափ ($\frac{3}{4}$) պար որով կ'աւարտէին ժողովրդային տօնախմբութիւնները. բառացի կը նշանակէ փողոցէն անցնիլ. **chaconne**ին հետ միասին դարձան **baroque**ի եւ անոր յաջորդող ժամանակաշրջաններու մասնագիտական երաժշտութեան աչքառու երկերէն. **passacaille**ին յատուկ է թաւ ձայնի մէջ մեղեդիի, թեմայի յարատեւ կրկնութիւնը, յամառ **basse**ը (**basse obstiné**).

passage

1. հատուած.

2. կատարողական տեսակէտէ որոշ դժուարութիւններ պարունակող, արագընթաց հնչիւններէ կազմուած խումբ, ձայնանցում, անցք.

passamezzo

Հին ֆրանսական պար, 17րդ դար. բնոյթով մօտ էր **menuet**ին. մաս կազմած է հին շարանուագներու-**suites**.

Passion

Չարչարանաց երգեր. Յիսուսի մատնութիւնը, չարչարանքները եւ խաչելութիւնը նկարագրող երաժշտական երգա-համանուագային-**vocal-symphonique**-մեծակերտ երկ-ողբերգութիւն. տե՛ս նաեւ **oratorio**.

pastorale

հովուերգութիւն. գեղջկական կեանքը, բնութեան տեսարանները նկարագրող, գովերգող **opéra**, բեմապար-**ballet**, կամ ալ երաժշտական որեւէ այլ երկ.

pastourelle

ֆրանսական միջնադարեան աշուղներու սիրերգներ.

Pater Noster (lat.)-Notre Père

Հայր Մեր-Տէրունական աղօթք.

pathétique - patetico (it.)

հոգեյոյզ, հոգեշարժ.

Pauken (all.)

համազօր **timbales**ի.

pausa (it.)

երաժշտութեան մէջ հնչման դադար, լուռութիւն. կը նշուի յատուկ նշաններու, լուսնիչերու միջոցով.

pause (angl.)

համագոր point d'orgueի.

pause - whole, semibreve rest (angl.)-ganze Pause (all.)

ամբողջ լուսնիչ. ամբողջ ձայնանիշի-ronde-(չորս չափ) տեւողութեան համարժէք լուռութեան նշան (=). այդ լուսնիչով կը նշուի նաեւ որեւէ հատած-mesure-որ ամբողջութեամբ լուռ է, ըլլայ ան $\frac{1}{2}$, $\frac{3}{4}$ կամ $\frac{1}{4}$.

pavane - pavana (it.)

16րդ դարուն եւրոպայի մէջ տարածուած հանդիսաւոր, վեհաշուք պար.

pavillon - bell (angl.)-Stürze, Schalltrichter (all.)

փողային նուագարաններու փողի վերջաւորութեան անոր լայն բերանը, փողալայնակը.

pédale - pedal (angl., all.)

ոտնակ. Լծակաւոր կարգ մը սարքերու յատուկ, ոտքերով գործածուող շարժական մասնիկ. ոտնակով օժտուած են երաժշտական կարգ մը նուագարաններ որոնցմէ իւրաքանչիւրին վրայ կը կատարէ իւրայատուկ դեր.

1. դաշնակի վրայ սեղմուած աջ ոտնակը լարերը կ'ազատէ խլացուցիչներու-étouffoirs-ճնշումէն, նպաստելով անոնց հնչման երկարումին, զօրացումին, հարստացումին, իսկ սեղմուած ձախ ոտնակը կը նուազեցնէ, կը մեղմացնէ լարերուն հնչականութիւնը.

2. մեծ տաւիղի-grande harpe-եօթը ոտնակները կը վերալարեն-réaccorder-այդ նուագարանի բոլոր լարերը նուագի իսկ պահուն. այդ գործողութիւնը հնարաւոր կը դարձնէ որեւէ երաժշտութեան կատարումը այդ նուագարանին վրայ, ինչ որ անհնարին է առանց ոտնակի տաւիղներուն համար.

3. մեծ թմբուկներու-timbales-վրայ եւս ոտնակը կը ծառայէ փոխելու անոնց հնչման բարձրութիւնը որոշ, փափաքուած ձայնաստիճանով, պրկելով կամ թուլցնելով անոր թաղանթը.

4. երգհոններու-orgues-վրայ pédalier կը կոչուին անոնց ոտքի ստեղծարանները. այդ նուագարանները օժտուած են նաեւ շարք մը այլ ոտնակներով կամ ոտնականման կոճակներով-champignons-որոնք կը ծառայեն զանազան այլ նպատակներու (տե՛ս boîtte d'expression, pédales d'expression).

5. լեզուակաւոր երգհոններու-harmonium (à anche libre)-վրայ նուագողը, նուագած պահուն օդ կը ներմղէ նուագարանի փքոցին-soufflerie-երկու լայն ոտնակներու միջոցով.

pédale - pedal point, organ point, drone bass (angl.)-Orgelpunkt (all.)
ծայնառութիւն. ընդհանրապէս թաւ ձայնի մէջ պահուած երկարատեւ կամ շարունակ կրկնուող հնչիւն. վերի ձայնին մէջ ընթացող մայր եղանակին որպէս հնչիւնային նեցուկ. յաճախ այդ պահուած հնչիւնը եղանակին հիմնաձայնը -tonique- կը հանդիսանայ. երբեմն ձայնառութիւնը կը կազմուի կրկնակի, զոյգ հնչիւններէ-double pédale.

pédalier - pedal (angl.)-Pedalklavatur (all.)
երգհնչիւնի ոտքի ստեղնարան, ոտնաստեղներ.

pédalisation - pedalling (angl.)
կարելոր տարրերէն է դաշնամուրային կատարողական արուեստի. կը կայանայ դաշնակի ոտնակներու-pédales-ճիշդ եւ հմուտ գործածութեան մէջ, որու շնորհիւ նուագարանին հնչականութիւնը կը դառնայ աւելի բազմերանգ, կը նպաստէ սահուն, միաձոյլ եւ կապակցուած-legato-նուագի ձեւաւորումին, հնչիւններէն ոմանց երկարումին, պահուելուն, հարստացումին, ուրիշներու մեղմացումին, հնչման նուազեցումին. առանց այս տարրին աներեւակայելի, չըսելու համար անկարելի պիտի ըլլար, մասնաւորաբար վիպապաշտ-romantique-եւ տպաւորապաշտ-impressioniste-երաժշտահաններու երկերու մեկնաբանութիւնը դաշնակի վրայ.

pentatonique
հնգաստիճան հնչիւնաշար-gamme. հինգ հնչիւններէ, աստիճաններէ կազմուած հնչիւնաշար.

percussion - Schlagzeug (all.)
հարուածային նուագարաններու խումբ որու մաս կը կազմեն թէ՛ թաղանթաւոր եւ թէ՛ փայտէ կամ որեւէ մետաղէ, կարծր հնչող մարմինով նուագարաններ, օր. թմբուկներու զանազան տեսակներ, ծնծղայ, xylophone, castagnettes եւայլն.

performance (angl.)
տե՛ս exécution.

perpetuum mobile (lat.)
տե՛ս moto perpetuo.

pesante (it.)-pesamment
ծանր, դանդաղ.

petite flûte - piccolo (it.,angl.)-kleine Flöte (all.)
փոքր սրինգ, փոքր կողմնասրինգ. տե՛ս flûte.

pf

կրճատում խաղերէն pianoforte (դաշնակ) բառին.

philharmonie

բառացի՝ երաժշտասիրութիւն. աշխարհացրիւ ընկերակցութիւններ որոնց նպատակն է մասնաւորաբար դասական երաժշտութեան ծանօթացումը, տարածումը ժողովրդային լայն խաւերու մէջ համերգներ, երաժշտահանդէսներ կազմակերպելով.

phonation

ծայնահնչում. մարդկային ձայնի-voix-գոյացումը, կազմաւորումը կողորդին մէջ գտնուող ձայնալարերու կամ ձայնածալքերու-cordes vocales-միջոցով. հնչիւնային ալիքները յառաջ կուգան, կը ծնին արտաշնչուող օդի հոսանքին հանդէպ այդ ձայնածալքերու ցուցաբերած դիմադրութենէն յառաջացող թրթռացումներէ.

phone (gr.)

հնչիւն, ձայն.

phoniatrie

ծայնաբուծութիւն. ձայնային հիւանդութիւններու հետազոտման եւ անոնց բուժման խնդիրներով զբաղող բժշկութեան մէկ ճիւղը.

phonothèque

ծայնադարան. ձայնապնակի կամ ժապաւէնի վրայ կատարուած արձանագրութիւններու հաւաքածոյ-պահեստարան. համազօր sonothèqueի.

phrase - Phrase, Tonsatz (all.)

երաժշտական արտայայտութիւն, յարաբերաբար աւարտուն դարձուածք, դասոյթ, *հատուած*.

phrasé - phrasing (angl.)-Phrasierung (all.)

հատուածաւորում. կատարման պահուն երաժշտական հատուածները-phrases-իմաստաւորել, երեւան հանել, բացայայտ դարձնել, նրբերանգներու-nuances, ձայնութի-dynamique, չափա-կշռութային-métro-rythmique-փոփոխութիւններու եւ այլ, մեկնաբանական արուեստին յատուկ արտայայտչական միջոցներով.

piacere, a piacere (it.)

ցանկութիւն, ըստ ցանկութեան.

pianino (it., angl.)

ուղղաձիգ փոքրիկ դաշնակ.

pianissimo (it.)

ձայնութի նշան. շատ մեղմ, մեղմամեղմ. կրճատուած **pp**.

piano (it.)

ձայնուժի նշան. մեղմ. կրճատուած *p*. տե՛ս նաեւ *dynamique*.

piano

դաշնակ, դաշնամուր. piano-դաշնակի ընդհանրացած անուանումն է բազմաթիւ լեզուներով. ստեղնաւոր լարային այս նուագարանը 18րդ դարու կէսերէն կամաց-կամաց սկսաւ փոխարինել իր բոլոր նախատեսակները, որոնցմէ կը տարբերի գլխաւորաբար անով որ իր լարերը կը հնչեն թաղիքապատ-feutre-մուրճիկներու հարուածէն եւ օժտուած է ձայնուժի լայն ծաւալով, այսինքն անոր հնչման ուժի սահմանները կը տարածուին ամենամեղմէն մինչեւ ամենագորեղը, միջանկեալ հնարաւոր բոլոր աստիճաններով. հնչման ուժգնութեան զանազան աստիճանները դաշնակի վրայ ձեռք կը բերուին ստեղները մատերով այս կամ այն զօրութեամբ հարուածելով, ուրկէ կը հետեւի իր մէկ այլ անուանումը՝ pianoforte-մեղմագորեղ. դաշնակի նախատեսակներու հնչման զօրութիւնը անփոփոխ էր, միջին եւ միջինէն մեղմ. դաշնակի հիմնական երկու տարատեսակներն են՝ պարզը, ուղղաձիգ կեցուածքով եւ պոչաւորը՝ որ հորիզոնական դիրքով կանգնած է երեք ոտքերու վրայ.

piano à queue - grand piano (angl.)-Flügel (all.)

պոչաւոր դաշնակ. անոր մետաղեայ շրջանակը-cadre, անոր վրայ քաշուած լարերը եւ նուագարանին հնչերեսը-table d'harmonie-կը գտնուին հորիզոնական դիրքի վրայ. այս դաշնակները կ'ըլլան զանազան մեծութեամբ, երկայնքով.

piano droit - upright piano (angl.)-Klavier, Piano (all.)

պարզ դաշնակ. անոր մետաղեայ շրջանակը-cadre, անոր վրայ քաշուած լարերը եւ նուագարանին հնչերեսը-table d'harmonie-կը գտնուին ուղղաձիգ դիրքով.

piano mécanique

առանց կատարողի մը միջնորդութեան, մեքենական զանազան սարքերու միջոցով երաժշտութիւն վերարտադրող դաշնակներ որոնք կը կոչուէին pianola, phonola եւ այլ. (հին).

piatti (it.)

տե՛ս cymbales.

piccolo (it.)-petite flûte

տե՛ս flûte.

pièce

գրուածք, երկ, թատերախաղ.

pincé, pincement

1. համագոր mordantի. տե՛ս ornaments.
2. համագոր pizzicatoի.

pipeau

հովուասրինգ.

piqué

աղեղնաւոր լարայիններու վրայ կտրուկ, ցատքոտող աղեղով նուագ.

piston - piston, valve (angl.)-Ventil (all.)

մխոց, կափոյր. պղնձեայ փողայիններու վրայ յատուկ սարք որով կը փոփոխուի անոնց փողի երկայնութիւնը. 19րդ դարու սկիզբները գտնուած այդ հնարքին շնորհիւ կարելի դարձաւ բնական նուագարաններու վրայ-instruments naturels, տե՛ս naturel 2, ունենալ, արտաբերել նուագարանի հնչածաւալին-étendue-մէջ ընդգրկուած բոլոր հնչիւնները կիսաձայնային կարգով. պղնձեայ փողայիններուն վրայ նոյն գործողութիւնը կը կատարէ նաեւ paletteը որ pistonէն կը տարբերի իր արտաքինով. pistonը գլանաձեւ-cylindrique-եւ ուղղագիծ շարժող մխոց է, paletteը՝ զապանակաւոր շարժական լծակ. իւրաքանչիւր նուագարան օժտուած է 3, 4, երբեմն ալ աւելի piston կամ paletteներով.

pitch (angl.)

հնչիւնի մը, ձայնաստիճանի մը բարձրութիւնը.

absolute pitch-բացարձակ լսողութիւն. երաժշտական հնչիւններու բացարձակ բարձրութիւնը, անոնց անունները լսողութեան միջոցով որոշելու, ճանչնալու յատկութիւն, կարողութիւն (oreille absolue).

pittoresque

պատկերագարդ, գեղատեսիլ, արտայայտիչ, նկարագեղ.

più (it.)

աւելի. più forte-աւելի զօրեղ.

pizzicato (it.)

աղեղնաւոր լարայիններու վրայ *կսմիթանուգ*, առանց աղեղի, ընդհանրապէս աջ ձեռքի ցուցամատով կատարուած. կրճատուած՝ pizz.

plagal

տե՛ս cadence.

plagiat

բանագողութիւն. ուրիշ հեղինակներու գործերու իւրացում, զանոնք ներկայացնելով որպէս սեփական, անձնական գործեր. նաեւ ուրիշի գործերէն հատուածներու օգտագործում, առանց վկայակոչելու անոնց աղբիւրը.

plagiator-*բանագող*, բանագողութեամբ զբաղող անձ.

plain chant - plain song (angl.)-cantus planus (lat.)

chant grégorienի մէկ այլ անուանումը.

plaisanterie

կատակ, զուարճալի բնոյթով երաժշտական երկ.

plaqué

տե'ս accord plaqué.

play back (angl.)

քանի մը փուլով (յաճախ երկու) կատարուած ձայնագրութիւն-enregistrement, օր. մեներգի կամ մենանուագի մը ընկերակցութեան-accompagnement-նախապէս կատարուած ձայնագրութեան վրայ կատարելով, աւելցնելով մեներգի կամ մենանուագի բաժիններու ձայնագրութիւնը.

հոսատեսիլէն ելոյթ ունեցող մեներգիչներ յաճախ play backը կ'օգտագործեն որպէս հնչիւնային, երաժշտական նեցուկ, փոխարինելու համար բացակայ նուագող կամ նուագախումբ մը.

plectre

կնտնոոց. տե'ս mediator.

plein jeu - full organ (angl.)-volles Werk (all.)

երգեհոնի ուժեղագոյն հնչողութեան անուանումը, անոր բոլոր փողախումբերու-jeux-մասնակցութեամբ.

pochette - kit (angl.)-Taschengeige (all.)

գրպանի փոքրիկ ջութակ, ջութականման նուագարան, զոր նուագողը կը պահեր իր գրպանը. (17, 18 դար).

poco (it.)

քիչ մը, ոչ շատ. poco allegro-ոչ շատ արագ. poco a poco-երթալով, հետզհետէ. poco meno-քիչ մը նուագ. poco più-քիչ մը աւելի.

poème

վիպերգութիւն. poème symphonique-համանուագային վիպերգութիւն.

point - dot (angl.)-Punkt (all.)

կետ. գետեղուելով ձայնանիշերու աջ կողմը անոնց տեւողութիւնը կ'երկարէ կիսով չափ, օր. $\text{♪} = 2$ չափ, $\text{♩} = 3$ չափ, կամ $\text{♪} = 1$ չափ, $\text{♫} = 1\frac{1}{2}$ չափ.

ձայնանիշերու տակը կամ վրան գետեղուած կետերը նշան են կտրուկ, ընդհատուած նուագի-staccato.

point d'orgue - pause, hold (angl.)-Fermata (all.)

երկարումի նշան, կիսակլոր մէջտեղը կետ մը ⌣ . եթէ այս նշանը դրուի ձայնանիշի կամ լռանիշի մը վրայ, զանոնք կ'երկարէ իրենց բնական, սովորական տեւողութենէն մօտ մէկուկէս-երկու անգամ աւելի, ըստ կատարողի գեղարուեստական ճաշակին.

pointe - tip (angl.)-Bogenspitze, Spitze (all.)

1. աղեղներու-archets-վերի ծայրը, բռնուող կողմին հակառակը. à la pointe-նուագել աղեղի վերի ծայրով. հակառակը՝ talon.

2. երգեհոնային նուագի մէջ pointe բառը կամ Λ նշանը ոտքի ծայրով նուագելու նշում է.

polacca (it.)

լեհական (պար). տե՛ս նաեւ alla polacca.

polka

չեխական պար, երկչափ ($\frac{2}{4}$).

polo

սպանական պար.

polonaise

լեհական ազգային, հանդիսաւոր բնոյթով պար, եռաչափ ($\frac{3}{4}$).

polymétrie

բազմաձայն երաժշտական երկերու մէջ երկու կամ աւելի չափերու համատեղ առկայութիւն, գոյակցութիւն, օր. դաշնամուրային երկ մը որու աջ ձեռքի նուագաբաժինը շարադրուած է երկու չորրորդի ($\frac{2}{4}$), իսկ ձախինը՝ երեք չորրորդի ($\frac{3}{4}$) մէջ.

polymodalité

20րդ դարու երաժշտական գրեւառճին յատուկ այս արտայայտամիջոցը սկզբունքով մօտ է bitonalité կամ polytonalité շարադրաձեւերուն, այն տարբերութեամբ միայն որ մէկ, գերիշխող ձայնակայքի-tonalité-ծիրին մէջ կը գոյակցին, կը համախմբուին երկու կամ աւելի modeային համակարգեր. այս զուգորդումը կ'առաջացնէ հնչիւնային իւրայատուկ ներգործութիւն, բազմերանգ, բազմագոյն դարձնելով երաժշտութիւնը.

polyphonie

բազմաձայնություն. երկու եւ ավելի ինքնուրոյն նկարագրի մեղեդիական գիծերու միատեղ հնչում, գործածություն. տե՛ս նաեւ contrepont.

polyrythmie

բազմաձայն, բարդ կառույցով երաժշտական երկերու մէջ իրարու չը համընկնող, չը համապատասխանող, շեշտաւոր եւ անշեշտ ամանակներով կշռութային խմբաւորումներու առկայություն. կշռութային ընդհարում. յատուկ է մասնաւորաբար 20րդ դարուն ստեղծուած երկերուն.

polytonalité

տե՛ս bitonalité.

pomposo (it.)-pompeux

հանդիսաւոր, շքեղաշուք, փառահեղ.

ponticello (it.)

համագոր chevaletի.

pop music (angl.)

անգլերէն popular-ժողովրդային, ժողովրդական բառէն. անկլո-սաքսոն երկիրներու մէջ 1960ական թուականներուն ծագում առած հանրամատչելի, դիրամատչելի երաժշտական արուեստ. pop երաժշտախումբերը, ընդհանրապէս փոքրաթիւ, օժտուած են ելեկտրական զանազան նուագարաններով (կիթառ, երգեհոն), որոշ փողայիններով եւ հարուածայիններու խումբով մը՝ batterie.

populaire (musique)

ժողովրդային (երաժշտություն).

portamento (it.)-port de voix

երգարուեստի մէջ, աղեղնաւոր լարայիններու եւ կարգ մը փողայիններու վրայ, մէկ հնչիւնէն միւսին սահունօրէն անցնելու եղանակ, կերպ. կը կիրարկուի ըստ մեկնաբանի հայեցողութեան եւ չունի որեւէ նշանակումի ձեւ.

portatif

դիրակիր երգեհոն (միջնադար). նուագողը զայն իր ձախ ուսէն կախած կը նուագէր միայն մէկ, աջ ձեռքով, մինչ ձախով օդ կը ներմղէր նուագարանին, անոր փոքրիկ փքոցով-soufflerie.

port de voix

appoggiatureի մէկ տեսակը. ֆրանսերէն երբեմն port de voix կ'անուանեն appoggiatureը ընդհանրապէս, այս վերջինը իտալերէն appoggiatura բառէն փոխ առնուած ըլլալով. տե՛ս նաեւ ornements.

portée - stave, staff (angl.)-Liniensystem (all.)-rigo, pentagramma (it.)

հնգագիծ. երաժշտական տող որ հորիզոնական եւ իրարու զուգահեռ հինգ գիծերու խմբաւորումն է. այդ գիծերէն իւրաքանչիւրին վրայ, անոնց միջեւ ու այդ գիծերէն վեր եւ վար, օժանդակ գիծերու միջոցով կ'արձանագրուին երաժշտական ձայնանիշերը.

Posaune (all.)

տե՛ս trombone.

positif

քանի մը յարկ ձեռքի ստեղնարաններով օժտուած երգեհոններու վրայ կարեւորութեամբ երկրորդ ստեղնարանը, grand orgueէն վերջ. միջնադարուն positif կը կոչուէին փոքր փոխադրական երգեհոններն ալ.

position - shift position (angl.)-Lage (all.)

լարային աղեղնաւոր նուագարաններու վրայ նուագողի ձախ ձեռքի մատերուն զանազան դրութիւնը, դիրքը.

possibile (it.)

հնարաւոր չափով.

posthume

յետմահու. œuvre posthume-posthumous work (angl.)-nachgelassenes Werk (all.)-յետմահու երկ. տպուած, հրատարակուած հեղինակին մահէն վերջ, վերջատիպ.

postlude - Nachspiel (all.)

երաժշտական երկերու յաւելեալ բաժին, նուագարանային եզրափակում, վերջանուագ. եկեղեցական արարողութեանց վերջաւորութեան երգեհոնով կատարուող եզրափակիչ, փակման նուագ (լատին եկեղեցի).

pot-pourri

հանրածանօթ երգերէ, նուագներէ, պարեղանակներէ կազմուած թեթեւ բնոյթով երաժշտական ստեղծագործութիւն.

poussée

տե՛ս coup d'archet.

pp (it.)

տե՛ս pianissimo.

precipitando (it.)

շտապելով.

préface

յառաջաբան.

prélude - Vorspiel (all.)

նախանուագ. երաժշտական երկմաս կամ եռամաս երկերու առաջինը. prélude կը կոչուին նաեւ ինքնուրոյն բնոյթ ունեցող երաժշտական երկեր.

première

առաջին, անդրանիկ ելոյթ, ներկայացում. première audition-տե՛ս audition.

prepared piano (angl.)-piano préparé

դաշնակ որու հնչականութիւնը արուեստականօրէն փոխուած է անոր լարերուն վրայ եւ անոնց միջեւ աւելցուած, կախուած, կապուած օտար մարմիններով, ինչպէս զանազան երկաթի, փայտի, ուետիկի կտորներ. ծագում առած է 1930ին Միաց. Նահանգներու մէջ.

prestissimo, presto (it.)

ամենաարագ ընթացքի-tempo-երկու նշումներ.

primadonna (it.)

գլխաւոր, առաջնակարգ դերեր ստանձնող երգչուհի.

prima vista (it.)

համազօր déchiffreի.

prima volta (it.)

առաջին անգամ. երաժշտական հատուածի մը այն վերջամասը որ կը կատարուի զայն առաջին անգամ կրկնելէ առաջ, իսկ կրկնելէ վերջ ան բաց կը ձգուի, չի կատարուիր, անցնելով seconda volta վերջամասին.

primo (it.)

դաշնամուրային չորս ձեռքով զուգանուագներու-à quatre mains-մէջ բարձր, աջ կողմի նուագաբաժինը նշող բառ. տե՛ս նաեւ secondo.

principal

նուագախումբերու մէջ մենանուագային բաժիններ կատարող, օր. violon principal.

producer (angl.)

բեմադրիչ (metteur en scène).

profonde - profundo (it.)

տե՛ս basse profonde.

programme

յայտագիր, համերգացանկ.

progression

համազոր marche harmoniqueի.

prologue

նախաբան, նախամաս. երաժշտա-թատերական ներկայացումի-
opéra-ներածական, բացումի տեսարան. տե՛ս նաեւ épilogue.

prononciation

առոգանութիւն.

prose

1. արձակ

2. եկեղեցական երգեցողութիւն, տաղ. prosodie-տաղերգութիւն.

psalette

եկեղեցական երգեցողութեան դպրանոց. համազոր maîtriseի.

psalmodie

սաղմոսերգութիւն. սաղմոս երգելու արուեստ.

psalterium (lat.)-psaltérion-psaltery (angl.)

չափ հին ժամանակներէ մեզի հասած կամիթաւոր լարային
նուագարան. ընդհանրապէս եռանկիւնաձեւ հնչատուփով-caisse de
résonance. վերջին տասնամեակներուն ան յարմարցուած է նաեւ
աղեղով նուագումի.

psaume - psalm (angl., all.)

սաղմոս.

pugno (it.)

բռունցք. col pugno-բռունցքով (հարուածել դաշնակի որոշ
ստեղները).

pupitre - desk, music stand (angl.)-Pult, Pulpet, Notenpult (all.)

գրակալ.

pyrrique

տե՛ս unité rythmique.

Q

quadrille

Ֆրանսական պար, 19րդ դար.

quadruple croche - sixty-fourth note, hemidemisemiquaver (angl.)-
Vierundsechzigstelnote (all.)

մէկ վաթսուհ չորրորդ ($\frac{1}{64}$) ձայնանիշ .

quadruplum (lat.)

քառաձայն երկ.

quarte - forth (angl.)-Quarte (all.)

ձայնամիջոց կազմուած հնչիւնի մը եւ իրմէ վեր չորրորդին միջեւ,
օր. do-fa.

quart de soupir - sixteenth, semiquaver rest (angl.)-Sechzehntelpause (all.)

տասնվեցերորդական ($\frac{1}{16}$) լռանիշ. տասնվեցերորդական
ձայնանիշի-double croche-տեսողութեան համարժէք լռութեան նշան
(γ).

quart de ton

քառորդ ձայնաստիճան. տե'ս microton.

quarte et sixte, accord de quarte et sixte

տե'ս accord parfait.

quartolet - quadruplet (angl.)-Quartole (all.)

չորս համարժէք ձայնանիշերէ կազմուած կշռութային յատուկ
խմբաւորում. բնական երեքի, երբեմն ալ վեցի փոխարէն չորսի
բաժնուած որեւէ տեսողութիւն. կը նշուի 4 թուանշանով, այդ
ձայնանիշերու խումբի վերը կամ վարը զետեղուած.

quasi (it.)

գրեթէ, նման. quasi allegro-գրեթէ արագ.

quatre mains

տե'ս à quatre mains.

quatre-quatre

տե'ս mesure à quatre-quatre.

quatuor - quartet (angl.)-Quartett (all.)

քառանուագ, քառեակ. չորս կատարողներ համախմբող երաժշտախումբ, ինչպէս նաեւ այդ տեսակ խումբերու համար գրուած երաժշտական երկ.

1. quatuor à cordes-string quartet (angl.)-Streichquartett (all.)-լարային քառեակ, կազմուած ընդհանրապէս երկու ջութակէ, ջութէ-alto-եւ թաւջութակէ-violoncelle.

2. quatuor vocal-vocal quartet (angl.)-Vokalquartett (all.)-երգեցիկ քառեակ, կազմուած առհասարակ soprano, mezzo-soprano, ténor, basse երգաձայներէ.

Querflöte (all.)-flûte traversière

տե'ս flûte.

Querstand (all.)

տե'ս fausse relation.

quilisma (lat.)-quilisme

լատինական հին երաժշտագրութեան, խազագրութեան մէջ զարդարանքի տեսակ.

quinte - fifth (angl.)-Quinte (all.)

ձայնամիջոց կազմուած հնչիւնի մը եւ իրմէ վեր հինգերորդին միջեւ, օր. do-sol.

quinte de loup - wolf fifth (angl.)-Wolfsquinte (all.)

հին ստեղնաւոր նուագարաններու վրայ-organ, clavecin եւ այլ, որոնք կը լարուէին այլ սկզբունքի մը համաձայն քան արդի ստեղնաւոր նուագարանները, կեղծ հնչող quinte ձայնամիջոցին տրուած անուանումն էր. ան կամ աւելի մեծ էր, կամ աւելի փոքր արդի quinte justeէն.

quintette - quintet (angl.)-Quintett (all.)

Հնգանոց, *հնգնակ*. Հինգ կատարողներ համախմբող երաժշտախումբ, ինչպես նաև այդ տեսակ խումբերու համար գրուած երաժշտական երկ. հնգեակները կրնան ունենալ զանազան կազմեր՝

1. quintette avec piano-piano quintet (angl.)-Klavierquintett (all.)-դաշնամուրային հնգեակ, կազմուած լարային քառեակէ եւ դաշնակէ մը.

2. quintette à cordes-string quintet (angl.)-Streichquintett (all.)-լարային հնգեակ որու մէջ ջութակէն զատ կրկնապատկուած են կամ ջութը-alto, կամ ալ թաւջութակը-violoncelle.

3. quintette à vent-wind quintet (angl.)-Blas-Quintett (all.)-փողային հնգեակ, կազմուած ամբողջապէս փողային նուագարաններէ.

4. quintette vocale-vocal quintet (angl.)-Vokalquintett (all.)-երգեցիկ հնգեակ. յաճախ են opéraներու մէջ.

quintolet - quintuplet (angl.)-Quintole (all.)

Հինգ համարժէք ձայնանիշերէ կազմուած կշռութային յատուկ խմբաւորում. բնական չորսի կամ վեցի փոխարէն հինգի բաժնուած որեւէ տեւողութիւն. կը նշուի 5 թուանշանով գետեղուած այդ ձայնանիշերու խումբին վերը կամ վարը.

R

ragtime (angl.)

ամերիկեան ժողովրդային հանրամատչելի երաժշտութեան մէկ տեսակ. 19րդ եւ 20րդ դարերու սահմանագծին վրայ jazz երաժշտութեան ծագումը, ձեւաւորումը եւ զարգացումը սերտօրէն կապուած էին նաեւ այս սեռին հետ.

rallentando (it.)-en ralentissant
դանդաղելով. կրճատուած rall.

ranz de vaches - Kuhreigen (all.)
Զուիցերիոյ լեռնային շրջաններու հովիւներու երգ-նուագ.

rapsodie
տե' u rhapsodie.

ré
հիմնական հնչիւնաշարի-do majeur-երկրորդ աստիճանը. do, ré, mi, fa, sol, la, si.

réalisation - Ausführung (all.)

իրագործում, կատարում, իրականացում.

1. հին երաժշտագրութեան ձեւերէն թուագիր basse-h-basse chiffrée-իրագործում, կատարում (նուգելով), այսինքն անոր վերծանում, որովհետեւ ան կ'արձանագրուէր սղագիր եղանակով.

2. տրուած եղանակ մը կամ թաւ ձայն մը-chant donné, basse donnée-դաշնաւորել, անոնց հիման վրայ յօրինել քառաձայն կառոյցի երաժշտական վարժութիւններու մնացեալ երեք ձայնաբաժիններու եղանակները (գրաւոր).

rechant

16րդ դարու ֆրանսական երգերու մէջ կրկներգի-refrain-անուանում.

récit

1. պատմութեամբ, պատում.

2. քանի մը յարկ ձեռքի ստեղնարաններով օժտուած երգեհոններու վրայ կարելորութեամբ երրորդ ստեղնարանը, grande orgue-էն եւ positif-էն վերջ.

recital (angl.)-récital

համերգ որ կը տրուի մէկ կատարողի կողմէ. *մենահամերգ.*

récitant

մենակատար, մեներգիչ, մենախօս.

récitatif - recitative (angl.)-Rezitativ (all.)

ասերգ, թուերգ. Հափա-կշռութային ազատ կառոյցով, երգային եւ արտասանական (խօսակցական) տարրերը համադրող երգային սեռ, երաժշտաւորուած խօսակցութիւն. ասերգային հատուածներ կ'ընդգրկէ ամէն opéra, oratorio, cantate. ասոնց հիմնական երկու տեսակները կը կոչուին recitativo secco եւ recitativo accompagnato (it.)-առաջինը ընկերակցուած է սակաւ եւ կարճ դաշնեակներով-accords-կատարուած նուագախումբով կամ ստեղնաւոր նուագարանով մը, օր. clavecin, իսկ երկրորդը՝ նուագախումբի լարային նուագարաններու պահուած, բռնուած երկարատեւ դաշնեակներով.

récitation

ասերգութիւն, թուերգութիւն.

record (angl.)

տե'ս disque.

Recordare (lat.)

Թիշեա' (Տէր). մաս մը լատին հոգեհանգստեան պատարագէն.

recorder (angl.)-flûte à bec.

réduction

վերածում, ամփոփում, պատշաճեցում, յարմարեցում, *փոխադրութիւն.* նուագախմբային որեւէ երաժշտագրութեան մը-partition d'orchestre-յարմարեցումը, ամփոփումը, պատշաճեցումը դաշնակով կատարումի համար-réduction pour piano.

reed (angl.)

տե՛ս anche. double reed, single reed-anche double, anche simple.

reel (angl.)

իրլանտական, շոդլանտական ծագումով պար ուր պարող զոյգերը դեմ դիմաց շարուած են.

réexposition - recapitulation (angl.)

տե՛ս forme sonate.

refrain

կրկնեբրգ. երգերու մէջ վերջին տողերու կամ ամբողջ տունի մը կրկնութիւն. *կրկնակ,* նուագարանային երկերու համար.

regal (lat., all.)

միջնադարի փոքր, դիւրակիր երգեհոն-*orgue*.

regens chori (lat.)

դպրապետ. եկեղեցական երգչախումբի, դպիրներու ղեկավար, խմբավար.

registre - register (angl.)-*Register* (all.)

1. *հնչամաս.* երգաձայնի կամ նուագարաններու հնչածաւալի-*étendue*-որոշ հատուածներ. առանց յստակ սահմանգծերու հնչածաւալ մը կարելի է բաժնել ցած, միջին եւ բարձր հնչամասերու.

2. *փողախումբ.* փողաւոր երգեհոններու մէջ, նոյնանման, իւրայատուկ հնչականութեամբ-*sonorité*-եւ հնչերանգով-*timbre*-օժտուած փողերու խումբ, որոնցմէ իւրաքանչիւրին առնչուած է ստեղնարաններու վրայ եւ շուրջը գտնուող կոճակ մը. այդ փողախումբերու ֆրանսերէն այլ մէկ անուանումն է *jeux*, տե՛ս *jeu* 3, իսկ անգլերէնը՝ *ranks*.

registre կը կոչուին նաեւ փողախումբերուն առնչուած կոճակները-*commande de chacun des jeux de l'orgue*- շարուած ստեղնարաններու վրայ եւ շուրջը, անգլերէնով *organ stops*. տե՛ս նաեւ *orgue*.

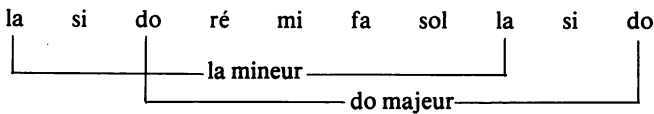
registration

երգեհոնային կատարողական արուեստի մէջ նուագարանին հնչերանգային բազմազանութիւնը, հարստութիւնը բացայայտող, ի յայտ բերող գործողութեան անուանումն է որ կը կատարուի երգեհոնահարին կողմէ, ստեղնարաններու վրայ եւ շուրջ գտնուող բազմաթիւ ճոճուող կոճակներու-*dominos basculants*-միջոցով. այս վերջիններէն իւրաքանչիւրը բարդ փոխանցիչ սարքերով առնչուած է պատեանին-*buffet*-մէջ գտնուող օդախցիկի մը-*sommiers*, որուն վրայ հաստատուած է մէկ փողախումբ մը-*jeu*.

գործի դրուած վերոյիշեալ կոճակները կը հնչեցնեն (կամ կը լսեցնեն) իրենց համապատասխան փողախումբերը. տե՛ս նաեւ *orgue*.

relatif, tonalités relatives - relative keys (angl.)

զուգահեռ ձայնակայքեր-tonalités. բանալիի նոյն նշանները-armure-ունեցող մէկ majeur եւ մէկ mineur ձայնակայք, օր. do majeur եւ la mineur կամ fa majeur եւ ré mineur, որոնց հնչիւնաշարերու համեմատումէն, համադրումէն երեւան կուգայ անոնց հնչիւնակազմերու նոյնութիւնը, օր.

relation

տե՛ս *fausse relation*.

relief, en relief

ցայտունօրէն, արտայայտօրէն, ընդգծելով.

religioso (it.)

երկիւղածօրէն, ջերմեռանդօրէն.

réminiscence

յուշ, վերյիշում.

Renaissance

Վերածնունդ, վերածննդեան դարաշրջան. 14րդ-16րդ դարերու պատմական ժամանակաշրջանի անուանում. այդ շրջանին եւրոպայի գրեթէ ամբողջ տարածքին վրայ քաղաքական, տնտեսական նոր եւ նպաստաւոր պայմաններու բերումով ծաղկում, զարգացում ապրեցան երաժշտութիւնը, գեղարուեստը ընդհանրապէս, ինչպէս նաեւ գիտութիւնները. այդ դարերու արուեստներուն իւրայատուկ էր դարձը դէպի հին, յունական եւ հռոմէական արուեստներու օրէնքները, սկզբունքները.

renversement - inversion (angl.)-Umkehrung (all.)

շրջում. ձայնամիջոցներու-intervalles-կամ դաշնեակներու-accord հնչիւններու տեղերը փոխելու գործողութիւն, օր. do-sol quinte ձայնամիջոցի հիմքը կազմող do հնչիւնը մէկ ութեակ-octave-վեր տեղափոխելով կը կազմուի նոր ձայնամիջոց մը՝ sol-do quarte. դաշնեակներու շրջումին համար տե՛ս *accord parfait*.

répertoire

երգացանկ, նուագացանկ, խաղացանկ.

répétiteur - chorus master (angl.)-Chorrepetitor (all.)

փորձերու ընթացքին մեներգիչներու, երգչախումբի դաշնակով ընկերակցող, իրենց բաժինները սերտելու օժանդակող անձ (ընդհանրապէս opéraներու մէջ).

répétition - rehearsal (angl.)-Probe (all.)

փորձ. երաժիշտ-կատարողներու առօրեայ եւ մասնաւորաբար համերգներու, ելոյթներու նախորդող ժամանակաշրջանի աշխատանք.

répétition générale-dress rehearsal (angl.)-Generalprobe, Hauptprobe (all.)-ներկայացումէ կամ համերգէ մը առաջ, անոնց անմիջապէս նախորդող գլխաւոր կամ ընդհանուր, միացեալ փորձ.

réponse

տե՛ս sujet.

reprise - repetition (angl.)-Wiederholung (all.)

կրկնում, կրկնութիւն. երաժշտական հատուածի մը կրկնակի կատարում. հատուածը գրուած կ'ըլլայ միայն մէկ անգամ, բայց իր սկզբին եւ վերջաւորութեան կ'ունենայ մասնաւոր կրկնութեան նշան՝ զոյգ չափագիծ-double barre, առջեւը զոյգ կէտերով. այն պարագային երբ կրկնուող հատուածը կը վերսկսի երաժշտական ստեղծագործութեան սկիզբէն, կրկնութեան նշանը կը դրուի այդ հատուածի վերջաւորութեանը միայն.

կրկնութեան նշան-repeat (angl.)-Wiederholungszeichen, Repetitionszeichen (all.).

Requiem (lat.)

լատին *հոգեհանգստեան պատարագ*. տե՛ս նաեւ Messe de Requiem.

résolution - Auflösung (all.)

լուծում. երաժշտութեան մէջ տարահնչիւն-dissonant-եւ անկայուն ձայնամիջոցներու-intervalles, դաշնեակներու-accords-մաս կազմող հնչիւններուն դէպի իւրաքանչիւրին համապատասխան բարեհնչիւնը-consonant-եւ կայունը ձգտելու, անցնելու, անոնց մէջ լուծուելու երեւոյթին տրուող անուանում, օր. fa-si որ անկայուն եւ տարահնչիւն-dissonant-ձայնամիջոց է, կը ձգտի եւ կը լուծուի mi-do կայուն եւ բարեհնչիւն-consonant-ձայնամիջոցին մէջ.

résonance - Resonanz (all.)

ծայնադարձութիւն կամ *հնչադարձութիւն*. ձայնագիտական-acoustique-երեւոյթ որ յատուկ է երաժշտական բոլոր նուագարաններուն. լարայիններու պարագային այս երեւոյթը յառաջ կուգայ հետեւեալ կերպով, անոնց թրթռացող լարերէն առաջացած ձայնային համեմատաբար թոյլ ալիքները փոխանցուելով, թափանցելով այդ նուագարաններու հնչատուփերէն-caisse de résonance-ներս, հոն ալ կ'առաջացնեն նմանօրինակ թրթռացումներ եւ կ'արտացոլան աւելի զօրացած եւ հնչեղ.

résonateur - Resonator (all.)

ծայնադարձիչ կամ *հնչադարձիչ*. նուագարաններու այն մասը, մարմինը, օր. հնչատուփը, ուր տեղի կ'ունենայ ձայնադարձութեան կամ հնչադարձութեան-résonance-երեւոյթը.

respiration

շնչառութիւն. ներշնչումի-inspiration-եւ արտաշնչումի-expiration-կանոնաւոր յաջորդականութիւն. կատարողական արուեստներու մէջ՝ երգ կամ նուագ փողայիններու վրայ, յաճախ արագ ներշնչումին կը յաջորդէ դանդաղ արտաշնչումը որու ընթացքին նուագողը կամ երգողը կը կատարէ երաժշտական հատուած մը-phrase, կ'երգէ կամ կը նուագէ մէկ շունչով, մէկ շունչի վրայ. այլ նուագարաններու, օրինակ լարայիններու վրայ, շնչառութեան հարցը նոյնպէս կապուած է հատուածաւորումի-phrase-հետ.

rest (angl.)

լռութիւն, դադար հնչողութեան մէջ.

retard - delay, suspension (angl.)-Vorhalt (all.)

յապաղում. յապաղած հնչիւն, ձայնանիշ. դաշնեակի մը-accord-մէջ իր նախորդէն մնացած եւ հոն հնչել չարունակող հնչիւն որ բնորոշ է այդ դաշնեակին կառոյցին, հնչողութեան. ան ժամանակաւոր կերպով կ'ուշացնէ բուն, բարեհնչիւն-consonant-հնչիւնին մուտքը, առաջ բերելով հնչիւնային որոշ լարուածութիւն. յապաղած հնչիւնը մաս կը կազմէ արտադաշնեակային հնչիւններու խմբակին.

réverbation

ձայնագիտական-acoustique-երեւոյթ. գոց սրահներու մէջ արտացոլումներու հետեւանքով ուշացած հնչիւնային ալիքներ որոնք ընկալելի են եւ դեռ լսելի ձայնի աղբիւրին ընդհատումէն, լռումէն վերջ. բնորոշելի է որպէս հնչման աստիճանական մարում.

Rex tremendae (lat.)

Արքայ ահեղ. մաս մը լատին հոգեհանգստեան պաշտօնէն.

rhapsodie - rhapsody (angl.)

հանգերգութիւն. գուսանական, աշուղական երգ-երաժշտութիւն. մասնագիտական երաժշտութեան մէջ ազատ ոճով եւ կառոյցով, ընդհանրապէս ժողովրդական նիւթերու, եղանակներու հիման վրայ գրուած երկ. rhapsode-հանգերգու, շրջուն երգիչ, գուսան, աշուղ.

ricercar (it.)

16րդ-18րդ դարերու բազմաձայն երաժշտական երկ որմէ ծագում առած է fugueը.

ricochet - jeté

աղեղը նուագաբանին, օր. ջութակին լարերուն վրայ ցատկոտեցնելով նուագել.

rigaudon

17րդ-18րդ դարերու ֆրանսական արագ պար, երկու կամ չորս չափով.

rinforzando (it.)

գորաւոր crescendo, հնչման յանկարծակի զօրացում.

ripieno (it.)

17րդ-18րդ դարերուն նուագախմբային երաժշտութեան մէջ ամբողջ խումբով նուագի անուանում. ժամանակակից tutti, որուն հակադրուած էր concertinoն, մենանուագը կամ մենակատարներու աւելի փոքր խումբը. տե՛ս նաեւ concerto grosso.

risoluto (it.)

վճռական.

ritardando (it.)

դանդաղելով. կրճատուած rit.

ritenuto (it.)

դանդաղելով, աւելի կարճ ժամանակամիջոցի մէջ քան ritardandoն.

ritournelle - ritornel (angl.)

նուագային հատուած մը որ կը կրկնուի երգի մը մէջ, անկէ առաջ, վերջը կամ անոր տուններուն միջեւ.

rococo

18րդ դարու սկիզբները ֆրանսա ծագում առած արուեստներու ոճ-style rocaille. անոր հիմնական յատկանիշներն էին վայելչութիւնը, նրբագեղութիւնը, ընտիրը.

romance

քնարական բնոյթով երգ հիմնուած գրական, բանաստեղծական բնագրի մը վրայ, կարեւոր եւ առաջնահերթ նուագարանային ընկերակցութեամբ.

romanesca (it.)

16րդ-17րդ դարերու երաժշտական երկեր հիմնուած յամառ թեմայի-ostinato-եւ փոփոխակային-variations- կառոյցի վրայ.

romantique

վիպական, յետդասական.

romantisme

Վիպապաշտութիւն. դասականութեան-classicisme, 19րդ դարու սկիզբներուն յաջորդած գրական-գեղարուեստական ուղղութիւն որու տիրապետութեան ներքեւ երաժշտութեան մարզը արձանագրեց ակնյայտ նուաճումներ. առաջնակարգ գծի վրայ ելան երաժշտա-կատարողական եւ մասնաւորաբար մենանուագային արուեստները, զարկ տրուեցաւ բոլոր նուագարաններու եւ առաջին հերթին դաշնակի կատարողական հնարաւորութիւններու զարգացման եւ ընդլայնման. ծնունդ առին, յօրինուեցան նոր, մինչ այդ գոյութիւն չունեցող, բնայատուկ երկերու ամբողջ շարք մը՝ bagatelle, impromptu, intermezzo, moment musical, arabesque, novelette եւ այլ. այս երկերուն, ինչպէս ընդհանրապէս ամբողջ վիպապաշտ երաժշտութեան յատուկ էր շեշտուած զգացականութիւն, քնարականութիւն-lyrisme.

նուագախմբային արուեստը ընդհանուր կերպով եւ նուագախումբը մասնաւորաբար նոյնպէս ենթարկուեցան զգալի բարեկարգումներու. նուագախումբը ընդլայնուեցաւ, անոր սկսան մաս կազմել մինչ այդ թերակառոյց նուագարաններ, օր. պղնձեայ փողայինները որոնք օժտուեցան մխոցային սարքով մը-piston, տաւիղը-harpe որ ունեցաւ իր ոտնակները-pédales. ծնունդ առին փողայիններու նոր տարատեսակներ.

այդ շրջանի նուագախմբային երկերէն են՝ poème symphonique, fantaisie symphonique եւ այլ, ինչպէս նաեւ որեւէ ծրագրի մը հիման վրայ գրուած երաժշտութիւն-musique à programme.

երաժշտութեան լեզուն, անոր գրուածքը-facture, texture-բարդացան, ճոխացան, ստանալով աւելի խճճուած բնոյթ, բաղադրումի-chromatisme-շեշտուած եւ յաճախակի կիրառումով.

ronde - whole note, semibreve (angl.)-ganze Note (all.)

1. ամբողջ ձայնանիշ (օ), չորս չափ, քառամանակ.

2. ronde-հին շուրջ պար.

rondeau

17րդ-18րդ դարերու ֆրանսական նուագարանային երաժշտական ձեւերէն. հիմնուած է կրկնակի-refrain-էւ քանի մը դրուագներու-épisodes-փոխաջորդումին վրայ, կրկնակի յաճախակի եւ բազմաթիւ վերակրկնումներով. ան ծագում առած է երգային կրկներգէ-refrain-էւ ինքն ալ իր կարգին ծնունդ տուած դասական rondoի.

rondo

դասական ժամանակաշրջանի կարգ մը կարեւոր երկերու, ինչպէս concerto, quatuor, sonate, symphonie վերջամասերը-finals-գրուած են այս ձեւի մէջ. բնոյթով աշխոյժ, ինչպէս իր նախորդը ֆրանսական rondeauն, rondoն շնորհիւ այդ ժամանակաշրջանի երաժշտութեան վարպետներու, կը դառնայ աւելի ձեւաւոր, կը յստականան անոր կառոյցի գծուածքը. կրկնակ-refrain եւ դրուագ կամ միջարկ-épisode-երկխօսութեան մէջ վերջինին միջամտութեան թիւը կը սահմանափակուի երեքով. անոր կառոյցի տառային պայմանական բանաձեւումն է-formule-ABACADA, (A—refrain, B, C, D—épisodes).

rondena

սպանական պար.

rosace, rose, rosette-Schallöcher (all.)

կամիթաւոր լարային նուագարաններու, ինչպէս կիթառ, վին-luth, mandoline եւայլն, հնչերեսին-table-վրայ, անոր մօտաւորապէս մէջտեղը, լարերուն ճիշդ տակը, կտրածէ բացուածք, կտրուածք. նուագարանին հնչականութեան-sonorité-համար անհրաժեշտ այս կտրուածքները ունին նաեւ գեղանկարչական, զարդարական-décoratif-բնոյթ. հին նուագարաններու վրայ անոնք առատօրէն զարդարուած փորագրուած էին. հայերէն՝ վարդազարդ, վարդաքանդակ. տե՛ս նաեւ ouïes.

rosalie - Schusterflek (all.)

մեղեդիական կարճ հատուած մը որ յաջորդաբար կը կրկնուի, սակայն տարբեր, փոփոխուող բարձրութեանց վրայ. տեսակ մը մեղեդիական marche harmonique.

rota

միջնադարի երգային canon.

roulade

մեներգային (colorature) արագ եւ դժուարին ձայնանցում-passage.
տե՛ս նաեւ passage 2.

roulement

հարուածային նուագարաններու վրայ tremolo նուագի անուանում.

round (angl.)

երգային canon.

roundlay (angl.)

միջնադարի անգլիական շուրջապար, երգի ընկերակցութեամբ.
նման հին ֆրանսական rondeauին.

rubato, tempo rubato (it.)

եղանակի մը կշռութային-rythmique-ճշգրտութիւնը խախտող
կատարողական ոճ, ընթացքի խտտորում. հնչիւններէն ոմանք քիչ
մը աւելի երկարելով, ուրիշներ՝ նուազ. այս ոճը եղանակի
ընթացքին կուտայ առաւել ճկունութիւն, սահունութիւն. բառացի
temps dérobé.

rumba

20րդ դարու լատին-ամերիկեան պար.

rustique - rustico (it.)

գեղջկական (ոճով).

rythme - rhythm (angl.)-Rhtymus (all.)

կշռոյթ. երաժշտութեան մէջ զանազան տեսողութեան՝ կարճ, երկար
հնչիւններու յաջորդականութիւնը եւ անոնց փոխյարաբերութիւնը.
զանազան տեսողութեան ձայնանիշերու՝ ronde, blanche, noire,
croche եւայլն, բազմատեսակ, բազմաձեւ, բայց կազմակերպուած
խմբաւորում, համախմբում.

մեղեդի մը, եղանակ մը ճանաչելի կը դառնայ միայն շնորհիւ
երաժշտութեան այս տարրին՝ կշռոյթին առկայութեան, այսինքն
եթէ երաժշտական հնչիւնները կազմակերպուած են ռիթմիկօրէն,
կշռութաւոր կերպով. առանց կշռութային կազմակերպումի
հնչիւնները մեղեդի մը կամ եղանակ մը չեն կրնար կազմել. անոնց
անկազմակերպ իրերայաջորդումը, օր. հաւասարատեւ
ձայնանիշերու, չի յայտնաբերեր, երեսան չի հաներ կշռոյթով
հարուստ եղանակի մը ինքնութիւնը, անոր ինչ ըլլալը.

S

s

կրճատում *segno, sinistra, soprano* բառերու.

sainete

սպանական կատակային բնոյթով երաժշտախառն ներկայացում, կատակերգութիւն. (18րդ դար).

salmo, salmodia (it.)

սաղմոս, սաղմոսերգութիւն.

saltando, saltato (it.)

աղեղը լարերուն վրայ թեթեւակի ցատկըտեցնելով նուագել.

saltarello

իտալական արագ պար. *saltare*-ցատկել.

samba

լատին-ամերիկեան պար.

Sanctus (lat.)

Սուրբ, սուրբ. մաս մը լատին պատարագի եւ հոգեհանգստեան պաշտօններէն.

sapo

լատին-ամերիկեան հարուածային նուագարան.

saquebute, saqueboute-sacbut, sackbut (angl.)

tromboneի հին անուանում.

sarabande

սպանական եռաչափ ($\frac{3}{4}$) պար. ունի արեւելեան ծագում. մաս կազմած է baroqueի շրջանի շարանուագներու-suites.

sardana

քաթալան պար.

sarrusophone

փողային նուագարան. մաս կը կազմէ առաւելաբար զինուորական փողային նուագախումբերու.

S. A. T. B.

soprano, alto, ténor, basse բառերու կրճատում. երաժշտական գրացուցակներու-catalogues-մէջ այս կրճատումով կը նշուին երկսեռ երգչախումբի-chœur mixte-համար եւ a capella գրուած երկեր.

saudade

պրագիլիական երգ, մեղամաղձոտ բնոյթով.

sautereau - jack (angl.)-Docke (all.)-salterello (it.)

նախադաշնակի-clavecin-մէջ, անոր լարերուն առնչուած շարժական մէկ մասնիկ, որ վեր կը ցատկէ երբ ստեղը սեղմուի, եւ իր վրայ ամրացուած փոքր լեզուակին-plectre-կամիթով կը հնչեցնէ նուագարանին լարը.

sautillé

աղեղնաւոր լարային նուագարաններու վրայ թեթեւ staccato, աղեղը լարերուն վրայ թեթեւօրէն ցատկութեցնելով. կը կիրառուի արագ ընթացող եւ յարաբերաբար մեղմ հատուածներու մէջ.

savart

ձայնամիջոցի ձայնագիտական միաւոր-unité acoustique d'intervalle. կարգաւորուած կէս-ձայնաստիճանը-demi-ton tempéré-հաւասար է 25 savartի, իսկ մէկ ութեակը-octave-կը պարունակէ 300 savart.

saxophone

փողային նուագարան. ստեղծուած է 19րդ դարու կէսերուն Ֆրանսայի մէջ. ան օժտուած է թէ՛ պղնձեայ եւ թէ՛ փայտեայ փողային նուագարաններու առանձնայատկութիւններով, քանի պատրաստուած է մետաղէ, սակայն փչելու եւ մատնադրութեան սկզբունքները մօտ են փայտեայ փողայիններուն. clarinetteին նման օժտուած է կտուցաձեւ բերաննոց-փողածայրով մը-bec-որուն վրայ մասնաւոր մետաղեայ պրկող օղակով մը կ'ամրացուի անոր եղեգէ մէկ կամ պարզ լեզուակը-anche simple.

saxophoneները կ'ըլլան եօթը տեսակ. անոնք հետեւեալներն են ըստ իրենց հնչման բարձրութեան եւ մեծութեան կարգի՝ soprano, soprano, alto, ténor, baryton, basse, contrebasse. բացի variété, jazz եւ փողային այլ նուագախումբերէ, անոնք կ'օգտագործուին նաեւ համանուագախումբերու-orchestre symphonique-մէջ.

scala (it.)-scale (angl.)
հնչինաշար (gamme).

scalden, skald
հին բանաստեղծ-երգիչներ Սկանտինաւիոյ եւ Իռլանտայի մէջ, 9րդ-13րդ դար.

scenario (it.)
opéraի, բեմապարի-ballet, ինչպէս նաեւ շարժապատկերի նիւթերու-sujets-մանրամասն շարադրութիւն.

scène
1. բեմ, թատերաբեմ, համրեգաբեմ, բեմայարդակ.
2. բեմական ներկայացումի տեսարան, մաս. արարի-acte-ենթաբաժանումը.

scherzando (it.)
կատակելով, աշխուժօրէն, խաղուն.

scherzino (it.)
փոքր եւ կատարողական տեսակէտէ դիւրին scherzo.

scherzo (it.)
բառացի կատակ. արագընթաց եռաչափ ($\frac{3}{8}$, $\frac{3}{4}$) երաժշտական երկ. համանուագներու-symphonies, sonateներու մասերէն մէկը, ընդհանրապէս երրորդը. հանդէս կուգայ նաեւ որպէս ինքնուրոյն երկ, յաճախ դաշնակի համար գրուած (19րդ դար).

Schola Cantorum (lat.)
1. կաթողիկ եկեղեցւոյ դպրաց դաս.
2. Փարիզի երաժշտական ուսումնական հաստատութիւններէն մէկուն անունը.

scordato (it.)
լարէն ինկած, լարուածքը խախտած (désaccordé).

scordatura (it.)

լարային նուագարաններու բնական, ընդունուած լարուածքի-accord-դիտումնաւոր բայց առժամեայ փոփոխութիւն, խախտում որ կը կատարուի զանազան նպատակներով, ինչպէս օրինակ տունեալ նուագարանին հնչածաւալը-étendue-ընդլայնելու, անոր հնչականութեան տարբեր գունաւորումներ տալու, յաւելեալ հնչիւններ եւ զանազան հնչիւնային համակցութիւններ-combinaisons-ձեռք բերելու համար. փոփոխումի կ'ենթարկուի մէկ կամ քանի մը լարերու լարուածքը.

score (angl.)

տե'ս *partition d'orchestre*.

sdegno (it.)

բարկութիւն, զայրոյթ. *con sdegno*-զայրոյթով.

seconde - **second** (angl.)-**Sekunde** (all.)

ձայնամիջոց-intervalle-կազմուած հնչիւնի մը եւ իր յաջորդին միջեւ, օր. *do-ré*.

secondo volta (it.)

երկրորդ անգամ. երաժշտական հատուածի մը այն վերջամասը որ կը կատարուի այդ հատուածը մէկ անգամ կրկնելէ վերջ, եւ առանց կատարելու, բաց ձգելով առաջին անգամի-*prima volta*-վերջամասը, անցնելու համար այդ երկին շարունակութեան կամ աւարտելու համար զայն. տե'ս նաեւ *prima volta*.

secondo (it.)

դաշնամուրային չորս ձեռքով զուգանուագներու-à quatre mains-մէջ թաւ, ձախ կողմի նուագաբաժինը նշող բառ. տե'ս նաեւ *primo*.

segno (it.)

բառացի նշան. երաժշտագրութեանց մէջ կը նշուի երաժշտական հատուած մը այդ նշանէն վերսկսելու կամ հոն աւարտելու ազդանշան. *da capo al segno*-սկիզբէն մինչեւ նշանը. *sin al segno*-մինչեւ նշանը. *dal segno*-նշանէն սկսեալ.

segue (it.)

1. բազմամաս երաժշտական երկի մը մասերէն մէկուն վերջաւորութեան դրուած այս բառը կը նշէ որ յաջորդ մասը պետք է շարունակուի առանց դադարի.

2. համազօր *simile*ի.

seguidilla

սպանական եռաչափ ($\frac{3}{4}$) արագ պար.

seizième de soupir - sixty-fourth, hemidemisemi-quaver rest (angl.)-Vierundsechzigstelpause (all.)

ՏՃԼԽԱՆԻՉ. մէկ վաթսուչորրորդական ձայնանիշի-quadruple croche-տեւողութեան համարժէք. .

semiseria (it.)

տե'ւ opéra semiseria.

semitone (angl.)-demi ton

semplice (it.)

պարզ, բնական.

sempre (it.)

միշտ. sempre forte-միշտ զօրեղ.

sensible

տե'ւ note sensible.

senza (it.)

առանց. senza pedale-առանց ոտնակի.

septième - seventh (angl.)-Septime (all.)

1. ձայնամիջոց-intervalle-կազմուած հնչիւնի մը եւ իրմէ վեր եօթերորդին միջեւ, օր. do-si.

2. accord de septième-seventh chord (angl.)-Septakkord, Vierklang (all.)-չորս հնչիւններէ կազմուած դաշնեակ, *քառահնչիւն*, օր. do-mi-sol-si.

septolet - septuplet (angl.)-Septole (all.)

եօթը համարժէք ձայնանիշերէ կազմուած կշռութային յատուկ խմբաւորում. բնական չորսի, վեցի կամ ութի փոխարէն եօթի բաժնուած որեւէ տեւողութիւն. կը նշուի 7 թուանշանով, տեղադրուած այդ ձայնանիշերու խումբի վերը կամ վարը.

septuor - septet (angl.)-Septett (all.)

եօթը հոգիներէ կազմուած երաժշտախումբ, ինչպէս նաեւ այդ տեսակ խումբերու համար գրուած երաժշտական երկ.

sequence (angl.)-Sequenze (all.)

համագոր marche harmoniqueի.

séquence

լատին պատարագի ընթացքին, Աւետարանի ընթերցումէն առաջ կատարուող երգեցողութիւն որով կ'աւարտուին Alleluiaները. այժմ

յայտնի 5 séquenceներն են՝ Dies Irae, Lauda Sion, Stabat Mater, Veni Sancte Spiritus, Victimae.
sequentia-լատիներէն՝ յաւելում:

sérénade - serenata (it.)-Ständchen (all.)

իտալերէն sera-գիշեր բառէն.

1. գիշերը կամ երեկոյեան կատարուող քնարական բնոյթով երգ, ցայգերգ.

2. բազմամաս երաժշտական երկ, գրուած լարային նուագախումբի համար.

série, musique sérielle - serial music (angl.)-serielle Musik, reihengebundene Musik (all.)

sérien, գերմաներէն Reihe, ութեակի-octave-12 կիսաձայները ներկայացնող հնչիւններու խառն, չկրկնուող շարքն է. այս տեսակ շարքերու հիման վրայ կը յօրինուի 20րդ դարու sérielle ինչպէս նաեւ տասներկուհնչիւնային երաժշտութիւնը-musique dodécaphonique.

sextolet - sextuplet (angl.)-Sextole (all.)

վեց համարժէք ձայնանիշերէ կազմուած կշռութային յատուկ խմբաւորում. բնական չորսի կամ ութի փոխարէն վեցի բաժնուած դրելէ տեւողութիւն. կը նշուի 6 թուանշանով տեղադրուած այդ ձայնանիշերու խումբի վերը կամ վարը.

sextuor - sextet (angl.)-Sextett (all.)

վեց հոգիներէ կազմուած երաժշտախումբ, ինչպէս նաեւ այդ տեսակ խումբերու համար գրուած երաժշտական երկ.

sforzando (it.)

հնչիւն մը կամ դաշնեակ մը-accord-ի յայտ բերել, ընդգծել, աւելի զօրեղ կատարումով. կրճատ *sf*.

shake (angl.)

trille-ի անգելլէն հին անուանումը.

shanty (angl.)

նաւաստիներու երգ (Անգլիա, Միաց. Նահանգներ).

sharp (angl.)-dièse

si

հիմնական հնչիւնաշարի-do majeur-եօթերորդ աստիճան. do, ré, mi, fa, sol, la, si.

siciliano (it.)-sicilienne

հին, ծագումով իտալական պար, սահուն բնոյթով եւ չափաւոր ընթացքով. ընդհանրապէս $\frac{6}{8}$ կամ $\frac{12}{8}$ չափի.

sight reading (playing, singing) (angl.)

տե'ս déchiffre.

signature (angl.)

երաժշտական երկի սկզբնաւորութեան, բանալիի մօտ դրուող նշաններ.

key signature-բանալիի մօտ դրուող ածանցումի նշաններ-armure.

time signature-բանալիի մօտ դրուող չափի թուային նշում-mesure.

signe - Zeichen (all.)

համագօր segnoի.

signes accidentels d'altération

ածանցումի պատահական նշաններ՝ dièse, bémol, double dièse, double bémol. Ի տարբերութիւն բանալիի մօտ գտնուող ածանցումի նշաններու-armure, որոնք ազդու են երաժշտական երկի ամբողջ տեւողութեան եւ բոլոր ութեակներու-octave-վրայ, ածանցումի պատահական նշանները կը դրուին ածանցուող ձայնանիշերուն առջեւ եւ կ'ազդեն միայն տուեալ հատածի-mesure-սահմաններուն մէջ.

silence - rest (angl.)-Pause (all.)

լռութիւն, հնչողութեան մէջ դադար. երաժշտագրութեան մէջ կը նշուի յատուկ գծագիր-graphique-նշաններու միջոցով. իւրաքանչիւր ձայնանիշի կը համապատասխանէ մէկ լռանիշ.

simile (it.)-ebenso (all)

նոյնպէս, նոյնանման, նոյն ձեւով. շարունակել նոյն կատարողական կերպով staccato, legato, եւայլն. նոյնը մնալ.

sinfonia (it.)

1. համանուագ (symphonie).

2. նախանուագ. բազմամաս երաժշտական երկերու՝ suite, partita առաջին մաս.

sinfonietta (it.)

փոքր համանուագ-symphonie, որ կը կատարուի ընդհանրապէս սենեկային նուագախումբերով.

Singspiel (all.)

կատակերգութիւն. գերմանական opéra-comique. բառացի երգախաղ.

sinistra (it.)

ձախ. colla sinistra, sinistra mano-ձախ ձեռքով.

sistrum

Հին հարուածային նուագարան (եգիպտոս).

sixte - sixth (angl.)-Sexte (all.)

1. ձայնամիջոց-intervalle-կազմուած հնչիւնի մը եւ իրմէ վեր վեցերորդին միջեւ, օր. do-la.

2. accord de sixte-sixth chord (angl.)-Sextakkord (all.) տե'ս accord parfait.

sixte napolitaine - neapolitan sixth (angl.)-neapolitanische Sexte (all.)-sesta napoletana (it.)

majeur կամ mineur հնչիւնաշարերու երկրորդ, իջեցուած աստիճանին վրայ կառուցուած դաշնեակի մը առաջին շրջումը, օր. do majeureի մէջ ré bémolի վրայ կառուցուած եռահնչիւնի-accord parfait-առաջին շրջումը՝ fa-la bémol-ré bémol.

slide (angl.)

1. համագօր coulisseի. տե'ս coulisse 2.

2. ջութակի վրայ մէկ մատը նոյն լարին վրայ սահեցնելով նուագ-
glissando.

slur (angl.)

տե'ս liaison.

smorzando (it.)

մեղմացնելով, մարելով.

sol

հիմնական հնչիւնաշարի-do majeur-հինգերորդ աստիճանը. do, ré, mi, fa, sol, la, si.

solemnis (lat.)

հանդիսաւոր. missa solemnis-հանդիսաւոր պատարագ.

solfège - sol-fa, tonic sol-fa (angl.)-Solfeggio (it., all.)

այս բառը կազմուած է sol, fa ձայնանիշերու անուններու միացումէն եւ երաժշտութեան ուսուցման մէջ հիմնական դասընթացքի մը, տեսակ մը «երաժշտութեան քերականութեան» անուանումն է. հայերէն ձայներգութիւն, խաղերգութիւն (հին).

solfègeի ուսուցման ընդմէջէն երաժիշտ ուսանողը կը զարգացնէ իր երաժշտական լսողութիւնը, յիշողութիւնը, չափ-կշռութային, modal-tonal ըմբռնումը. այս դասընթացքը կը նպաստէ ձայնամարզութեան, կը զօրացնէ երաժշտական որեւէ անձանօթ երկ մը դիւրաւ կարդալու (երգելով կամ նուագելով)-dechiffre-կարողութիւնը.

solfègeի դասընթացքը կ'ընդգրկէ բանաւոր-երգային-orale-եւ գրաւոր բաժիններ. առաջինը՝ յատուկ վարժութիւններու կամ երաժշտական որեւէ բնագրի մը-texte-երգեցողութիւնն է ձայնանիշերու անունները տալով, ձայներգելով-solfier, իսկ երկրորդը՝ երաժշտական թելադրութիւնն է, տե՛ս dictée musicale. solfègeի դասընթացքը կ'ընդգրկէ նաեւ երաժշտական-հնչիւնային տրուած խնդիրները, հարցումները ականջով ճանաչելու, անոնք մտովի վերլուծելու, վարժութիւններ.

solfier - to sol-fa, to solmizate (angl.)-solfeggiare (it.)

երգել ձայնանիշերու անունները տալով. ձայներգել, խագերգել (հին).

soliste - soloist (angl.)-Solist (all.)

մենակատար՝ երգիչ, նուագող կամ պարող.

solmisation

միջնադարեան շարականի մը բնագրին վեց տողերու առաջին վանկերը օգտագործելով Guido d'Arezzo (11րդ դար) հնարեց եւրոպական երաժշտութեան ներկայ եօթը ձայնանիշերու անուններէն վեցը՝ ut, ré, mi, fa, sol, la.

Ս. Յովհաննէս Մկրտիչին-St. Jean Baptiste-ձօնուած այդ շարականին բնագիրը հետեւեալն է՝

Ut queant laxis

Resonare fibris

Mira gestorum

Famuli tuorum

Solve polluti

Labii reatum

Sancte Johanne.

աւելի ուշ անուն ստացաւ եօթերորդ si ձայնանիշը. siն միացումն է Sancte Johanne անուան սկզբնատառերուն. 17րդ դարուն ut ձայնանիշի անուանումը փոխարինուեցաւ երգեցողութեան համար աւելի դիւրին do վանկով.

solo (it.)

միայնակ. մէկ կատարողի սահ, լնուած երաժշտական երկ կամ անկէ մաս մը որ կը կատարուի, մենակատարի մը-soliste-կողմէ, ընկերակցութիւնով կամ ոչ.

sommier - wind-chest (angl.)-Windlade (all.)

օդախցիկ. երգեհոնին պատեանին-buffet-մէջ գտնուող այս օդախցիկներուն մէջ կը կ'ուտակուի հովահարիչէն-soufflerie-մասնաւոր օդատարերով հոն հասած օդը, որ կը հնչեցնէ այդ օդախցիկներուն վրայ հաստատուած փողերը, անցնելով օդախցիկը եւ փողերը իրարու առնչող մասնաւոր անցքերէ.

son - sound (angl.)-Klang, Schall (all.)

հնչիւն. ամէն հնչիւն երաժշտական չէ. բնութեան եւ առօրեայ կեանքի մէջ մեր լսողութիւնը ենթակայ է զանազան հնչիւնային ներգործութեանց. այդ հնչիւններէն ոմանք քաշողական են, ունկնդրութեան հաճելի, ուրիշներ՝ վանիչ, անհաճոյ. երաժշտականներու շարքին դասուելու համար հնչիւն մը պէտք է օժտուած ըլլայ որոշ բարձրութեամբ-hauteur, ուժգնութեամբ-intensité, տեւողութեամբ-durée-եւ երանգով-timbre. այն հնչիւններ որոնք չունին այս յատկութիւնները մաս կը կազմեն աղմուկներու-bruits. արդի երաժշտութեան որոշ ճիւղերու մէջ կը կիրառուին նաեւ այս վերջինները.

sonate - sonata (it., angl.)-Sonate (all.)

խալերէն sonare-հնչել բառէն. 16րդ-17րդ դարերուն որեւէ նուագարանով բացի ստեղնաւորներէ՝ կատարուելու սահմանուած երաժշտական երկերը կը կոչուէին sonata, ի տարբերութիւն cantataի որ միայն երգային էր, եւ toccataի որ սահմանուած էր միայն ստեղնաւոր նուագարաններով կատարումի.

sonateը իր արդի ձեւը ստացած է դասական ժամանակաշրջանին. կը բաղկանայ 3 կամ 4 մասերէ-mouvements, որոնցմէ առաջինը եւ վերջինը արագ են, առաջինը գրեթէ միշտ forme de sonateի ձեւով, վերջինը՝ յաճախ rondo, երկրորդ մասը դանդաղ andante կամ adagio մըն է, իսկ երրորդը՝ պարանուագային, menuet կամ scherzo. մասերու միջեւ ամէնէն յատկանշականը առաջինն է, տե՛ս forme de sonate. քիչ չէն թիւը նաեւ 1, 2 մասերէ կազմուած sonateներու.

դասական շրջանէն ի վեր sonateները կը գրուին կամ միայն դաշնակի եւ կամ այլ նուագարաններու, ինչպէս ջութակ, թաւջութակի համար դաշնակի ընկերակցութեամբ, այսինքն անոնք մենանուագային կամ զուգանուագային երկեր են որոնք սենեկային երաժշտութեան-musique de chambre-ծիրին մէջ կարեւորագոյնները կը հանդիսանան.

sonatine - sonatina (it., angl.)-Sonatine (all.)

փոքր sonate. կատարողական տեսակէտէ դիրին կամ կառոյցով պարզ, յաճախ թէ՛ մին եւ թէ՛ միւսը.

sonatore (it.)

որեւէ նուագարանի վրայ նուագող երաժիշտ. երգողը՝ cantore.

son concomitant

համագոր harmonique (son)ի.

son filé

երգեցողութեան մէջ երկար պահուած հնչիւն, անոր ուժգնութիւնը սահուն կերպով փոխելով զօրեղէն աստիճանաբար դէպի մեղմ, կամ հակառակը.

son harmonique

տե՛ս harmonique (son).

sonnerie

եկեղեցական զանգակներու խումբ.

sonnet

գրականութեան համանուն սեռէն փոխ առնուած երաժշտական երկերու անուանում, հնչեակ.

sonnette

փոքրիկ զանգակ (grelot).

sonneur

զանգահար.

sonore (musique)-Klangmusik (all.)

արդի երաժշտութեան տեսակ որուն յատուկ է հնչիւնային արտասովոր ներգործութիւն՝ ձեռք բերուած հարուածային կամ այլ, երբեմն հագուագիւտ զանազան նուագարաններու միջոցով, զանոնք յաճախ տարօրինակ, անբնական կերպով հնչեցնելով.

sonorité

հնչականութիւն, հնչողութիւն, հնչեղութիւն.

sopra (it.)

վրայ. դաշնամուրային նուագի մէջ տուեալ ձեռքը պէտք է գտնուի միւսին վրայ, ձեռքերու խաչաձեւ դիրքի պարագային.

sopraniste

այլ անուանում որ կը տրուի castrat երգիչներուն.

soprano (it.)-soprane

1. իգական բարձր երգածայն.

2. երկսեռ երգչախումբի չորս հիմնական ձայնախումբերէն մին, բարձրէն սկսեալ առաջինը.

3. բազմածայնութեան մէջ վերին ձայնի անուանումը.

4. կարգ մը նուագարաններու տարատեսակ բնորոշող բառ, օր. saxophone soprano կը կոչուի saxophone մը որ օժտուած է soprano ձայնի յատկութիւններով, ունի անոր մօտ, անոր համապատասխան հնչածաւալ-étendue.

sostenuto (it.)

զսպուած, յապաղելով. կրճատուած sost.

sotto voce (it.)

ցած, մեղմ ձայնով, կէս ձայնով.

souffleur - prompter (angl.)

յուշարար. թատրոններու, օպերաներու բեմին տակը գտնուող մասնաւոր խցիկէ մը դերասաններուն, երգիչներուն յուշող անձ. trou de souffleur-prompt-box(angl.)-յուշարարի խցիկը որ կը գտնուի բեմի առջեւի մասին տակը.

soufflerie, soufflet - bellows (angl.)-Blasebalg, Gebläse (all.)

երգեհոնին օդ ներմղող փքոց. արդի երգեհոնները օժտուած են օդ մատակարարող ելեկտրական հովահարիչով-ventilateur-electric blower (angl.)-Windversorgung (all.).

soupir - quarter, crotchet rest (angl.)-Viertelpause (all.)

մէկ քառորդական լռանիշ (՝), մէկ քառորդական ձայնանիշի-noire-տեսողութեան համարժէք.

sourdine - damp, mute, sordine (angl.)-Dampfer, Sordine (all.)

մեղմոց, ձայնարգել. նուագարաններու հնչականութիւնը նուազեցնող, մեղմացնող եւ միեւնոյն ատեն հնչման բնութիւնը, հնչերանգը-timbre-փոփոխող յատուկ սարք. ջութակներու եւ կարային այլ նուագարաններու համար ոսկոռէ, փայտէ, մետաղէ կամ այլ նիւթերէ պատրաստուած փոքրիկ գործիք մըն է որ կը դրուի, կը գետեղուի անոնց յենակներուն-chevalets-վրայ. փողայիններունը՝ մասնաւոր խցան մըն է որ կը դրուի, կը մտցուի անոնց փողայնակներու-pavillon-մէջ. դաշնակի վրայ մեղմոցի դերը ձախ ոտնակին-pédale-առնչուած սարք մը կը կատարէ.

sousaphone

պղնձեայ փողային թաւահնչիւն նուագարան.

sous-dominante - subdominant (angl.)-Subdominante (all.)

Էւրոպական եօթաստիճան հնչիւնաշարերու չորրորդ աստիճանը, օր. fa՛ն do majeurի մէջ.

sous médiate - submediant (angl.)-Untermediate (all.)

Էւրոպական եօթաստիճան հնչիւնաշարերու վեցերորդ աստիճանը, օր. la՛ն do majeurի մէջ.

sous tonique - subtonic (angl.)

Էւրոպական եօթաստիճան հնչիւնաշարերու եօթերորդ աստիճանը որ ութերորդէն՝ հիմնաձայնէն-tonique-մէկ ձայնաստիճան-un ton-հեռաւորութեան վրայ կը գտնուի, օր. la mineurի մէջ sol ձայնանիշը եւ ոչ թէ sol dièseը որ անոր ձգտող աստիճանն է-note sensible.

spiccato (it.)

աղեղնաւոր լարայիններու վրայ կտրուկ, կարճ հնչիւններ որոնք կը կատարուին աղեղը լարերուն վրայ ոստոստեցնելով. կրճատուած spicc.

Spielmann (all.)

Թափառական երաժիշտ (միջնադար).

Spieltisch (all.)

Երգեհոնի նուագասեղանը, կատարողական մասը (console).

spinet (angl.)

Համագոր épinetteի.

Spinnerlied (all.)

ձախարակի, մանոցի երգ.

Spitze (all.)

աղեղի վերի բարակ ծայրը. տե'ս pointe.

spondée

տե'ս unité rythmique.

Spottlied (all.)

գաւելտային երգ, կատակերգ.

Sprechgesang (all.)

արտասանական ոճի երգեցողութիւն.

Stabat Mater dolorosa (lat.)

Մայր ցաւագին Մայր Տեառն. լատին եկեղեցական երգեցողութիւն.
տե՛ս séquence.

Stabspiel (all.)-xylophone

staccato (it.)

հնչիւններու կտրուկ, ընդհատուած կատարում. կը նշուի նաեւ
ձայնանիշերու տակը կամ վրան զետեղուած կետերու միջոցով.
հակառակը՝ legato.

Stammton (all.)

հիմնաձայն (tonique).

Ständchen (all.)-sérénade

stave, staff (angl.)-portée

Steg (all.)-chevalet

stentando, stentato (it.)

ծանր.

stéréophonie

կրճատուած stéréo. ձայնի արձանագրութեան-enregistrement-եւ
ձայնաաւիտումի-transmission-նոր, արդի եղանակ որ փոխարինեց
monophoneին 1949ին. զոյգ գիծերով-canal-կատարուող այս
արձանագրութեան պարագային կը պահպանուի հնչողութեան
հարազատութիւնը, անոր տարածական ապակեղրոնացումը,
ցայտունութիւնը.

Stimme (all.)

ձայն.

Stimmführer (all.)

խմբավար, *երգավար*, երգչախումբի ղեկավար.

Stimmgabel (all.)

ձայնատու գործիք (diapason).

Stimmumfang (all.)

ձայնածաւալ, ձայնի մը ծաւալը (étendue).

Stimmung (all.)

նուագարանի լարուածք (accord).

stinguendo (it.)

մաքելով.

stirando (it.)

ձգձգելով, լայնցնելով, երկարաձգելով.

strappando (it.)

կտրուկ.

Streichinstrumente (all.)

աղեղնաւոր լարային նուագարաններ, օր. ջութակ, թաւջութակ, եւայլն.

Streichorchester (all.)

լարային նուագախումբ.

Streichquartett (all.)

լարային քառեակ.

strette - stretta (it.)

1. երաժշտական երկերու արագ ընթացող վերջամաս, եզրափակիչ մաս.

2. fugueերու եւ նմանակումի-imitation-վրայ հիմնուած այլ երկերու մէջ խտացուած կառոյցով հատուածներ, յաճախ անոնց վերջամասին, երբ անոնց թեման յաջորդաբար մուտք կը գործէ իրերայաջորդ բոլոր ձայներու մէջ, դեռ չամբողջացած մէկ ձայնի մէջ կը յայտնուի ուրիշի մը մէջ. գերմաներէն՝ *Engführung*.

stretto (it.)

լրացուցիչ արագութեամբ.

stringendo (it.)

արագացնելով.

string quartet (angl.)

լարային քառեակ.

strophe

բանաստեղծութեան տուն.

structure

կառոյց, կազմութիւն.

Stück (all.)

երկ, կտոր (*pièce, morceau*).

style

ոճ, կերպ, եղանակ.

style galant

վայելուչ, ընտիր, շնորհալի ոճ (18րդ դար). տե՛ս նաեւ rococo.

subito (it.)

յանկարծ, անակնկալ կերպով, օր. subito piano-յանկարծակի, անակնկալօրէն մեղմ.

suite

բազմամաս երաժշտական երկ. suite instrumentale-շարանուագ, suite vocale-շարերգ. գանազան բնոյթի իրերայաջորդ եղանակներէ, պարանուագներէ կազմուած երաժշտական երկ. ժամանակակից շարանուագներու մասերը կրնան միաւորուած ըլլալ ընդհանուր նիւթով մը. տե՛ս նաեւ partita.

sujet - subject (angl.)-Subjekt (all.)

1. նիւթ, թեմա, բովանդակութիւն.

2. sujet-réponse. fugueերու եւ նմանակումի-imitation-վրայ հիմնուած այլ երկերու մէջ առաջին, սկսող ձայնով կը ներկայացուի անոնց հիմնանիւթը, թեման-sujet, եւ անկէ անմիջապէս վերջ երկրորդ ձայնով կը ներկայացուի պատասխանը-réponse.

sujet-réponseի այլ անուանումներն են՝ antécédent-concèquent-subject-answer (angl.)-Subjekt-Antwort, Führer-Gefährte (all.)-proposta-risposta, dux-comes (lat.).

sul (it.)

վրայ. sul G-նուագել G (sol) լարին վրայ.

sus dominante

համագօր sous médiantեի.

suspension

տե՛ս retard.

sus tonique - supertonic (angl.)

երրօրդական եօթաստիճան հնչիւնաշարերու երկրորդ աստիճանը, օր. réն do majeurի մէջ.

svaporando (it.)

բառացի գոլորշիանալով. հնչիւնը մարեցնել մինչեւ անհետացումը.

syllabique (chant)

երգեցողութեան այն ձեւն է որու մէջ բառերու իւրաքանչիւր վանկին կը համապատասխանէ մէկ հնչիւն. վանկային երգեցողութիւն. տե՛ս նաեւ mélismatique (chant).

symbole

խորհրդանիշ, խորհրդանշան.

symbolisme

19րդ դարու վերջերուն Ֆրանսա ծագում առած գրական-գեղարուեստական-փիլիսոփայական ուղղութիւն. երաժշտութեան մէջ symbolismeը վերացականօրէն արտայայտուած է այդ ուղղութեան գրականութենէն ազդուած, ներշնչուած երգահաններու որոշ երկերուն մէջ.

symphonie (gr.)

համահնչիւն, բարեհնչիւն.

symphonie - symphony (angl.)-Symphonie, Sinfonie (all.)

համանուագ. նուագախմբային կատարումի սահմանուած ծաւալուն, բազմամաս երաժշտական երկ. յայտնի են նաեւ մեներգիչներու, երգչախումբի մասնակցութիւն պահանջող համանուագներ. այս երկերը ունին նոյն կառոյցը քան sonateը որուն նման կադապարուած եւ վերջնականապէս ձեւաւորուած են դասական շրջանին. կ'ունենան ընդհանրապէս չորս մաս-mouvements, թէեւ քիչ չէ թիւը չորսէ նուագ կամ աւելի մասերով համանուագներու. յաճախ համանուագը հանդէս կուգայ երաժշտական այլ սեռերու հետ միասին, օր. fantaisie symphonique, poème symphonique, rapsodie symphonique, suite symphonique, variations symphoniques եւայլն. համանուագ կատարող խումբը կը կոչուի *համանուագախումբ-orchestre symphonique-symphony orchestra* (angl.)-Sinfonieorchester (all.).

symphonische Dichtung (all.)-poème symphonique

symphoniste

համանուագ յօրինող երաժշտահան.

syncope - syncopation (angl.)-Synkope (all.)

շեշտաշարժ, շեշտասահ. շեշտի տեղափոխումը չափի զօրաւոր ամանակէն դէպի տկարը. բնականօրէն տկար ամանակի շեշտաւորում.

synopsie, audition colorée - colour hearing (angl.)-Farbenhören (all.)

գունաւոր լսողութիւն. երաժշտութեան գունաւոր ընկալում. հնչիւնային ըմբռնում գուգորդուած գունաւոր տպաւորումներու.

syrinx (gr.)

հին յունական բազմափող սրինգ (flûte de Pan).

T

t

կրճատում tempo, ténor, tonique բառերու.

tablature - Tabulatur (all.)

15րդ-18րդ դարերուն նուագարանային երաժշտութիւն արձանագրելու կերպ. այդ գրելակերպի մէջ ձայնանիշերու-notes-փոխարէն կ'օգտագործուէին այլ նշաններ, ինչպէս գիր, թիւ, զանազան կէտեր, գծիկներ.

table - top, belly (angl.)-Decke, Resonanzboden (all.)

1. լարային նուագարաններու հնչատուփին-caisse de résonance-առջեւի, վրայի երեսը՝ *հնչեղեսը*, որ յենակէն-chevalet-ընդունելով լարերուն թրթռացումը զանոնք կը փոխանցէ հնչատուփին. հնչերեսը իր վրայ քաշուած լարերու երկու կողմը ունի *f* նշանի ձեւով կտրուածքներ, հնչաճեղքեր. տե՛ս ouïes.

2. տալիդներու-harpes-հնչատուփի երեսը ուր ամրացուած են անոնց լարերը իրենց վարի կողմով. տալիդի հնչատուփը նուագողի կուրծքին եւ աջ ուսին յենուող տրամանկիւնային-diagonal, վերէն դէպի վար երթալով լայնցող մասն է.

tableau - Bild (all.)

պատկեր.

1. opéraներու արարներու համեմատաբար աւարտուն բնոյթ ունեցող ենթաբաժանումներ.

2. tableau musical-երաժշտական պատկեր, նուագարանային երկ.

table d'harmonie - soundboard, sounding board (angl.)-Klangboden, Resonanzboden (all.)

դաշնակներու եւ այլ նուագարաններու *հնչերեսը*. յատուկ փայտի տեսակներէ պատրաստուած նուրբ, բարակ շերտ մը, որուն վրայէն, անոր զուգահեռ քաշուած են նուագարանին լարերը. երբ վերջինները հնչեն, անոնց թրթռացումը ինքնաբերաբար կ'անցնի, կը փոխանցուի այդ հնչերեսին եւ արձագանգ կը գտնէ անոր մէջ. իր մակերեսի մեծութեան եւ փայտի տեսակին շնորհիւ է որ հնչերեսը այդ թրթռացումները ընդունելով կը զօրացնէ, կ'երկարէ, կ'ուժեղացնէ եւ ետ կ'արտացոլէ զանոնք. նուագարանի մը, օր. դաշնակի հնչականութեան-sonorité-որակը կախեալ է անոր հնչերեսէն.

tabor (angl.)-tambour

հարուածային նուագարան.

tacet (it.)-schweigt (all.)

երկար լուութեան նշում, օր. նուագախմբային երաժշտութեան մէջ ամբողջ բաժնի կամ մասի մը ընթացքին նուագարանի մը երկար դադարը նշելու համար.

Takt (all.)-measure

Taktenstrich-չափագիծ (barre de mesure).

Taktmesser (all.)

չափահար (métronome).

Taktstock (all.)

խմբավարի փայտիկ, ճպոտ (baguette).

Taktzeichen, Taktvorzeichnung, Taktart (all.)

չափի նշումը բանալիի մօտ.

talent

տաղանդ. որոշակի գործունեութեան մը հանդէպ բարձր ձիրքերով, ընդունակութիւններով օժտուած անհատ.

talon - nut, frog (angl.)-Frosch (all.)

1. աղեղներու-archets-վարի, բռնուող ծայրը. au talon-նուագել աղեղի վարի մասով. հակառակը՝ *pointe*.

2. երգեհոնային նուագի մէջ talon բառը կամ **Լ** նշանը ոտքի կրունկով նուագելու նշում է.

tambour

հարուածային նուագարան, թմբուկ. այս ընտանիքին մաս կը

կազմեն տարբեր չափերու, մեծութեան զանազան տեսակի նուագարաններ.

tambourin

հին պար թմբուկի ընկերակցութեամբ.

tambourine (angl.)-tambour de basque

դափ, դաֆ. թաղանթաւոր հարուածային նուագարան.

tam-tam

թաւահնչիւն, առանց որոշակի բարձրութեան հարուածային նուագարան. հինէն որպէս ծիսական նուագարան տարածուած էր ասիական ժողովուրդներու մօտ. 19րդ դարէն մուտք գործեց եւրոպական երաժշտութեան մէջ. ան մէկ, մէկուկէս մեղր տրամագծով մետաղեայ ծնծղայ մըն է կախուած, ամրացուած շրջանակի մը վրայ. աւելի մեծ է քան gongը եւ կը հնչէ յատուկ թակիչի մը հարուածէն.

tangente

clavicordeի, հին դաշնականման նուագարաններու ստեղներու ներքին մասի վերջաւորութեան ամրացուած մետաղեայ բարակ ձողիկ T գիրը յիշեցնող ձեւով. ստեղի սեղմումով ան կը բարձրանայ եւ կը հարուածէ համապատասխան լարը, հնչեցնելով զայն. այս ձողիկները կը կատարեն այն գործողութիւնը զոր կ'ընեն մուրճիկները դաշնակին մէջ.

tango

լատին-ամերիկեան ծագումով պար (Արժանի թիւ).

tanto (it.)

այնքան. non tanto-ոչ այնքան.

tapeur, pianiste tapeur

անարուեստ նուագող, դաշնակահար.

tarantella (it.)-tarantelle

իտալական արագ եւ աշխոյժ պար, ընդհանրապէս $\frac{6}{8}$ չափով.

Taste (all.)-tasto (it.)

տե' u touche.

tasto solo (it.)

թուագիր basse-basse chiffree-երաժշտագրութեան մէջ միայն նշուած թաւ-basse-ձայնի բաժինը նուագելու ցուցմունք. տե' u basse chiffree.

tedesco (it.)

գերմանական. alla tedesca-գերմանական ոճով, ոգիով.

Te Deum (lat.)

Զքծգ Աստուած (գովաքանեմք). լատին գովաքանական երգեցողութիւն.

tempérament - Temperatur (all.)

մէկ ութեակը-octave-համահասար 12 կիսաձայներու բաժնելու պայմանական ընտրութիւն. ութեակի բոլոր, 12 կիսաձայներու միջեւ ճիշդ եւ հասարար յարաբերակցութիւն մտցնել՝ ուսանց լարուացքը քիչ մը իջեցնելով, միւսներունը բարձրացնելով, զանոնք իրարու հաւասարեցնելով. այս համակարգը որ կը կոչուի tempérament égal-equal temperament (angl.)-gleichschwebende Temperatur (all.) աւելի քան 300 տարի է որ հիմ կը ծառայէ ամբողջ համաերոպական մասնագիտական երաժշտութեան ընդհանրապէս. այդ սկզբունքով լարուած են-accordé-արդի ստեղնաւոր բոլոր նուագարանները՝ դաշնակ, երգեհոն եւայլն, քանի անոնց հնչածաւային-étendue-իրաքանչիւր ութեակը-octave-բաժնուած է որոշակի թիւով ստեղներու (7 ճերմակ եւ 5 սեւ, ընդամենը 12). ի տարբերութիւն, օրինակ լարայիններու, որոնց հնչածաւայը չունի կայուն որեւէ բաժանում.

J. S. Bach իր հանրածանօթ Das Wohltemperierte Klavier (all.)-

Le Clavier Bien Tempéré-The Well-tempered Clavier (angl.) երկու հատորներէ կազմուած եւ 48 prélude եւ fugue պարունակող գործով տուաւ այդ համակարգի գեղարուեստական առաջին մարմնաւորումը, կիրառումը. հատորներէն իւրաքանչիւրը կը պարունակէ 24 prélude եւ fugue, որոնք իրարու կը յաջորդեն բաղադրեալ հնչիւնաշարի-gamme chromatique-աստիճաններու վերընթաց կարգով do majeur, do mineur, do dièse majeur, do dièse mineur, ré majeur, ré mineur,...մինչեւ si majeur, si mineur. այս ժողովածոյի ստեղծումով Bach հաստատեց եւ ապացուցանեց ութեակին 12 կիսաձայներու իրարհաւասարութիւնը, ինչ որ իր ժամանակաշրջանին համար առաջընթաց մեծ քայլ մըն էր. այդ ժամանակէն ի վեր այս համակարգը իր ակնյայտ, հսկայ առաւելութիւններուն շնորհիւ շահած է մասնագիտական երաժշտութեան բոլոր հետեւորդներուն, նուիրեալներուն ճանաչումը եւ համակրանքը ու կը մնայ միակ տիրողը մինչեւ այժմ.

tempo (it.)-mouvement-Zeitmaß (all.)

ընթացք. երաժշտական երկի կատարման արագութիւնը. ան ճշգրտօրէն կ'որոշուի, կը սահմանուի չափահարով-métronomie, ինչպէս նաեւ իտալերէն յատուկ բառերու միջոցով որոնցմէ հիմնականներն են՝

դանդաղ ընթացքի

largo

lento

adagio

larghetto

միջին, չափաւոր ընթացքի

andante

andantino

moderato

allegretto

արագ ընթացքի

allegro

vivace

presto

prestissimo

իսկ ընթացքի աստիճանաբար փոփոխումը նշող անուններն են՝
accelerando, strigendo-երթալով արագացնել.

rallentando, ritardando, ritenuto-երթալով դանդաղեցնել.

a tempo, tempo primo վերականգնել նախորդ ընթացքը.

tempo giusto (it.)

ճիշդ, ճշգրիտ, բնական ընթացքով.

tempo primo (it.)

սկզբնական ընթացքով. (Tempo 1).

tempo rubato (it.)

տե' u rubato.

temps - beat (angl.)-Taktschlägen (all.)

չափի միաւոր-unité de mètre-ամանակ.

mesure à deux temps-երկչափ, երկամանակ չափ ($\frac{2}{4}$).

mesure à trois temps-եռաչափ, եռամանակ չափ ($\frac{3}{4}$).

temps faible-թոյլ ամանակ (անշեշտ)-up beat (angl.)

temps fort-զօրաւոր ամանակ (շեշտուած)-strong, down beat (angl.).

ամբողջ ձայնանիշը-ronde-հաւասար է 4 ամանակի, քառամանակ է.

կէս-ձայնանիշը-blanche-հաւասար է 2 ամանակի, երկամանակ է.

քառորդ ձայնանիշը-noire-հաւասար է մէկ ամանակի.

ténor

1. արական ամենաբարձր երգաձայն.

2. երկսեռ երգչախումբի չորս հիմնական ձայնախումբերէն մին.

3. կարգ մը նուագարաններու տարատեսակ բնորոշ բառ, օր.
trombone-ténor, trombone մը որ օժտուած է ténor ձայնի
յատկութիւններով, ունի անոր մօտ, համապատասխան հնչածաւալ-
étendue.

tenuto (it.)

հնչիւն մը պահել իր ճշգրիտ տեւողութեան եւ ուժին (ձայնութիւն) համապատասխան կերպով.

terme - term (angl.)-Terminus (all.)

եզր. յատուկ բառ.

terminologie (musicale)-*եզրաբանութիւն* (երաժշտական). մասնագիտական յատուկ լեզու, բառեր, եզրեր.

ternaire

1. *forme ternaire*-եռաբաժին երաժշտական երկ, որու երրորդ բաժինը տառացի կամ մօտաւոր կրկնութիւնն է առաջինին. ունի ABA կամ ABA, տառային պայմանական բանաձեւում-formule.

2. *mesure ternaire*-եռաչափ, եռամանակ չափ ($\frac{3}{4}$).

3. *temps ternaire*-եռատարր ամանակ, որուն բնական ենթաբաժանումը երեք է, օր. $\frac{6}{8}$, $\frac{9}{8}$, $\frac{12}{8}$ չափերու մէջ իւրաքանչիւր ամանակ եռատարր է, *noire pointée* = *trois croches* ($\text{♪} = \text{♪♪♪}$).

Terzett (all.)-terzetto (it.)

երեք մեներգիչներու խումբ, ինչպէս նաեւ այդ տեսակ խումբերու համար գրուած երկ, ընդհանրապէս *opéra*ներու մաս կազմող հատուածներ.

tessiture - *tessitura* (angl., all., it.)

երգաձայնի կամ նուագարանի մօտաւոր հնչածաւալ-étendue. այն հատուածը որ երգիչին համար ամենանպաստաւորը, յարմարագոյնն է. ընդհանրապէս միջինը, եւ անկէ քիչ մը վեր եւ վար.

tétracorde - tetrachord (angl.)

1. քառալար քնար հին Յունաստանի մէջ.

2. չորս հնչիւններու խումբ, շարք. հնչիւնաշար մը որ կազմուած է չորս հնչիւններէ, օր. *do-ré-mi-fa* յաջորդականութիւնը. երկու իրերայաջորդ *tétracorde*ներ կը կազմեն եւրոպական հնչիւնաշարը մէկ ութեակի-octave-սահմաններուն մէջ՝ $\underbrace{\text{do-ré-mi-fa}}_4 \underbrace{\text{sol-la-si-do}}_4$.
 $\underbrace{\hspace{10em}}_8$

tétralogie

քառաբանութիւն, քառերգութիւն. չորս աւարտուն, ինքնուրոյն, սակայն ընդհանուր մտայղացումով համախմբուած երաժշտա-թատերական ներկայացում-opéra, կամ որեւէ թատերախաղ. առանձին-առանձին կատարելի, ներկայացուելիք չորս *opéra*ներու համախմբում.

texture (angl.)
տե'ս facture.

théâtre - theatre (angl.)-Theater (all.)
Թատրոն. théâtre lyrique-երաժշտական Թատրոն.

thème - Thema (all.)
երաժշտական երկերու մէջ գլխաւոր, յատկանշական եղանակ(ներ).
Թեմա, հիմնանիւթ, որու վրայ հիմնուած է երկին կառոյցը.

théorbe
Թաւահնչին վին-luth-(հին).

théorie musicale
երաժշտական տեսութիւն. երաժշտական դասընթացք, որ ինչպէս solfègeը, հիմք կը հանդիսանայ երաժշտութեան ուսուցման, գոնէ անոր սկզբնական եւ միջին շրջաններուն. ան solfègeի հետ միասին զիրար լրացնող, ամբողջացնող դասաւանդութիւններ են. այդ դասընթացքը կ'ուսուցանէ երաժշտական գրագիտութիւնը, լայն եւ բազմակողմանի տեղեկութիւններ կուտայ երաժշտական զանազան տարրերու՝ հնչիւնի, չափի, կշռոյթի, ձայնամիջոցներու-intervalles, modeի, tonalitéի, դաշնեակներու-accords-մասին.

thesis (gr.)
շեշտաւոր բախում, զօրաւոր ամանակ-temps fort. Ֆրանսերէնով posé կամ frappé. Խմբավարութեան մէջ ձեռքի դէպի վար շարժումով նշուող. պարարուեստի մէջ ոտքի դէպի վար շարժում. հակառակը՝ arsis.

threni, threnodia (lat.)
ողբերգ, մահացածի վրայ երգուող երգ.

tierce - third (angl.)-Terz (all.)
ձայնամիջոց-intervalle-կազմուած հնչիւնի մը եւ իրմէ վեր երրորդին միջեւ, օր. do-mi.

tierce picarde - picardy third (angl.)
այսպէս կը կոչուի այն tierce majeureը որ յայտնուելով ամբողջովին mineurի մէջ շարադրուած երաժշտական երկի մը վերջին դաշնեակին-accord-մէջ, երկը կ'աւարտէ majeureով, օր. do majeur դաշնեակը do mineurի մէջ շարադրուած երկի մը վերջաւորութեան.

timbales - kettle-drums (angl.)-Pauken (all.)-timpani (it.)

Թաղանթաւոր հարուածային նուագարան. մեծ թմբուկ որ կաթսայաձեւ է, ընդհանրապէս պղնձեայ մարմինով եւ գետին յենած մասնաւոր ոտքերու վրայ. օժտուած է ոտնակով մը-pédale-որուն առնչուած մասնաւոր սարք մը պրկելով (քաշելով) կամ թուլցնելով, նուագարանին թաղանթը կը բարձրացնէ կամ կ'իջեցնէ անոր հնչման բարձրութիւնը. մէկ կատարող մը, թմբկահար մը միաժամանակ կրնայ նուագել իր շուրջ շարուած այդ տեսակ 4 կամ 5 թմբուկներու վրայ. համանուագախումբերու կազմին մէջ ամէնէն հիմնական եւ տարածուած հարուածային նուագարանն է.

timbre - tone color (angl.)-Klangfarbe, Tonfarbe (all.)

Նշչերանգ. երաժշտական հնչիւնի մը երանգը, գունաւորումը, անոր հիմնական յատկութիւններէն մին է. հնչերանգն է որ կը զանազանէ տարբեր անձերու կողմէ երգուած կամ զանազան նուագարաններու վրայ կատարուած նոյն բարձրութեան բազմաթիւ հնչիւններ իրարմէ. հնչերանգի որակը, տեսակը կախեալ է հիմնական հնչիւնին ընկերացող վերձայններու-harmoniques-քանակէն, ընդթէն.

time signature (angl.)

չափի նշումը բանալիի մօտ, ինչպէս $\frac{2}{4}$, $\frac{3}{4}$.

tirade, coulade - tirata (it.)-Zug, Anlauffigur (all.)

երկու պահուած հնչիւններու միջեւ վերընթաց կամ վարընթաց արագ, սուր ելելէջ, ձայնանցում-passage. մաս կը կազմէ զարդարանքներու.

tirée

տե' u coup d'archet.

tirolese (it.)

տե' u tyrolienne.

toccata (it.)

19րդ դարէն դաշնամուրային փայլուն, ընդհանրապէս գրուածքով բարդ եւ կատարողական տեսակէտով դժուար երկ. անընդհատ արագ ծաւալող եղանակով եւ կշռութային համաչափ կառոյցով. 17րդ, 18րդ դարերուն երգեհոնի եւ նախադաշնակի-clavecin-համար յօրինուած փայլուն երկ, ազատ ոճով, չափի, ընթացքի յաճախակի փոփոխութիւններով եւ հարուստ բովանդակութեամբ. իսկ աւելի առաջ toccata կը կոչուէր որեւէ երաժշտական երկ, գրուած ստեղնաւոր նուագարաններու համար.

toccatina (it.)

փոքր toccata. կատարողական տեսակետով դիրին, տեւողութեամբ կարճ.

tocsin

վտանգի զանգ, ահազանգ.

tombeau

վախճանածի մը յիշատակին գրուած երաժշտական երկ.

tom-tom

հարուածային նուագարան, թմբուկ. կ'օգտագործուի թէ՛ թեթեւ եւ թէ՛ արդի երաժշտութիւն կատարող խումբերու մէջ.

ton

1. որոշ բարձրութեան երաժշտական հնչիւն.

2. ձայնամիջոց որ կ'ընդգրկէ մէկ ձայնաստիճան, այսինքն second majeur, օր. do-ré.

3. demi-ton-կէս-ձայնաստիճանը որ tonին հետ միատեղ ձայնամիջոցներու-intervqlles-մեծութիւնը չափելու միաւոր մըն է, օր. do-mi tierce majeur = deux tons, do-mi bémol tierce mineur = un ton et demi.

4. demi-ton tempéré-կարգաւորուած կէս-ձայնաստիճան. եւրոպական մասնագիտական երաժշտութեան մէջ կիրառվող գործնական ամենափոքր ձայնամիջոցն է (երկու դրացի հնչիւններու միջեւ), երաժշտական "centimètre"ը. տե՛ս նաեւ tempérament.

5. ունի tonalitéի իմաստը.

tonadilla (esp.)

սպանական opéra comique.

tonalité - tonality, key (angl.)-Tonalität, Tonart (all.)

ծայնակայք. միջնադարի modelերէն է որ ծնունդ կ'առնէ tonalitéն, այսինքն ժամանակակից մասնագիտական երաժշտութեան մէջ 17րդ դարէն ի վեր տիրող majeur եւ mineurը. tonalitéն modelէն զանազանողը անոր որոշ բարձրութեան մը վրայ գտնուող հիմնաձայնն է-tonique. երբ կ'ըսուի do majeur, կը նշանակէ որ հիմնաձայնը doն է, հնչիւնային կազմակերպումը անոր շուրջ է, որմէ եւ այդ tonalitéն կը ստանայ իր անուանումը, սակայն modelը majeur է, իսկ do mineurի մէջ doն նոյնպէս հիմնաձայնն է, սակայն modelը mineur է. ուրեմն tonalitéի մը անուանումը կը կազմուի հիմնաձայնի, այս պարագային doն, եւ տուեալ modeի՝ majeur կամ mineur անուններու միացումէն, օր. do majeur, do mineur.

իւրաքանչիւր երաժշտական ստեղծագործութիւն շարադրուած է tonalitéի մը մէջ, երբեմն հիմնականի կողքին կ'օգտագործուին նաեւ այլ երկրորդականներ, այսինքն երկի զարգացման, ծաւալման ընթացքին տեղի կ'ունենայ շեղում, անցում մէկ tonalitéէն միւսը. այդ երեւոյթը կը կոչուի զարտուղութիւն. տե՛ս modulation.

tonique, note tonique-tonic, keynote (angl.)-Tonika Grundton (all.)
հիմնածայն. tonalitéի մը հնչիւններէն ամենագլխաւորը, առաջինը, հիմնականը, զայն բնորոշողը եւ վերջապէս անոր իր անունը տուող աստիճանը, օր. do ձայնանիշը do majeurի կամ do mineurի մէջ, կամ mi bémolը mi bémol majeurի կամ mi bémol mineurի մէջ.
tonale երաժշտութեան մէջ երաժշտական երկ մը միշտ կ'աւարտի հիմնաձայնով, անոր վրայ կառուցուած դաշնեակով-accord.

Tonkunst (all.)
երաժշտական արուեստ. tonkünstler-երաժիշտ.

Tonleiter (all.)
հնչիւնաշար (gamme).

Tonplatte (all.)
ձայնապնակ, ձայնասկաւառակ, երգապնակ, սալ.

Tonsatz (all.)
տե՛ս phrase.

Tonschluß (all.)
տե՛ս cadence.

Tonsetzer (all.)
երաժշտահան, երգահան (compositeur).

Tonstück (all.)
երաժշտական երկ (pièce musicale).

Tonzeichen (all.)
ձայնանիշ (note).

Totentanz (all.)
մահապար.

touche - key (angl.)-Taste (all.)-tasto (it.)

1. *ստեղ.* ստեղնաւոր կոչուած բոլոր նուագարաններու, ինչպէս դաշնակ, երգեհոն եւայլն, ստեղնարաններու սեւ ու ճերմակ ձողիկանման մատնատեղերէն իւրաքանչիւրը, որոնց հպելով,

զանոնք հարուածելով է որ կը հնչեն այդ նուագարանները, օր. դաշնակի իւրաքանչիւր ստեղը բաւական բարդ սարքերու միջոցով առնչուած է անոր լարերը հարուածող եւ հնչեցնող մուրճիկի մը.

2. finger board (angl.)-Griffbrett (all.)-tasto, tastiera (it.)-լարային նուագարաններու նեղ եւ երկար այն մասը որու վրայ քաշուած են անոր լարերը, ուր կը հպին նուագողին ձախ ձեռքի մատերը, նուագարանին մատնատեղը.

toucher - touch (angl.)-Anschlag (all.)

դաշնամուրային նուագի մէջ անոր ստեղներուն զարնելու, դպելու, զանոնք շօշափելու ձեւ, կերպ, եղանակ որու շնորհիւ ձեռք կը ձգուի զանազան աստիճանի ձայնութ, հնչման զօրութիւն, ինչպէս նաեւ հնչման կը տրուի ցանկալի գունաւորում, որակ, երանգ.

touridon

հին շարժումն պար.

tourne-disque - pick up (angl.)-Plattenspieler (all.)

ձայնապնակ ունկնդրելու մեքենայ, սկաւառակ հնչեցնող.

trac - funk, fright, stage fright (angl.)-Lampenfieber (all.)

բեմական յուզում, սրտադող.

avoir le trac-to be in a funk (angl.)-Lampenfieber haben (all.)-բեմական յուզում, սրտադող ունենալ.

tradition, traditionnel

աւանդութիւն, աւանդական.

tragédie - tragedy (angl.)-Tragödie, Trauerspiel (all.)

ողբերգութիւն. tragédie lyrique-երաժշտական ողբերգութիւն.

tragédien

ողբերգակ, ողբերգու.

tragi-comédie

ողբերգակատակ, եղերակատակ.

transcription

փոխագրութիւն, վերագրութիւն. երաժշտական երկի մը ազատ մշակում. յաճախ ճոխացուած, ընդլայնուած բնագիրով եւ զայն սահմանելով կատարողական այլ կազմի մը կամ նուագարանի մը, օր. երգ մը կամ ջութակի կտոր մը փոխագրուած միայն դաշնակի համար, եւ կամ, օպերաներէ կամ մեծակերտ երաժշտական այլ ստեղծագործութիւններէ հատուածներու ազատ մշակում նոյնպէս առանձին դաշնակի համար. այս գրեւաձեւի երկերը աչքի կը զարնեն իրենց փայլուն, բարդ կատարումի ոճով.

transposition

հնչիւնափոխութիւն, վերադաշնաւորում. երաժշտական երկի մը բնագիւղը որոշ ձայնամիջոցով մը-intervalle-բարձրացնելու կամ իջեցնելու գործողութիւն, գրաւոր կամ գործնապէս՝ մէկ անգամէն նուագելով. վերադաշնաւորումի պարագային կը փոխուի տուեալ երկին ձայնակայքը-tonalité-միայն, այսինքն ան կը հնչէ բնագրէն կամ աւելի բարձր, կամ աւելի ցած.

երգարուեստի մարզին մէջ բաւական լայն տարածում գտած այս գործողութիւնը հնարաւորութիւն կուտայ երգիչներուն այս կամ այն երգը երգել իրենց ձայնին յարմար հնչամասի մը-registre-մէջ.

traversière (flûte)

կողմնասրինգ. կողմնակի բռնուացքով սրինգ. տե՛ս նաեւ flûte.

tre corde (it.)

դաշնակի վրայ նուագել առանց ձախ ոտնակը-pédale-սեղմելու. հակառակը՝ una corda-ձախ ոտնակը սեղմելով.

tremblement

trilleի հին անուանում, 17րդ, 18րդ դար.

tremolo (it.)

ձայնաթրթիռ, ձայնակրկնութիւն. լարային նուագարաններու վրայ նոյն հնչիւնի արագ կրկնութիւն, աղեղի վեր-վար արագ շարժումով. կը գործադրուի նաեւ դաշնակի վրայ երկու կամ աւելի հնչիւններ յաջորդաբար եւ արագ կրկնելով, պայմանաւ որ կրկնումի ենթակայ երկու հնչիւններ յաջորդական-trille-չըլլան.

tre volte (it.)

երեք անգամ.

triangle

եռանկիւն. հարուածային նուագարան. եռանկիւնաձեւ ծալուած պողպատեայ ձողիկի մը որ կը հնչէ փոքրիկ մետաղէ թակիչի մը հարուածով.

tribraque

տե՛ս unité rythmique.

tricinum (lat.)

եռաձայն, առանց ընկերակցութեան-a capella-երգ.

trille - trill (angl.)-Triller (all.)

տե՛ս ornements.

trilogie

եռաբանություն, եռերգություն. երեք աւարտուն, ինքնուրոյն, սակայն ընդհանուր մտայղացումով համախմբուած երաժշտա-թատերական ներկայացում-opéra, կամ որեւէ թատերախաղ. առանձին-առանձին կատարելի, ներկայացուելիք երեք opéraներու համախմբում.

trio

1. երեք հոգի համախմբող երաժշտախումբ (նուազ կամ երգ), ինչպէս նաեւ այդ տեսակ խումբերու համար գրուած երաժշտական երկ.

2. եռամաս երաժշտական երկերու-forme ternaire, ինչպէս menuet, scherzo, միջին մաս, օր. menuet-trio-da capo.

3. երգեհոնային երկ գրուած երկու ձեռքի եւ ոտքի ստեղնարաններու միասնական մասնակցութեան համար.

triolet - triplet (angl.)-Triole (all.)

երեք համարժէք ձայնանիշերէ կազմուած կշռութային յատուկ խմբաւորում. բնական երկուքի կամ չորսի փոխարէն երեքի բաժնուած որեւէ տեսողութիւն. կը նշուի 3 թուանշանով, այդ ձայնանիշերու խումբին վրան կամ վարը դրուած.

triple concerto - Tripelkonzert (all.)

երեք մենակատարի, օր. դաշնակ, ջութակ, թաւջութակ եւ նուագախումբի համար գրուած մրցանուագ. տե՛ս նաեւ concerto.

triple croche - thirty second note, demisemi quaver (angl.)-

Zweiunddreißigstelnote (all.)

երեսուներկուերորդական ($\frac{1}{32}$) ձայնանիշ

triple meter (time) (angl.) - Tripeltakt (all.)

եռաչափ, եռամանակ չափ, օր. $\frac{3}{8}$, $\frac{3}{4}$ կամ $\frac{3}{2}$.

triolum (lat.)

միջնադարի եռաձայն երաժշտական երկ.

triptique

երեք մասերէ բաղկացած երաժշտական երկ.

triton - tritone (angl.)-Tritonus (lat., all.)

quarte augmenté ձայնամիջոցին տրոնոդ ասանդական անուանում, պարզապես անոր համար որ ան կը պարունակէ երեք ամբողջ ձայնաստիճան-ton. երկար դարեր երաժշտահանները խուսափած են զայն ներմուծելէ իրենց ստեղծագործութիւններուն մէջ, անոր տարահնչունութեան-dissonance-պատճառով, նոյնիսկ զայն կոչած են diabolus in musica-diable en musique. արդի երաժշտութեան մէջ, ընդհակառակը, ան կը կիրառուի լայնօրէն. triton է, օր. do-fa dièse ձայնամիջոցը.

trochée

տե'ս unité rythmique.

trois-deux

տե'ս mesure à trois-deux.

trois-huit

տե'ս mesure à trois-huit.

trois-quatre

տե'ս mesure à trois-quatre.

tromba (it.)

համագօր trompetteի.

trombone - Posaune (all.)

նուագարան որ մաս կը կազմէ համանուագախումբերու պղնձեայ փողայիններու ընտանիքին. ան միակն է այդ խմբակի նուագարաններէն որ օժտուած է իր փողը երկարող-կարճեցնող մասնաւոր սահոցով մը-coulisse-որուն համար յաճախ կը կոչուի trombone à coulisse. սահոցը այս նուագարանին վրայ կը կատարէ նոյն գործողութիւնը քան pistonը միւս պղնձեայ փողայիններուն վրայ, այսինքն նուագարանին հնչածաւալի-étendue-սահմաններուն մէջ, բոլոր հնչիւնները կիսաձայնին-chromatique-կարգով նուագելու հնարութիւնը կուտայ. սահոցին շնորհիւ tromboneին վրայ կ'իրագործուի նաեւ glissando կատարումի ձեւը. համանուագախումբերէ գատ, tromboneը մաս կը կազմէ jazz, variété եւ փողային զանազան այլ նուագախումբերու.

Trommel (all.)

թմբուկ.

trompe

ազդանշաններ տալու յատուկ փոքրիկ շեփոր.

trompe de chasse
որսի շեփոր.

trompette - trumpet (angl.)-Trompete (all.)

շեփոր. նուագարան որ մաս կը կազմէ համանուագախումբերու պղնձեայ փողայիններու ընտանիքին. շատ հինէն յայտնի եւ տարածուած այս նուագարանը 19րդ դարու սկիզբին օժտուեցաւ մխոցաւոր սարքով մը-piston-որու շնորհիւ կարելի եղաւ նուագարանին հնչածաւալի-étendue-սահմաններուն մէջ նուագել բոլոր հնչիւնները կիսաձայնային-chromatique-կարգով. շեփորը ունի բաւական լայն հնչածաւալ, փայլուն, երբեմն սուր եւ ծակող հնչականութիւն-sonorité. նուագախումբերու մէջ անոր կը յանձնուի մեղեդիական, առաջատար եղանակը. համանուագախումբերէ զատ, trompetteը մաս կը կազմէ jazz, variété եւ փողային զանազան այլ նուագախումբերու, յաճախ մենակատար նուագարանի հանգամանքով.

troppo (it.)-trop

աւելի, չափազանց. non troppo-ոչ շատ. allegro non troppo-ոչ շատ արագ.

troubadour - trovatore (it.)

Ֆրանսայի հարաւային շրջաններու երգիչ, բանաստեղծ-երգահան (միջնադար).

troupe

խումբ. troupe de théâtre-թատերախումբ. troupe de cirque-կրկէսի խումբ. troupe de danse-պարախումբ.

trouvère - trovero (it.)

Ֆրանսայի հիւսիսային շրջաններու երգիչ, բանաստեղծ-երգահան (միջնադար).

tuba

նուագարան որ մաս կը կազմէ համանուագախումբերու պղնձեայ փողայիններուն եւ այդ ընտանիքին հնչումով ամենաթաւ եւ ծաւալով ալ ամենամեծ նուագարանն է. որպէս թաւահնչիւն նուագարան կ'օգտագործուի փողային նուագախումբերու մէջ. ստեղծուած է 19րդ դարու սկիզբները.

tubaphone

հարուածային նուագարան օժտուած ստեղանման մետաղեայ խողովակներով շարուած հորիզոնական դիրքով. կը նուագուի երկու թակիչով.

Tuba mirum (lat.)

Հնչումն փողի. մաս մը լատին հոգեհանգստեան պաշտօնէն.

tune (angl.)

1. մեղեդի, դարձուածք.

2. հնչիւն.

tune up-լարել (նուագարան մը). tuning-լարուածք (նուագարանի մը).

tuning fork տե՛ս diapason.

turn (angl.)

տե՛ս gruppetto.

Tusch (all.)-tuck, tucket, sennet (angl.)-fanfare

ողջոյնի նուագ. ընդհանրապէս փողային նուագարաններով կատարուող եղանակ մը, կազմուած համառօտ, կարճ եւ քանի մը անգամ կրկնուող թեմայէ մը.

tutti (it.)

1. նուագախմբային երկերու մէջ այն մասերը որ կը նուագուին ամբողջ խումբով, միաժամանակ. նոյնը երգչախումբի պարագային.

2. երգեհոնի լման հնչողութիւն.

tuyaux à anche

երգեհոնի լեզուակաւոր փողեր.

tuyaux à bouche

երգեհոնի շրթնաւոր փողեր.

twelve-tone music (angl.)

տասներկուհնչիւնային երաժշտութիւն. տե՛ս dodécaphonique (musique).

tympanon

գնչուներու մօտ տարածուած լարային նուագարան զոր կը նուագեն երկու թակիչներով, զանոնք լարերուն զարնելով-instrument à cordes frappées.

tyrolienne

jodeln կատարումի ոճով երգուող աշխոյժ երգեր եւ պար, տարածուած Ալպեան լեռներու բնակիչներուն մօտ-tiroler Ländler (all.)

U

Übung, Übungsstück (all.)

տե՛ս exercise

ukulele

Հավայեան կիթառ. կամիթառոր լարային նուագարան, քառալար. կիթառի տեսքով, բայց անկէ աւելի փոքր.

ultimo (it.)

վերջին. *ultima volta*-վերջին անգամ.

ultrason-infrason

անդրաձայն, անդրահնչիւն. մարդկային լսողութեամբ անընկալելի հնչիւններ, կամ շատ բարձր յաճախականութիւն ունեցող՝ 20000 hertz եւ աւելի-ultrasons, կամ ալ շատ ցած՝ 20 hertz եւ նուագ-infrasons.

Umfang (all.)

տե՛ս étendue.

una corda (it.)

դաշնակի վրայ նուագել անոր ձախ ոտնակը-pédale-սեղմելով. հակառակը՝ *tre corde*-առանց ձախ ոտնակի.

unisson - unison (angl.)-Unisono, Einklang (all.)

միահնչութիւն, միաձայնութիւն.

1. միեւնոյն եղանակ մը երգուած կամ նուագուած նոյն բարձրութեան վրայ կամ անկէ մէկ ութեակ-octave-վեր կամ վար, խումբ մը կատարողներու կողմէ, երգիչ կամ նուագող.

2. միասին հնչեցուած երկու եւ աւելի նոյն բարձրութեան հնչիւններ.

3. unisson կը կոչուի նաեւ prime ձայնամիջոցը-intervalle.

unité rythmique

Հին յունական, լատինական տաղաչափութեան ոտք, կշռութային միաւոր, կազմուած սուղ (կարճ) եւ երկար որոշ թիւով վանկերու բազմատեսակ խմբաւորումով.

երկվանկ ոտքերն են՝

pyrrique - *սղավերջ* կամ *անգայտ*. կազմուած է երկու կարճ վանկերէ.

◡ ◡ կամ ր ր , երկամանակ.

iambe - *մեծավերջ*. կազմուած է մէկ կարճ եւ մէկ երկար վանկէ.

◡ — կամ ր ր , եռամանակ.

trochée - *մեծասար*. կազմուած է մէկ երկար եւ մէկ կարճ վանկէ.

— ◡ կամ ր ր , եռամանակ.

spondée - *համբոյր*. կազմուած է երկու երկար վանկերէ.

— — կամ ր ր , քառամանակ.

եռավանկ ոտքերն են՝

tribraque - *կարճավանկ*. կազմուած է երեք կարճ վանկերէ.

◡ ◡ ◡ կամ ր ր ր , եռամանակ.

anapeste - *վերջատանջ*. կազմուած է երկու կարճ եւ մէկ երկար վանկէ.

◡ ◡ — կամ ր ր ր , քառամանակ.

amphibraque - *քողաղոտ*. կազմուած է կարճ, երկար, կարճ վանկերու յաջորդականութենէ.

◡ — ◡ կամ ր ր ր , քառամանակ.

dactyle - *ստեղ*. կազմուած է մէկ երկար եւ երկու կարճ վանկերէ.

— ◡ ◡ կամ ր ր ր , քառամանակ.

bacchius - *աւարտեղ*. կազմուած է մէկ կարճ եւ երկու երկար վանկերէ.

◡ — — կամ ր ր ր , հնգամանակ.

antibacque - *հաւեղ*. կազմուած է երկու երկար եւ մէկ կարճ վանկէ.

— — ◡ կամ ր ր ր , հնգամանակ.

amphimacre - *քողաքորդ*. կազմուած է երկար, կարճ, երկար վանկերու յաջորդականութենէ.

— ◡ — կամ ր ր ր , հնգամանակ.

molosse - *եռավանկ* կամ *սղնք*. կազմուած է երեք երկար վանկերէ.

— — — կամ ր ր ր , վեցամանակ.

un poco (it.)

քիչ մը. un poco più քիչ մը աւելի.

Unterhaltungsmusik (all.)

Թեթեւ, հանրամատչելի երաժշտութիւն (variété).

Unterstimme (all.)

ցած, թաւ ձայն (voix grave).

upbeat (angl.)

համազօր anacrouseի.

Urtext (all.)

հարազատ բնագիր. (չխմբագրուած).

ut

do ձայնանիշի բուն, սկզբնական անուանումը, մինչեւ 17րդ դար, դեռ գործածական կարգ մը երկիրներու մէջ. տե՛ս solmisation.

V

v.

կրճատում violon-ջութակ բառին.

va

կրճատում viola-ջութակ(alto) բառին.

vagantes (lat.)

միջնադարի շրջուն երգիչ-բանաստեղծներ.

valeur (d'une note)

հնչիւնի մը, ձայնանիշի մը տեւողութիւնը, արժէքը. (ինչպէս նաեւ լուսնիշի մը).

valse - waltz (angl.)-Walzer (all.)

վալս. գոյգերու պտոյտապար. եռաչափ ($\frac{3}{8}, \frac{3}{4}$), միջին եւ միջինէն արագ ընթացքով-tempo. 19րդ դարուն ամէնէն ժողովրդական եւ ամէնէն հռչակաւոր պարն էր. ծագում առած է ժողովրդական պարերէ եւ մասնաւորաբար աստրիական Ländler պարէն. 19րդ դարուն բազմաթիւ երգահաններ յօրինած են համերգային valseեր, թէ՛ որպէս ինքնուրոյն երկ եւ թէ՛ որպէս opérahներու, balletներու, symphonieներու մաս կազմող բաժիններ, հատուածներ. մեծ հռչակ կը վայելեն վիեննական valseերը.

valve (angl.)

տե՛ս piston.

variante

տարբերակ, տարատեսակ, փոփոխակ.

variation

երաժշտական թեմայի մը ձեւափոխութիւն.
thème et variations-նուագարանային երաժշտութեան կարեւորագոյն ձեւերէն որ կազմուած է թեմայէ մը, այսինքն գլխաւոր եղանակէ մը որուն կը յաջորդեն անոր որոշ թուով փոփոխուած, մշակուած, ընդլայնուած տարբերակները. այս ձեւի մէջ շարադրուած են թէ՛ ինքնուրոյն բնոյթ ունեցող երաժշտական երկեր եւ թէ՛ ծաւալուն, բազմամաս երկերու մաս կազմող բաժիններ.

variété (musique de)

դիւրամատչելի, թեթեւ երաժշտութիւն.

vaudeville

երգախառն թատերախաղ, զաւեշտախաղ.

vc, vcl

կրճատում violoncelle-թաւջութակ բառին.

veloce (it.)

արագ, սահուն. velocissimo-չատ արագ.

velocité - velocity (angl.)-Geläufigkeit (all.)

սահունութիւն, արագութիւն, վարժ կատարում.

Ventil (all.)

տե՛ս piston.

vêpres - vespers (angl.)-Vesper (all.)

երեկոյեան ժամերգութեան երգեցողութիւն (լատին եկեղեցի).
լատիններէն vesperae-գիշեր բառէն.

verges

հարուածային նուագարաններ հնչեցնող թակիչներ,
զաւազանիկներ.

verisme - verismo (it.)

19րդ դարու վերջերուն Իտալիոյ մէջ ծագում առած գրական ուղղութիւն. երաժշտութեան մէջ ներկայացուած է այդ ուղղութեան գրական երկերու հիման վրայ գրուած opérahերով, որոնց հերոսները առօրեայ կեանքէ ընտրուած պարզ անհատներ են ընդհանրապէս.

vers

ոտանաւորի տող, չափածոյ տող.

version
տարբերակ.

via (it.)
հետո՝ *via sordini*-մեղմոցները հանել, վերցնել.

vibraphone
կը պատկանի ստեղնաբանով-à *clavier*- հարուածային նուագարաններու ընտանիքին. ի տարբերութիւն *xylophone*ի, անոր հնչող ձողիկ-ստեղները ոչ թէ փայտեայ այլ մետաղեայ են. այս նուագարանը օժտուած է նաեւ ելեկտրական սարքով մը որ թրթռուն կը դարձնէ իր հնչականութիւնը-*sonorité*. ունի երեք ութեակ-octave-հնչածաւալ. կը նուագուի ինչպէս *xylophone*ը մասնաւոր թակիչներով. տե՛ս նաեւ *xylophone*.

vibration
թրթիւ, թրթռում. ձայնի, հնչման բարձրութեան արագ, աննշան տատանում, թրթռացում.

vibrato (it.)
կատարողական հնարք գործադրելի լարային կարգ մը նուագարաններու վրայ, լարը սեղմող մատի համաչափ թրթռացումով, տատանումով. այդ կերպով առաջացուած հնչիւնները բնոյթով աւելի երգային, աւելի արտայայտիչ կ'ըլլան. *vibrato* կը գործադրէին նաեւ *clavicorde* նուագողները, մատը իջած ստեղին վրայ պահելով եւ զայն ճօճելով, օրօրելով. այդ կերպը կը կոչուէր *Bebung* (all.).

*vibrato*ն գործադրելի է նաեւ կարգ մը փողային նուագարաններու վրայ, *jazz*ի մէջ մասնաւորաբար.

երգեցողութեան մէջ *vibrato*ն ձայնին կուտայ որոշ որակ, երանգ, արտայայտչութիւն, բայց անոր չափազանց առկայութիւնը կամ ալ բացարձակ բացակայութիւնը դրականօրէն չեն անդրադառնար ձայնի որակին վրայ.

vibrer
թրթռացնել, տատանում առաջացնել.

vide (corde à) - open string (angl.)-leere Saite (all.)
բաց լար. չկարճեցուած, ձախ ձեռքի մատով մը անոր չհպած, զայն չսեղմած.

vielle à roue - hurdy-gurdy (angl.)-Drehleier (all.)
միջնադարեան լարային նուագարան որ մինչեւ այսօր դեռ ժողովրդականութիւն կը վայելէ Ֆրանսայի որոշ գաւառներու մէջ.

troubadourներ եւ trouvèreներ այս նուագարանով կ'ընկերակցեին իրենց երգերուն. հետաքրքիր կառոյցով այս նուագարանին լարերը կը հնչեն անոր հնչատուփին-caisse de résonance-մէջ հաստատուած անիւի մը քսուելով, որ մասնաւոր բռնիչով մը կը դարձուի նուագողին կողմէ.

18րդ դարուն այս գործիքով նուագելու արուեստը այնքան կատարելագործուեցաւ որ Haydn այդ նուագարանին համար գրեց հինգ concerto եւ այլ երկեր, ինչպէս nocturne. այս գործերը գրուած էին կատարելագործուած նուագարաններու համար որոնք կը կոչուէին *vielle organisée -lira organizzata* (it.).

hurdy-gurdy անունը յաճախ կը տրուի նաեւ փողոցային փոքրիկ երգեհոններու-*orgues de barbarie*, որոնց անգլերէն այլ անուններն են *street կամ barrel organ*.

vif - vivo, vivace (it.)

աշխոյժ, արագ.

vihuela (esp.)

լարային նուագարան (Սպանիա).

villanelle - villanella (it.)-*villancico* (esp.)

16րդ-17րդ դարերուն Ֆրանսա, Իտալիա, Սպանիա տարածուած երգերու անուանում. բառացի գիւղական երգեր.

viola

կարգ մը լեզուներու մէջ ջութակներու ընտանիքէն ջութ նուագարանին անուանումը. տե'ս *alto* 3.

viola da gamba (it.)-*viole de gambe-Kniegeige*, *Gambe* (all.)

այս անուանումը կը տրուի *violes* ընտանիքի բոլոր նուագարաններուն, քանի որ անոնք կը նուագուէին կամ ծունկի վրայ դրուած (փոքրերը) եւ կամ ծունկերու միջեւ սեղմուած (մեծերը). անոնք չունէին ժամանակակից թաւջութակներուն յատուկ յենակները. *gamba* իտալերէն ոտք (*jambe*).

viola d'amora (it.)-*viole d'amour-Liebesgeige* (all.)

աղեղնաւոր լարային նուագարան որ կ'ունենայ 5-7 լար. ան օժտուած է նաեւ բազմաթիւ արձագանգող լարերով որոնց աղեղը չի դալիր, որովհետեւ անոնք կը գտնուին բուն նուագուող լարերուն տակ եւ միայն կը թրթռան անոնց ազդեցութեամբ (*cordes sympathiques*). տե'ս նաեւ *aliquotes*.

այս նուագարանին համար գրուած են եւ մինչեւ հիմա կը գրուին բազմաթիւ երկեր.

violes

աղեղնաւոր լարային նուագարաններու ամբողջ ընտանիք մը որու մաս կը կազմէին զանազան մեծութեամբ եւ հետեւաբար զանազան հնչականութիւնով ցած, միջին, բարձր՝ օժտուած նուագարաններ. (16րդ-18րդ դար). տե՛ս նաեւ viola da gamba.

violon - violin (angl.)-Violine, Geige (all.)

Ղութակ. աղեղնաւոր լարային նուագարան որ ջութակներու ընտանիքին ամէնէն աւելի տարածուածը եւ ամենակարեւորն է. քառալար է, ունի չորս ութեակի-octave-հասնող հնչածաւալ-étendue. ջութակներու ընտանիքին միւս նուագարաններէն՝ ջութ-alto, թաւջութակ-violoncelle, բամբջութակ-contrebasse, հնչումով ամենաբարձրն է. անոր համար գրուած են կատարողական տեսակետով եւ բովանդակութեամբ ամենահարուստ երաժշտական երկերը.

իր ներկայ ձեւով ջութակը յայտնի է 16րդ դարէն ի վեր. նուագողը զայն կը կոթնցնէ իր ձախ ուսին, ուրկէ՛ իր նախահօր, նախատեսակին անուանումը՝ lira կամ viola da braccio. braccio իտալերէն թեւ (bras).

ջութակներու թիւը համանուագախումբերու մէջ կը հասնի քառասունի, որոնք բաժնուած են երկու ենթախումբերու՝ առաջին եւ երկրորդ ջութակներ. ան անփոխարինելի նուագակից է սենեկային երաժշտութեան-musique de chambre, եւ վերջապէս անհամար է թիւը ջութակի համար գրուած մենանուագային երկերու.

ունի հարուստ հնչերանգ-timbre-եւ փայլուն հնչականութիւն-sonorité. անոր վրայ կատարումի մասնաւոր ձեւերէն են՝ pizzicato-առանց աղեղի նուագ, կամիթանուագ, sons harmoniques-հնչիւնաւորուած վերձայներ, sourdine-մեղմոցի գործածութիւն որ կը մեղմացնէ, նուագեցնէ նուագարանին հնչականութիւնը ինչպէս նաեւ կը փոխէ անոր հնչերանգը. կը նուագուի թէ՛ նստած եւ թէ՛ կանգնած, ոտքի.

violon solo

նուագախումբի առաջին ջութակահար.

violoncelle - cello (angl.)-Violoncell, Cello (all.)

Թաւջութակ. աղեղնաւոր լարային նուագարան որ մեծութեամբ ջութակներու ընտանիքին երրորդն է. անհամեմատ մեծ է ջութակէն եւ ջութէն, բայց աւելի փոքր բամբջութակէն-contrebasse. կը նուագուի նստած, նուագարանին յետակը գետնին վրայ դնելով. ինչպէս ջութակը եւ ջութը քառալար է, իր հնչածաւալը-étendue-կը կազմէ չորս ութեակ-octave. այս նուագարանը մաս կը կազմէ համանուագախումբերու, լարային քառեակներու-quatuor à

cordes-էւ սենեկային երաժշտութեան-musique de chambre-յատուկ զանազան այլ խումբերու, ինչպէս duo, trio. քիչ չէ թիւը այն երկերուն որոնց մէջ թաւջութակը հանդէս կուգայ մենակատար նուագարանի հանգամանքով.

virelai

միջնադարեան Ֆրանսայի մէջ երաժշտա-բանաստեղծական սեռ.

virginal (angl.)

Անգլիոյ մէջ 16րդ դարուն տարածուած ստեղնաւոր փոքր, դիւրակիր նուագարան. տե՛ս épinette.

virtuose - virtuoso (it., angl.)-Virtuos (all.)

իր նուագարանին կատարելապէս եւ վարպետօրէն տիրապետող երաժիշտ, օր. pianiste virtuose-վարպետ դաշնակահար.

virtuosité - virtuosity (angl.)-Virtuosität (all)

կատարողական վարպետութիւն, կատարելութիւն.

vista (it.)

ակնարկ, նայուածք. a prima vista-առաջին ակնարկով (նուագել կամ երգել). համազօր է déchiffrement.

vivace (it.)

արագ, աշխոյժ. vivacissimo-շատ արագ, առաւել քան vivaceն.

vivo (it.)

աշխոյժ. նուագ արագ քան vivaceն.

vocal

երգային, երգեցողական, երգեցիկ, ձայնային.

vocalise - vocalization (angl.)-vocalizzo (it.)

լատիներէն vocalis կը նշանակէ ձայնաւոր. ձայնի համար գրուած երաժշտական ստեղծագործութիւն որ սովորական երկերէ կը տարբերի անով որ հիմնուած չէ որեւէ բնագրի վրայ, այսինքն չունի գրական որեւէ բաժին, անխօս է. կ'երգուի ձայնաւորի մը վրայ, օր. a... . այս գործերը մեծ մասամբ ձայնամարգական նպատակներու կը ծառայեն, թէեւ կան նաեւ համերգայիններ ալ.

vocal score (angl.)

երգա-համանուագային-vocal-symphonique-ստեղծագործութիւն-ներ՝ opéra, oratorio, messe, cantate եւ այլ, որոնց նուագախումբի բաժինը ամփոփուած, վերագրուած է դաշնակի համար-partition pour chant et piano. տե՛ս նաեւ réduction.

voglia (it.)

ցանկութիւն. a voglia-ըստ ցանկութեան.

voix - voice (angl.)-Stimme (all.)-voce (it.)

ծայն.

1. կոկորդի մէջ գտնուող ձայնալարերու կամ ձայնածալքերու-
cordes vocales-թրթռացումէն կ'առաջանայ ձայնը. մարդոց մէջ ան
հաղորդակցութեան միջոց է. երգաձայնը, ինչպէս երաժշտական
հնչիւնը (տե՛ս son), ունի կարգ մը յատկութիւններ, ինչպէս երանգ-
timbre, բարձրութիւն-hauteur, ծաւալ-étendue, ուժ-intensité.
մասնագիտական երգեցողութեան մէջ ձայները ունին որոշ
դասատրում. իգական ձայներու հիմնական երեք տեսակներն են՝
soprano-բարձր, mezzo soprano կամ alto-միջին եւ contralto-ցած.
արականներունը՝ ténor-բարձր, baryton-միջին եւ basse-ցած (թաւ).
իգական soprano եւ արական ténor եւ baryton ձայները ունին նաեւ
իրենց ենթատեսակները որոնք կը կոչուին lyrique, lyrico-dramatique,
dramatique. միայն sopranoին յատուկ են նաեւ՝ colorature, lyrico-
colorature. իսկ basseի ենթատեսակներն են՝ chantante, buffe,
profonde.

երկսեռ երգչախումբերը բաժնուած են հիմնական չորս
ձայնախումբերու՝ soprano, alto, ténor, basse, իսկ միջանկեալ
ձայներ ինչպէս baryton, mezzo soprano, կրնան երգել իրենց աւելի
յարմար հնչամաս ունեցող ձայնախումբին հետ, օր. barytonը կրնայ
երգել տեղ-տեղ ténor, տեղ-տեղ basse ձայնախումբերուն հետ.

2. բազմաձայն երաժշտութեան մէջ որոշ նուագարանի մը կամ
ձայնի մը կողմէ կատարուելու համար նախատեսուած բաժին.

Volkslied (all.)

ժողովրդային երգ (chant populaire).

Volkswiese (all.)

ժողովրդային եղանակ, մեղեդի.

volta (it.)

**անգամ. prima volta-առաջին անգամ. seconda volta-երկրորդ անգամ.
due volte-երկու անգամ. tre volte-երեք անգամ. ultima volta-վերջին
անգամ.**

volti (it.)

դարձուցէ՛ք (էջը). volti subito-անմիջապէս դարձուցէ՛ք (էջը).

volume

1. հատոր.

2. ծաւալ.

vom Blatt spielen (all.)

նուագել առաջին ակնարկով. համազոր է déchiffrageի.

Vorschlag (all.)

տե՛ս ornaments (appogiature).

Vorspiel (all.)

նախանուագ. համազոր préludeի, introductionի.

Vorzeichen (all.)

բանալիի մօտ գտնուող ածանցումի նշաններ. տե՛ս armure.

vox (lat.)

ձայն (voix).

vue

ակնարկ. à première vue-երաժշտական երկ մը առաջին ակնարկով կատարել. համազոր déchiffrageի.

W

Waldhorn (all.)

տե'ս cor.

waltz (angl.)-valse

Walzer (all.)-valse

Wechselgesang (all.)

տե'ս antienne, antiphone.

Wechselnote (all.)

տե'ս cambiata.

weg (all.)

համազոր viaի. Dämpfer weg-մեղմոցը հանել, վերցնել.

Weise (all.)

մեղեդի, երգ.

Werk (all.)

գործ, ստեղնագործութիւն, երկ.

Widmung (all.)

ձօն, նուիրում (dédicace).

Wiederhall (all.)

արձագանգ (écho).

Wiederholung (all.)

կրկնութիւն. Wiederholungszeichen-կրկնելու նշան.

Wiegenlied (all.)

օրօրոցային երգ.

wind, wind instruments (angl.)

փողային նուագարաններ. wind band-փողային նուագախումբ.

Windlade (all.)

տե՛ս sommier.

Wohltemperierte Klavier, Das (all.)

Le Clavier Bien Tempéré-The Well-tempered Clavier (angl.)-տե՛ս tempérament.

wood-blok (angl.)

հարուածային նուագարան.

woods, wood winds (angl.)

տե՛ս bois.

wood-sticks (angl.)

հարուածային նուագարաններ հնչեցնելու, զանոնք նուագելու յատուկ փայտեայ թակիչներ.

work (angl.)

գործ, ստեղծագործութիւն, երկ.

work songs (angl.)

աշխատանքի երգեր.

Wort, Worte (all.)

խօսք, բառ, խօսքեր, բառեր (երգի մէջ).

X

xylophone - Xylophon (all.)

ստեղնարանով-à clavier-հարուածային նուագարաններու ամենայայտնին. ներկայիս, նուագախումբերու մէջ օգտագործուող արդի xylophoneները ունին երեք, երեք ու կէս ութեակ-octave-հնչածաւալ-étendue. ան կը նուագուի մասնաւոր թակիչներով, զանոնք նուագարանի ստեղնանման փայտեայ ձողիկներուն հարուածելով. xylophoneին ձողիկ-ստեղները շարուած եւ լարուած են-accordés-դաշնակի ստեղներու սկզբունքով, իսկ նուագարանին հորիզոնական ստեղնարանը-clavier-մասնաւոր ոտքերով կոթնած է գետին. xylophoneը եւ իր ընտանիքի գրեթէ բոլոր նուագարանները օժտուած են իրենց հնչականութիւնը զօրացնող զանազան երկայնքի մասնաւոր խողովակներով հաստատուած ստեղներու տակ. ստեղնարանով հարուածային նուագարաններու ընտանիքին կը պատկանին marimba կամ marimbaphone, մինչեւ հինգ ութեակ-octave-հնչածաւալով-étendue, vibraphone, jeu de timbre, xylorimba կամ xylomarimba նուագարանները.

Y

yodel (angl.)

տե' u jodeln.

Z

zamba

լատ.-ամերիկեան պար. կը կոչուի նաեւ cneca.

zambacueca

չիլիական երգ, պար.

zampogna (it.)

տե'ս cornemuse.

zapateado

սպանական պար.

zarzuela (esp.)

երգախառն թատերախաղ. opéra comique, opérette.

Zeitmaß (all.)

ընթացք (tempo). im Zeitmaße-en mesure.

Ziehharmonika (all.)-accordéon

բառացի՝ քաշուող. կը կոչուի նաեւ Handharmonika (ձեռքի).

Zigeunerlied (all.)

գնչուական երգ.

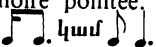

zilafone (it.)

համազոր xylophoneի.

zingaresca, alla zingaresca (it.)

գնչուական ոճով.

zoppo, alla zoppo (it.)

կաղալով, croche pointée-double croche կամ noire pointée-croche
կլտաւոր կշռութային խմբակները շրջուած, այսինքն double croche-
croche pointée կամ croche-noire pointée, կը կոչուի նաեւ manière
lombarde-scotch snap (angl.). . կամ . կշռութային խմբակները.

zortzico

պասք պար (danse basque).

Zuengnung (all.)

ձօն, նուիրում (dédicace).

Zuerst (all.)

սկիզբէն (da capo).

Zunge (all.)

տե՛ւ anche.

Zungenstoß (all.)

տե՛ւ coup de langue.

Zupfinstrumenten (all.)

կամիթաւոր լարային նուագարաններ, օր. կիթառ, մանտօլին,
քանոն.

Zurück (all.)

դէպի ետ, վերադարձ.

Zusammen (all.)

միասնաբար (ensemble, à l'unisson).

Zweier (all.)

տե՛ւ duolet.

Zweiunddreißigstelnote (all.)

երեսուներկուերորդական ձայնանիշ-triple croche. .

Zwischenakt (all.)

տե՛ւ entracte.

Zwölftonmusik (all.)

տե՛ւ dodécaphonique.

ERRATA

- Page 2 § accordoir, ligne 1 / lire **tuning** key (angl.).
- Page 3 4ème § le titre / lire **acoustique** musicale.
- Page 5 § aliquotes, lignes 1,2 / lire cordes **sympathiques**.
- Page 9 2ème § le titre / lire **anapeste**.
- Page 26 § cadence, ligne 6 / lire succession **dominante** - tonique.
- Page 31 § Ceses, ligne 1 / lire C **double** flat (angl.).
- Page 35 § chromatisme, ligne 1 / lire **chromaticism** (angl.).
- Page 56 6ème § le titre / lire Domine Jesu **Christe** (lat.).
- Page 63 5ème § le titre / lire **entracte**.
- Page 107 § mesure, ligne 1 / lire bar, **measure** (angl.).
- Page 108 3ème §, le titre / lire **mezure** à deux temps.
- Page 125 § obstine, ligne 2 / lire basse **obstinée**.
- Page 135 § passacaglia, ligne 8 / lire basse **obstinée**.
- Page 155 6ème § le titre / lire **réverbération**.
- Page 189 § triple croche, ligne 1 / lire **thirty** second note.